

erci e - kardeş türküler - cemali - echo & the bunnymen - ciwan haco

ROLLI

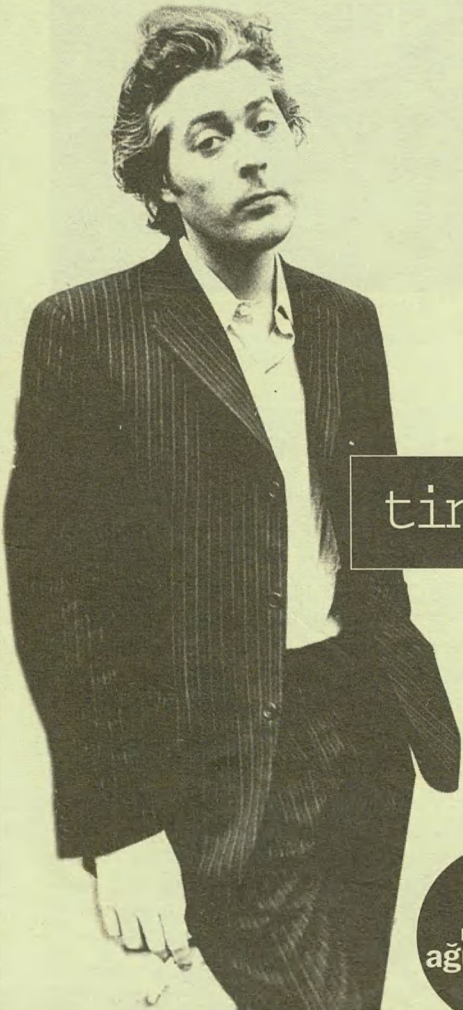

200 000 TL
kdv dahil

goran bregoviç
radio tarifa

massive attack

tindersticks

sayı
10
ağustos
'97

prodigy

mehmet teoman - night ark - cesaria evora - b sharp

Evet

Satılık mı? Sersem orospu çocuğunun aynı aptal soruları • Bakire? Dinle; bütün bakireler yalancıdır tatlım • Ve neden korktuğumu hatta neden zevk aldığımı bile bilmiyorum • Can sıkıcı –paran olsa da hiçbir şey istediğin gibi olmuyor • Ve bu vebalı, acınası sokaklarda her şeyi satın alabilirsin • 200 doları verdin mi videoda kendine bir tanrı bile edinebilirsin • Oğlan oldu, oysa kız istiyordun, öyleyse kes çükünü • Saçını bağla, mahvet onu, istersen Rita diye çağır • Yiyorum, giyiniyorum, yıkanıyorum ve hâlâ “teşekkür ederim” diyebiliyorum • Kusuyorum, titriyorum, dibe vuruyorum, ama hâlâ yaşlı teyzelere koltuk çıkıyorum • Bağırımıyorum, çığlık atamıyorum, acıdan kurtulmak için canımı yakıyorum • Aldatıyorum onları, 24:7, 365 gün boyunca • Cehennemin döngüsü, sen boğulurken, birisi her zaman “evet” diyecek • Böceklerin merhamet etmeye başlamaları toplum için komik bir durum • Uçurumun dibinde bir ambülans sadece • İktidar arzu yaratır, zayıfların o tarakta bezi yok • Bu koma halinde şehvete yok, elli kağıda bile • Yalnızlık, yalnızlık –onbirinci emir • Benden arta kalan tek kesin şey • Vücudumun istismar edilmemiş tek bir parçasının bile kalmaması • Merhamet ya da acı, memnuniyetsizliğin utancını sergilemek için • Sevdığım ya da nefret ettiğim herkes uzaklaşıyor hep • Acı verme, sadece itaat et, yat aşağı, dedikleri gibi yap • Bu cehennem aynı zamanda cennet de olabilir, kokusu aynı • Bu güneşsiz akşamüstlerinde kendimi bulamıyorum

Yürüyen kürtaj artıkları

Hayat kurşun gibi ağır, sarkaç stop etti • Saf-temiz ya da kayıp, seyirci ya da çarmıhlanmış • Tanınan hakikat aymazlığın en karanlık deliği • Cankiler, şarapçılar, orospular –ahlakî intiharı ulusun • Mağlup - yalancı - sahtekar - ikiyüzlü • Kimsenin umurunda değil, herkes suçlu • İrzina geçilmiş –neden bilmiyorsun– zavallı küçük çocuk • Hepimiz yürüyen kürtaj artıklarıyız • Evvelallah hepimiz çocuklarımızı severiz • Hepimiz yürüyen kürtaj artıklarıyız • Selam, selam, ufukta hiçbir ufuk yok • Mussolini bir kasabın kancasından sarkıyor • Hitler geri döndü, senin ruhundaki solucanın içinde • Horthy'nin cesedi milyon parçaya ayrılmış • Tiso canlandı, boğa güreşinin dehşeti • Üniforma parçaları, açık, karanlık harabeler • Ahlakî bir sonuç –gösterecek hiç yaran yok • Öyleyse eski beyzbol ayakkabılarını giyip otomobilini yıka • Hepimiz yürüyen kürtaj artıklarıyız • Evvelallah hepimiz çocuklarımızı severiz • Hepimiz yürüyen kürtaj artıklarıyız • Selam, selam, ufukta hiçbir ufuk yok • Küçük insanlar, küçük evlerde • Kurtçuklar gibi, küçük, kör, kıymetsiz • Akıltılan masum kan hepimizi lekeliyor • Kim sorumlu –sen, Allahın belası, sen • Kim sorumlu –sen, Allahın belası, sen • Kim sorumlu

street preachers

Türkçesi: Borovalı Murat

O, acı çekiyor

Güzellik onun içine sığmıyor • Sevgililer birbirlerinin yalanlarıyla sarmalanmış • Güzellik felakettir • Öyle acı çekiyor ki, ölümden beter • O acı çekiyor • Seni daha da dibe çekiyor • O acı çekiyor • Onun gölgesinde var oluyorsun • Ruha kazınan bir yara izi o güzellik • Şehveti, ayıbı, kötülüğü cezbeden bir çiçek • Hayatı darağacında sallandıran bir asma yaprağı • Devam et, sarmalayarak, yaprakları seçerek • O acı çekiyor • Seni daha da dibe çekiyor • O acı çekiyor • Onun gölgesinde var oluyorsun • Öyle bir güzellik ki, bütün sadakatsizleri zehirliyor • Nefes kesiyor, dokunuşu cüzam gibi ve solgun • Ne kadar az verse o kadar çok ihtiyaç duyuyorsun ona • Hafızadan silmek istediğimiz düşüncelerimiz yoktu çocukken • O acı çekiyor • Seni daha da dibe çekiyor • O acı çekiyor • Doğanın ılık hazzı

Kendin

Gündelik ritüelin • Traş losyonuyla hafif bir duş alıyorsun • En şık kıyafetlerle elinden geleni yapıyorsun • Devam et, aynaya bak • Aşağıla kendini! • Aşağıla kendini! • Günbegün bu böyle • Bir yalanın hayal aleminde • Kendini içine hapsettiğin • Kendi kendini • Kendini • Kendini • Uykuyu tutuyor mu bu gece • Dili dışarda bir köpek yavrusu için kenara bir şeyler ayır • Dibe çok, dolanan dilinle cilalı sözler geveleyerek • Bir alkol sisinde • Hiç olmazsa sevebilirsin kendini • Kendi kendini • Kendini • Günbegün bu böyle • Sabit sırtışının gizlediği vicdani yük • Ve kendin • Kendin • Kendin • Reklamlara bakıyorsun her gün • Herkes mü-kemmel sense alabildiğine aksak • Beleş losyon cildini yakıyor • Ama kötülüğün kokusunu gideremez hiçbir parfüm • Doldurulmayı bekleyen ergenlik boşlukları • Günbegün bu böyle • Küçümsediklerinle konuşmayı sürdürüyorsun • Sevdiklerini yok ederek • Ve kendini • Kendini • Kendini

Roll on roll

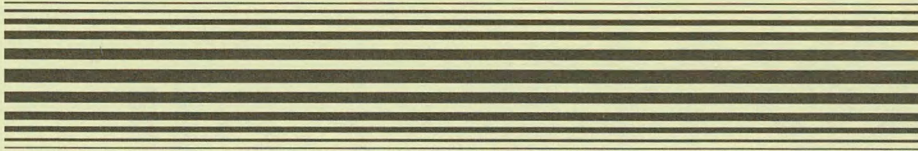

Sımsıkı rock gibi, sımsıkı rock gibi
roll gibi, roll gibi, roll
dimdik
dimdik
Roll geliyor şimdi
Bibap geliyor hiphop geliyor
şimdi geliyor
derhal geliyor
hemen geliyor
Elleri var
gözleri var
dilleri var
Hophop geliyor
selam veriyor
Kuti Kuti ku
Fela Fela F
William William B
W Borroughs W
Azraile yuu
Huki çuki q
kuki kuki q
kukkiri kukkiri q
ku-ki-q, ku-ki-q
kukkiri kukkiri q
Alttan verdik samanı
üstten çıkar dumanı
çattı pattı kaç attı?
On
Kırmızı don
Yo ho ho, bir şişe rom
Hey Negrita, hey roll
Hum mani padme om

10 Roll on

At kolları havaya roll,
hip Roll, hop Roll, on Roll
Bu davet bizim dostlar
bizim
Dost
lar
lar
lar
sen ben, biz siz,
onlar, ler lar
elleri var, gözleri var, dilleri var
Bu davet bizim dostlar
Yuh yuh
insana kıyanlara
yuh yuh soyanlara
soyup kaçıp doyanlara
yuh nefesine uyanlara
yuh yuh sen öyleysen
yuh yuh ben böyleysen
Bu davet bizim dostlar
niyetimiz alıp götürmek sizi

marmelat gökyüzü, mandalin ağaçlar ve Lucy
bekliyor bizi
Aheste çek kürekleri
Roll geliyor şimdi
Hemen şimdi
Ama önce
10. Roll şerefine
üç kere
Dadi dadi da
Obladi oblada
Roll goes on
Ya
ya
ya
yayaya
şaşaşa
Obladi oblada
Roll'ladi, roll'llada

4 Ajans

22 Görgün Taner

8 Sinead O'Connor

9 Burroughs / Fela Kuti

10 Prodigy

24 Radio Tarifa

27 Massive Attack

28 Horace Andy

12 Erci E.

30 B-Sharp

15 Ciwan Haco

32 Cesaria Evora

33 Goran Bregović

34 Ara Dinkçiyan

18 Cemali

36 Souren Baronian

20 Kardeş Türküler

38 Lost Highway

39 Fol

40 Tindersticks

42 Echo&The
Bunnymen

44 Leonard Cohen

46 Roll CD

48 Roll Gayd

50 Albümler

56 Liste

57 Mehmet Teoman

61 Tamagoçi

62 Ansiklopedi

ROLL

Abdurrahim Soğan, Ayşe Boravali, Ayşe McKie, Brenna McCormack, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Ender Ergün, Eray Ma-
kal, Ensar Altun, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, İlker Aksoy, Kerem Demir, Melih Katıkol, Merve Erol, Murat Boravali,
Murat Şeker, Nedim Yalgı, Nejla, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Osman Mehmed - Özgür Uçkan, Salih Nazım Peker, Sarp Keskiner, Serdar
Beyaz, Serkan Seymen, Sid, Siren İdemen, Tunçay Kulaoğlu, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk
Baskı: Serler Matbaası **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Siraselviler Caddesi 64/3 Taksim İstanbul **Tel** 0 212 245 29 13 **Yıl** 2, **SAYI** 10 - AĞUSTOS '97
İmtiyaz Hakkı: Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazışleri Müdürü:** E. Derya Bengi

Elbette müzisyen bir ailede büyümemin
faydası oldu. Ben Abba dinleyerek büyü-
düm. **AYLİN LİVANELİ**

İnsanlar her türlü tasnifin ötesinde "fen ya da
edebiyat şubesini seçenler" diye de ikiye ayr-
lırlar. (Edebiyattaki kızlar nefis olurlar.)

Yol diye bir şey yoktur, sen yürürsen olur. **İspANYOL atAsÖzü**
21 Ağustos, Yapraklar sararmaya başlıyor
Ey okur, senden de ayrılmıyorum ki! **SALAH BİRSEL**

REM'den **Peter Buck** ve American
Music Club'dan **Mark Eitzel**, ge-
çenlerde yayınlanan "West" (Eit-
zel'in ikinci solo albümü) için be-
raber çalışmışlar, besteler yapmışlar-
dı. Bu beraberlik burda bitmiyor.
Oturup yeni şarkılar yazmaya baş-
ladılar bile.

Prodigy'nin "The Fat Of The
Land"i çıkar çıkmaz Amerika dahil
22 ülkenin listelerine bir numara-
dan girdi. Fransa listelerine ise
ikinci sıradan giriş yaptı. Bunu du-
yan Liam Howlett "onlar ne anlar-
lar" demiş.

Bilmeyeniniz varsa söyleyelim: Mü-
zik alemine hızlı bir giriş yapmaya
hazırlanan **Finley Quaye** adında bir
şahıs var. Kendisi 23 yaşında ve
Tricky'nin dayısı oluyor. Bizim Tricky
ise, Finley Quaye'nin ablası Maxin
Quaye'nin (Evet, şu "Maxinquaye")
oğlu.

New York'ta sabahlara kadar ka-
dehlerin tokuşturulduğu bir "sefiş"
gece sonrasında **Fun Lovin' Crimi-**
nals ve **Echo & The Bunnymen** or-

tak bir single çıkarmaya karar verdiler. Ay-
rıca Fun Lovin' Criminals'la Finley Quaye
stüdyoya girip birkaç saat geçirdiler. İçer-
de ne yaptıkları açıklanmadı.

Jane's Addiction yeniden toparlanıyor.
Red Hot Chili Peppers'ın Dave Novar-
ro'su yuvaya dönüyor, Porno For
Pyros'dan Perry Farrel ve Stephen Per-
kins'le birbirlerine kavuşuyorlar.

Güvenilir insan **Jello Biafra** ve grubu **De-**
ad Kennedys'le gene çok uğraşıyorlar.
Geçenlerde "utanmaz-arlanmazlık"tan
haklarında dava açtılar ama netice itiba-
riyle yargıçlar tükürdüklerini yaladılar ve
bir yanlışlık olmuş demeye getirdiler.
Mahkemenin nihai kararına göre
Dead Kennedys şarkıları,
"uyuşturucu karşıtı ve ki-
şisel özgürlükleri savunan
şarkılar".

Californialı **DJ Shadow**, yeni albümü için
Radiohead'den Thom Yorke ve The Ver-
ve'den Richard Ashcroft'la (Hani şu "ah
bir ateş ver cigaramı yakayım" arka kapa-
ğımızdaki herif) işbirliğine gidiyor.

Wim Wenders, Cannes'daki olumsuz tep-

METORLAR.. LAR... LAR... LAR...

80 başlarının en
sıkı grubu Hardal geçen sene yeniden canlanmıştı. Gitarist Cahit
Kukul ve Ramili arkadaşları, Hardal Rock Band adını alıp yola ko-
yulmuşlardı. Şimdi şekil değişmedi ama isim değişti: Meteorlar.
Kadroda Cahit Kukul, gitarıcı Adem Altındirek, basçı Kenan Mis-
ket, davulcu Rüçhan Baytar ve klavyeci Tayla Koray var. Albüm
hazır gibi. Şu kadarını söyleyelim, eski Hardal klasiği "Ne Kadar
Zaman Geçti"nin yeni versiyonu da albümde yer alacak.

kiler nedeniyle son filmi "The End
Of Violence"ı yeniden montajlama
gayretinde.

"**Velvet Goldmine**" filminin müzikle-
ri yavaş yavaş ortaya çıkıyor.

Grant Lee Buffalo'dan **Pa-
ul Kimble** eski-Suede
Bernard Butler'la bir-
likte stüdyoya girdi.

Filmde **Michael Stipe**,
üç adet Roxi Music şarkısı yo-
rumlayacak.

Manchester sound'un, house'un,
techno'nun yaratıcısı efsanevi **Haçi-
enda** kulübü güvenlik önlemlerinin
alınmadığı gerekçesiyle Manches-
ter polisi tarafından kapatıldı. Kulüp

geçenlerde özel bir partiyle 15.
yaşgününü kutlamıştı.

La Mano Negra'dan Manu
Chao ilk solo albümünü sonba-
horda yayınlacak. Albümde
Mano Negra tipi rock'lardan zi-
yade, Mano Negra tipi Latin
nağmeleri yer alacak.

Mercury Rev, iki senelik ses-
sizliğin ardından yeni bir albüm
yayınlayıyor. The Band'den Levon
Helm, aranjmanların başına ge-
tirildi. Ayrıca kayıtlar için Capta-
in Beefheart'ın gitaristi Zoot
Horn Rollo istihdam edildi.

Primal Scream ve Happy Mon-

ERDAL ERZİNCAN

Yok teksesli, yok çoksesli...

Erdal Erzincan, uzun zamandır bağlamasıyla adından sıkça söz ettiri-
yor. Arif Sağ ve Erol Parlak'la beraber geliştirdikleri "şelpe" (bağlamayı
tezene yerine parmakla çalma) teknikleri herkes tarafından kabul gördü.
"Töre" ve "Garip" adlı iki albümünde besteleriyle de öne çıktı. Ayrıca
birçok müzisyene bağlamasıyla eşlik eden Erzincan'ı stüdyoda yakaladık
ve "şelpe"den girdik...

**Birkaç yıldır "şelpe" denince
akla hemen Arif Sağ, Erol
Parlak ve Erdal Erzincan geli-
yor. Ne zamandır beraber çalış-
yorsunuz?**

Erdal Erzincan: Dört sene ev-
veline kadar hepimiz kendi ba-
şımıza bir şeyler yapmaya çalış-
ıyorduk. Hepimizin şelpe tavrı
ayrıydı. Çünkü ortada kesin
böyle çalınır diye bir şey yoktu.
Yörelerde de çalınışı çok farklı.
Her birimiz ayrı bir yerinden ya-
kaladık şelpeyi. Birbirimizi tanı-
dıkça da birlikte bir şeyler orta-
ya çıkarmaya başladık. İki yıl
çalıştıktan sonra Rumeli Hisa-
r'nda ilk konserimizi verdik.
Olumlu tepkileri görünce de-
vam ettik.

**Erol Parlak'ın Ege tavrıyla senin Doğu tavrının nasıl uyuşturdu? Ortaya çıkan şe-
ye karşı ters bir tepki de doğabilirdi...**

Aslında sadece şelpe konusunda değil, genel olarak halk müziğiyle ilgili dü-
şüncelerimizin bir yansıması bu çalışmalar. Anadolu'da var olan her kültürün
bir yansıması var yaptıklarımızda. Birbirinden çok uzaktaki bölgelerin insanları
diğerlerinin kültürünü çok da bilmiyor. Onlar arasında bir köprü kurmaya çalış-
tık. Nesimi Çimen'in şelpesi ile Ege Ramazan Güngör'ün şelpesi birbirinden
çok farklı, ama biz ikisinden de bir şey aldık. Ortaya çıkan, ikisine de yabancı
değil. İkisinin müziğini kaybetmemeye çalıştık. Bağlama bugüne kadar zaten
çok farklı biçimde kullanılmıştı. Keman gibi, gitar gibi çalındı. Akorlar basılma-
ya çalışıldı. Ama gitar gibi çalındığında gitar tınısı çıktı, bağlama tınısı çıkmadı.
Şelpe çalışmalarımızdan sonra parmakurma tekniğine çalıştık. Arpeje benzer
bir şeyler çıktı, ama kesinlikle gitar tınısı duyulmuyordu. Sadece anlayış ve ar-
moni olarak gitar gibi. Halk müziği melodi ve ritm olarak çok zengin. Ama ar-
monide zorlanıyoruz. Albümlerde Batı enstrümanları kullanmak zorunda kalıyo-
ruz. İstedik ki, kendi bünyesinden çıksın armoni... Şelpenin de bir sürü çeşidi
var: Parmakurma, eşliği kapatıp çalma, pençeurma... Parmakurma bunla-
rın içinde arpeje en yakın olanıydı. Yavaş yavaş şekilleniyor. Belki ileride onun
yerine de bir şeyler bulunacak. Önemli olan da o zaten: Konuşulması, tartışıl-
ması ve geliştirilmesi...

Bu çalışmalar hep senfoni orkestralarıyla seslendirildi. Böyle mi devam edecek?

Şu anda yapabildiklerimiz bunlar. Konserlerde çaldığımız repertuarı biraz geli-
ştirip stüdyoda kaydettik. Önümüzdeki aylarda yayınlanacak. İllâ senfoni orke-
strasıyla bu işi götürmek gibi kaygımız yok. Müzik sonuçta bir ifade biçimi. Za-

Dedim senin işin nedir dedi seyrân / Dedim sende sevdâ mı var dedi pürân / Dedim senin neyin vardır dedi üryan / Dedim senin malın var mı dedi ki yoh yoh // Dedim şirin huyun mudur dedi ki he / Dedim melek soyun mudur dedi ki he / Dedim gurbet köyün müdür dedi ki he / Dedim başka ilin var mı dedi ki yoh yoh // Dedim senin koynun nedir dedi cennet / Dedim iki gülün varmış dedi abu hayat / Dedim senin yarın kimdir dedi Kul Ahmet / Dedim başka yarın var mı dedi ki yoh yoh **KUL AHMET**

Sultanahmet'te Hamamizade İsmail Dede Efendi'nin evinin bahçesi. Armada Otel toplantı ve düğünlere kiraliyor. Harmandalı oynayıp meşek edebilirsiniz. Fazlaca alkol almayın, ağaçlara çarpma ihtimali var.

Yıkma dürtüsü yaratıcı bir dürtüdür. Bakunin

Gelecek program

Ben Harper

Eylül'de bayinizden ısrarla isteyin. "Gelmedi" derse adamın çok da üstüne varmayın. Ayın 10'unda çıkıyoruz...

days'le çalışan siyah şantöz **Denise Johnson**, bu sefer de Stone Roses'dan Ian Brown'ın solo albümüne omuz veriyor. Söylediğine göre albüm muhteşem oluyor-muş, 90'ların Joy Division'ı gibi bir sound çıkıyormuş ortaya. Primal Scream'den Bobby Gillespie de ilk demoları öve öve bitiremiyor:

"Harbiden olağanüstü".

1992'de Los Angeles'da polis dayığı yiyip ölümden dönen ve zenci ayaklanmalarına neden olan **Rodney King** (Ben Harper'in "Like A King" şarkısını hatırlayın) mahkemeden kazandı 3.800.000 dolar tazminatla rap'çilere yönelik bir plak şirketi kuruyor.

"**Spawn**" isimli filmin müzikleri yeni beraberlikler meydana getiriyor. Prodigy ve Rage Against The Machine ortak bir şarkı yapabilir. Ayrıca

Sneaker Pimps ve Marilyn Manson, Goldie ve Henry Rollins, Apollo 440 ve Morphine, Metallica ve Orbital tuhaf düetlere girişebilirler...

Brit-pop aleminde hareketlenmeler var. Şöyle ki: **Dubstar**, **Echobelly** ve **Strange Love** yeni albümlerini, Gene ise yeni single'ını hazırlıyor. Bu arada Dubstar ve Gene, albümlerinde büyük ihtimalle yer almayacak iki adet karakterli şarkı kaydettiler, single'larının B yüzüne yerleştirecekler. Charles Aznavour'un muhteşem "La Bohème"ini Dubstar, Nick Cave'in "Ship Song"unu Gene yorumluyor.

Ozzy Osbourne, Black Sabbath'ın yeniden toparlanmasına taş koyunca Ohio'da minik bir ayaklanma patlak verdi. 23 kişi toplanıp bir konser salonunun otoparkına daldılar, arabaları yaktılar.

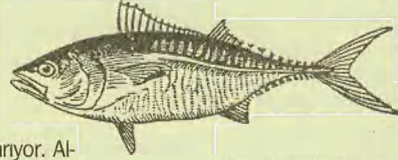
REM albümlerinin daimi prodüktörü Scott Litt'e grup elemanları yol verdi. "Scott'a değil, bizi arkamızdan itecek birine ihtiyacımız var" demiş Peter Buck. Bu arada Scott Litt, Liz

Phair'in yeni albümü "Whitechocolatespaceegg"ın prodüktörlüğünü üstlenmiş durumda. Şunu da söylemeden geçmeyelim, **Liz Phair**, altı aylık oğlu Nicholas'ın babasıyla dünya evine girdi.

Echo & The Bunnymen'in gitaristi **Will Sergaent**, Glide kod ismiyle bir solo albüm çıkarıyor. Albümün adı "Space Age Freak".

"Fransızların ikinci Noir Désir'i" namıyla maruf **Black Maria** grubunun dağıldığı açıklandı.

Breeders'dan **Kelley Deal** ve Smashing Pumpkins'ten **D'Arcy Wretzky** elele vererek Rod Stewart'ın "Tonight's The Night"ında

Shaun Ryder, gömüldüğü koltuktan kalktı ve yeni Black Grape albümünü yayınlamaya karar verdi. Adı: "Stupid, Stupid, Stupid, Stupid".

Björk'ün yeni albümü "Homogenic" 15 eylülde yayınlanacak. Albümde Howie B'nin, Wu-Tang Clan'dan RZA'nın yoğun emekleri var.

THERAPY? GELİYOR

İrlandalı meşhur hard rock/indie metal trio'su Therapy?, ne mutlu ki, Türkiye'ye geliyor. "Nurse", Troublelbum" ve en nihayet son albümleri "Infernal Love"la kendilerine kayda değer bir hayran kitlesi edinen Therapy?, 3 Ekim'de Ankara Saklıkent'te, 4 Ekim'de İstanbul Bostancı Gösteri Merkezi'nde enstrümanlarına abanacak, her iki yeri de, zannımız o yöndedir ki, tıklım tıklım dolduracak. Gitar ve vokalde Andy Cairns, basta Michael McKeegan ve davulda Fyfe Ewing'den oluşan Therapy?'nin yeni albümü de ekimde çıkacakmış, bu konser de tanıtım turunun bir parçası. Bilen bilir, sert ve heyecanlı çocuklardı...

man zaman orkestrayla olur, zaman zaman tek bağlamayla olur. Yarın sadece üçümüz çıkar çalarız. Öyle tek sesli, çok sesli kaygımız yok. Nasıl hissediyorsak öyle çalarız.

Soyadın gibi Erzincanlı mısın?

Erzurumlu'yum. Arif hocayla Aşkale'nin aynı köyündeniz.

Çalıp söylemeye orada mı başladın?

Çocukluğumda babamın bir sazi vardı. Kocaman bir divan sazi. Boyu benim iki katımdı, ama ne yapıp edip çalmaya çalışıyordum. Birkaç kez sazi izinsiz aldım, telini filan kırdım. Epey azar işittim. Babam saza bu kadar çok ilgi duyduğumu görünce destek olmaya başladı. 1981 yılında İstanbul'a geldim. Orhan Dağlı'nın yanına gidip iki-üç saat ders aldım. Ama Orhan Dağlı beni bağlamadan soğuttu, iki yıl bağlama çalmadım.

Niye çalamadın?

Anlayışı hoşuma gitmedi, biraz fazla bağınıyordu. Köyden yeni gelmişim, bir eziklik var. Psikolojik tabii. Anadolu insanının genel özelliği.

Bağlama çalmaya tekrar nasıl döndün?

Babam götürdü, Arif hocayla tanıştırdı. Ama oradaki başka hocalardan dersler almaya başladım. Arif hocayla fazla görüşemiyorduk, konserleri oluyordu. Hepimizin amacı Arif Sağ'a kendimizi dinletmek, onun onayını almaktı. Kurs bittikten sonra konservatuara girdim. Orayı da bitirdim. Bu arada Arif Sağ'ın bütün konserlerine gidiyorum, kasetlerinin hepsini alıyorum ve bir fırsatını bulup Arif Sağ'a kendimi dinletmek istiyorum. İlk albümüm "Töre"yi Arif hoca'nın stüdyosunda kaydetmek için geldim. Ondan sonra hoca'nın onayını aldım, öğrencisi oldum. Yani, hocayla profesyonellik aşamasında tanıştım, ama ondan sonra çok şey öğrendim hocadan. Dikkat edilirse "Töre"yle ikinci albümüm "Garip" arasında çok büyük bir müzikalite farkı vardır. Müzik anlayışım değişti.

Albümlerinde senin de epey besten var. Bunlar nasıl oluştu?

Bir iddiam yok. Değişik bir şey hissettiğim zaman kendiliğinden çıkan şeyler. Üzerinde en çok uğraştıklarım enstrümantal parçalar oldu. Onların da çıkışı hep tesadüfi. Arasına yakaladığım küçük motiflerden oluşuyorlardı. Birisinden eleştirir almak için, "bir parça yaptım, dinler misiniz?" diyemiyor-

dum. O parçaları birleştirmek epey zamanımı aldı.

İlk albümünde "Ertaş'a Özlem" adında bir enstrümantal parça vardı. Neşet Ertaş'la bir ilgisi var mı?

Herkes öyle sanıyor, ama onu kardeşim Ertaş'a yazdım. Neşet Ertaş'la da bir bağlantısı yok değil: Kardeşimin ismi Neşet Ertaş'tan alınmış. Babam çok severmiş Neşet Ertaş'ı. Kardeşime yazdığım parça, aynı yerlerde okuduğumuz, yaşadığımız uzun yıllardaki özlemi anlatır.

Bağlama çalman ve türkü söylemen hep beraber mi gitti? İlk olarak hep bağlamadan hatırlanıyorsa...

Bizde gelenektir. Bağlama çalan kişi türkü de söyler. Arif Sağ'a olan tutkumun etkisiyle hep bağlamaya ağırlık verdim yine de. Son dört-beş yıldır şana da önem vermeye başladım. Öyle olunca da Ali Ekber Çiçek, Davut Sulari, Neşet Ertaş, Talip Özkan gibi büyük ozanları daha dikkatli dinledim. Onlardan çok etkilendim.

İkinci albümünde Sabahat Akkiraz ve Belkis Akkale iki türküde sana eşlik ediyor...

Halk müziğinde mutlaka olması gereken bir şey. Birbirimize destek olup bu kültürü birlikte yaşatabiliriz.

Sen de birçok albüme çalyorsun. Bir nevi stüdyo müzisyeni oldun...

Sadece insanlara yardımcı olmak istiyorum. Hep dışardan eleştiriyorum, ama ben beraber bir şeyler yaparak eleştirmek istiyorum. Ama bu konuda seçiciyim. Her albüme çalıyorum. Hemen her gün stüdyodayım. Orada bir albüm kaydedilirken bir şeyler hissedersen, paylaşmak istersem giriyorum ve çalıyorum. Mesela son zamanlarda Kardeş Türküler'in albümüne de öyle çaldım ve çalarken onlarla amatör ruhu tekrar yaşadım.

Geçen ayki Roll'da, Emin İgüs senden bağlama dersleri alacağını söylemişti. Böyle ders veriyor musun?

Emin İgüs'ün aramasına çok sevindim. Ona ders vermek değil önemli olan. O benden bir şeyler kapar, ben de ondan bir şeyler alırım. Maltepe'de saz kursum var. Uzun zamandır fazla ilgilenemiyordum, ama tekrar orayla ilgilenmek istiyorum. Çünkü oraya gelip bir şeyler öğrenmek isteyen insanları gördükçe, ben de ilk günlerimdeki heyecanımı duyuyorum.

6→

Roll öneriyor... Legends 98: Saksofonunda Kenny G., gitarda Gary Moore, tuşlularda Richard Clayderman, davulda Phil Collins, basta Sting. Ticket Prices: 18.000.000, 15.000.000, 12.000.000, 6.000.000. Bu konser için "kesinlikle" ayakta bilet satılmayacağını önceden belirtmek istiyoruz.

Eski zaman geyiğidir, gençler pek bilmez. TRT'den şöyle bir anons geçmiş: "Şimde de Pink Floyd ve topluluğundan dinliyoruz..."

25 Ağustos, Sıcaklar sona eriyor

Taş yerden kaldındığında yer hafifler, onu tutan el ağırlaşır. Fırlatıldığında, yıldızların dolanımın tepki verir ve vurduğu veya düştüğü yerde evren değişmiş olur. Her eylem, bütünü dengesine dayanır. Rüzgarlar ve denizler, suyun, yerin, ışığın gücü ve bunların hepsinin yaptıkları; tüm hayvanlar ve yeşilliklerin yaptıkları iyi ve doğru olarak yapılmaktadır. **URSULA K. LE GUIN (En Uzak Sahil)**

Asıl zor olanı, birini öldürmektir. Yakalanmamak mı? Ooh, o kolay. Eğer cinayet mahallinde elinde dumanı tüten bir silahla yakalanmazsan, yırtarsın bu isten... Val Kilmer (TRUE ROMANCE)

BLUES TRAVELER EYLÜL'DE İSTANBUL'DA Dead üslubunda

Yandaki fotoğrafta Grateful Dead'in babası Jerry Garcia ve Blues Traveler'ın adamı John Popper görülüyor. San Francisco, Golden Gate parkında sahneye Bill Graham'ı anmak için çıkmışlar... Fotoğraf 91 senesinde, yani Garcia ölmeden dört yıl evvel çekilmiş. Eylül ayında İstanbul'da Yapı Kredi festivalinde seyredeceğimiz Blues Traveler grubunun beyni John Popper, "Grateful Dead ruhu"ndan şöyle bahsediyor...

Grateful Dead, yapmak istediğini şeyi kendi tarzıyla yapabileceğini gösterdi insanlara. Kazandıkları başarı ile, rock endüstrisinin anasından emdiği sütü burnundan getirebilirlerdi, ama yapmadılar. Sadece işi yapış biçimle değil, grup içindeki bütünlükleri ile de örnek teşkil ettiler. Grateful Dead'e bakarak, aile kavramının işleyebileceğini anladık. Dead'in böyle bir şey kanıtlamaya çalışmıyordu, bildikleri tarzda çalışıyorlardı sadece. Biz ise nasıl profesyonel oluncağını bilmediğimiz için aile bağı gereksinimi içindeydik. Sound'umuzdan çok, müziğe bakış açımızla Dead-üslubunda bir grubuz. Çünkü müzik ve yaratıcılıktan bahsederken her şey özgündür, ancak iş, müziğin toplumsal bir kullanım değerine çevrilmesine geldiğinde, izlemeniz gereken bir yol olması çok faydalı. Gerçi müzik endüstrisinde izlenebilecek tek bir yol yok. Grateful Dead'in yolu da tamamen kendilerine özgü, çünkü bizden farklı bir zamanda yaşadılar onlar. Ama inançınıza böyle büyük bir kanıt bulmak güzel bir his ve insana güç veriyor. Kendinizi bir moron gibi hissetmemenizi sağlıyor. Dünyadaki hiçbir şey sonsuza kadar sürmez. Zaten böyle bir niyetimiz de yok. Blues Traveler henüz istediğini başarmış sayılmaz, Grateful Dead de henüz bitmiş sayılmaz. Yaşadığınız ve varolduğunuz sürece çabalamaya devam edersiniz.

Yapı Kredi Festivali

bu sene onuncu senesini dolduruyor. Festival yine klasik ağırlıklı ama, içinde "pop öğeler" de barındırmıyor değil. Mekan, genelde Açık hava tiyatrosu, ama İstanbul dışına da taşıyor: Efes, Adana ve Bursa festivalin İstanbul dışı üç durağı. Açık hava konserleri şöyle sıralanıyor: **Chaka Khan** (9 Eylül), **Ottmar Liebert & Luna Negra** (10 Eylül), **Joffrey Bale** (12-13-14 Eylül), **Secret Garden / Livin' Joy** (15 Eylül), **Süleyman Erguner & Kalaycılar Ensemble** (16 Eylül), **Keb' Mo'** (17 Eylül), **Nigel Kennedy** (18 Eylül), **Larry Coryell / Philippe Catherine / Seranito Gitar Üçlüsü** (19 Eylül), **Blues Traveler** (20 Eylül), **Cristina Hoyos Flamenko Dans Topluluğu** (21-22 Eylül), **Tango Passion** (23-24-25 Eylül). Açık hava'daki son konser 26 Eylül'de **Terrorvision** ve **John Scofield Quintet**'ten. Arka arkaya sahne alacaklar. O gecenin nasıl geçeceği hususunda şimdiden merak içindeyiz. Festivalin ikinci mekanı AKM'de senfonik eserler dinlenebilir: **Bilkent Senfoni Orkestrası ve Bulgaristan Devlet Filarmoni Korosu** (11 Eylül), **Di-**

mitri Hvorostovsky (şan resitali) (23 Eylül), **İngiliz Oda Orkestrası** (25 Eylül), **Fransa Ulusal Orkestrası** (27 Eylül). CRR, ağırlıklı olarak festival içinde festivale, "piyano festivali"ne ayrılmış: **Friedrich Honicke** (12 Eylül), **Rolf Plagge** (13 Eylül), **Heidrun Holtmann** (14 Eylül), **Ueli Wiget** (15 Eylül), **Thomas Duis** (16 Eylül) ve **Wolfgang Manz** (17 Eylül) "piyano festivali"ne katılan isimler. Ayrıca 13 Eylül gecesi **Şirîn Pancaroğlu** bir arp resitali verecek, 22 Eylül'de **Artis Quartet** izlenebilir. St. Antoine kilisesi tek resital için kapılarını açacak. 21 Eylül günü **Giuseppe di Hare** bir org resitali verecek. İki konserle Bursa Yapı Kredi festivalinin duraklandan: **Secret Garden / Livin' Joy** (16 Eylül), **Larry Coryell / Philippe Catherine / Seranito Gitar Üçlüsü** (20 Eylül). Efes'te 17 Eylül'da **Joffrey Bale**, 27 Eylül'de **Tango Passion** izlenebilir. Adana ise festivale tek geceyle dahil, Adanalılar **Cristina Hoyos Flamenko Dans Topluluğu**'nu 24 Eylül'de izleyebilirler. Bu yılki Yapı Kredi festivalinin hesabı kitabı bu. Eğlenceli ve verimli geçeceğe benzer. Ayrıntılar eylül Roll'una...

kiyor. O kadar terbiyeli değiliz aslında. Ama konserlerdeki enerjiyi stüdyoda yakalayabilmemiz için deneyim kazanmamız gerek.

Albümünüzde Sumru Balıkcıoğlu da size eşlik ediyor...

Albümdeki "Ateş Olsam" şarkısına kadın vokalist arıyorduk. Bir arkadaşımız, Sumru'yu tanıdığını söyledi. Sumru'yu Mozaik'ten, Ezginin Günlüğü'nden hatırlıyorduk, sesinin hayranıydık. Albümün altyapıları kaydedilmişti. Sumru stüdyoya geldi, şarkıyı söyledi. Diğer vokallere yardımcı oldu. Sumrucuğum şunu da yapar mısın, şuraya da mandolin çalar mısın filan derken grup elemanı haline geldi.

Ezginin Günlüğü, Mozaik, hatta ilk zamanlarındaki Yeni Türkü hattında seyreden bir müziğiniz var sanki...

80'li yıllarda grup müziği yapılabileceğini, biraz doğru dürüst yapılırsa da insanlar tarafından sahiplenilebileceğini kanıtlayan gruplardı onlar. Ezginin Günlüğü, Bulutsuzluk Özlemi, hatta Çağdaş Türkü, Grup Yorum... Bu insanlar grup müziğini ayakta tutmaya çalıştılar, biz de onları dinliyorduk o yıllarda. Bir etki varsa o yüzdendir. Ayrıca bu grupların çoğunda yer alan Sumru'nun da bizimle çalışması bir tesadüf.

Bir söyleşide "İstanbul dolaylarından rock" yaptığınızı söylemiştin. Onu biraz anlatır mısın?

O laf ağzından ilk çıktığında öyle uzun boylu düşünmemiştim. Ne tür müzik yaptığımız konusundaki sorulara cevap vermek için, kestirme bir yol olarak öyle diyorduk. Sonradan bunu kendimize temellendirebilmiş olduğumuzu düşündüm. O da, rock dediğimiz şeyin aslında bir müzik türü olmasının öncesinde, bir tavır olmasına dayanıyor. Sanayileşmiş şehirlerde yaşayan ve genelde genç yaşta insanların iletişimsizlik, yalnızlık, yabancılaşma gibi problemlerini müzikleri aracılığıyla gösterdikleri bir tavrın, tepkinin adı bence rock. Seattle'da evinin garajında müzik yapan kişi, kendi

çevresindeki müzikleri harmanlayıp bir şeyler yapıyor. Biz de İstanbul'da yaşıyoruz, burada dinlediğimiz müziklerin etkileri var müziğimizde.

İstanbul'da yaşamak nasıl yansıyor müziğinize?

İstanbul'da yaşamak direkt girmiyor şarkılarımıza. Gerilim olarak giriyor. İstanbul'da yaşamak gerginliği içinde olan insanların müziği çünkü bu. Belki İstanbul'da olmasaydık, daha rahat bir ruh haline sahip müzik yapabiliirdik. Bir gerilim olduğunu düşünüyorum müziğimizde.

Grubun ismi nereden geliyor?

Ankara'da yayınlanan Patika dergisinde "Kumdan Kaleler Denize Doğru" diye kısa bir yazı vardı. İsmi ve mantığı oradan kaptık. Herkes kumdan kaleler yapmıştır, denizin kıyısına. Bunu yaparken de bir emek harcamıştır. Fakat gösterilen onca çabaya karşın, kumdan kaleler dıştan gelen etkilere karşı çok dayanıksızdır. Türkiye ve dünyada da bunun gibi işler yapmak, namuslu şeyler yapmak benzer koşullarda güç. Ama mecburi bir çabayı gerektiriyor. Biraz da lise yıllarının naifliğiyle konu bu isim. Her geçen gün daha anlamlı gelmeye başladı. "Denize doğru" olması da, belki işler iyi gider, denize varılır diye...

Yaşar Nabi Nayır şiir ödülün, bir de şiir kitabın var. Şairlikle müzisyenlik nasıl gidiyor?

Bunları buluşturabildiğim zaman, birbirini çok besleyen şeyler. Ama buluşturamazsam insanın kafasını parçalıyor. Kendimi daha çok şair olarak görmeye çalışıyorum. Cemal Süreya, "şair şiirinden de önde bir yerdedir, o bir tavırdır" diyor. Rock üzerine söylediklerimin değişik bir şeklini şiir üzerine de söyleyebiliriz. Şiir dünyayı bir kavrayış biçimi ve bu biçim geçerli olduğu sürece bir şair, sinema yaparak da, müzik yaparak da şiir yazabilir aslında. Mesela Amerikalı yönetmen John Ford için, "hayatında şiir kelimesini hiç kullanmamış bir şair" derler. Şair her şeyi yaparken şairdir yani.

Yangında

Geçen ay "The Gospel Oak" ismindeki yeni EP'sini çıkaran Sinead O'Connor, plak arşivini şekilde görüldüğü gibi umuma açıyor. Acaba neler dinliyor, neden dinliyor?..

ilk

kurtarılacak

BOB MARLEY AND THE WAILERS – REBEL MUSIC

Bob Marley, şüphesiz, tanrının tezahürlerinden biri. Kendimi bir rasta olarak kabul ediyorum, bu yüzden bu kökleri severim. "Rebel Music"i seçmemin nedeni, içindeki rasta şarkıları. Bence en rasta albümü bu. Davranışlarım üzerinde büyük etkisi oldu, her şeyin sorumlusudur. **Beni yataktan kaldırıp bir ayaklanmaya katacak bir albüm varsa, o da bu.** "Saturday Night Live"da "War"u çalıp Papa'nın resmini yırttığımda, bu rasta bir hareketti. Bunu şarkıyı açıkladığı için yapmıştım, bu gerçeği çoğu insan görmezden geliyor. İnsanların bana kahrolası bir deliymişim gibi davranmalarından incindim. Söylediklerimi, oturup hakkında tartışmaya ya da üzerinde düşünmeye yetecek kadar bile önemsemediler. "Rebel Music", isyankar olmayı istemenize yol açar. Yaptıklarımı o olmasaydı yapmayacağım anlamında söylemiyorum, ama bu plak bana güç verdi. Bir bok çuvalından ibaret olmadığımı hatırlattı. **Yetişme çağında çocuklarınız varsa, etrafta bulundurulması tehlikeli bir albümdür, ama hiçbirimiz cicibici olmak istemiyoruz, değil mi?** Eğer dünyada birazcık yaramazlık olmasaydı, başımız gerçekten dertte olurdu. İster inanın ister inanmayın, arka planda bazı İrlanda ısıkları var. Albüm oldukça İrlandalı bir duyguya sahip.

RAY CHARLES & BETTY CARTER – WITH THE JACK HALLORAN SINGERS

Çok yumuşak bir albüm. Betty Carter en harika, yumuşak ve sakın sese sahip. "Baby It's Cold Outside" albümdeki en iyi şeylerden biri, Van Morrison'la beraber bu şarkının bir versiyonunu yapmak isterdim. Ayrıca, Ray Charles "But On The Other Hand Baby"yi tek başına yorumluyor, çok seksi bir Gypsy Rose Lee şarkısıdır. Annem bir Ray Charles hastasıydı, dolayısıyla Ray Charles bebekliğimden beri etrafımda bulundu. **Kör şarkıcıları çok severim. Her zaman kör bir şarkıcı olmayı istemişimdir.** Şarkı söylerken gözlerimi kapamamın nedeni bu; kendinin daha az farkında olarak bir icra tarzı...

BOB DYLAN – SLOW TRAIN COMING

Beni şarkıcı olmaya özendiren ilk albüm. 11 yaşındayken abim eve getirmişti. Bütünyle ilham vericiydi, özellikle "Gotta Serve Somebody". Bunu severim çünkü seksi ve funky olduğu kadar dinî bir şarkıdır da. **Seksi dinden ayırmayan müziklerden hoşlanırım.** İrlanda'da 11 yaşında bir kız için anlamlıdır bu. Bob Dylan açıkça bu albümden bir çeşit utanç duyuyor, Hristiyan olduğu yolunda çok laf yedi ama albüm mükemmel. Bir adamın bu kadar samimi olabilmesi beni çok etkiledi ve Dylan bende tamamiyle bir takıntı haline aldı. Onun sözlerini her yere yazardım, okul kitaplarına, sıralara... Bana öyle geliyordu ki bu şarkılar be-

nim için yazılmıştı ve bu albüm İncil'di... Onu iki kere canlı çalarken gördüm. İki 15 yaşındayken İrlanda'daydı, en öndeydim ve şaşkınlıktan gözlerim faltaşı gibi açılmıştı. **Dylan'ın yüzünde turuncu makyaj ve göz kalemi vardı. Bob'un bu yeni haline pek hazır değildim. Garip bir herif!** Sonra onu 30. yıl kutlamasında, Madison Square Garden'da gördüm, "I Believe In You"yu söyleyeceğim zaman. Açıkçası, seyircinin bana tepkisinin (NBC'de Papa'nın resmini yırttığı için yuhalanmıştı) onunla hiçbir ilgisi yoktu. Sorun çıkarmak için yollanmış çok küçük ve örgütlü bir grup insandı ve onun seyircisini temsil etmiyorlardı.

VAN MORRISON – VEEDON FLEECE

Bence, tüm zamanların en 'cool' albümü. Tek bir şarkıymış gibi geliyor, bir opera gibi sürekli. Gerçekten içinizi eritiyor. **Acid'i fazla kaçırmadan da dumanlı, trippy ve acidy.** 17 yaşında İrlanda'yı terk edip İngiltere'ye gelene kadar bu plajı duymamıştım. Gençken Van Morrison'ın varlığından bile haberim yoktu. Onu radyoda duymazdınız. "Brown Eyed Girl" gibi şeyleri bile dinlememiştım.

N.W.A. – STRAIGHT OUTTA COMPTON

En büyük hip hop albümü! Rap'le ilgili en iyi döküman olarak bir zaman kapsülünün içine konup saklanmalı. Bana göre, Ice Cube tüm zamanların en iyi Amerikan şairi. Bir şarkı ayırmak zor ama o dönemde birçok insanın hislerini yansıtan "Fuck Tha Police"i seçeceğim. N.W.A., insanların Amerika'da olan biten hakkında ne kadar kızgın olduklarını dile getiren ilk gruptu. Hoşlarına gitsin ya da gitmesin, ırkçılıkla ilgili geniş bir tartışma başlatıldı ve insanların olaylar hakkında duyarlı olması gerektiğini gündeme getirdiler. **Dublin'de arkadaşlarla birlikte arabayla turlayıp bangır bangır "Fuck Tha Police" çaldığımızı hatırlıyorum.** Bu bizim plajımızdı çünkü gençtik ve çok kızgındık. İrlanda'nın ortasında arabayla giderken polisleri vurmuş gibi yapıydık.

VARIOUS ARTISTS – TRADITIONAL SONGS OF IRELAND

Evimde bir yangın çıkarsa ve sadece bir plak kurtarabilecek olsam, bunu alırdım. İçinde değersiz bir şarkı yok ve dahası, İrlanda'dan çıkan en baba şarkıcılardan birkaçı tarafından yorumlanmışlar. Kayıtlar, gezgin bir çingene olan Margaret Barry, The McPeake Family ve Kitty Gallagher tarafından 1952-61 arası yapılmış. Eski şarkılar ve sanatçıların hepsi öldü. Plakla ilgili en sevdiğim şeylerden biri de bu: Şarkıların çoğu, hamileliğimden beri bir parçam olan İrlanda müzik geleneğini sürdüren son derece yaşlı kadınlar ve erkekler. Ailemin tümü nesiller boyu müzikle uğraşmış, ben de bu tür bir şarkıcıyım, İrlanda müzik geleneğinin bir parçasıyım.

NOIRIN Nİ NIAIN AND THE MONKS OF GLENSTAL – GOOD PEOPLE ALL: RELIGIOUS SONGS FROM THE IRISH TRADITION

Bunu yaklaşık iki yıl önce, kızıma hamile kaldığım zaman keşfettim. Buradaki en sevdiğim şarkı "Song Of Jerusalem". Hepsinde noel

SINEAD'IN PLAKLARI

şarkıları, bu yüzden hamileliğimde ve kızımın doğumu sırasında bu şarkıları çok dinledim. Ayrıca Noirin Ni Riain'in dinsel bir çıkış noktası olmasını takdir ediyorum. Bir kadın sanatçı olarak Ella Fitzgerald'dan sonraki en büyük ilham kaynağımdır. **Eğer tanrının dünyada fiziki bir temsilcisi varsa, o da bu kadındır. O gerçekten apayrı bir yerde, kılık değiştirmiş bir Courtney Love...**

ELLA FITZGERALD – THE COLE PORTER SONGBOOK, VOLUME ONE

Bu olmadan bir yere gitmek çok zor gelir bana. Ella Fitzgerald'ı çok severim ama büyük şarkılara ihtiyacı var ve Cole Porter mükemmel bir şarkı yazarı. **Bu kadın tanı!** 1993'de kendi aksanında şarkı söylemek gerektiği düşüncesiyle aldığım Pornell School Of Music'teki şan derslerine kadar, onu gerçek anlamda keşfede-memiştım.

702 – NO DOUBT

Korkarım ki bu değersiz bir albüm, ama çok sevdiğim "Steelo" diye harika bir şarkı var. Tüm o r&b swing müziğini gerçekten çok severim ve bu parça duyduklarım arasında hemen hemen en iyisi. Herifin biriyle çok hoş ve ünlü olduğu için yatmak isteyen bir kızı anlatır bu şarkı. **Yapışkan değil, güzel ve çok seksi...**

SINEAD O'CONNOR – GOSPEL OAK

Sonuncusu, bu muhteşem kadından bu harika EP. Bunu biraz gülelim diye araya sıkıştırdım. **Tamamı anneliikle ilgili. Adı "Gospel Oak", çünkü meşe (oak) tanrının sembolü, dolayısıyla bu "annenin İncil'i".** Dört şarkının tümü, ihtiyacı olan herkesi anneliğe hazırlamak amacıyla hazırlandı, bu yüzden o bir "ana".

Çeviren: Murat Boavali

Ve Burroughs da ölüme yenik düştü. Her insanoğlu gibi, ölüme yenik düştü, ama herkesin harcı olmayan bir şeyi başardı: Hayata galip geldi. "Hayat" diye önüne konanı yaşamadı, sadece "kendisi"ni olmak istedi, kendisini istediği gibi "oldurdu", olduğu gibi yaşadı. Ne mutlu ona..! Ve ne mutlu bize: Burroughs kitaplarında yaşıyor...

(Beat tayfası oturmuş Burroughs'tan feyz alıyor... Gregory Corso ve Allen Ginsberg soruyor, William S. Burroughs anlatıyor. Yıl henüz 1961.)

G. Corso: Politik çekişmeler hakkında ne düşünüyorsunuz?

W. Burroughs: Politik çekişmeler tamamen yüzeye vurmuş

te zahürlerdir. Eğer çekişmeler baş gösterirse, durumdan kâr çıkarmayı ümit ettiğiniz için, bu çekişmeyi işler halde tutacak kimi güçler devreye girecektir. Ama kendinizi tamamen yüzeysel politik çekişmelere kaptırırsanız, arenadaki boğanın hatasına düşersiniz, bir kumaş parçasını kovalayıp durursunuz. Politikanın amacı da budur zaten, kumaşı size öğretmek! Tıpkı matadorun boğayı, kumaşı izlemesi ve ona boyun eğmesi konusunda eğitmesi gibi...

G. Corso: Peki kumaşı sallayan kim?

W. Burroughs: Ölüm.

A. Ginsberg: Ölüm nedir?

W. Burroughs: Bir uydurmaca. Zaman-doğum-ölüm uydurmacası. Ama artık böyle devam edemez. Gitgide daha çok insan akıllanıyor.

G. Corso: Gerçekten de insanoğlunun doğasında temel bir değişim olduğunu hissediyor musun? Yeni bir bilinç?

W. Burroughs: Evet, buna kesin bir yanıt verebilirim. Şu anda işlemekte olan belli baskılar ortadan kalkarsa, bilinç-

teki değişimlerin ve mutasyonların birden ortaya çıkacağını hissediyorum. Bilincin genişlemesine engel olan tekelin ve kontrolün aslı araçlarından birinin, düşünce, his ve insanoğlunun görünürdeki algı izlenimlerini kontrol eden kelime dizileri olduğunu düşünüyorum.

A. Ginsberg: Peki bu güçler ortadan kalkarsa nasıl bir adım atılabilir?

W. Burroughs: İleriye doğru atılacak bir adım sessizlik içinde atılmalıdır. Kendimizi kelime formlarından kopararak -bu, kelime, harf, kavram, sözel kavramların yerine, başka dışavurum yolları koyarak (mesela renk) gerçekleştirilebilir. Kelime ve harfleri renge tercüme edebiliriz. (Rimbaud, kendine ait renkli ünlülerinde, "kelimeler"i sessiz bir renkle okunabileceğini söylemişti.) Başka bir deyişle, insanlar bilince ulaşabilmek için sözel formlardan kurtulmalıdır.

G. Corso: İnsan "ileriye doğru adımı" nasıl atabilir? Bunu söyleyebilir misin?

W. Burroughs: Bu benim alanım zaten. Ben bununla ilgileniyorum. İleriye doğru adım atabilmek için eski zırhlardan kurtulmak zorundayız, çünkü kelimeler bu zırhın içinde inşa edilmiştir. Örneğin, bu sayfayı okurken gözleriniz elinizde olmadan soldan sağa doğru hareket ederek, alışkın olduğunuz kelimeleri izler. Şimdi sayfayı başka bir şekilde parçalamayı deneyin: Birçok çözümü tercüme et-

me şansına sahip değil miyiz?

Renk-kelime-renk çözümünü, bilinci elde etmek ve tekel ile kontrolü kırmak üzere, politik çekişmelere tercüme edebiliriz.

G. Corso: Başladığın yere, politika dönyorsun. Politika nomenklatür'dür: Çekişme, elde etmek, çözüm, tekel, kontrol... Peki, yararı ne bütün bunların?

W. Burroughs: Tam da söylediğim şey... Konuştuğunuz sürece, dönüp dolaşıp politikaya geliyorsunuz, hiçbir yere gitmiyorsunuz...

G. Corso: Politikacılar için ne tür bir tavsiyen var?

W. Burroughs: Hayatınızda bir kere olsun doğruyu söyleyin ve sonuza kadar çenenizi kapayın.

G. Corso: Ya insanlar değişmek istemezse, yeni bir bilinç istemezse?

W. Burroughs: Değişmeye yazgılı her tür için aynı sorun var. Dinozorlara, ağır bir kabuğun ve devasa ebatların onlar için batmakta olan bir gemi olduğunu söyleyebilirdim. Yapacakları en akıllıca şey memeli hayvan özelliklerine geçmek olacaktı. Ama inatçı bir dinozor razı etmek ne benim gücüm dahilinde,

ne de böyle bir isteğim var. Hissim şöyle açıklayabilirim,

Gregory... Kendimi batan bir gemide hissediyorum ve inmek istiyorum.

Fela'nın vedai

Afrobeat'in yaratıcısı Nijeryalı boyun eğmez saksofoncu Fela Kutl 58 yaşında öldü. Ardından bütün Afrika yas tutuyor.

Büyük güçlere

Tahammüle ve sabra

Mücadelenin bir gün mutlaka kazanılacağına,

İnancımı kaybetmem.

Çünkü ben halkım ve dostlarım için savaşıyorum.

Bu sebeple korkusuzum.

Yıllarca çokuluslu şirketler

Avrupalı ve Amerikalı ülkeler

Bize tahakküm ettiler, sömürdüler.

Ruhumuzu küçümsediler, topraklarımıza girdiler.

Gücümüzü özgürlüğe ve kardeşliğe

Kafalanımızı Birleşik Afrika fikrine sarfedelim.

Haklıyız, kazanacağız!

(Fela Kutl'nin şarkılarından kolaj)

Prodigy

Makinaların dilinden de anlıyorlar, rock'n'roll'un dilinden de... Diğer tekno meşhurları gibi bir-iki kişiden ibaret değiller. Beatles gibi dört kişiler. Onlar müziğin yeni "öfke makinaları"... Arka planda asıl beyin Liam Howlett, vitrinde ise şeytan Keith Flint var... 1992'deki "Experience", 1994'deki "Music For The Jilted Generation"ın ardından sonunda "The Fat Of The Land" isimli üçüncü albümleri geldi. Göstere göstere geldi. Ve 20 küsur ülkenin listesinde bir numaraya oturdu, kaldı. Amerika'da Madonna'nın şirketi Maverick'ten torpilli olduklarını unutmamak kaydıyla, bu başarıları, bir bağımsız şirketin (XL Recordings) ulaşmayı hayal bile edemeyeceği bir nokta... Libération, NME ve Melody Maker'a ettikleri kelimelerden yaptığımız bir seçmeyle, karşınızda Prodigy mucizesi...

Bir tür dayılanma

Yeni bir binyıla girmenin eşliğinde, rock'un geleceği olarak görülmek sizde nasıl bir etki uyandırıyor?

Liam Howlett: Bu sadece Amerika için geçerli. İngiltere'de kendimizi ispatlamamız gerekti. Rave sahnelerinde ortaya çıktıktan sonra, birilerinin ilgisini çekinceye kadar iki sene boyunca festivallerde geliştik. O günden beri insanların dansı algılaya biçimini değiştirdik. Prodigy her şeyden önce bir 'beats' olayı. Sonra, daha çok gitar ve elektronik olması neyi değiştirir? Önemli olan enerji. Led Zeppelin, Prodigy'ye Kraftwerk'den çok daha fazla şey vermiştir. Kraftwerk'e bir dakika bile tahammül edemem. Tamam, bir iki şarkıyı seviyorum ama, niçin herkes onları dansın öncüleri olarak görüyor ki? Herkes bir bilgisayar ya da bir 'drum-machine'i programlayabilir; bir 'groove'u yakalamak çok daha zor, işte biz bunu yapmak istiyoruz: Elektronik müziği funky'leştirmek...

Görünüşe bakılırsa, bugünlerde kendinizi "tekno komandolar"dan ziyade bir rock topluluğu olarak görüyor gibisiniz...

Keith: Biz 'rave' sahnelerinden geliyoruz, hakiki 'rave'den, hangarlardan, sık kulüplerin sahnelerinden değil. Hiçbir zaman elimize beyaz eldivenler geçirip, takıp takıştım. "Biz geleceğiz. Zaten bütün gece Internet'in başında oturuyorum..." gibi laflar etmedik. Bizim tavrımız her zaman punk oldu.

Bu arada, "yeni Sex Pistols" diye sizi bombardımana tutan İngiliz medyası size hizmet etmiş oldu galiba, ne dersiniz?

Liam: Saçları böyle diye Keith'in Johnny Rotten olacak hali yok ya! O kendi kafasına göre takılıyor. Niçin özgün insanlar olarak düşünülmemeliyim?

U2, Primal Scream ya da Chemical Brothers gibi rock'la dansı bir araya getiren ötekî gruplar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Leeroy: U2 deneysel takılıyor ve sırf bunun için takdire değer.

Liam: İyi bir grup. Ben Primal Scream'in yeni albümünü de beğeniyorum. Chemical Bros'a gelince... Bizi sık sık onlarla karşılaşıyorlar ve hata yapıyorlar. Onların müziği DJ'lerin miksaajını yapabileceği enstrümantal sekanslardan oluşuyor, benim yazdıklarım sahne için düşünülmüş, yapılmış şeyler. Albümümüz bir konserin ses kaydı. On parçadan sekizini canlı kaydettik.

Keith: Eğer DJ'ler Prodigy'yi geçmezse, keyifleri bilir...

Canlı çalmaktan hâlâ haz alıyor musunuz?

Keith: Hem de nasıl! Canlı performans için canımı veririm. Bu benim hayatım, müzik yapmanın amacı. İlk defa sahnede şarkı söylediğimde kendimden geçmişim. Bir iki hafta önce paraşütle atlamıştım ve bunun büyük bir zevk olduğuna karar vermiştim. Ama canlı olarak şarkı söylediğimde, içindeki enerjini dışarıya vurabilmenin ne müthiş bir elektrik olduğunu fark ettim. Sahnede tek bir yasa yoktur seni bağlayan.

Maxim: İnsanlar bizi canlı çalarken seyrettiklerinde uyandırıcı aldığımızı düşünüyorlar, oysa bizim tek yaptığımız % 110'luk bir performans vermek. Sahnede insanları göt etmeyi severim. Bir tür dayılanma bu da... Belki de okuldayken çok itilip kıldım ve şimdi bunun intikamını alıyorum. Herkes bizim E alıp sahneye çıktığımızı filan düşünüyor. Amerika'daki konserlerimizden birinde, sahneden dibindeki heriflerden biri yüzüme doğru uzandı ve "kokain mi çektin?" diye sordu. Sanki, "evet dostum, al şu parayı, sen de biraz kokaine takıl" dememi bekliyordu. E'li olsun olmasın, Prodigy konser deneyiminin aslı ögesi, biraz öfkeyle kanşık ham enerjidir.

Keith: Konserlerde kesinlikle öfke var. Geçenlerde, şimdiye kadar verdiğimiz en kötü konseri verdik. Ters gidebilecek her şey

ters gitti. Konserin sonlarına doğru, kamerayla çekim yapan bir herifi gördüm ve kamerasını kapıp paramparça ettim.

Liam: Evet, konserden sonra Keith "herifin biri bizi filme çekiyordu, ben de kamerasını parçaladım" diyerek etrafta dolaşıyordu. Turne menejerimiz ise, o adamın kablolu televizyon istasyonundan geldiğini ve bizi filme çekmeye hakkı olduğunu anlatmaya çalışıyordu.

Keith: Kamerayı kaptığımda boktan suratlarındaki ifadeyi görmeliydim. Ödleri boklarına karıştı.

İngiltere'de 'rave' kültürü ne alemde?

Liam: Hâlâ kulüplerde öyle bir hareket var, ama 'rave' olayı bitti artık. Nostalji yapmanın alemi yok, müzik uyandırıcılardan daha iyi hale geldiğinde, dur demenin zamanı. Hepimiz yıllar önce 'ecstasy'yi bıraktık.

Keith: Yetkililer, her seferinde 400 tane aynasız göndererek 'rave'lerin varlığını kabul ediyorlardı madem, niçin Amsterdam'daki gibi, mesela test makinaları koyarak uyandırıcılardan da varlığını kabullenmiyorlar? Eğer her seferinde aldığın 'ecsta'nın aynı olmadığını fark edersen, bu bırakmak için pekala yeterli bir neden olur.

Liam: Hem sonra, dürüst olalım: 'Rave'lerde çalarken, oraya gitmeden hemen önce stüdyoya şöyle bir uğruyordum. Bir banda, ne olursa olsun, önüme gelen 'beat'leri kaydediyordum. Zaten ne olduğu hiç fark etmez, nasıl olsa dans ediyorsun, çünkü 'ecsta' aldığın zaman her sese çok açık oluyorsun. Nispeten ayık birileri için çılamak 'challenge' haline geliyor.

Prodigy için hedefleriniz neler?

Liam: Dünyanın en iyi grubu olmak ya da herkesin takip ettiği bir moda haline gelmek gibi bir niyetimiz yok, sadece, bazı engelleri kırarak insanları dürtmeye, harekete geçirmeye çalışıyoruz. Şimdilik, çok eğlenceli, sahneye çıktığımız zaman, her şey bir anlam kazanıyor... Müzikal açıdan çıktığımız, ilerleyemez hale geldiğimiz zaman bırakınız. Ama önümüzde daha yapacak çok albüm var. Bir de bu sıralarda çok rağbet görüyoruz: Bowie, U2... Bir sonraki CD'sinin prodüksiyonunu yapmamız için geçenlerde Madonna bana telefon etti.

Amerika'da Madonna'nın plak şirketi Maverick ile anlaşıntınız.

Bu plak şirketine bağlı dostlarınız kimler?

Liam: 'Dost' demeyelim. Siktirik Alanis Morissette gibi insanlar var bu şirkette. Zaten bizimle anlaşmalarının nedeni de, ellerinde hiç 'cool' sanatçı olmamasıydı.

Amerika'daki turne nasıl gidiyor? Buradaki hayatınızdan memnun musunuz?

Liam: Bir süre sonra her şey bulanıklaşıyor. Geçen gün bizi Los Angeles'ta bir kulübe götürdüler, bok gibiydi. Başlarda normal bir kulüp gibiydi ama birden herkes sahneden çekildi ve insanlar sahneye para fırlatmaya başladı. Ortada bir takım kadınlar vardı. Ne kadar çok para atılırsa o kadar fazla striptiz yapıyorlardı. Tam bir manyaklık yani. Uzun süre kalırsan Los Angeles'ta kendini kaybedebilirsin, her şey o kadar sahte ki... Herkes star olmak istiyor. Hepsinin suni memeleri var. Bence hepsi porno yıldızlarına benziyor. Amerika'nın dalga boyuna giremedim ben. Konserlerimizden gelen çocuklar bizimle özdeşleşebiliyorlar, bu iyi, ama Amerika'da bulunduğumuz sürece milleti kılmak istedik.

Amerika'daki konserlerinizin biletleri yedi dakika içinde tükenirdi. Amerika'yı fethetmeyi yine de başaramadınız mı?

Liam: Herkesin söylediği gibi Amerika'yı fethetmeye falan çalışmıyoruz. Amerika'nın garip bir huyu var, müzik dünyasında ne zaman yeni bir şey olacağına kendileri karar veriyorlar. Bu yüzden medya "rock öldü" diye bir terane tutturdu gidiyor. Oysa biz rock-

Bir otomobil dergisi bir Mercedes'in fotoğrafını çekmek istediğinde, gıdıp sadece tekerleklerini çekmez, değil mi? Ben dört kişiden sadece biriyim. Ama insanlar kendilerini daha aslı görünene özdeşleştirmek istiyorlar. Sahneye çıktığımda, içimdeki tüm saldırgan hisleri harekete geçiriyorum, çünkü insanlar göt etmek hoşuma gidiyor.

'un ölmesini istemiyoruz, biz rock dünyasından geliyoruz. Rock müziğinin yerini almak istemiyoruz. Klavyelerinin ardına kurulmuş birkaç züppenin, Rage Against The Machine'i tahtından indirmesi mümkün değil. Bizim çıkıp rock aleyhine konuşmamızı bekliyorlarsa, Prodigy'i henüz tanımamış olmalılar. Ki işin doğrusu tanıyamadılar da... Amerika'daki konserlere, yazı yazmaları için 50 yaşındaki morukları yolladılar. Siktirip gitsinler, herkesin bizi sevmesini beklemiyoruz zaten, birkaç moruk da sevmeyiversin. Aynı şey Kanada'da da başımıza geldi. Eleştirilerin bir kısmı iyiydi, bir kısmı kötü. Bizim için sorun yok. Biz o boktan Oasis gibi değiliz. Bizi herkesin sevmesi gerekmiyor. Amerika için uzlaşacak halimiz yok.

Keith: Prodigy her tür yeni deneyime açık. Avustralya'da, Soundgarden'in buzdolabının üzerine kurulup, biraz ötemde Rage Against The Machine'i, Bowie'yi gördüğümde dünyanın en mutlu insanıyım. "Hey, David" diye ben ona el sallıyorum, o da bana dönüp "n'aber Keith" diyor. Ben hâlâ daha, "az önce benimle konuşan David Bowie'nin ta kendisiydi" diyerek heyecanlanıyorum.

Liam: U2 bizimle beraber dünya turnesine çıkmak istedi. Bu konserlerle Amerika'yı gerçekten de fethedebiliriz. Ama bana pek doğrumuş gibi gelmedi bu hareket. Gerçi Keith çok istekliydi.

Keith: Bütün dünyada yuvarlanan devasa bir makinenin parçası olma hissi heyecanlandırdı beni. Müthiş bir tecrübe olmalı diye düşündüm. Beni ilgilendiren oradaki elektrik. "Bu turneye çıkmalıyız, çünkü satışlarımızı artırır" diye düşünmeyi beceremiyorum ben. U2 ile birlikte turneye çıkmak büyük bir meydan okuma olabiliirdi. Böylece dünyanın geri kalanını fethedebiliriz.

Bir önceki Amerika turneniz nasıl geçmişti?

Liam: Buraya ilk geldiğimizde Rave ekibinin bir parçasıydık. Moby ve Cybersonic ile beraber büyük bir turneye çıkmıştık. Kazıklandık, bütün turne boyunca bir otobüse tıklı durumda dolaştık durduk, ortalıkta çok fazla uyuşturucu vardı... Yani buraya bir daha asla gelmek istememek için yeterli nedenimiz oldu. Ama işin iyi tarafı, Amerikalılar bizi hiç geçiş döneminde görmediler. Her geldiğimizde değişik bir grup olarak geldik. Şu anda bulunduğumuz kalıp önümüzdeki birkaç sene için ideal. Tabii hâlâ ortalarda olursak...

Amerika gerçekten de bugünlerde tekno çılgınlığı yaşıyor. Bu durumdan hoşlanıyor musunuz?

Liam: Amerika'da her şey kesin sınırlarla ayrılmış durumda. Bu yüzden kimse bizim füzyonumuzu anlayamıyor. Her şeyi tek bir şey olarak gören insanlar ortalığın içine ediyorlar, çünkü farklı olan gözden kaçıyor. İnsanlar bir tekno şov bekleyerek geliyorlar konserlere. Klavyelerinin arkasına kurulmuş birkaç dazlak herif falan... Bizse bu müziği altı buçuk yıldır yapıyoruz ve bunu anlatmaya çalışıyoruz. Biz kendi yolumuzu izliyoruz.

"The Fat of the Land" albümünün dikkat çekici parçalarından biri de Kula Shaker'ın adamı Crispian ile yaptığınız "Narayan"... Bu parça sizi Amerika'daki indie dünyasına kabul ettirebilir. Bu arada Crispian'ın bir Nazi olduğuna dair ciddi söylentiler çıktı. (Kula Shaker'ın kullandığı bir Hindu simgesi gamalı haça benziyor...) Bu söylentiler "Narayan"ın kaderini etkileyebilir mi?

Liam: "Crispian bir Nazi" türü saçmalıkların "Narayan"ı etkileyeceğini sanmıyorum, aslolan yaptığı müziktir. Crispian bir adam vurmuş bile olsa, buna aldırmazdım. Crispian'la çalıştım, çünkü sesinin tınısı hoşuma gidiyordu. "Narayan", Prodigy-Kula Shaker işbirliği ürünü olsun diye yapılmadı. Crispian bana, aklında bir mantra olduğunu söyledi. Ben ise bu tür işlerden anlamadığımı söyledim ona. Ama kayıtları dinlediğimde baktım ki işe yarar bir şeyler var elimde. Birçok insan bu parçayı sevmeyeceğini düşünerek dinleyecek ve sevecek gibi geliyor bana.

Albümdeki son parça, "Fuel My Fire" ise bir trash-tekno. Sizin tarzınızın dışında sayılabilir.

Liam: Keith L7 albümünü getirmişti, hepimiz parçayı sevmiştik. L7 gerçekten de punk rock'ın hamlığını yakalamıştı. Bizim düzenlememizin orijinali kadar iyi olduğunu sanmıyorum, ama başka bir bakış açısına sahip. Bir süre bu parçayı konserlerimizin son parçası olarak çaldık. Genelde bizim konserlerimiz, sahne de dans eden insanlarla sona ererdi. Milleti göt etmek için bu parçayı repertuarımıza aldık, "hadi bakalım amcıkazlılar, bu-

Medya "rock öldü" diye bir terane tutturdu gidiyor. Oysa biz rock'un ölmesini istemiyoruz, biz rock'tan geliyoruz. Rock müziğinin yerini almak istemiyoruz. Klavyelerinin ardına kurulmuş birkaç züppenin, Rage Against The Machine'i tahtından indirmesi mümkün değil. Bizim çıkıp rock aleyhine konuşmamızı bekliyorlarsa, Prodigy'i henüz tanımamış olmalılar. Ki işin doğrusu tanıyamadılar da...

nunla dans edin kolaysa" dedik. Bir süre sonra baktık ki parça yerli yerine oturmuş. Hepimiz sevdik "Fuel My Fire"i.

Sana çok benzeyen bir adam bugünlerde Lucozade reklamlarında görünüyor. Sıradan bir adamken bir yudum Lucozade içerek Firestarter'a dönüşen bir adam... Bu reklam nereden çıktı?

Keith: Benim haberim bile yoktu. İnsanların, Lucozade'a gidip "benim imajımı kullanabilirsiniz" dediğini sanmalarından korktum. Hatta biri, reklamdaki adamın ben olduğumu sanmış. İnsanlar Lucozade'a destek verdiğimi düşünüp Prodigy'e sırtlarını dönerler. Ama yok öyle bir şey. İnsanların beni Prodigy olarak görme eğiliminde olmaları çok rahatsız edici. Biz dört kişiyiz. Eğer diğerlerinin grup içindeki önemlerinin farkında olmasam, buna kendimi kaptırabilirdim, ama bir bütün olduğumuz bilincindeyim. Fotoğrafçılar sadece birimizin fotoğrafını çekmek istediklerinde "biz dört kişiyiz" diyoruz. Bir otomobil dergisi bir Mercedes'in fotoğrafını çekmek istediğinde, gidip sadece tekerleklerini çekmez, değil mi, arabanın tamamının fotoğrafını çeker. Ben dört kişiden sadece biriyim. Ama insanlar kendilerini daha asi görünle özdeşleştirmek istiyorlar. Sahneye çıktığımda, içimdeki tüm saldırgan hisleri harekete geçiriyorum, çünkü insanlar göt etmek hoşuma gidiyor. Bazen o kadar ileri gidiyorum ki içimden Liam'a gidip "kusura kalma, kendimi konserin elektirğine kaptırdım" demek geliyor.

Müziğiniz de bir takım dizilerde bolca kullanılıyor...

Maxim: Evet, nedense Eastenders ve The Bill'de (İngiliz televizyonunun iki popüler ve sıradan dizisi) ne zaman bir şeyler çalan birisi, kavgaya eden insanlar gösterilse arka planda Prodigy çalıyor. The Bill (Polis) dizisinde, polisler bir acid-house partisini basıyorlar ve içerde "Breathe" ya da "Everybody In The Place" çalıyor. Bence bu gayet lehimize bir durum. Medya bizi kötülükle ve yanlış şeyler yapan gençlerle özdeşleştiriyor. Böylece bir şekilde sisteme karşı isyan ediyor durumuna geliyoruz.

Liam: Prodigy insanlar için var. Asla televizyona çıkıp da saçma sapan laflar etmeyeceğiz. Eğer insanlar bizi görmek istiyorlarsa bilet alıp konserlerimize gelir.

Bağımsız bir plak şirketiyle bu kadar büyük bir başarıya ulaşabiliyorsunuz?

Liam: İngiltere'de bir şey kanıtladık... Bütün o radyo ve büyük plak şirketi kanallarından geçerek yükselmek zorunda olmadığımızı kanıtladık. Yavaş yavaş yaptık ama bağımsız yaptık. Kendi başarılarımızın temellerini oluşturduk. Bir bakıma müzik endüstrisine Churchill'in V işaretini kazıdık. Bir numaraya çıkmak için onlara ihtiyacımız yok.

Erci E

Erci E. ile gönül bağımız eskilere, Express günlerine uzanıyor. Cartel'in albümünü dinlediğimizde "oh" demiştik, "nihayet yerli rap". Ve Cartel'e bir güzelleme döktürmüştük. Gelgelelim, "sol kamu-oyu"ndan fena bir zılgıt yemiştik. Milliyetçi-faşist oldukları iddia ediliyor, şiddet övgüsü yaptıkları söyleniyordu. Bize göre öyle değil, yer yer anlam kaymalarına neden olacak vurgular olsa da, "ana fikir" Express istikametindeydi. Yine de içimize bir kurt düşmüştü. Geçenlerde piyasaya çıkan "Sohbet"iyle Erci E. bizi ferahlattı. Hip-hop'un hakkını vermekle kalmıyor, "Bize Nâzım gibi Hikmet'ler lazım" diyordu. Yanılmamış olmanın verdiği zevkle buluşup tanıştık Erci'yle. Tam kahveleri söylemiştik ki, gözümüz masanın üstündeki derginin Prodigy haberine takıldı. Söyleşimiz ister istemez o mevzudan başladı...

Tabanca Söz Rin dir

Erci E: Türkiye'den Prodigy gibi isyancı bir grup çıkabileceğini düşünmüyorum. Prodigy'nin yaptığı burada da yapılabilir belki ama, kopyası gibi olur, gerçek olmaz... Türkiye'de çok seveni

olsa da, böyle bir müzik yapmak için Avrupa müziğine yakın bir yerde yaşamak, hissetmek lazım. Ortam meselesi... Bir ortam var, o ortamın içinde büyüyorsun, Prodigy de bir ortamın bir ürünü. Buradan o ortam görünmüyor, o yüzden de "bunlar uzaydan mı geldi" gibi bir atmosfer var. O müzik türü, yani drum&bass Türkiye'de pek tanınmıyor ama, şu anda İngiltere'de en çok dinlenen müzik türü ve Prodigy bu türde yalnız değil. Çok grup var. Prodigy de bu ortamın ürünü. Ayrıca, Avrupa müziğinde bir gelişme çizgisi vardır. Sürekli devam eder. Bunu ben Türkiye'de göremiyorum. Bugün Türkiye'de çıkan bir pop albümü rahatlıkla altı sene önce de çıkmış olabilirdi... Prodigy'nin ise zamanından önde bir müziği var. Onun bugün yaptığını anlamayan kişiler, üç yıl sonra pop şekline dönüşünce, yani alışılınca ancak anlamaya başlayacaklar.

Prodigy'nin "zamanından önde"liği nasıl bir şey?

Prodigy 90'lı yıllara damgasını vurmuş bir grup. Şu anda diğer grupların yaptığı şeyler Prodigy'nin ilk albümüne benziyor. Drum&bass'çılar rap, hip-hop ritimlerini, yani break-beat'leri alıp hızlandırıyorlar. Bir bileşim, bir sentez yapıyorlar aslında. Rap gerçek bir müziktir, onun ruhunu alıyorlar. Rock da -ama aslı- gerçektir, ondan da bir şeyler alıyorlar. Bir de tabii kendi ruhlarını katıyorlar. Tam olarak şarkı da söylemiyorlar aslında... Bağlıyorlar, isyan ediyorlar.

Neye isyan?

Commercial'a, yani var olan hayata karşılık veriyor. "Biz bu kapitalist sisteme katılmak istemiyoruz" gibi bir isyancılık. Aslında olay grunge-kids denen şeyden başlıyor. Grunge-kids, hiçbir şeyi takmayan, üstüne başına bakmayan bir akımdı. Ama sonunda o da commercial oldu.

Nasıl öyle oldu?

Rap'ten bir misal vereyim. Niye rap'çiler bol kıyafet giyer? Niye ayakkabılar spor ayakkabıdır? Çünkü gettoda çıkan zencilerin parası yoktu ve bunlar rap'i başlattı. Onlar da ucuz şeyler aldılar, mesela abilerinin bol gelen pantolonlarını giydiler. Ama bugün bol pantolon alacaksan 200 mark ödemen lazım. Aslında eskiden paraları yoktu ve o pantolonlar 20 mark olduğu için alırlardı. Şimdi böyle bir "scene" oluştu. Grunge'da da aynı şey oldu. **Zappa'nın enteresan bir savı var: "Hiçbir rock ekolü kendisine özgü bir kılığı kıyafeti olmadan meydana çıkmamıştır. Tüketicilerin 'fantazy'a'ya katılımını sağlayacak bir kostüm yoksa yeni bir trend olmaz"...** Haklı...

Public Enemy'den Chuck D'nin de bir tekstil firması var. Rap'çi kıyafetleri üretiyor...

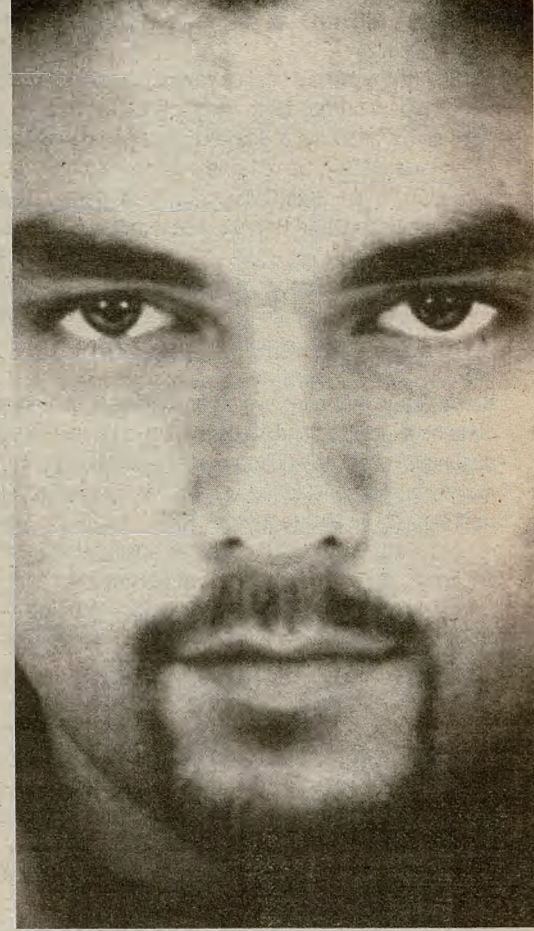
Evet, çok önemli bir şey bu. Türkiye'de rap hâlâ sokak müziği olarak görülüyor. Halbuki çoktan geçti. Aslında geçmesi de iyi oldu bence. Çünkü dünyada sesini duyurdu.

Sen nasıl başladın hip-hop'a? Neden başka bir müziği değil de hip-hop'u seçtin?

Hip-hop bir kültür. 18 yaşında şapkayı ya da kapşonu geçiriyordum kafama, öyle geziyordum. "Ben başkayım" gibilerinden... Kendimi gururlu hissediyordum... Türklerin büyük bölümü seviyorlar rap'i. Ama tekno filan dinlemezler, Prodigy dinlemezler. Soul severler, zenci müziği severler. Tabii, ikinci nesilden bahsediyorum. Benim müziğe ilgim 10 yaşından itibaren başladı. Dügünlere giderdik. Ben hep orkestranın dibine oturur, bateriyi izlerdim. O zamanlar rap söz konusu değildi. İlk mırıldanmaya başladığım müzikler Banş Manço'nundu. Her sene Türkiye'ye gelirken hep Banş Manço'yu isterdim arabada dinlemek için. Annem babam isyan ederdi. "Dağlar Dağlar"dan "Domates Biber Patlıcan"a, "Kendimi Hıyar Gibi Hissediyorum"a kadar hepsini ezberle biliyordum. "Süleyman" şarkısından sonra bozuldu Banş Manço, dinlemeye başladım. Banş Manço benim için çok önemli. Ve ne güzel ki, Cartel olarak onunla birlikte bir konser yaptık Berlin'de. Kendisiyle tanıştık. Biz kızacak zannettik. "Lambaya Püf De" şarkısını kullanmıştık albümde izin almadan. Tam tersine, "ne güzel, gençler, eskileri unutturuyorsunuz, devam edin" dedi.

Banş Manço'dan başka kimler vardı dinlediğin?

Erkin Koray. Ama Erkin Koray daha geç, 17 yaşında filan ilgimi çekti. Herkes Türkiye'nin en ünlü rock'çısı diyordu. Aslında arabeske kaçan çok farklı bir müziği var... Evde genellikle Sezen Aksu, sanat müziği kasetleri olurdu. Onların hiç-

biri içime sinmiyordu, uzak geliyordu bana. Dinlediğim her şey "yar, gönüm, aşk, dert" filan diye gidiyordu. Hiç anlamıyordum. Tek anladığım Banş Manço'ydu. Hayatı anlatıyordu bence. Daha sonra tanışıp da sevdiğim grup Moğollar. "Düm-Tek" albümü benim için ölümsüz. Gurur duyuyorum. Biz Almanya'dayız ve Türkler Almanların gözünde çok küçük. Ciddiye alınmıyoruz. Ama bizim Fransa'da ödül almış bir grubumuz var.

"Ciddiye alınmıyoruz" derken neyi kastediyorsun? Açık ırkçılığın yanısıra varolan gizli, örtük bir ırkçılığı mı?

Neo-nazi'ler senin karşına geçiyor, seni sevmiyorum diyor ve saldırmaya kalkıyor. Sen de kendini savunabilirsin. Bence burda bir problem yok. En kötüsü, görmediğin ama hissettiğin faşistlik. Almanlarda yoğun olarak bu var. Mesela bir işin var, evrakla ilgili bir yere başvuracaksın. Özellikle annemizin babamızın çok iyi Almancası olmadığı için çocuk gibi muamele görüyorlar, "geç şuraya bekle" diye bağıyor adam... Artık özel antenlerimiz oluştu bizim, her yerde böyle davranışları görüyoruz. İlkokulda yeni bir öğretmen gelirdi, isimlerinizi söyleyin derdi, herkes söylerdi, ama sıra bana gelince ben utanırdım. Çünkü ismim, onlara göre çok komikti. Sen onlara göre "sınıftaki Türk"sün, Erci değilsin. Bu kompleks yaratıyor ve bu kompleksle yaşamak çok zor. Daha baskıcı ailelerin çocukları ne Almancayı, ne de Türkçeyi doğru dürüst öğrenebi-

liyorlar ve Kreuzberg sokaklarında ge-
lene geçene satıyorlar. Benim şan-
sım ya da kabiliyetim vardı, Almanca-
yı çok iyi öğrenebildim. Benimle tanı-
şan Almanlar "Sen Türk değilsin" di-
yordu. Nedenmiş o? "Benim tanıdığ-
ım Türkler çok farklı." Ne demek
şimdi bu?! Benim yüzüme karşı haka-
ret ediyor resmen, "sen Türk değil-
sin, sen iyisin, aslında Türkler kötü-
dür" demeye getiriyor. Daha geçenler-
de ünlü bir televizyon kanalı bizimle
röportaj yaptı. Der Spiegel dergisinin
televizyon programıydı. Programda
Berlin'deki Türk gençlerinin yaşamını
konu edeceklermiş. Bir buçuk saat
röportaj yaptık. Kadın "siz çok güzel
konuşuyorsunuz" dedi bize. İyi konu-
şmakla da iş bitmiyor, düşünülerek
söylenmiş sözler ettik. Sonra bir sey-
rettik programı, bizim röportajın hiçbir
saniyesini kullanmadılar. Gösterdikleri
şey sadece Kreuzberg'deki üç-beş ta-
ne 18 yaşındaki çocuğu. Bıçaklarını
gösteriyorlar, bozuk bir Almancayla
"bu benim bıçak, ben herkese sok-
muşumdur, Alman malman ilgilendir-
mez beni" diye konuşuyorlar. İki mil-
yon Alman da bu programı seyredip
"işte Türkler böyle" diye düşünüyor.
Faşistin dövmesine benzemez, daha
kötü bu bence.

Kreuzberg nasıl bir yer?

Almanların punk'çıları ordadır. İşgal
evleri ordadır. Solcular, sanatçılar ve Türkler ço-
ğunluktadır. Türk dükkahları var her yerde. Kü-
çük İstanbul gibidir Kreuzberg. Oradaki bizim
gençlerimiz çok zavalı.

Sen hangi mahallede yetiştin?

Wedding'de yetiştim. Wedding, Kreuzberg değil.
Wedding'de o kadar çok Türk yok. Hatta bir ara
okuldayken tek Türk bendim sınıfta.

**"Sesini Kesme" adlı parçada "yanlış seçme
arkadaşa güvenip de / okula gidip ne yapayım
deyip de" diyorsun... Anlaşılan Türk gençleri
arasında "okula gidip de ne yapayım" yaygın
bir eğilim...**

Elinde bir şans var. Almanya'dasın, süper bir
eğitim sistemi var. Ve bedava. Çok güzel eğitim
alabilirsin. Ama bu çocuklar bunu yapmıyor.
"Okula gidip de ne yapayım, annem babam da
işçi, ben de işçi olurum, n'olacak" diye düşün-
yorlar. Sonra da ya boşta geziyorlar, ya da esrar
satarak geçiniyorlar. Eğitimsiz bir insan çok ba-
sit şekilde yönlendirilebilir.

Çok kavga-dövüş oluyor mu?

Hayır, olmuyor. Tek tük, öyle her gün kavga ol-
muyor. Sokaklarda her gün kavgaların yaşandığı
gerçek değil.

**Ama sizin Cartel klibinde de biraz o hava var-
dı. "Caddeler kan" vs.**

Unutmamak lazım ki, o şarkının bestesi oluşt-
ğunda Mölln, Solingen olayları henüz aklılday-
dı. Tamamen bir isyan havası vardı Almanya'da.
"Artık bitti, artık insanlar öldürüyorlar" diye dü-
şünüp "dazlakları gebertermeliyiz" diyenler vardı.
Bu atmosferde oluştu Cartel. Sadece Türklere
karşı da değil dazlaklar, mesela trenden iki ta-
ne zenciye de attılar, ezildi adamlar... Dazlaklar,
faşistler genelde doğudan geliyorlar. Eskiden
komünist olan ülkeden gelenler yani. Ama, Ber-
lin'deki Almanlar iyidir diyebilirim. Daha demok-
rat düşünen Almanları Berlin'de bulursun. Daha

**Almanya'daki
"Sen Türksün"
lafının anlamı
bambaşka.**

**Türksün diye
dışlanıyorsun,
horlanıyorsun.**

**O insanlara bir
kuvvet vermek
istedik.**

**Milliyetçi, faşist
filan değiliz.**

**Hip-hop ırkçılığa,
faşizme karşıdır,
beraberliği,
özgürlüğü seven
bir kültürdür.**

**Temelde şiddete
karşıdır. Rap'te
tabancan
sözlerindir.**

solcu, daha işçi şehridir Berlin. Me-
sela Münih'e git, daha soğuk, sert
Almanlar oradadır. Ben, Cartel'den
Alper ve Ozan, orada bir araba kirala-
mıştık. Üç defa suçluymuşuz gibi po-
lisler tarafından durdurulduk. Bakıyor-
lar içerde üç tane karakafa, hemen
durdurup kimlik, şu, bu soruyor, üs-
telik çok da sert davranıyor. Alper gü-
neyden, Nürnberg'den geliyor. "Her
zaman böyle midir" dedim, "valla bu-
ralar hep böyle" dedi Alper. Berlin'de
hiç öyle değildi.

**"Sesini Kesme" adlı parçada "mü-
zikteki kuvvet her yere sızar / fi-
şek gibi hızlı her yeri kaplar" diyor-
sun, Cartel'in şarkılarının oradaki in-
sanların ruh hallerine olumlu bir etki-
si oldu mu?**

Ordaki insanların çok kompleksleri
var. Kendi aralarından çıkmış, güzel
bir şey üretmiş ve başarılı olmuş in-
sanlardan acayip gurur duyuyorlar.
"Mesajımızı getirdik" diyordunuz.

Neticede o mesaj alındı mı?

Bence alındı. "Oh be" gibi bir duygu
oldu. "20 yıldır yaşadığımız şeyi hele
şükür birisi söyledi" diye düşündüler.
Gençlerden biri söyledi, "anneme ça-
dım, ağıladı" dedi. İnsanlar şöyle de-
sinler istedik: "Ben Türküm, ama Al-
manya'da yaşıyorum, Almanya'da ya-
şayan Türklere biriyim." İnsanlara
bir kuvvet vermek istedik... Rap'in

özelligidir bu: Gururlu görünmek, ben biliyorum,
anlatıyorum, mesaj veriyorum demek. Ben anla-
tacağımı hip-hop'la anlatıyorum. Gençler seviyor
hip-hop'u.

Peki sen neden seviyorsun?

14 yaşında filan ilgimi çekti. MTV'de arada sı-
rada rap klipleri gösteriliyordu. Onları görünce
kendimi acayip cool hissediyordum. İsyancı bir
müzikti ve ben de problemlerle büyümüştüm.
Zenciler birleşip beyaza karşı bir şeyler söylüyor-
lardı.

Ama "sen Türksün", o "zenci"...

Evet, ama dile döktüğü şeyler bir şeylere karşı-
dı ve ritimleri Türk müziğine yakındı bence. Son
derece cool'du...

İlk kim yaptı Almanya'da hip-hop'u?

Daha çok yabancılar. Sadece Türkler değil, zen-
ciler ve bütün yabancılar... Yabancılar kendilerini
buldular rap'te. Zenciler 400 senedir Ameri-
ka'da yaşıyorlar, yine de üzerlerinde baskılar
var. Biz orada 30 senedir yaşıyoruz. Aslında
farklı bir durum var. Ama benzerlikler de var:
Dışlanmak, yalnız bırakılmak, horlanmak, küçük
görülme... Mesela videolara bakarsanız görür-
sünüz. Notorious BIG'in klibinde son model
Rolls Royce'lar, altınlar, paralar var. Resmen sa-
ğa sola paralar atıyor. Sanki suratlarına atar gibi
atıyor paraları. Ben o klipleri izlerken, duygu aç-
sından müziği de çok sevdim. Bir günde karar
verdim ve ben de yapacağım dedim. Ve yaptım.
Önce İngilizce yaptım, sonra 16 yaşında Türkçe
yapmaya başladım.

**Amerika'daki rap'çiler James Brown'dan, Mar-
vin Gaye'den sample'lar alıyordu. Sen hangi
kaynaklara yöneldin?**

Ben de Banış Manço'dan motifler aldım. Kurta-
lan Ekspres süper bir grup. Almanlar Banış
Manço'nun Türk olduğuna inanmıyorlar, "Bu
funk müziği, Türkiye'den çıkmaz" diyorlar.

"Aman Yavaş Aheste" gerçekten çok iyi, tama-
men bir zenci müziği bence. Burdaki insanlar
bence onu anlayamaz, burda yeterince saygı
görmüyor o adam. Zamanından on yıl ilderde mü-
zik yaptı bence. Bazı insanlar "faşisttir bu" dedi-
ler ama ben inanmadım hiç. Dünyayı gezmiş,
enternasyonal bir adam olarak tanıyorum ben
onu.

**Peki, Cartel'in milliyetçi, faşist olduğu yolun-
daki değerlendirmelere ne diyorsun?**

Biz milliyetçi, faşist filan değiliz. Ama Türkiye'de
öyle görünmesi belki de normaldi. Biz albümü
kaydederken Türkiye'de çıkacağını bilmiyorduk.
Almanya için, bizim gençler için bir şey yaptık.
Oradaki "sen Türksün" lafının anlamı bambaş-
ka. Yabancı ülkede yaşarken dışlanıyorsun, hor-
lanıyorsun ve kendi ülkeni toz pembe görüyor-
sun, uzaklarda özlediğin bir yer. Bayrağın çok
güzel gözüküyor gözüne. Biz albümü orada çı-
kardık, iki ay boyunca kimse bize faşist filan de-
medi. Buraya gelince çok komik anlar yaşadık.
Havaalanında bir baktık, 200 insan bizi bekliyor,
hepsi de bozkurt. "Sizi seviyoruz, Türkiye sizinle
gurur duyuyor" diye bağırıyorlar. Korktuk, res-
men korktuk. Biz n'aptık diye birbirimize bakiş-
tık, minibüse atladık. 21 yaşında hip-hop'u se-
ven bir gençtim sadece. Hip-hop da ırkçılığa kar-
şı, faşizme karşı, beraberliği, özgürlüğü seven
bir kültürdür... Bu milliyetçilik olayına Tempo
dergisi de katkı yaptı. Bir fotomontaj yaptılar; bi-
zim havaalanındaki grup resmimizde menejerin
kafasını aldılar, Alparslan Türkeş'in kafasını koy-
dular, eliyle de bozkurt işareti yapıyor. Altyazıda
da montaj olduğunu açıklamadılar... Aslında
ben sol görüşlü bir aileden geliyorum, babam
eskiden beri Livaneli'yi dinler. O yüzden ben de
çok severdim Livaneli'yi, Yeni Türkü'yü... Me-
sela Cinai Şebeke çok hardcore rap yapıyor. Gru-
bun öncüsü M. Ali de Alevidir. Albümde "Bayra-
ğımız kanımız gibi kırmızı sıcaktır" diyor, ama
bunu tabii ki faşist olduğu için söylemiyor. Sa-
dece özleminden, "biz Türküz, bu yüzden utan-
mam gerekmiyor" demek için söylüyor. Kara-
kan'da ise başka türlü bir Türkiye tutkusu var-
dı...

MHP ile bir ilişki, bir yakınlık oldu mu hiç?

Hayır. Hiçbir zaman bir MHP'li gelmedi bize,
"gençler sizi davet ediyoruz" filan demedi. Bir
kere beş yıldızlı bir otele girdik, otelin müdürü
"gençler ben de sizdenim" dedi. Ne demek yani
bizdensin? Hiçbir şey anlamadan baktık sura-
na. Bizim milliyetçi olduğumuz tamamen med-
yanın yarattığı bir şeydi. Nereye gittiyssek herkes
sevdi bizi...

**Ama biraz fazla yer dolaşmadınız mı, en kötü
televizyon programlarına bile katıldınız...**

Evet yaa! Ama bizim elimizde değildi ki! Plak şir-
keti şurda röportaj var dedi, gittik, burda bu var
dedi gittik. Alakasız durumlara düştük.

**Kendi kendinizi de sansürlediniz. Mesela bir
rap'te geçen "sıçanım senin ağzına" lafını Tür-
kiye'deki konserlerinizde hiç kullanmadınız.**

Ona biz kendimiz karar verdik. Çünkü Türk top-
lumuna karşı çok saygı duyuyorduk. Ne de olsa
"baba evi"nde gibiydik. O kadar insanın karşısı-
na geçip "sıçanım senin ağzına" diyemeyiz diye
düşündük. Rap'in müsaade ettiği bu sert sözle-
ri rap'i tanımayan bir kişi kolay kolay anlamazdı.

**Şimdi geriye bakınca Cartel tecrübesini nasıl
değerlendiriyorsun, albümünde Cartel'e epey
selam çakıyorsun, ama bir yandan da Cartel
tecrübesi ve mirasıyla birlikte Cartel sonrası
bir dönemin başladığının işaretini veriyorsun.**

Cartel çok iyiydi, olması gerekliydi. Ama ben Cartel'den sonra hemen kendi prodüksiyonuma yöneldim. Bazı şeyleri doğrultmak istedim. Belki bu ilk albümümde her şeyi söyleyemedim, çünkü bu politik bir albüm değil. Cartel'in yüzde yirmisi Erci E idi. Bu albümde bir hedefim de Türk motifleriyle rap'i ilginç ve daha gelişmiş bir biçimde birleştirmek. Sonuçta hip-hop'un yeni bir dalı bu. Bu toprakların müziği rap'le kaynaşmaya çok müsait. Cartel'de ilk adımlar atıldı. Birçok ülkede kendi motiflerinden yola çıkarak hip-hop yapan sanatçılar var. Fransa'da mesela çok ünlü MC Solaar var. Duyduğumuz kadanyla bizim albümümüzü çok beğenmiş MC Solaar.

MC Solaar, şiire ve felsefeye uzanıyor rap'lerin-de...

Evet, eskiden rap küçük bir alandı. Public Enemy'yi, LL Cool J'di, Run DMC idi, o kadar. Ama bugün çok genişledi. Soft'u var, serti var, politikası var, politikasız var... Sözlerin anlamına değil de sadece akışına önem veren bir tür var...

Senin şiirle, felsefeyle aran nasıl?

Kafamın arkasında yavaş yavaş gelişmeye başlıyor. Şu anki Türkçemle birden derin felsefelere girsem çok komik olur. Nâzım Hikmet'i okuyorum, Aziz Nesin'i okuyorum. Her şeyi anlamasam bile bir yol bu. Benim yolum. Devam etmek istiyorum. Gelecek albümde bunun izleri olacak.

Almancada sevdiğin bir şair var mı?

Belirli biri yok. Şiir okumak ve yazmak Almanya'da burdaki kadar çok önemli değil, gündemde değil. Mesela burada bir televizyon programına telefon açıyorlar, "Aa merhaba, ben İstanbul'dan Murat bilmem ne, nasılsınız, ben şiir de yazıyorum" diyor. "Okusanıza, ne güzel" diyorlar. Ve resmen telefonda şiir okuyor adam. Almanya'da böyle bir şey hayatta olmaz. Asla olmaz. Yüz Almandan belki bir tanesi şiir yazar.

Frank Zappa, "günümüzde şiir olarak elimizde kalan yalnızca rap" diyordu.

Aslında öyle. Kendine ait bir dili var.

Sen müzisyenliğine de vurgu yapıyorsun. Live müzik yapan birçok hip-hop grubu var. Canlı veya DJ'le; senin bir tercihin hangisi?

İkisi de güzel, DJ'le de güzel, canlı da. Ama ben canlı olmamasına karar verdim bu konserlerin. Büyük dia gösterileri olacak, dansçılar olacak, graffitiler olacak, Bektaş adlı arkadaşım hep yanımda olacak. On dakikalık bir DJ şov da olacak, scratch yapacak. Çünkü hip-hop'u tanıtıyoruz. Ben biraz piyano çalıyorum, bateri çalıyorum, perküsyon aletlerinin hepsini çalıyorum. Tabii ki canlı çalmanın tadı farklı. Ama bu albümde ben her şeyi kendim yapmak istedim. Tipik rap şeklinde kaydettim hepsini. Sample'lar alıyorsun, kesiyorsun, biçiyorsun, hızlandırıp yavaşlatabiliyorsun.

Zevkli mi bu kesip biçme işleri?

Tabii ki. Kendime geliyorum bunları yaptıkça. Türkiye'de pek yaygın değil bu tarz çalışma. Bu albümde Banış Manço, Moğollar, Erkin Koray sample'ları var. Geleneksel müzik sample'ları var. Bazıları diyor ki bilgisayarla müzik yapıyorsun. İlgisi yok. Bilgisayar sana duygu veremez ki. Bilgisayar bir alet. Sana sound vermez. Sen ona bir şey vereceksin, düzenleyeceksin ki yeni bir şey çıksın ortaya...

Demin "bazı şeyleri doğrultmak istedim" dedin. Doğrultmak istediğin neler, biraz daha açar mısın?

Netleştirmek demek daha doğru. Net bir şekil-

de söylemek istiyorum her şeyi. Hip-hop temelde şiddete karşıdır. Tabancası sözlerdir. Yıllar önce New York'ta çok sert çeteleşme başladı. Şiddet başladı. O arada Africa Bambaataa diye bir DJ vardı. Çok ünlü bir diskotekte, Roxy'de DJ'di. "Bundan sonra şiddet olmayacak, birbirinize break-dance yaparak karşılık vereceksiniz" dedi. Break-dance, dövüşe benziyordu aslında. Rekabet vardı ama birbirlerini öldürmüyorlardı. Rap'te de bu var. İki kişi sahneye çıkıyor, mikrofona alıyor ve o an akıllarına geldiği gibi, free-style kafiyeler, laflar yapıyor. Birbirlerini kötülüyorlar, ama kuralları var, birbirini ellemek yasak. Küfür edebilirsin ama laf atma, atışma şeklinde. Rap böyle başladı işte.

Bahsettiğin "rap atışmaları" bizdeki aşık atışmalarını andırıyor mu?

Evet, biliyorum, sonradan farkettim; rap'le aşık geleneği arasında benzerlikler var. Rap felsefesinin ruhu sokaktan geliyor, basit insana yönelik, hiçbir şey olmayan insana bir şeyler vermek istiyor. Zenginlere karşıdır aslında. Her şeyin gelişmesi öyle, eskiden rock da sadece isyandı, şimdi ne oldu?

Ne oldu?

Dünyanın hali kötüye gidiyor bence. Birçok şeye kafamı yoruyorum. Şimdi klip yayınlanmaya başladı, bir-iki ay sonra tanınmış olacağım. Cartel'de gördük zaten her şeyi, şöreti. Bunun rahat rahat zevkini alamıyorum. Alıyorum ama bazı anlarda da düşünüyorum, ne kadar yalancı bir dünya. Bir şey yapmadım ki ben. Müziğimi yaptım. Zaten yapacaktım onu. Televizyona çıktın diye birden önemli biri oluyorsun yani. Sen burda zevkine para harcarken başka yerde insanlar ölüyor. En azından unutmaman lazım onun da olduğunu. O zaman n'oluyor, oraya uymuyorsun, buraya uymuyorsun. Kimileriyle konuşurken sadece bir pop şarkıcısı gibi görülyorum, Raks gibi bir şirkete de bağlandı, tamam artık diye düşünüyorlar. Bu pop ortamındakilerle beraber olsam... Hiç anlamsız bir yaşam onlarınkı, hiç düşünmeden yaşayan kişiler. Ortada kalmışım biraz. Ama bu normal herhalde, çoğu kişi böyledir. Sonuçta, gördüyseniz, Doors'a da selam veriyorum kasette.

Evet, bu sevgi nereden geliyor?

Bilmiyorum, seviyorum. O adamın biyografisini okudum. Grubun sound'u çok güzel. Bazen oryantal müziğe benziyor. Çok anlamlı bir müzik. Adama sanki Allah vermiş, yapmış ve ölmüş. Başka bir şey değil. Bazı insanlar neden öyle, bazıları neden böyle? Çok komik geliyor bana.

Başka sevdiğin rock grupları oldu mu peki?

Doors benim için rock değil ki. Onun yeri başka. Rock müziğini pek sevmem ben. Benim için hep beyazların müziği oldu o. Ben reggae, soul, funk, caz ve tabii ki hip-hop severim.

Hip-hop'ta kimleri seviyorsun? Gelişimi takip etmişsindir herhalde. İlk dinlediğin zamanlarla şimdi dinlediklerin arasında farklar var mı?

Eskiden bir kuru ritim bile yetiyordu bana. Bugün sevdiğim gruplar Notorious BIG, Puff Daddy, Lost Boys, LL Cool J, Wu-tang Clan... Genelde Amerikan rap'ini neden sevmiyorlar

Dünyanın hali kötüye gidiyor bence. Birçok şeye kafamı yoruyorum. Şu anki Türkçemle birden derin felsefelere girsem komik olur. Nazım Hikmet'i okuyorum, Aziz Nesin'i okuyorum. Her şeyi anlamasam bile bir yol bu. Benim yolum. Gelecek albümde bunun izleri olacak...

Türkiye'de; çünkü doğru dürüst dans edilmiyor, sadece Amerikalıların anlayacağı şekilde bir şeyler anlatıyor adamlar. Ama Lost Boys'da daha groovy ritimler var.

Fugees sevildi Türkiye'de mesela.

Evet, çok iyiler. Ama sürekli eskilerden alıyorlar. Çok pop oldular. O yüzden benim için biraz değeri yok oldu. "Çekilin Önümden"de, "Sen demek ki sahiden Türkçe rap yaparsın ha ha / seneler önce böyle gülenler vardı ya / bugünlerde ne yapmaktalar acaba" diyorsun. Sence Türkçe rap neden Türkiye'den değil de Almanya'dan çıktı?

Cartel'den sonra ilk yaptığım parçaydı o. Türkçe rap olmaz ki diyorlardı. Burada yaşasaydım ben de yapamazdım. Çok istesem bile nasıl girişeceğimi bilemezdim işe. Sampler makinasını nasıl kullanacağımı bile bilemezdim. Ama orada tamamen bir felsefe rap. Başlangıçta bir politikası vardı, isyan vardı, karşılık verme vardı. Almanya'daki Türkler de kendilerini onlar gibi hissetti.

Yine "Çekilin Önümden"de, "Türkçe rap müzik sınırları geçiyor / duvarları deliyor bana kuvvet veriyor / geliyor sana da baksana adım adım yaklaşmakta" diyorsun. "Bizimle Oyna" adlı parçada da kemençeli rap yapıyorsun. Rap hakikaten sınırları geçiyor

galiba...

Kemençe çok güzel alet. Üç tane telle ne biçim bir atmosfer yaratabiliyorsun. Orada da rap gibi atışmalar var. Ailede baba tarafından Karadenizlilik de var. Ama kendime Laz diyemem, ne gitim ne gördüm. Hiç gitmedim Rize'ye... Ama gideceğim, söz! Başkalarının anlatmasından biliyorum ben Rize'yi. O bölgenin insanların farklı olduğunu biliyorum.

Karadeniz'den Türkiye rap'i çıkar mı sence?

Valla, çıkar. Konuşmayı seven insanlar. Kendileriyle dalga geçebilecek bir yapıya sahipler. Türkiye'de bu çok eksik. İnsanlar kendilerini çok ciddiye alıyor Türkiye'de.

Rap Kürtlere de uyar mı?

Uymaz olur mu? Frankfurt'ta bir grup var, Asiatic Warriors diye bir grup. Benimle de çalışan DJ Adnan'ın grubu. Onlarda Iraklı bir Kürt var ve Kürtçe rap söylüyor. Kim olursa olsun rap yapılabilir...

"Kürt sorunu" hakkında ne düşünüyorsun?

Almanya'dan takip edebildiğim kadanyla, Türkiye'nin en büyük sorunu bu. Bitecek gibi görünmüyor. Ve bu beni üzüyor. Ama pek fazla bilgi sahibi olmadığım bu hassas konuda bir şey söylemem yanlış olur. Benim isteğim hemen çözüm bulunması. Biz burda rahat rahat kahve içip konuşurken orda insanlar vuruluyor. Ordaki insanlar bize eşit vatandaş muamelesi yapılmıyor diyorlar. Benim gözümde bütün insanlar eşittir. Türkiye sahiden haksızlık yapıyorsa o zaman Kürtler haklılar. Ben de onların tarafından olurum. Ama bilmiyorum. Hiç gitmedim ki! Sadece konser için gittik. Diyarbakır'a, Antep'e...

Nasıl karşılandınız?

Süper. En coşkun seyirci Diyarbakır'daydı. Yalnız, sonradan öğrendik ki, onların hepsi özel timlerin çocuklarıymış. (Gülüştüler)

Ciwan Haco

Son birkaç senedir "serbest icra" hattından çok sağlam bir memleket rock'u geliyor kulağıma. Uzaklardan, Norveç'ten geliyor. Ama sanki çok yakından geliyor. Şimdiye kadar hiç rastlamadığımız bir "incelikte" kotarılan bu çiğ, kaba füzyonu gerçekleştiren adam Oslo'da topraklarından uzak yaşayan bir Kürt şarkıcı, Ciwan Haco... Son albümü "Bilûra Min" Türkiye'de yayınlanınca artık dayanamayıp kendisini bir arayalım soralım dedik. Haco'nun Türkçe bilmediğini öğrenince bir Kürt arkadaşımızdan yardım istedik. Sağolsun, açtı telefonu saatlerce konuştu...

Gül ve reyhan kokusu

Norveç'teki yaşamından başlayabilir misin anlatmaya?

Ciwan Haco: Avrupa'dan çok fayda gördüm, özellikle de müziğinden. Yabancı müzisyenlerle olan ilişkilerimden çok şey öğrendim, müziğin benim için yeni türleriyle tanıştım, örneğin blues yabancıydı bana, "Bêje" (Söyle) ya da "Serbûriyek" (Bir Serüven) parçalarındaki o kanşım yeniydi benim için... Ama şimdi görüyorum ki artık yardıma gereksinimim yok. Velhasıl, şimdi ki yaşamım pis bir yaşam Avrupa'daki. Her gün, geri döneceğim günün hayaliyle yaşıyorum. Orada özgür bir şekilde müziğimi devam ettirmek çok güzel olurdu 18 yıldır şu lanet olası Avrupa'da sıkıldım artık. Ve ben ilk değişim sıkılan; inanıyorum ki Avrupa'daki Kürtler'in çoğunluğu sıkılmış durumdadır. Umut ediyorum ki bir şeyler olur ve Türk hükümeti bu meselelerin artık savaşa çözölemeyeceğini anlar. **Avrupa'da, Norveç gibi bir yerde yaşıyor olma-**

na rağmen orada olup bitenler şarkı sözlerine yansımıyor. Örneğin, Şivan Perwer öyle değil. Sen şehir hayatını, otomobilleri, gökdelenleri değil, hep su kenarlarını, göl kıyılarını, çeşme başlarını, köy aşklarını falan dile getiriyorsun...

Şivan'ın yaptığı doğru. Yüzde yüz Avrupa'daki Kürtlerin de sorunları var. Norveç'te kendini bir Uzakta olmak, sürgünde olmak, gurbet... Cadeye bir çıkıyorsun, sana karakafalı diyorlar. Bir kahvede, bir barda oturuyorsun, öyle bir biçimde bakıyorlar ki, "hayırdır, vatanımıza niye geldin" der gibi, küçümseyerek... Bir bak Almanya'daki Kürtlerin, Türklerin haline, ne acılar, ne sıkıntılar çekiyorlar. Irkçılık güçleniyor. İlk geldiğimde, 79'larda böyle değildi. Birçokları zannediyor ki, Avrupa'ya giden insanlar güzel bir yaşam sürüyor, para içinde yüzüyor... Bunlar doğru değil. İlerde burada yaşanan sorunlar üzerine de kesinlikle şarkı yapacağım. Ama her şeyden önemlisi, bugün ben bir beden, bir kalıp

olarak Avrupa'dayım. Ama beynim, ruhum, yüreğim hepsi Kürtlerin yaşadığı topraklarda, o köylerde ve dağlarda...

Suriye'nin Türkiye sınırında, Tilbesbiye, Qamişlo'da (Kamışlı) yaşadın değil mi?

Evet, Şeyh Sait isyanından sonra dedem Haco sürgün edilmiş Suriye'ye. Sonra orada 12 yıl kadar bir ev bile yapmamışlar, kendi köyleri Mîzekê'ye (Mardin, Midyat'a bağlı bir köy) dönmek istedikleri için. Sonra bakmışlar ki olmuyor, dönemiyorlar, orada kalmışlar.

Çocukluk günlerinin müziğin üzerindeki etkileri neler?

Memleketteki yaşamım oradaki her Kürtün yaşamı nasılsa öyleydi. Futbolu severdim, top oynardım. Derede balık avlamaya giderdik... Saz evde vardı, babam çalardı, amcam çalardı, ben de heves ettim. İlk kasedim "Emîna Emîna"yı (Emine Emine) 14 yaşında doldurdum. Ama iyi değildi. 1979'da, liseyi Almanya'ya gittiğimde profesyonel olarak müziğe başladım. Köyde müziğimi geliştiremeyeceğimi biliyordum. Sırf müzik için, köyümden uzak olmak zor da olsa, gittim. Daha gençtim, en güzel zamanları yaşıdım. Dostlar edindim, Alman, Türk, Latin Amerikalı... Üniversitede müzik bölümünde okumak istiyordum, ama sonra bıraktım. Yapamazdım, sonunda öğretmen olup çıkardım. Bazı Alman müzisyenlerle çalışmaya başladım, konserler verdik. Bu önemli bir adım oldu bugünkü müziğimin stiline yakalanmasında. Saatlerce çaldık hep beraber.

Müziğin yerinde sayması demek o müziğin boğulması, ölmesi demektir. Müzik, gelişmedi mi anlamını yitirir. Bir şey daha var; müzik şahsi bir şeydir, bir mektuptur, risaledir, anlıyor musun? İlk kendine sunuyorsun, sonra seni dinleyenlere... Herkesi bir şeye ikna etmek için müzik yapılmaz.

Bu önemli bir adım oldu bugünkü müziğimin stiline yakalanmasında. Saatlerce çaldık hep beraber.

"Dûrî" (Uzak) ve "Sî û Sê Gule"den (Otuzüç Kurşun) önceki albümlerin iyi tanınmadılar. Sen bu kasetlerini nasıl değerlendiriyorsun?

(Gülerek) Valla, hoşuma gidiyor. Benim tarihim onlar. Ama Suriye'de bulunan kayıtları iyi değil. O zamanlar kasetlerimi kendim dolduruyordum ve kendim dağıtıyordum. Benim müziğim yeni bir şeydi Kürtler için ve zaten pek az kişi tarafından dinleniyordu. Buna rağmen devam ettim...

Bazı kimseler için hala özeldir 80'lerin sonunda çıkardığın "Gula Sor" (Kırmızı Gül) kaseti. Ondan söz edebilir misin?

Bu parça Kürt müziği için yeni bir şey, maka-

mindan tut şarkı sözlerine kadar. "Gula Sor", bilindiği gibi Qedrican'ın bir şiiri. Bu şiirin aşk üzerine mi, sosyalizm üzerine mi, vatan üzerine mi yazıldığı hala tartışma konusu. Ne üzerine olursa olsun, herkes kendine göre nasıl yorumlarsa yorumlasın çok güçlü bir şiir. Üstelik serbest bir biçimde yazılan Kürt şiirinin başlangıcıdır. Qedrican, bir okul açtı, maalesef bu okul devam etmedi, kesildi. Ama şimdi Kürt şiirini geliştirebilecek şairler yine var. Bunlardan İsveç'te yaşayan Rojen Barnas çok sevdiğim bir şair...

"Sî û Sê Gule"de vokal daha öndeydi, "Dûrî"de davul, vurmalar, "Bilûra Min"de (Kavalm) ise saksofon yer tutuyor ve emprovizasyonlar var. Bu sound'un devamını görecek miyiz?

Kasetlerim benzemez birbirine, aynı olamazlar. Şimdi, "Bilûra Min"deki -ki bugüne değin yaptığım en iyi çalışma olarak görüyorum bunu- o müziksel armoniler, o gitarlar başka türlü. Mesela, bir parçada bazen üç gitarın kullanılışı, gitarların arasındaki o armoniler, vurmaların çalan Paolo Vinaccia ile basgitarist Audin Erlen arasındaki alışverişi... Bu müzik belki ilerde daha fazla ses uyandırır. Şu an, Polygram basmak istiyor Avrupa'da bu kaseti. Zaten bundan sonraki dileğim, artık öyle kasetler yapayım ki sadece Kürt olan birisi dinlemesin, herkes dinleyebilsin müziğimi. Kendiliğinden gelmedi "Bilûra Min". İçinde çocukluğumun, Avrupa'daki yaşamımın etkileri var, "Emîna Emîna", "Pêşmerge ne (Peşmerge)", "Gula Sor", "Serhildan (Isyan)" ve "Min Navê Xwe Kola li Bircên Diyarbekir" (İsmimi Kazdım Diyarbekir Surlarına) parçalarının etkileri var. Bu stili devam ettireceğim. Şu an yeni bir kaset hazır, sonbaharda çıkacak, "Mirîna Egîdekî" (Bir Yiğidin Ölümü)...

Bu kasetten bahsedebilir misin biraz?

"Mirîna Egîdekî", Türkiye'de Kürtlerin yaşadığı topraklarda öldürülen beş kişi üzerine yazılmış bir şiir. Kasedin tümü tek parçadan oluşuyor. Mehmed Uzun'un çok anlamlı, güzel bir şiiri.

Ne tür bir müzik çıktı ortaya?

Şu ad koyulabilir: Etno-caz. Stüdyoya gelen her müzisyen serbest çalışıyordu. Şiiri okuyup ona göre çalışıyordu. Enternasyonal bir şey oldu bu kaset, Avrupalılar da dinleyebilir. Artık kapılar açmak istiyorum, vaktidir. Yapabilir miyim, yapamaz mıyım, bilmiyorum. Önümüzdeki şu beş sene içinde çok yoracağım kendimi...

Müziğin hakkında bugüne değin yapılan eleştirileri değerlendiriyorsun? Geleneksel müziği bozduğun söyleniyor...

Birkaç kez Zana Farqînî müziğimi eleştirdi -bazan aşırıya da kaçmış olsa... Örneğin, "Kısaca, Ciwan'ın müziğinde hiçbir şey yok!" dediğinde, hatta "Diyalog"da, "Gund û Bajarên Çadîrî"de (Çadırdan Köy ve Şehirler) veya "Generalekî Tirsonêk"deki (Korkak Bir General) tüm o haykışların, çığlıkların hakkında "bunları söyleyenin

bir Kürt olduğu inancında değilim" gibi sözler ettiğinde, çok yanlıştı Zana Farqînî. Müzik zihniyetini açması, geliştirmesi gerek. Müzik yerinde durmuyor. Yani, biz Mihemed Arîfê Cizrawî gibi söyleyemeyiz, Hesên Zîrek gibi söyleyemeyiz. Müzik değişiyor, dönüşüyor. Müziğin yerinde sayması demek o müziğin boğulması, ölmesi demektir. Kürt müziği de hiçbir zaman yerinde durmamış ve doğrusu da budur. Örneğin, Türk müziğine, Arap müziğine, Fars müziğine bak, elli sene önce böyle değildi, yirmi sene önce böyle değildi. Müzik, gelişmedi mi anlamını yitirir. Ama bir şey daha var, çok önemli; müzik şahsi bir şeydir, bir mektuptur, risaledir, anlıyor musun? İlk kendine sunuyorsun, sonra seni dinleyenlere... Herkesi bir şeye ikna etmek için müzik yapılmaz.

nediyor...

Ben aşk şarkıları da söylerim, siyasal şarkılar da. Vietnam savaşı döneminde kimbilir kaç müzisyen o kirliliğe karşı şarkı söyledi. Yugoslavya'daki iç savaşa karşı da şarkılar söyleniyor. Savaş da siyaset de hayatın parçaları, kendimi koparamam ondan. Siyasal bir karşı duruş her zaman oldu müzikte. Bana "bu meseleleri artık bırak" diyenler oluyor, nasıl bırakayım, vicdansız biri değilim. İnsanlarımız öldürülüyor, yalnız Kürtler dağıl, Türkler de öldürülüyor. Gözlerini kapatamazsın. Ama maalesef bugün Türkiye'de, Türk müzisyenler arasında çok az görüyoruz bu sorunlar üstüne çalıp söyleyen.

Pink Floyd'u sevdiğini duymuştuk. Etkilendiğin başka sanatçılar var mı?

"Dûrî"deki "Zîravê", Miradko'nun şarkısıydı. Miradko, düğünlerde çalıp söylüyordu... Sen caz, rock, blues motifleri kullanıyorsun... Senin bu tarzınla Miradko'nun müziği örtüşüyor mu?

Önceden mıtırbırlar vardı. Bu müzik emekçilerine kötü gözle bakılırdı, alay edilirdi onlarla. Miradko da bir mıtırb, biliyorsun. Ben çocukken hemen her evde bir kaseti mutlaka bulunurdu. O dönemlerin fırtınasıydı Miradko. Miradko'nun ya da Gerabête Xaço'nun cazdan uzak olduğuna inanmıyorum. Miradko yaşıyor olsaydı, iyi çalınmış bir ritme kendini kaptırarak söyleseydi şarkılarını dünyada en güzel cazı ortaya çıkardı... Caz emprovizasyondur. Miradko'yla Gerabête Xaço caz emprovizasyonlarının hakkını vermişlerdir. Asla unutmayacağım bu iki sanatçıyı, çok defa ağlatmışlardır beni. Bugün onları dinlediğimde Rolling Stones'dan farkı yok bence.

Kasetlerinde aşk şarkılarına çok sık rastlıyoruz. Seni dinleyen ama şarkı sözlerini bilmeyen Türkler daha siyasal şeylerden bahsettiğini zan-

Pink Floyd, dünya müziğinde bir devrim yapmış. Halen dinliyorum onları. Ama kalkıp da bunların taklidini yapmaya kalkışsam olmaz. Bir çok yabancı müzisyen dinliyorum. Joe Cocker, Talking Heads, Beatles, Rolling Stones... Yunan müziğini dinliyorum, İspanya, Arap müziğini, ne bileyim işte, hangi müzik olursa... Türk müziğini de...

Mesela, Türk sanatçılarından kimleri tanıyorsun, etkilendiklerin var mı?..

Cem Karaca, Sezen Aksu... Ahmet Kaya'yı da beğeniyorum, iyi işler yapıyor. Med TV'ye çıkması gerçekten de bir cesaretti... Cem Karaca son kasedinde synthesizer kullanmıştı, hoşuma gitmedi. Synthesizer'ın kullanılışı bir hastalığa döndü. İçindeki o makamlar basitleştiriyor, sıradanlaştırıyor müziği. Mesela, bugün Amerikan rap müziğine baktığında, orada iyi. O da bir enstrüman, hakkını vermelisin. Teknoda da bu aletin kullanılışı iyi. Ama maalesef Türkler de iyi kullanmıyorlar, Kürtler de. Hele hele Kürtler!.. Çalmaya kalktıklarında ritimlerini değiştiremiyorlar,

oynayamıyorlar, değerlendiremiyorlar. Bazan tek noda görüyorsun, yalnız kendi ritmiyle değil, bes tecinin davulları, vurmalıları katmasıyla da kullanılmakta synthesizer. Bu Kürtler'de yok, bir tek o aletle kaset doldurmaya kalkıyorlar.

Bir keresinde Ahmet Altan senin hakkında bir yazı yazmıştı, o yazıda senin bir Türk müzisyenle konser vermek istediğin söyleniyordu. Eğer böyle bir imkan olsaydı bu konseri kiminle vermek isterdin?

Bu güzel bir şey, eğer gerçekleşse. (Gülerek) Şimdi sen benden isim vermeyi istiyorsun... İbrahim Tatlıses'le (bir kahkaha koparıyor)... Hayır, hayır şaka yapıyorum. Kiminle, kiminle?.. Sezen Aksu'yla veya Cem Karaca'yla konser vermek isterim. Ama şu an Kürt müziğiyle Türk müziğini birbiriyle karşılaştıramazsın. Onların müziği daha önde, sadece o da değil, bütün komşularımızın müziği bizimkinden daha gelişkin. Artık kanımca, müziğimizin gelişmemesi Kürt olduğumuzdan, bütün imkanlarımızın ölü olmasından kaynaklanıyor. Müziğimizi nasıl geliştirebiliriz eğer uzaksak vatanımıza? Diyarbakir'e, Qamişlo'ya, Mahabad ve Süleymaniye'ye?.. Görüyorsun, bu komşularımızın müzisyenlerinin her şeyi var, anlıyor musun; radyoları var, kendi halkıyla iç içeler, kendi vatanındalar... Böyle bir ortamda kesinlikle güzel şey-

İlla ki herhangi bir Kürt partisi senin için konserler düzenleyecek. Kürtler gelmiyor başka türlü. Bu partilere üye olmalısın ki sana yardımcı olsunlar, desteklesinler. Bu da benim elimden gelmiyor. Ben siyasi bir insan değilim, siyasetçi değilim, müzisyenim, bildiğim tek şey müzik.

ler ortaya koyulabilir. Ve umut ediyorum ki, pek yakında vatanımıza dönüp ilk konserimi orada gerçekleştireyim, Diyarbakir'de, ölmeden önce tek dileğim bu.

Diyarbakir'in özelliği ne senin için?

Diyarbakir, Kürtler'in payitahtı. Diyarbakir, atalarımızın yurdu. Bugün Diyarbakir, her Kürt insanının kalbinde.

Diyarbakir'i hiç görmedin değil mi? Fotoğraflarından mı tanıyorsun?

Benim sözünü ettiğim Diyarbakir, fotoğraflardaki, kartpostallardaki Diyarbakir değil. Çocukluğum boyunca annem babam, komşular Diyarbakir'den söz ediyorlardı. Tüm halk şarkılarında Diyarbakir ismi geçer, dengbêjlerde bu isim bir semboldür zaten. Birçok insanımız asılmıştır, hap-

sedilmiştir Diyarbakir'de.

Kendi başına, özgün bir Kürt müziğinden söz edilebilir mi? Veya sadece "Mezopotamya" ya da "Anadolu" adıyla anılan, bu bölgelerdeki tüm halkların rengiyle ortaya çıkan, gelişen bir müzikten mi söz edilebilir?

Mezopotamya'da birçok millet yaşamış. Bütün bu insanların Kürt müziği üzerinde etkisi olmuştur. Diğer milletlerin bizden faydalandığı gibi, biz de onlardan faydalaniyoruz. Karşılıklı bir etkileşim yaşanmak zorunda. Kürt müziğinin çok renkli, zengin olduğunu da söyleyebiliriz bir bakıma, ama yine de çok fakir. Gelişme kabiliyeti var, ama enternasyonal müziği dinlemek zorundayız, bunsuz yapamayız artık. Müziğim Kürt müziği, ama sadece o da değil. Bendik Hofset gibi biri saksofon çalıyorsa, Knut Reiersrud gitar çalıyor-

sa, Paolo Vinaccia davul çalıyor; kaval, piyano ve sazla melodi ortaya çıkıyorsa bu da yüzde yüz Kürt müziği değildir sadece. Karışık bir müziktir. Ben ilerisi için bir Kürt müzisyen olarak değil, sadece bir müzisyen olarak anılmak istiyorum.

World Music tabiri kullanılıyor artık. Mesela Peter Gabriel'in girişimleri var...

Peter Gabriel iyi bir iş yapıyor. Birçok kez kasetlerimi gönderdim ona. Maalesef, hiç bir cevap alamadım. Her gün onlarca kaset gidiyor onlara büyük ihtimalle. Ama Polygram, "Bilûra Min"i basarsa artık onlara ihtiyacım olmaz (gülüyor).

Grubun her zaman aynı grup değil, her kasedinde aynı bir grupla karşılaşıyoruz...

Bu müzisyenlerin benim için vakti yok ki her zaman. Zamanında Joe Cocker'la çalışmışlar, A-ha'yla çalışmışlar, Abba'yla çalışmışlar. Avrupalı ve Ame-

Avrupa'da bulduğun malzemeyi yerel motiflerle karıştırıyorsun. Peki ama asıl bu yerel malzemeler nasıl bulabiliyorsun? Onca yıldır uzaksın topraklarından...

O bana göklerden gelen bir güç (gülüyor). Valla bilmiyorum, ben Kürt müziği üzerine yetiştirildim, terbiye edildim. Bu kanımda var, hiçbir zaman bundan uzaklaşamam. Ama artık o karışımdır en doğru bulduğum. Müzik ekollerinin ortaya çıkışı, müzikte devrimlerin yaşanışı hep bu karışımın sayesinde olmuştur. Caz olsun, blues olsun yine bu karışımın sayesinde yapılmıştır. Doğrudur, temelde Afrika müziğidir, ama yalnız Afrikalılar çalsaydı yerinde sayardı. Avrupalıların da, onların enstrümanlarının da etkisi var bu müziğin gelişmesinde. Trompeti ve saksofonu nerden bulsun Afrika? Bu karışımın korkmamalıyız. Bir müziği dinlediğin zaman hoşuna gidiyorsa beynine işler, yüreğine işler. O zaman o karışım gözükür. Mîr Celadet Elî Bedirxan'ın (Seydayê Gerok) 1941'de yazdığı "Bilûra Min" şiiri zirveye varmış, o zaman göre de modern bir şiir. Şimdi gidip ona tradisyonel, folklorik bir müzik veremezsin. Ama kendini uzak da tutamazsın geleneğe. Ben, "Bilûra min, bilûra min..." diye söyledimde bu "Kürdî"dir. Ama yalnızca Kürdî de değildir. Mesele, ritm, o gitar armonileri, çalınan o saksofon...

Benim sözünü ettiğim Diyarbakir, kartpostallardaki Diyarbakir değil. Tüm halk şarkılarında Diyarbakir ismi geçer, dengbêjlerde bu isim bir semboldür. Birçok insanımız asılmıştır, hapsedilmiştir Diyarbakir'de. Müziğimizi nasıl geliştirebiliriz eğer uzaksak vatanımıza? Görüyorsun, komşularımızın müzisyenlerinin her şeyi var, radyoları var, kendi halkıyla iç içeler, kendi vatanındalar... Umut ediyorum ki, pek yakında vatanımıza dönüp ilk konserimi orada gerçekleştireyim. Diyarbakir'de. Ölmeden önce tek dileğim bu.

"Zinê"de sesini kullanışında da böyle bir şey vardı. Kürdî bir üslup, dengbêjlerin izinden gidiyor.

Bu, Miradko ve Gerabê-tê Xaço'nun etkileri. O uzun şiirler... Bu müzikle yetiştirilmiş. Çocukluktan gelme bir şey. O Kürtçe kasetleri dinleyip üzerine yattığın zaman, o müziği öğrenirsin. **Şarkılarında ezginin vokal ve söz arasında kaybolduğu söyleniyor, ritm ve vokal daha önde.**

Daha hala Kürtler bana, neden yüksek sesle söylemiyorsun, diyorlar. Yükseltebilirsin, bundan daha kolay ne var? Ama ben de tek başıma karar alamam, benimle çalışan müzisyenlerin kararı da olması lazım. Yine de bazen vurdumduymaz bir şekilde yükseltmişimdir sesimi. Örneğin, "Sî û Sê Gule" kasedinde ses çok güçlü. Ama "Dûrî"de ya da şimdi "Bilûra Min"de ses müziğe göredir; yani ne yüksek ne alçak...

Kasetlerinin satışları nasıl gidiyor?

Hiç haberi olmuyor, buradan hiçbir şeyi kontrol edemiyorum. Para ödemiyorlar, hakkımız yeniyor. "Dûrî"nin çok sattığını duydum, ama maalesef bugüne kadar tek kuruş alamadım, stüdyo masraflarım

ödendi, o kadar. Bağımsız Kürt plak şirketleri yapmalılar bu işi, Kürt partilerinin tekelden çıkmalı artık.

Avrupa'da nerelerde satılıyor?

Türk ve Kürt dükkanlarında satılıyor, gecelerde, konserlerde satılıyor.

Norveç'te çok Kürt yaşıyor mu?

Fazla değil, üç bin kişi kadar... Buradaki Norveçliler, Türkler arasında da epey arkadaşım var. Genellikle müzisyen arkadaşlarla, kahvelerde, barlarda vakit geçiriyorum.

Norveç'te tanınan bir müzisyen misin?

Evet, biraz tanınıyorum. Çok küçük bir ülke Norveç, çok defa televizyona da çıkıp çaldık. Gazetelerde de çok söz edildi.

Geçimini nasıl sağlıyorsun?

Bugüne kadar para için barlarda, restoranlarda, düğünlerde çalmadım. Ben çalarken karşımda birilerinin yemesini, içmesini sevmiyorum. Ama büyük lokallerde, konser salonlarında çalışıyoruz. Avrupa'nın çok tanınmış müzisyenlerinin kaldığı yerler bunlar. İlla ki herhangi bir Kürt partisi senin için konserler düzenleyecek. Kürtler gelmiyor başka türlü. Bu partilere üye olmalısın ki sana yardımcı olsunlar, desteklesinler. Bu da benim elimden gelmiyor. Ben siyasi bir insan değilim, siyasetçi değilim, müzisyenim, bildiğim tek şey müzik.

Bir konserinde aşk üzerine bir şarkı söylemişsin ama diğer tarafta siyasi sloganlar atılıyormuş. Bunu nasıl değerlendiriyorsun?

Evet, o sloganlar... ben de o sloganlarla birlikteyim. Bir "Diyalog" parçası, bir "Generalekî Tirsonek" parçası, bunlar da bir tür slogan... Sen kalktın düşmanın karşısında atıyorsan bu sloganları, ben de bu sloganlarıyım. Ama dediğin gibi, ben bugün kalkıp bir aşk şarkısı söylüyorsam ve bu tür sloganlar atılıyorsa, o sloganların da değeri kaybolur, o şarkının da. Ne yapalım? Bilmezliğimizden işte.

"Sî û Sê Gule"de (Otuzüç Kurşun) Ahmed Arif'in bir şiirini kullanmışsın. Türk şair ve edebiyatçılarından başkaca tanıdığın, okuduğun var mı?

Hayır, tanımıyorum. Bazen bir Kürtçe gazete veya dergilerde eğer elime geçerse tercüme edilmiş şiirler, okuyorum.

Peki dünya edebiyatçılarından okudukların kimler?

Arap edebiyatını çok severim. Örneğin Necip Mahfuz, Halil Cibran... Arap şiirini çok severim. Hicret sonrası edebiyatından da Ahmed Şevki, Mutenefi... Ama Tolstoy'u da, Ernest Hemingway'i de, Gabriel Garcia'yı da okudum. Aslında çok okuyan biri değilim. Mehmed Uzun'un romanı "Bira Qederê"yi (Kaderin Kuyusu) okudum. Tam istediğim gibiydi!

Söylemek istediğin başka bir şey var mı?

Ne söyleyeyim, evime dönmek istiyorum, halkıma, milletime... Artık uzakta olmak istemiyorum. Buradan da çok şey öğrendim, ama artık yeter. Yani, Türk hükümeti bize kültürel anlamda bir hak tanırsa, bir gün bile durmak istemem burarlarda. Yaşamımı babalarımın, dedelerimin doğduğu yerde geçirmek istiyorum. Halkımla, insanlarımla, hayvanlarımla, dağlarımla yaşamak istiyorum. Şimdilik tek hayalim bu. Artık Türk hükümeti bu meseleyi anlamalı. Kavga-yla, kanla olmaz artık. Hepimizin isteği barış olmalı. Sanırım her iki halkın isteği de bu. Hiç kimse insanının öldürülmesini istemez. Öldürmelerden, talandan uzak, güzel bir yaşam istiyorum, gül ve reyhan kokan bir yaşam, adaletli ve insanların birbirini sevdiği bir yaşam...

rikalı caz müzisyenlerinin en ünlüleriyle çalışıyorlar. Şu an benimle de çalışıyorlar. Son üç albümde hemen hemen aynı elemanlar var.

Bu müzisyenleri nasıl öyle bir hissiyata ulaştırdın... Sanki Kürt müziğini iyi tanıyormuş gibiler. Valla, boğaz boğaza giriyoruz bazen!.. Müzik, enternasyonal bir şey, ben bir kez bile gidip söylemem onlara "böyle çalmalısın" diye. Söylemeye de hakkım yok... Ama önce bir şarkıyı yapıyorum, sazımı alıp onlara çalışıyorum, hoşlarına gidiyorsa "bu parça iyi" diyorlar. Sonra stüdyoya gidiyoruz. Stüdyoda da serbest çalışıyoruz. Bazen anlaşmıyoruz, ama sonuç itibarıyla bir yerde kavuşuyoruz.

Deniyor ki, Ciwan'ın müziğinden sazı çıkar, yine kendinden bir şey kaybetmez. Yani, saz bir temel unsur olarak durmuyor orada...

(Gülerek) Evet, boş boş duruyor orada!.. Doğru söyledin, sazı çıkarıp yine dinleyebilirsin. Saz çok güzel bir alet. Tek başına daha çok seviyorum, sazın güzelliği zaman çıkıyor ortaya. Ben sazla büyüdüm. "Gula Sor" parçasını, ve "Diyalog"u, "Generalekî Tirsonek"i... bütün bu parçaları sazla yaptım. Sazıma borcum var. Ama kasedin başından sonuna kadar özel bir yer veremem ona. Dokuz-on sene önce olduğu gibi sırf sazla yapmam, o bitti artık. İstiyorum ki artık yeni kapılar açayım önüme. Yabancılar da dinliyor müziğimi.

Cemali

İki yıl önceki "Duymak İstiyorum" şarkısıyla merakımıza mucip olmuştu Cem ve Ali kardeşler. O şarkıdaki hava ilk albümlerindeki diğer parçalara pek intikal etmemişti ama, aradan iki sene geçti, derli toplu bir albümle, bir Aşık Mahzuni "cover"ının da yer aldığı "Youh Youh"la karşımıza çıktılar şimdi... Geçtiğimiz aylarda Açık Radyo'daki Fotosentez programlarından birinde, nedense öyle denk gelmişti, halk türküleri ve endüstriyel müzik örneklerini bir arada çalmıştık. Cemali'yle konuşunca gördük ki onların "itici gücü" de aşağı yukarı bizim programda çaldığımız türden şeylermiş. Bakın Cem ve Ali neler anlatıyor...

Herkes lay lay lay yaparken birden araya yuh yuh girsin

Amerika macerası nasıl başladı?

Cem: Malatya'da ilkokulu bitirdikten sonra ailemizin yanına gittik, Amerika'ya. Orada ortaokulu okuduk. Tekrar Türkiye'ye dönüp Antalya'da liseye devam ettikten sonra, üniversite eğitimi için tekrar Amerika'ya gittik. Böyle git-gel, 17 senedir oradayız.

Babanız işçi olarak mı gitmişti oraya?

Cem: Kendisi terzi. 60'lılarda böyle anlaşmalar oluyormuş Türkiye'yle Amerika arasında. Babam sınava filan da girmiş, Türkiye'nin her yerinden 20-30 kişilik bir terzi grubu böylece Amerika'ya gitmişler. Hatta hâlâ birbirleriyle görüşüyorlar, arkadaşlar. Birbirleriyle yaşlı terziler grubu. Babam önce New York'a gitmiş, orayı sevmemiş, epeyce bir Amerika'yı gezdikten sonra California'nın en güzel yerine geçmiş, orada kalmış. Biraz "crazy" bir tiptir, tam deli anlamında değil ama, biraz "delicoş" biridir, yerinde duramaz... Şu anda San Francisco'da kendi yeri var. İyi bilinen, ünlü bir terzi.

Müzik sevgisini buradan mı götürdünüz? Yoksa orada mı müzik dinlemeye başladınız?

Ali: Bizim ailemiz aşık geleneğinden geliyor. Ailede hemen hemen herkes müzisyen, özellikle amcam çok iyi bağlama çalar. Biz orada özellikle üniversite dönemlerinde tamamen müziğin içine girdik. Daha deneysel müzikler dinlemeye başladık. San Francisco'da yetiştiğimiz için hep yeni müzikler dinliyorduk. Alternatif rock, underground müzikler dinledik. Endüstriyel müziğin bayağı içine girmiştik. Ministry, Nine Inch Nails en ünlüleri ama, bu müzik bu kadar popülerleşmeden önce çok deneysel endüstriyel gruplar vardı, bütün konserlere giderdik. Uçlar çekiyordu bizi. Bir uçtan kendi otantik müziğimize, diğer uçtan da endüstriyel müzik.

Cem: Orada çeşitli etkinlikler olurdu. Hep biz ikimiz ve amcam sahneye çıkar bir şeyler söyledik. Çocukluğumuzdan beri bu böyle. Babamların, annemlerin dinlediği müziklerden bğımızı hiç koparmadık. Babamın besteleri vardı, şiirleri vardı, bağlama çalar söylerdi. Böyle yetiştik. Müzik yapmak istediğimizde hep bir "fusion" peşindeydik.

Ali: Üniversitede kulüp DJ'liğine, radyo DJ'liğine başladık. Berkley Üniversitesi'nin radyosunda uzun bir süre çalıştık. Dünya müziğine girişimiz orada başladı. Özellikle Anadolu'dan müzikleri lanse ediyorduk. Türklere yönelik değildi bu radyolar. Aşık geleneğinden gelen herkesi çalıyorduk radyoda. Orada bulunabilen albümler Aşık Feyzullah Çınar ve Ali Ekber Çiçek'in

Ailemiz aşık geleneğinden geliyor. Özellikle amcam çok iyi bağlama çalar. San Francisco'da yetiştiğimiz için hep yeni müzikler dinledik. Endüstriyel müziğin bayağı içine girmiştik. Uçlar çekiyordu bizi. Bir uçtan kendi otantik müziğimiz, diğer uçtan da endüstriyel müzik.

CD'leriydi. Biz Türkiye'ye geldiğimizde burdan oraya sürekli kasetler götürüyorduk. Tabii Nusrat Fateh Ali Khan ve Peter Gabriel'in yaptığı "fusion" çalışmalarını da çalışıyorduk. Ama her DJ kendi yöresinden gelen müzikleri çalışıyordu özellikle. Biz de madem Türkiyeliyiz, Türkçe ve Kürtçe şarkılar çalardık.

Kürt kökenli misiniz?

Cem: Hayır. Türküz, Aleviyiz. Böyle diyoruz ama, kimse ne olduğunu bilemez sonuçta. Türkiye'de her şey "mixed". Bu doğal.

Dinleyenler nasıl karşılıyordu çaldıklarınızı? İlgili var mıydı?

Ali: İlk sordukları şey, bu albümü nerden bulabiliyorsunuz, nasıl alabilirsiniz oluyordu. Hiçbir yerde bulamazsınız, isterseniz size kaset yapıp yollanır diyorduk... Sadece halk müziği değil, geniş anlamda Osmanlı müziği de çalardık. Saray müziği ya da Zülfü Livaneli, Sezen Aksu, Yeni Türkü şarkılarını, eski rock müzisyenlerini, Cem Karaca'yı, Barış Manço'yu, Erkin Koray'ı da çalışıyorduk.

Herhalde Almanya'ya işçi olarak giden ailelerin dramlarını hiç yaşamadınız. Yine de Türk olmanın gelen sıkıntılar var mıydı?

Ali: San Francisco multi-kültürel bir şehir. Hippielerin çıktığı, sosyalistlerin, homoseksüellerin özgürlükleri için ilk ayağa kalktıkları yer. İstisnalar olmuştur ama, biz öyle ırkçılıkla ilgili olaylar hiç yaşamadık.

Ama zencilerin durumu parlak değil herhalde. 91'deki ayaklanma Los Angeles'tan başlamıştı...

Ali: Evet, biz de katılmıştık. Okulda boykotlar yaptık, polislere karşı konuşmalar, yürüyüşler yaptık. Sadece zencilerin katıldığı değil, hatta beyazların daha fazla desteklediği bir eylemdi o. İyi ki bu ayaklanma oldu. Zenciler biraz daha rahatladı. Yüzde yüz bir rahatlama yok tabii. Beyaz Avustralya'da, Amerikalı'da bir yükseklik kompleksi her zaman var. Modernize edilmiş olsa da, o sömürgecilik duygusu hepsinin içinde var.

Rap mafyalasının hesaplaşmaları hakkında neler söylersiniz?

Cem: Günlük hayata pek geçmiyor.

Daha çok prodüktörler arası bir savaş var. Silahlar konuşuyor artık. East-coast'la west-coast rapçileri artık birbirine düşman; bunu ne yazık ki en sonunda başardılar. Zaten hep parçalanmış, kırılmış, yenilmiş insanlar zenciler. Artık bir araya gelemezler. East-coast daha agresif rap yapıyor, west-coast daha deneysel, daha "mellow".

Ama gangsta'nın çıktığı yer LA değil mi?

Cem: Evet, west-coast'ta da aşırı agresif, şiddet dolu rapçiler var. Ama genelde kızlardan, para kazanmaktan, eğlenmeden bahsedenler daha fazla.

Bir de yeni bir ırkçılık türü var. Sigara içenlere karşı...

Cem: Çok fanatikleşti. İçerde hiçbir yerde içemiyorsun, bazı kasabalarda dışarda da içmek yasak. Gericilerin baskın olduğu küçük yerlerde hemen yasaklıyorlar. WASP'lar, redneck'ler, KKK'ler oralarda hâlâ var. Ku Klux Klan demokratik yollarla insanlara fikirlerini aktarmaya, kafa çelmeğe çalışıyor artık... Üç sene önce insanlar bırak-sın diye fiyatı iki katına çıkardılar, iki dolar aştı bir paket sigara. Biz içmediğimiz için bizim işimize yarıyor ama çok berbat bir şey. San Francisco'da sokaklarda şöyle bir gezinin. İnsanlar o büyük binaların altına inmişler, acele acele bir-iki fırt çekiyorlar, sonra hemen asansörle gökdele-ne, ofislerine tırmanıyorlar.

Uyuşturucu?

Cem: Aynen devam ediyor. Durduramazlar. Çok büyük mafyalar var, belki devlet de buna dahil. İnsanlar da alışmış artık. Kerli ferli, iş sahibi olmuş adamlar bile akşam eve gittiğinde sarıp içiyor bir tane. Gençlerin çoğu da içiyor. Ama biz kullanmıyoruz.

Ali: Kullanmadık diyoruz ama bir-iki kere denedik tabii. Yani.... (gülüyor) Clinton gibi konuştuk şimdi... Hani Clinton demişti ya, "ağızma aldım ama içime çekmedim..."

Cem: Madem içine çekmeyeceksin niye aldın ki ağzına? Nasıl içmemiş olabilir ki, hippie kültürünün içinde yetişmiş adam...

Ali: Nedense bizim çevremiz eğlenmesini çok iyi bilen, uçuk ama "clean" bir çevreydi. İçki filan çok içerdik ama uyuşturucu kullanmak bizim çevremizde güçsüzlük olarak görülüyordu. Girmedik o işlere. Ama kullanan istisna arkadaşlarımız vardı.

Üniversitede ne okudunuz?

Cem: Ben psikoloji okudum.

Ali: Ben sinemacıyım. Mesleğimi kliplerde filan sürdürmeye çalışıyorum. Cem de marazi şarkı sözleri yazarken kendi mesleğinden yararlanıyor. (gülüyor) Biz okuldayken de her zaman müzik yapacağımızın bilincindeydik. Müzikten kopmayı düşünmüyorduk. Ama Türkiye'de albüm yapmak tamamen bir tesadüftü aslında. Bir demo albüm yapmıştık. Türkiye'ye tatile gelmişken biraz dola-

şıp insanlara dinletelim dedik. Türkiye'deki pop müzikten çok uzaktı. Burhan Şeşen çok beğendi, Amerika'ya geri dönüp kayıtları yaptık. Böyle başladı, birden büyüdü ve hayatımızın büyük bir bölümünü almaya başladı.

Orada müzik yapıyor muydunuz?

Cem: Bir grubumuz vardı. Küçük konserler veriyorduk. Para kazanmak için de DJ'liğe devam ediyorduk. Genellikle depo gibi yerlerde düzenlenen özel gecelerde, partilerde DJ'lik yapardık. Hip-hop bize pek cazip gelmiyordu, daha çok elektronik müzik, tekno, endüstriyel dans müzikleri çalışıyorduk. Underground müzikleri, Ministry'nin agresif olmaya başlamadan önceki dönemlerini, ayrıca Bauhaus filan çalardık.

Bauhaus'u sever misiniz? Peter Murphy Ankara'da yaşıyor senelerdir...

Ali: Peter Murphy Ankara'da mı? Ciddi misin? Ya, o adam dünyada en sevdiğimiz adam bizim. Acayip ya! Ne zaman arabada dinlemek için bir mixed kaset yapsak, mutlaka "Strange Kind Of Love" olurdu. Çok uçuk şeyler yazıyor. Sözlerini dinledikten sonra müzik uçuyor, gidiyor... Çok derin bir insan. Her albümünü açtığımızda Türkiye'yle ilgili bir şeylere rastlıyorduk, bir yerlerinde hep bir Türk ismi geçiyordu. Mazhar Fuat Özkan'ın albümlerinde teşekkür listesinde Peter Murphy'nin adı vardı. Emindik buralarla bir alakası olduğundan, ama ne olduğunu çözemiyo-duk. İnternet'e, onun web-side'ine giriyorduk, yine bir şey bulamıyorduk... Beyinde bir elektriklenme oluyor, bazı şeyler çekiyor insanı, bir noktada buluşabiliyorsun işte. En çok tanışmak istediğimiz iki insan da Ankara'da şimdi. Düşünebiliyor musun? Aşık Mahzuni Şerif de Ankara'da, Peter Murphy de...

İlk albümünüzü tam istediğiniz gibi yapabilmis miydiniz? Yoksa taviz verdiniz mi?

Cem: Evet verdik. Ama yaptığımız piyasa parçalarına bile -birkaçı hariç- kendi tarzımızdan bir şeyler koyduk.

Ali: Amerika'da o piyasa şarkılarını bile biraz acayip şekilde miks yapmıştık. Ama buraya geldiğimiz zaman bizim istediğimiz sesler iyice geri plana çekildi. Prodüktörün büyük kaygıları vardı. Müdahale edemiyorduk. İşin güzel tarafı bizim yapmak istediğimiz tarz, yani "Duy-mak İstiyorum" şarkısındaki tarz ön plana çıktı. Sonra ikinci albümde bizi tamamen serbest bıraktılar, istediğiniz gibi yapın dediler.

İlki ne kadar sattı?

Cem: 180 bin falan sattı. İlk albüm için çok iyi geldi bize.

Ali: "Duy-mak İstiyorum" klibi çıktığı zaman bir ay boyunca Kral TV hiç oynatmadı. Bizim albüm kendi kendini götürdü. İnsanlardan sürekli istek gelince yayınlamaya başladılar. Şarkıya Ameri-

ka'da bir klip çekmiştik. Klibi getirdik, "bu ne biçim klip, bu tutmaz" dediler. İki ay uğraştık, mekanları iyi değerlendirmek için, o binaların arasında o klostrofobik havayı yaratmak için. Ama klip çıkınca patladı, insanlar benimsediler.

Cem: Parça değişti. Klip de piyasadakilerle alakasızdı. O zamanlar ne biçimdi klipler. TRT programlarında sanatçı hani gider de bir çiçeğin yanında filan durup türkü söyler ya, öyle klipler çekiliyordu. Ondan sonra bizim klipleri böyle şeylerle kıyaslayıp beğenmiyorlardı.

Kendinizi içinde bulduğunuz pop ortamından memnun kaldınız mı?

Cem: İnsan kendini komik hissediyor. Bizim sevdiğimiz sanatçılar, 60'ların, 70'lerin sanatçıları. Şimdiki Türk pop müziğinde hemen hemen hiç kimseyi sevmiyoruz. Sezen Aksu da buna dahil. Kendini tanı ilan etmiş.

Ali: Sanki Türkiye'de başka sanatçı yokmuş gibi. O kadar kötü parçalar yapıyor, hâlâ Sezen Aksu tutturmuş gidiyor herkes. Bir de kopyaları, türevleri başladı. Sezen Aksu'nun türevleri, onların türevlerinin türevleri, türevlerinin türevleri... Sinir oluyorum ya! Sezen Aksu'nun bazı parçalarını sevmiyor değiliz, ama artık onları da dinleyemiyoruz. Aynı şey Tarkan için de geçerli. Hatta halk müziğinde de aynısı. Arif Sağ'ı severiz ama, o da kendisini bir dahi gibi gösteriyor.

Cem: Müzik dünyası mafyalaşmış bir şekilde. Sanatçıya önem yok, poh pohçuya önem çok. Ama dünyada tam tersidir. Amerika'da bir grup bir yere gelene kadar senelerini veriyor, barlarda çürüyorlar.

Ali: O insanlarla aynı kefeye koyuluyorsun. Sektör böyle. Birlikte mesela konserlere, festivallere gidiyorsun. Alakasız, kopuk insanlarla beraber olman gerekiyor. Bu insanlarla ne konuşacaksın, ne paylaşacaksın? Boşlar ya, bomboslar! Eskiden "Türkiye'de liseyi bitiren Amerika'da üniversiteyi bitirmiş kadar"

derlerdi. Şimdi tamamen tersi. Amerika'da ortaokulu bitiren biri, Türkiye'de üniversiteyi bitiren birinden bence daha kültürlü.

Özal'ın vurduğu sektörden sonra son on senedir böyle. Sizin politik görüşünüz nedir bilmiyorum ama, biz içimizi döküyoruz işte.

"Whirl" diye bir albümünüz daha var mı?

Cem: Türkiye'de yaptığımız albüme iki enstrümantal parça ekledik, var olan parçaları yeniden miksledik.

Amerika'nın pek çok yerine dağıtıldı ve dünya müziği raflarına yerleşti. Sonra da orda konserler başladı. Sadece kendi parçalarımızı değil, başkalarının parçalarını da yorumluyorduk.

Neleri mesela?

Ali: "Gülpembe"yi, "Namus Belası"nı ve bazı Selma Bağcan parçalarını...

O zamanlardan başlamış mıydınız "Yuh Yuh"u çalmaya?

Cem: Başlamıştık. Albüm için iki tane Aşık Mahzuni şarkısı üzerinde durduk... Orada İnternet'ten buradaki gazeteleri takip ediyoruz, ülkenin hali rezillik. Baktık yuhlanacak o kadar çok şey var, "Yuh Yuh"da karar kıldık.

Ali: Buradaki popçular hep eğlenceli şeyler yapıyorlar, ciddiyele bir konuya eğilmiyorlar, korkuyorlar. Bunu artık kırmalıyız diye düşündük. Kral TV'de herkes çıkıp "lay lay lay lay" yaparken, birden araya "yuh yuh" girsin istedik. Şarkının altyapısında agresif bir hava var. Aşık müziği rock'a o kadar uygun ki! Hem protesto olarak, hem de müzikal olarak birbirlerine çok yakınlar.

Mahzuni'den seçmek yerine siz neden kendiniz aynı anlama gelecek sözler yazmadınız?

Ali: Mahzuni o kadar güzel yazmış ki, onun üstüne bilmem ki nasıl yuhlayabilirdik bütün bu olanları. Bize düşen Mahzuni'ye saygımızı göstermek, genç jenerasyona bu 20 yıllık parçayı tanıtmaktı.

Olumsuz tepki var mı?

Ali: Bizim kulağıma gelmedi ama, "bunlar Amerika'dan gelmiş, ne anırlar Türkiye'den, kim bu züppeler" diye düşünen çoktur.

Şarkılarda da, vokallerde de hep bir Banş Manço etkisi var...

Cem: Evet, kendiliğinden böyle bir şey geliyor. Çocukluğumuzdan beri Banş Manço, Edip Akbayram, Cem Karaca dinliyoruz. Onların parçalarını dinledikten sonra çıkardık sokaklara, elimizde yüzükler, Banş Manço'nun hareketlerini taklit ederdik. Bilecek benzetmeye çalışıyoruz ama, ister istemez oralara gidiyor. Bu bizim için gurur verici bir şey. Onlar zamanında çok iyi müzikler yaptılar. Açık kafalı, düşünen insanlardı, şimdiki gibi zıpır zopur değillerdi.

Şu sizin tuhafınıza gitmiyor mu? Türkiye'de bir Allahın kulu 80'lerde, 90'larda bu insanların izinden gitmeyi akıl bile etmedi... Hep dışarda yaşayanlar, mesela Cartel, Ünlü ya da siz bu geleneğin kıymetini biliyorsunuz...

Ali: Evet yaa, biz de farkına vardık bunun. Belki dışarda yaşayanlar kaliteyle kalitesizi daha iyi seçebilecek bir hale geliyorlar. Avrupa'da, Amerika'daki iyi müzikleri yerinde dinleyince bir de dönüp kendi ülkesine bakıyor ve oradaki iyileri araştırmaya başlıyor belki.

Cem: İnsan yurtdışında biraz yaşayınca öze dönüş gibi bir şey başlıyor. Eğer Türkiye'deyse zaten Türkiye'deyim diyorsun ve hiç düşünmüyorsun. Ama dışarda yaşıyorsan kültürel bir hasret çekiyorsun. Biz arabeski de seviyoruz. Orhan Gencebay'ın eski parçaları filan o kadar güzeldi ki. Erkin Abi'nin dediği elektrik onlara da vurmuştu herhalde o zaman. Hakkı Bulut'un, İbrahim Tatlıses'in eski arabeskleri de çok iyidi.

Ali: Mesela biz bu 80'li yıllardaki o uzun saçlı rock müziğini, metalcileri filan dinleyemeyiz. "li-iaaovv" diye diye giden normal gitar riff'lerine, sololara tahammül edemeyiz. Türkiye'de doldurmuşlar gitar sololarını, adına da rock diyorlar. Lezzet yok. Eskiler gitar, bağlamayı filan öyle güzel birleştiriyorlardı ki... 80'lerden sonra Doğu'dan uzaklaşma, Batılaşma kompleksi başladı bizim insanlarda. Kendilerine ait her şeyi bırakıp Batı'dan almaya başladılar. Ama Batılılar gibi de yapamıyorlar işte. Kopyasını bile yapamıyorlar. İlk albümde bize kızanlar olmuştu, "siz Amerika'dan gelmişsiniz, niye böyle Türk sazlarını koyuyorsunuz, niye rock yapmıyorsunuz, niye rap yapmıyorsunuz?" Biz de diyorduk ki, "yaa, biz usanmış artık onlardan..."

Kardeş Türküler

Anadolu'nun kardeş türkülerini söylüyorlar ama Türkçeye ve bağlamaya sıkışıp kalmadan... Yani Ermenicesiz bir Anadolu daha az Anadolu'dur, Kürtçesiz bir Türkiye halk müziğinin bir kolu kopuktur, Lazcasız bir tulum veya kemençenin çalacağı horon eksik bir horondur diyerek... Daha da söyleyecekleri bir dolu kardeş türkü var. Rum, Çepni, Zeybek ezgileri... "Kardeş Türküler" ismiyle bir albüm yayınlayan Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü ve Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu elemanları Erol Mutlu ve Diler Özer'le görüştük...

Hep hazır türkülerini yEmekle olmaz

Kardeş Türküler'in hikayesi nedir?

Diler: Gruptaki herkes Boğaziçi Üniversitesinde okuyan veya aynı okulun mezunlarından oluşuyor. 1987-90 yılları arasında BÜ Folklor Kulübüne girdik. Çok sesli halk şarkıları icra ediliyordu. Blues'lar, Kürtçe ve Türkçe halk türkleri, Fransız, Macar, Latin halk şarkıları söyleniyordu. Daha sonra Anadolu Pop da yapılmaya başlandı. 93'te Kardeş Türküler olarak ilk konserimizi okulda verdik. Burda dört öbek vardı: Türkçe, Kürtçe, Azerice, Ermenice halk şarkıları. 1995'te tiyatro, müzik ve dans birimlerini kapsayan Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu (BGST) kuruldu.

Müzik ve dansı birleştirmek nerden aklınıza geldi?

Diler: Aynı yerde çalışan insanlar neden ortak bir şey yapmasınlar dedik. Bunun ilk ürünü de semahlar oldu.

Erol: 1995'te Karola başlıklı dört öbekten oluşan bir dans-müzik gösterisi yaptık. Kafkas öbeğinde Ermenice, doğu öbeğinde daha çok Kürtçeler ve bulunabildiği oranda Süryanice halk şarkıları vardı. Alevi müziği ve sefarad müziği de diğer öbekleri oluşturuyordu. Bu dört öbeğin Alevi müziği bölümünü BGST olarak biz hazırlamıştık. Daha sonra bizim Karola semahlarını aldık ve üzerine halayları da işledik.

Semahlarda neler vardı?

Erol: Anadolu'daki bütün etnik çeşitliliği semahlarda da gösterebilmek istedik. Alevi müziği de sonuçta yekpare, homojen bir müzik değil. Tahtacılar, Orta Anadolu-Afşar semahları, Kırmançı, Siirt, Bingöl, Urfa, Maraş, Malatya, Dersim semahları birbirinden çok farklıdır. Bulabilirseniz Laz-Çepni semahları koca bir derya zaten. Kırmançı semahları da çok zor bulunuyor. Bunun yanı sıra Mengü semahlarının apayrı bir yapısı vardır. Biz bunları birbirine bağlı bir şekilde çok eklektik ve melez bir forma elden geldiğince düşmemeye çalışarak -bunu tam yapabildiğimiz iddiasında da değiliz- elimizden geldiğince birbirine bağladık. Dolayısıyla danslar da çalınan müziğe uygun bir şekilde tasarlandı. Bir Tahtacı ezgisi çalınırken Dersim semahı dönülmedi. Bu melez bir şey olurdu. Bazı semahların tamamı değil, bir kıtası, bazıların sadece geçiş müziği alındı. Vurmalılar, vokaller eklendi ve birbirine bağlanan birleşik formda bir şey oldu. "Şu semah bitti, öbürü başlıyor" tarzı bir sıralamadan ziyade bir bütünlük dahilinde semahlar oldukça değişti. Aslında yer yer öyle eklektik bir tehlike var semahlar için. Onu çok

bertaraf etmiş değiliz. Parça ismi olarak soruyorsanız; Karola semahlarında açışta bir Dersim semahı vardı "Debi Debi" diye. Onu bu kasette de ezgi olarak değil de şiir olarak aldık. "Alamanya Beyleri" kasetinde Zülfü Livaneli'nin söylediği "Bir Çift Turna", Orta Anadolu'dan Musa Eroğlu'nun meşhur ettiği "İkrar Semahı" vardı. Anonim semahlardan "Serde Bir Bağa Girdim" (Erzincan), "Alagözlü Nazlı Pirim" (Hozatlı bir dededen alına) çalındı. Aralarda hep ritmik bir temayı hatırlatan Kürdi vokallerle bezeli bir gösteriydi. Daha sonraki yıl bir uzun hava ile başladık. Aslında uzun hava formuna semahlarla birlikte pek rastlanmaz. Bunun ardından rivayete göre Urfa'dan alınmış "Turnam" Semahı eklendi, Orta Anadolu, Tahtacı ve Doğu semahları peşpeşe geldi. Biraz coğrafi bir gezinti yapmaya çalıştık. Ama tabii bu kaynaklarla sınırlı. Etnik zenginliğin içinde Lazlar ve Çepnilere de yer vermek istiyoruz fakat kaynak sorunu var. Çepniler adı üstünde çeperlenmişler, çok fazla bu kültüre ulaşamıyor.

Balkan ve Rumeli semahlarına ulaşabiliyor musunuz?

Erol: Oralara da çok fazla ulaşamadık. Hatta Trakya'daki Bektaşî tarikatlarının semahlarına da ulaşamadık. Hep böyle ulaştık ne de iyi olur diyerek kafamızda duruyor.

Bu kadar karmaşık bir yapıyı ve çetrefilli uğraşları nasıl getirdiniz bugüne kadar?

Erol: Disiplin ve samimiyet çok önemli. BGST ve kulüpler aynı arkadaş çevresinden oluşuyor. BÜ'den mezun olan kulüplüler BGST'ye geliyorlar. Bu disiplin bir şekilde kulüp çalışmalarından edinildi. Burda disiplin ve yaratıcılık paralel gitmek zorunda. Çünkü yaratıcılığı içermeyen bir disiplinde neyi disipline edeceksiniz? Tek başına yaratıcılık da çok fazla spontan, çok kendiliğinden ve her yöne savrulabilecek bir şey. Biz az-buz değil yaklaşık otuz kişi çalışıyoruz. Hatta bazı gösterilerde üç birim (dans, müzik, tiyatro) rol aldı. Grup selama çıktığında bakarsınız elli altmış kişidir. Disiplinli bir çalışma yapmak çok zor. Yapamazsanız batarsınız, yapabilirseniz başarmanızın garantisi de yok. Bu disiplin kulüp çalışmalarında oluşuyor. Bir de ilkesel bir yönü var. İnsanların ortak yaşam alanlarında ürettikleri değerler ile ilgili bir şey. Bu insanlar sonuçta provalarda bir araya gelip sonra hadi eyvallah deyip çekip giden insanlar değil. Özel yaşamlarında da birlikte olan insanlar. Biraz tekke yapısını andırıyor bizim ilişkilerimiz. Tekkeyi olumsuz anlamda kullanmıyorum. Kültürel çalışmalar

da böyle bir ortamın olması gerekiyor. Buna komünal hayat filan da denilebilir, siyasi bir çağrışım-dan uzak olarak söylüyorum. Sonuçta insanlar aynı evlerde, aynı yurt odalarında kalıyorlar, günlük hayatı paylaşıyorlar. Akşamları çok yoğun bir telefon diplomasisi oluyor. Hayatın değişik alanlarında çalışma dışındaki noktalarda buluşmadığınızda çalışmaya getirecek malzemeniz de olmuyor. Biz çok uyumlu da değiliz. Sürekli tartışan, kavgaya eden bir topluluğuz. Bunlar sanatsal yaratıcılığı bloke etmediği oranda korkulacak şeyler değil. Önemle olan ortak bir ürüne varabilmek. Ortak noktalara varılabileceğini biz konserlerde ve kasette gördük. Başlangıçta kaset çıkartma düşüncemiz yoktu. Başlarken bir konser grubuyduk, ama temel dramaturji yine kasetteki gibiydi. Anadolu halklarının kardeşliği teması müzikal cephede işlenecek, müziğin terimleriyle işlenecek. Müziği politikanın bir gölge fenomeni veya basit bir mesaj iletilicisi olarak koymayacağız, sanatsal faaliyetin özerkliğini korumaya çalışacağız. Ama sanatsal faaliyet de sonuçta apolitik bir içeriğe sahip olmayacak. Zaten halkların kardeşliği dediğinizde direkt politik bir mesaj enjekte etmiş oluyorsunuz. Burda da esas olarak yürüngeler bugüne kadar korundu. Türk-Kürt, Azeri-Ermeni karşıtlığını biz yanyana koyduk. Bir de şu var, sonuçta Türkler, Azeriler ve Kürtler İslam halklarıdır ama Ermeniler "gavur" motifidir. Gavur-İslam karşıtlığının dışında bir müzikal anlatım için Ermenileri özellikle koyduk. Ermeniler bizim çok önem verdiğimiz bir unsur. Aynı Süryaniler, Yezidiler gibi onlar da Anadolu'nun bir halkıdır ve dini önyargıların dışında incelenmesi gereklidir. Mesela Yezidileri siz müslüman Kürtlerle aynı kefiye koyamazsınız, müzikleri de aynı değildir zaten. Yine Süryaniler bir Hristiyan halkı olduğunu gözardı edemezsiniz ama özellikle Hristiyanlığın altını çizmenize de gerek yok. Süryanilerin çok Kürdi bir kültürleri vardır. Bu yanlış bir tanımlama da olabilir. Belki de Kürtlerin çok Süryani bir kültürü vardır. Mezopotamya halkların böyle bir içiçe girmişliği var. Bazı türkülerin Kürtçe, Ermenice, Arapça, Süryanice, Türkçe versiyonlarının olması bir raslantı değildir, "San Gelin" gibi.

Her etnik ve dinsel gruptan üyeleriniz mi var? Nasıl böylesine çokkültürlü bir çalışmayı yürütüyorsunuz?

Erol: Hayır her kültürden bir arkadaşımız yok fakat cemaatlerle ilişkilerimiz var.

Diler: Eskiden beri Kürtçe halk türkülerini ve semahları söyleniyordu. Aramızda Kürt ve Alevi arka-

daşlar olduğundan bu işler daha kolay yürüdü. Grupta Ermenice, Azerice, Safaradi, Gürocüce, Lazca halk şarkılarını Kardeş Türküler dramaturjisi gereği icra edildi yoksa bu kültürlerden gelen hiçbir arkadaşımız yok. Dramaturjiyi oluşturduktan sonra araştırmaya başladık. Ermeni müziğini incelemeye karar verdiğimizde BÜ'de okuyan bir Ermeni arkadaş aracılığı ile İstanbul Ermeni cemaati ile tanıştık. Yıllardır beri kendilerini ifade etme gücünü çeken insanlar, yeni yeni bir şeyler yapmaya başlamışlar, Knar ve Sayat Nova toplulukları gibi. Tüm yazılı kaynaklarını bize açtılar. Orada edindiğimiz dokümanlar ve yüzyüze görüşmeler ile çalışmaları sürdürdük. Ermeni cemaatinden gelen insanlar bize hem diksiyon çalıştırdılar, hem de şarkıların hikayesini ve sözlerini anlattılar.

Erol: Cemaat ilişkileri kurmadığınızda böyle bir müzik yapamazsınız. Mutlaka bir yerlerden beslenmeniz gerekiyor. Yer yer gruptaki etnisite ile yapılan müziğin uyduğu oluyor. Ama bu müzik böyle bir uyum olduğu için de yapılmıyor. Ama Azeri müziği için bir parantez açılabilir. BGST daha önce "Harde-san" adlı bir Azeri kaset çıkardı. Feryal ortaokuldan beri Azeri türküler söylemiş zaten. Feryal'in bu birikiminin sade bir yorumla kasete aktarılabilceğini düşündük. Orda grubun katkısı çok sınırlıdır. Çalanlar hep Azeri müzisyenlerdi. Repertuar da onlar getirdiler. Biz Azeri müziğinden çok anlamayız. Sadece biz çalsak herhalde çok görgüsüz şeyler ortaya çıkardı. Bu yüzden Azeri müzisyenlerle çalışıldı. Zaten Azeri parçaların ezgileri çok güçlü oluyor, Feryal'in de solistliği kuvvetli olduğu için düzenlemeye gitmedik. Ayrıca Azeri müziği piyasada çok rağbet gördüğü için piyasa işi şeyler de yaptıktan çekindiğimiz için hiç kurgulamadık parçaları.

Eklektik kaygılar albümü dinledikten sonra akıldan uyanan ilk soru. Aslında bir eklektisizm var ama kötü bir melezlemeden söz etmiyorum. Mesela arkada uzayıp giden Kürdi vokaller, karmaşık vurmaları... Bunlar geleneğin içinde olan şeyler mi? Yoksa siz bunları geleneğin farklı yerlerinden derleyip kendi müziğinize mi yerleştirdiniz? Ya da bunlar sizin özgün ürünleriniz mi?

Erol: İkincisi ve üçüncüsü aslında. Zaman zaman gelenekte var olan fakat bu tarz olmayıp da bizim müziğimizde kullandığımız öğeler, bazen de bizim özgün ürünlerimiz oluyor. Örneğin semahlarda 4/4'lük olarak kullanılan "İl-mile" vokalleri aslında çok daha hüzünlü ve 3/4'lük geçer. Arkadaki bazı uzun sesler ise bizim atışlarımız. Müziğin bünyesi kaldırır diye düşündük. Bir de hem Alevi hem de Kürt müziğinde melodiyi de içeren baskın bir ritm var, hatta Kürt müziğinde melodi olmaksızın çıplak bir ritm var. Dengbej sadece "erbane" ile okur. Kürt müziği aslında ritm ve ses üzerine kuruludur. "Dengbej" etimolojik olarak ses ile anlatılmasına geliyor. Erbane de olmayabilir. Günlerce bir hikayeyi anlatabilir dengbej. Bazen ezgileri öyküler anlatılır. Ama ezgiyi vurgu yapılmaz, esas ritm ve sestir. Cümlelerin akustığından belki bir ezgi çıkar. Yer yer de çok sıkıcıdır. Alevi müziğinde de bir ritm vardır ama ritmi bir vurmali alet vermez. Ritm bağlamanın ezgisine yedirilmiştir ya da bazan bağlamanın göğsüne vurarak veya dede

Anadolu halklarının kardeşliği teması müzikal cephede işlenecek, müziğin terimleriyle işlenecek. Müziği politikanın bir gölge fenomeni veya basit bir mesaj ileticisi olarak koymayacağız, sanatsal faaliyetin özerkliğini korumaya çalışacağız. Ama sanatsal faaliyet de sonuçta apolitik bir içeriğe sahip olmayacak. Zaten halkların kardeşliği dediğinizde direkt politik bir mesaj enjekte etmiş oluyorsunuz.

nen şarkı demek.

Erol: Aslında Karadeniz yaylalarında köylülerin ya da şarkı eşliğinde oynadıkları ilk oyuna karola, harola ya da horon deniyor. Yani bir dans müzik birleşik formatı.

Beste yapıyor musunuz?

Erol: Bu konuda çok acelemiz yok. Burda hem biraz çekinme var hem de geleneksel müzikleri daha çok araştırma isteği. Biz hiçbir zaman beste yapmayı bir amaç olarak ortaya koymadık ama hep hazır türkülerini yersek grup tıkanıklığı gidecek...

Bundan sonra ne yapacaksınız?

Diler: Müzikal eğitim, repertuar ve okuma çalışmalarımız olucak yazın. Yaptığımız müzikler hakkında literatür çalışmalarını biraz ihmal ettik, bu konuya önem vereceğiz.

Erol: Hiç giremediğimiz ya da yeterince giremediğimiz müzik alanları var. Ege, Sefarad müziği, Trakya ve Rumeli Bektaşî semahları, Karadeniz (Laz-Çepni) müziğine istediğimiz ölçüde ulaşamadık. Bu alanlarda da repertuar ve okuma çalışmaları yapacağız.

Anadolu'da şu anda yaşayan müziklerin İslam öncesi hatta Bizans öncesi Anadolu kültürlerinin müzikleriyle bağlantılı olduğu söylenebilir mi?

Erol: Böyle bir iddiayı ortaya atmak ve bu konuda araştırma yapmak bizi aşar. Ancak Doğu coğrafyasına baktığımızda Kürt kültürü ile Med kültürü arasında bir paralellikten bahsediliyor. Fakat Medler Kürtlerdir ya da Kürt müziği Med müziğidir demek de abartı olur. Etnik müzikleri araştırduğunuzda yine tarihe başırmak zorunda kalıyorsunuz. Müzik karşınıza o kadar rafine, katışıksız olarak çıkmıyor. Bir ihtimal, mezopotamya müziğinin daha paganist öğeler taşıdığından ve hatta "kavm" denilen bestelenmiş Yezidi metinlerden bahsedilebilir. Ama Yezidi kültürüne de ulaşmak çok zor. Müslüman Kürtleri bile köylerine almaz-

tavni ile verilir. Neşat Ertaş'ın türkülerinde veya oyun havalarında da ritm aleti çalınmasa bile mızrabla gizlenmiş dolgun bir ritm vardır, bunu hissedersiniz. Eğer müzikte baskın bir ritm duygusu varsa, biz bunu ön plana çıkarıyoruz. Yaptığımız böyle basit bir bulguya dayanıyor, çok da orijinal bir şey yapmıyoruz yani. Ama tam bu noktada tabularla da karşılaşabiliyorsunuz. Alevi müziğinde kutsallığı bozduğu inancı ile vurmali enstrümanlara itibar edilmez. Çalınan sazların sayısı bile belirlidir, çift çift onikiye kadar gider. Burda da "oniki imam" kültürüne referans yapılır. İşte biz bunlara pek aldırmadık. Müziğin bünyesi uygunsa kaldırır diye düşündük.

Diler: Bu semahlar bizim dans-müzik gösteriminde ortaya çıktı. Böyle olunca dans müziği etkiliyor. Bir takım yerleri ritmik olarak güçlendirmek ihtiyacı hissediyorsun. Bir aşk sahnesi vardır, kadınla erkek birlikte dans ederler. Kadınla erkeğin buluştuğu anı vurgulamak için ritmi güçlendirmek gerekir.

Erol: Aslında bu zikir törenlerinde suflerin vuslat anı gibi bir şey, onlar da ritmi doruk noktasına ulaştırırlar.

Karola semahlarından bahsediyorsunuz. Karola na anlama geliyor?

Diler: Karola, dans ile birlikte söylenen şarkı demek.

lar. Aynı engel Süryaniler için de var. Süryanilik Hristiyanlığın içindeki bir grubu ifade eder fakat Asurilik etnik bir unsurdur ve Süryanilerin ikibin yılla yakın Hristiyanlıklarından önceki Asuri kültüne ne borçlu oldukları meçhul. Aynı bilgisizlik Azeri kültürünün Farsi kültürle olan ilişkisinde de var.

Aleviliğin en güçlü elementlerinden birinin de Orta Asya göçebe şaman kültürü olduğu biliniyor. Bu özgün inancın Anadolu'da Mezopotamyalı bir halk olan Kürtler tarafından da benimsenmesi ilgi çekici değil mi? Aynı soru Orta Asya kaynaklı bir enstrüman olan bağlama için de sorulabilir.

Erol: İşi İç Asya'dan başlatmak mümkün. Şilik geleneğine bağlı bazı zikir törenlerinde, Pakistan ve Afganistan'da dedeler bağlama benzeri lütleri hala çalıyorlar. Enteresandır bazıları segah makamında falan, çok da semahlarda rastlanmayan bir şey. Azeri, daha doğrusu Pers etkisi olmalı. Ama oralar Zerdüştü ve Yezidi dini de gitmiş. Avrestra'nın birer otantik nüshası Pakistan ve Hindistan'da. Böyle bir kültür alışverişi olmuş. Asya'daki dede tavrı Anadolu'ya gelene kadar değişmiş. Bağlama da her coğrafyada evrime uğramış olabilir. Sanki saz coğrafi değişikliklere göre modifiye olarak Anadolu'ya hatta Balkanlar'a kadar girmiş. Aslında bağlamanın serüveninde bir halkın göç tarihini de izlemek mümkün. Böyle bir çalışma esasında çok enteresan olurdu ama bu da bizi aşar.

"Kürt Müziği" kitabında bu soruları sormuşsunuz.

Erol: O kitapta ben Kürt Müziği nedir sorusunu gündeme getirmek istedim. Birkaç gazeteye de yazdım maalesef hiç tartışılmadı. Kültür piyasasında yapılan işin teorize edilmesi ve kültürel politikaya sokulması anlamında çok güçlü bir istek yok. "Müziği çok seviyoruz, ne de güzel çalıyor, hayat böyle de geçiyor" gibi bir yaklaşım var. Bu sorulara yanıt alınabilecek kaynaklar gerçekten çok sınırlı.

Türkiye'de halk müziği uzun süre bağlamaya saplandı kaldı. Bugün bakıyoruz ud, klarinet, kanun, tanbur, keman gibi konvansiyonel Türk Sanat Müziği sazları da artık halk türkülerinin icrasında kullanılıyor, siz de kullanmışsınız. Bunun tek nedeni sol kesimin bağlamayı bayraklaştırmasında mı yatıyor yoksa başka nedenleri de var mı?

Erol: Bağlamanın belirli bir mücadele kültürünü simgelemesinden bahsedilebilir. Ama bu sorunun yanıtını başka yerlerde aramak lazım. Bağlama aşıyor çünkü toplum dayatıyor. İstanbul'da çok kültürlü bir toplum yaşıyor, bu da çok farklı müzik beğenilerini getiriyor. Bu farklı yönde müzik ihtiyaçlarını ya Unkapanı'ndan profesyonel bir şekilde karşılırsınız ya da küçük sivil topluluklar kurulu. TRT tarzına baktığımızda bütün parçalar bir şekilde Türkçeleştirildiği veya Türkleştirildiği ve bağlama aslı Türk enstrümanı sayıldığı için tüm ezgiler bağlamayla çalındı. Mesela kemençe partityonlarını tavizsizce bağlamayla çalmak mümkün değil. Yaylı tavrı ve ara sesler kayboluyor. Martin Stocks'un böyle bir tartışması var. Bazan müzik tar, cümbüş, garmon, klarinet veya sipsi istiyor. Müziğin zorlaması yüzünden artık bağlama ağırlıklı orkestrasyonun miadı doldu. Bu zaten aşılacak zorundaydı ve TRT bu alanı kontrol edemez oldu. TRT'deki formasyonlar da değişti. Türk Halk Müziği orkestralarna bas, yaylılar, vurmali, ud, klarinet, kanun gibi enstrümanlar alıyolar. Mesela, İbrahim Tatlıses'in orkestrası çok iyi. Bakın sazlara, belli bir zenginlik var.

Diğer festivallerin formatı böyle değil galiba?

Mesela North Sea festivali sabahtan başlıyor, ya Allah, gece yarılarna kadar sürüyor, ama üç günde bitiyor. Üç günde bizim bu sene yaptığımız 39 konserin dört katını yapıyorlar. Bize gelen sanatçıların hepsi bundan şikayetçi. Tamam herkes orda çalmak istiyor, prestijli bir festival ama "It's a zoo" diyorlar, "orda çalınmaz" diyorlar. Ders zili çalmış gibi dakikası dakikasına sahneye çıkıp inmek zorundasın. Adam solosunu yanda kesip sahneden inmek durumunda kalıyor.

İkisinin ortası yok mu? Bizimkinde de hiç festival havası olmuyor.

Bizimki daha çok bir "konserler silsilesi" gibi cereyan ediyor. En azından cumartesi-pazar günleri çayırda çimende neşeli, eğlenceli bir küçük Woodstock yapmak lazım. Ayazağa'da vakfin kongre ve kültür merkezi inşa ediliyor. Orada bu dediğime uygun bir mekan olacak. 6000 kişilik bir alan var, çayır çimen. Gerekli düzenlemeleri yapıp o alanı bu işlere ayıracağız. 2000 yılında inşallah... Önümüzdeki sene özellikle küçük gruplar için Maçka parkını almayı düşünüyoruz. Hem bizim gruplar, hem de dışardan küçük gruplar halka açık konserler verecekler. **Eskiden bir grubun konseri birkaç gece üstüste olurdu. Jethro Tull dört gece, Miles Davis üç gece çalmıştı. Şimdi neden tek konser?** Daha çok sanatçı olsun diye. Goran Bregović'e beş gece üst üste konser verdirip ciddi para da kazanabiliriz, ama birkaç konseri iptal etme pahasına.

Sizce nasıl geçti bu sene festival? Hem konserlerden, hem de biraz kulislerden bahsedebilir misiniz?

Legends konseri çok kolay geçti. Clapton inanılmaz derecede kaprissiz bir adam. Git sen şu köşede biraz dinlen, biz seni alırs diyorsun, gidiyor köşede biraz dinleniyor, biz gidip alana kadar bekliyor. Hiçbir özel isteği olmadı. Konser benim beklediğimden daha iyi geçti. İnsanlar da memnun ayrıldı... Marcus Miller'in varlığı konseri biraz kurtardı. Yoksa iş David Sanborn'a kalsaydı...

Kaldı zaten...

Öyle mi? O kadar büyük bir Sanborn ağırlığı hissetmedim ben...

"Layla"yı filan Türkiye'ye özgü olarak mı çaldılar, yoksa diğer konserlerde de çalmışlar mı? Çalmışlar. Şöyle olmuş. Montreux'de prova esnasında Clapton "Layla"ya şöyle bir girmiş, diğerleri de "aaa" deyip eşlik etmeye başlamışlar. Sonra da programa katmışlar şarkıyı... Gelelim Elvin Jones-Wynton Marsalis konserine...

O gece dolu değildi Açık hava...

2800 bilet satıldı. Özellikle ilk yarım saati olağanüstü iyiydi konserin. Wynton Marsalis, amiyane tabirle "iş bitirmiş". 71 yaşındaki Elvin Jones'a da, doğrusu inanmadım. Harikaydı... Jacky Terrasson'dan çok memnun kaldım, Joe Lavano'dansa hiç memnun kalmadım. Garbarek konseri, bir önceki konserinden daha kötüydü bence, akademik kaldı. Bregović, tam bir eğlenceydi. Night Ark konserinde beklediğimi bulamadım. Verilen aralar ve konuşmalar konseri "down" etti. Eleftheria bile kurtaramadı. Pekineller'in konserinde tahmin ettiğim şey oldu, steril bir caz çıktı ortaya. Salon full'dü.

Full'ü kaç Açık hava'nın?

4000 kişi. Davetiyelerle vesaireyle 4500 oluyor. Cemal Reşit Rey ise 850 kişilik... Devam edelim... Nicholas Payton bence en iyi konser-

lerden biriydi. Joshua Radmen eski performansının altında kaldı, o dört sene evvelki "abi, sokakta bile olsa çalınız, biz New Orleanslıyız" havası kalmamış. Heyecanını biraz yitirmiş. Gerçi İtalya'dan üç uçak değiştirip geldiler, yorgundular... Massive Attack konseri erken bitti hissi verdi insanlara. İş dönüp dolaşıp mekana dayanıyor. Onlar da aynı şeyi söyledi, "biz introya girdiğimizde herkes ayağa fırlar, sizdeyse ancak dördüncü şarkıda havaya girdiler" dediler. Bir de minder savaşı oldu, biliyorsun. Minderler yağmaya başlayınca "beğenmediler mi yani" diye sordular. "Valla, beğeni alameti de olabilir" dedik. "Mesela Santana konserinde yıkılmıştı orası" diye anlattık. "Aaa ne güzel, biz de eğlenelim" diye fırladılar sahneye, iş orda tam koptu... All Star Band konserinde çalınan "Zemzem" çok iyi bir performans. Diğer all star band'ler level'ında kaldılar. Biraz Kerem Görsev ve İlhan Erşahin ağırlığı vardı konserde. Jazz Crusaders & Patti Austin konseri daha iyi olabildi. Gitanın arızası konserin içine etti biraz. Roy Hargrove'un Crisol'ü çok donuk kaldı. Michel Camilo çok parlak kaldı, çok etkiledi. Irakere'yi ise eskiden beri çok tutarım. Hele o 19 yaşındaki kongocu çocuk olağanüstüydü. Musiki bu işte, çocuk yerinde duramıyor. Michel Camilo çalarken bile sahne arkasından Camilo'ya el etti, çıkıp çalacağım dedi, çıkıp çaldı da... Esas fiesta Irakere'nin sonuna doğru oldu zaten. Roxy'de en çok Groove Collective'den memnun kaldım. Tam o mekan içindi. CRR'de çok fazla şey izleyemedim maalesef. Cesaria Evora konseri Esma Sultan'ın bahçesine alınınca biraz başka bir havaya girdi. Aslında binanın içinde olacaktı. Konserden çok panayır havasına büründü ne yazık ki...

The Marmara'nın o izzet-i ikram faslı baştan beri belli miydi?

İçki kısmı belliydi de, köfte ve sucuk kısmı bize şok oldu. İtiraf edeyim. İçki satışı sadece arada olsun diye ısrar etmiştik. Çünkü mekanın yanında cami olduğu için mecburen ezan sırasında bir ara verecektik.

O aranın sebebi ezan okunacak olması mıydı? Biz de tesadüf zannettik, hatta ezan konsere denk gelseydi ne olacaktı acaba diye düşündük...

Tabii canım, aranın sebebi ezandı.

Seyirci profili hakkında neler söylersiniz? Mesela bizim gördüğümüz, Massive Attack seyircisiyle Cesaria Evora'nın seyircisi asla çakışmıyordu... Sizin arzuladığınız hangi kitle? İşte tam bu kitle. Bu taraftan öbür tarafa kadar...

Sanki sizin arzuladığınız "asıl" seyirci Pekineller'den Legends'a uzanan çizgideymiş gibi bir izlenim doğuyor çoğu insanda. Massive Attack gibi gruplar dost pazarda görsün der gibi konuluyor sanki...

İzleyici kapalım diye değil, değişik müzik türlerinden örnekler gösterebilelim diye bunu yapıyoruz.

Yani, bu sene içinde Massive Attack tipi grupların sayısı fazla olsaydı bir sıkıntınız olmayacaktı.

O sayı artacak zaten. Biz tam tersi taraftan çok eleştiriliyoruz aslında. "Bu caz mı" diyorlar. Seneye daha da çok eleştirileceğiz, çünkü müzik bu yöne gidiyor. Bağlantıya geçeceğimiz öyle gruplar var ki, Massive Attack bunların içinde en soft olanı. Beastie Boys, Orbital, Prodigy... **Legends acayip pahalı bir konserdi, Massive**

Seneye gospel var, seneye blues var, seneye belki Ben Harper var...

Hip-hop'a, trip-hop'a seneye de devam. Everything But The Girl var: Elimizde bir tek Açık hava varken, rock gruplarının getirme imkanımız pek gözüküyor. Nusrat Fateh Ali Khan konseri yapmak istiyoruz ama sağlık sorunları var, böbrekleri iflas halindeymiş.

Attack ise nispeten normal bir paraya seyredilebildi. Bu tarife nasıl belirleniyor?

Çok basit. Legends'a 200 bin dolar verdik, Massive Attack'a 25 bin dolar. Montreux'de Legends konserinde üç tip fiyat varmış. 120, 100, 80 dolar. Biz yine ucuz seyrettirdik...

Kulislere geri dönelim, sanatçıların içinde hiç naz niyaz eden, sıkıntı yaratan yok muydu? Biraz anekdot anlatsanız...

Bize en problemli grup Massive Attack'tı aslında. Grupta 11 kişi vardı, 11'inin de yemeği ayrıydı. Ben şimdiye kadar hiç böyle grup görmedim. Alkolsüz şarap bile istemişler... Başka anekdot düşünüyüm... En büyük anekdot Cesaria, Cesaria'dan büyük anekdot olur mu? Kadın restorana gidince yemeği hemen önüne gelmezse deliriyor. Kuzu eti, patates kızartması ve pilav. Dünyanın her yerinde sürekli bunları yiyor. Tabagının çevresine birkaç patates kızartması tabağı, birkaç pilav tabağı daha konuyor. Son derece ağır ağır yemek yediği için önündeki soğuyunca öbürüyle değiştiriliyor. Bir de tişört hastası. Torbalar dolusu festival tişörtü verdik ona.

Seneye kimler olacak?

Demin söylediğim demirbaş liste gene var. Seneye gospel var, seneye blues var, seneye belki Ben Harper var... Hip-hop'a, trip-hop'a seneye de devam. Everything But The Girl var. Elimizde bir tek Açık hava varken, rock gruplarını getirme imkanımız pek gözüküyor. Nusrat Fateh Ali Khan konseri yapmak istiyoruz ama sağlık sorunları var, böbrekleri iflas halindeymiş.

89'da aniden Bob Dylan gelivermişti. Artık hiç öyle sürprizler olmuyor...

Bob Dylan'ın herhalde bütün dünyada en ucuza çaldığı yer İstanbul oldu. Hiç unutmam, 35 bin dolar vermiştik. 150 bin dolardan aşağı asla çalmıyordu. Sürekli yazıyorduk ama bir türlü olmuyordu, para bize çok geliyordu. Bu arada birdenbire İtalya'da ne olduysa bir konseri iptal edildi. Bize bir telefon geldi, "Dylan'ı isteyen biri vardı, siz miydiniz o?" dediler. "Kaç paranız vardı, bize teklif gönderin" dediler. Elimiz titreye titreye 35 bin dolar yazmıştık. Tamam geliyoruz dediler, hop geldiler. Adam toplam beş kere mi ne konuştu. Havaalanında dönerken gazeteleri istedi, kendisinden bahsediliyor mu bakmak için. Cumhuriyet'in arkasında iki koca fotoğraf vardı. Biri Dylan, biri İbrahim Tatlıses. İbrahim Tatlıses'in de aynı gece Gülhane konseri vardı. Kim olduğunu sordu, anlattık... Dinlemek istediğini söyledi. Hemen bir yerlerden kaset bulduk, aldı kaseti, bindi uçağa gitti.

nüz için tutup kolunuzu kesmek gibi bir şey bu...

Sizin müziğinizin bir İspanyol eleştirmen tarafından "hem egzotik, hem de tanıdık" diye tanımlandığını okuduk. Çünkü bir yandan, artık unutulmuş olan bir müziği yapıyorsunuz, ama diğer yandan bu müzik, kültürünüzün organik bir parçası. Üstelik İspanya ile ilgili ilk akla gelen imajların (mesela boğa güreşi ya da Gypsy Kings flamenkosu) çok dışında...

Evet, egzotik, çünkü insanlar geçmişteki İspanyol müziğinin neye benzediğini unuttular, hem de tanıdık, çünkü bizim müziğimiz. Her ritm ve her melodi tanıdık. İspanya'nın değişik bölgelerinde çok farklı folklorlar egemendir. Güneyde Arapların etkisi, kuzeyde keltlerin etkisi yükündür. Konserde de kuzey İspanya'ya özgü, Kelt etkisinde yapılmış iki-üç şarkı çaldık.

Aynı zamanda mimarsınız. İspanyanın kuzeyi ile güneyi arasında ne fark var? Şehirler, mimari, insanlar nasıl farklılıklar gösteriyor?

14 yıl boyunca mimarlık yaptım. Bir-iki yıl önce bıraktım, kendimi tamamen müziğe verdim. Bütün güney bölgesi Arap etkisi altında. Madrid'in güneyinde bir bina tasarlayacağım zaman, güneye özgü, Akdeniz'e özgü, ortasında bir havuz bulunan, arklarla çevrelenmiş avlular yapmaya dikkat ederim. İklim de mimari üzerinde çok etkin. Kuzeyde yağmur bol olduğu için dik çatılar kullanılır. Güneyde ise düz damlar vardır.

Yani camilerin yerini kiliselerin alması dışında, Kuzey Afrika kıyılarıyla Güney İspanya arasında bir fark yok mu?

Yok! Güneyde dil bile farklıdır. Fas'taki insanlar la güney İspanya'daki insanların sokaktaki davranış biçimleri, alışveriş biçimleri bile birbirine çok benzer. Kuzeye çıktığınızda, Katalan ve Bask bölgesindeki insanlar da Fransızlardan ayırmak çok zordur.

Peki 15. yüzyıldan sonra yaşanan Arap düşmanlığı ile Franco döneminin kültüre olan bakiş açısı arasında bir fark var mıydı? Onun görüşü neydi?

Tamamen aynıydı. Faşistlerin ırkçı teorisi şuydu: İspanya'da iki ayrı ırktan insan vardır. Berberler ve Aryanlar. İspanya'daki tüm sorunların kaynağı Berber ırkından gelenlerdir. Faşistlerin döneminde yaşananlar 500 yıl önce yaşananlarla aynıydı. Ancak Franco'nun 1975 yılındaki ölümünden sonradır ki, kültürümüzü yeniden keşfetmeye çalışan akımlar ortaya çıkabildi. Araplarla olan geçmişimiz, Hristiyanlar gelmeden önce nasıl yaşadığımız vesaire.

Lorca da Granada'lıydı, değil mi?

Evet, o da popüler müziğin, flamenkonun hayranıydı ve onu yaşatmak istiyordu. O yüzden öldürdüler onu.

Manuel de Falla gibi besteciler var bir de...

Evet, ama onların yaklaşımı klasikti. Bizim yaptığımız çok farklı. Onlar İspanyol halk müziğini klasik orkestralara uyarlıyorlardı. Bunlarla, klasik müziğe uygun olarak armoni uyguluyordu.

Sizin müzik maceranız, tamamen ortaçağ müziğine odaklanan bir gruba başlıyor...

Yo, ondan öncesi var. 13 yaşından 26 yaşına kadar rock gruplarında gitar çaldım. Sonradan başka müziklerle ilgilenmeye başladım. Flamenko gitarına yöneldim. Bir süre mimarlık yüzünden müziğe ara verdim ama dinlemeyi sürdürdüm. Ramiro ve Vincent ile çok önceden tanıştık. Beraber bir ortaçağ müziği grubu kurduk. Bu müzik tamamen makamsaldı. Makamla ilgilenmeye başladık. Bu bizi Arap müziğine

Aynı İspanyol müziğine akor koyduğunuz zaman flamenko oluyor, akoru çıkardığınız zaman Arap müziği... Eski flamenko parçalarından birçoğu Arapçadır. Ve bu şarkıların büyük çoğunluğu gitarla değil, udla, yani makama göre bestelenmiştir. Bütün bu şarkıların akora uyarlanması gitarın flamenkoya girişiyle başlar. Daha önce değil... Eski siyah-beyaz filmleri renklendirmek gibi bir şey bu.

götürdü. Ancak bu konuları derinlemesine incelediğimizde doğru çalabilecektik. Fark ettik ki, İspanya müziğinin geçmişinde koca bir hazine yatıyor. Böylece Arap müziği, Sefarad müziği çalmaya başladık. Biz grup olarak, bir Fransız grubundan çok Ali Hassan Kuban gibi Cezayirli bir isme veya bir Türkiyeli gruba daha yakınız, aynı kökleri ve aynı müzikal geleneği paylaşıyoruz. Cezayir, Mısır, Türkiye ve Fas'ta duyduğum müzikler çok tanıdık geliyor.

Türkiye müziğine ne kadar aşinasınız?

Bir züre Almanya'da, Türk mahallesinde yaşadım. Hamburg'da... Birçok Türkiyeli insan tanıyordum ve her gün Türk müziğiyle karşılaşırıyordum. Sizin kendinize özgü çeyrek notalarınız var. Türk müziğinin kendine has bir karakteristiği var, buna 'Türk müziği' diyebilirsiniz. Ama bazı şarkılarınızda da Akdeniz geleneğinin içindesiniz.

Makam isimlerinin de Arapçadan mı geliyor?

Hayır, makam isimleri tamamen Avrupalı isimler. Arapça isimler de reddedilip unutulmuş aralarında. Kimse makam müziği de çalmıyor artık. Geçmiş yüzyılların müziğini araştırırken zorlanmadınız mı? İspanya'da bu konuyla ilgili yeterli kaynak var mı?

Ortaçağ müziğiyle ilgili, dünyanın neredeyse dört bir yanından kaynak topladık. İspanya, Arjantin, Avrupa ülkeleri... Arap müziği konusundaysa, özellikle Cezayir ve Fas müziğiyle yakından ilgilidim. Şunu keşfettik: Aynı İspanyol müziğine akor koyduğunuz zaman flamenko oluyor, akoru çıkardığınız zaman Arap müziği... Fas'a

gittiğim zaman orada genç grupları izledim. Bir yandan Fas müzik geleneğini uyguluyorlar ama, diğer yandan Afrika'ya özgü hareketli ritimleri, vurmaları da kullanıyor ve ortaya çok hareketli canlı bir müzik çıkarıyorlardı.

Araplar İspanya'yı terk ettiklerinde müziği de beraberlerinde götürdüler ve Fas'ta, Cezayir'de, Tunus'ta müzik okulları kurdular. Dolayısıyla İspanya'daki Arap-İspanyol müzik geleneği Arap ülkelerinde de yaşamaya, gelişmeye devam etti.

Evet, bu okullardaki müziğe Endülüs müziği adını verdiler. Cezayir'de ise Garnati Müzik (Granada'dan geliyor) dendi. Bu geleneğe sahip oldukları için gurur duyuyorlar. Cezayir'deki ve Fas'taki Endülüs müziği çok büyük bir gelenektir. Sizin klasik Türk müziğiniz gibi, kimse bilmez bu geleneği. Sadece o ülkelerde dinlenir ve bilinir.

Joujouka müziği ile aranız nasıl? İkinci albümünüzde vurmalarının kullanımı biraz Joujouka vurmalarını andırıyor...

Öyle mi düşünüyorsunuz? O amaçla yapmadık ama benziyor olabilirler, çünkü Joujouka müzisyenleriyle birçok festivalde aynı sahneyi paylaştık. Onlarla arkadaşız. Onlar sizin ramazan davuluna benzer bir davul çalıyorlar. Onlar oturup dinlenecek bir müzik yapmıyorlar, o müzikle dans etmek ve trasa geçmek gerekiyor. Bizim müziğimiz ise dinlemek için yapılan bir müzik.

Hem Avrupa'nın her yerinde, hem de Fas'ta konserler verdiniz. Avrupa'da konser vermek ile Fas'ta konser vermenin bir farkı var mı?

Faslılar bize, Batılı bir grup olarak onların aşına olduğu bir müzik çaldığımız için gurur duyduklarını söylediler. Müziğimizde Fas'a özgü melodiler de kullanıyoruz. Flamenko folkloruyla Berber folklorunu bir araya getiriyoruz. Örneğin, "Rumba Argelina" şarkısı Cezayir melodileri ile flamenko melodilerinin birleşiminden oluşur.

Ramiro bugün, Akdeniz ülkelerinde çalmanın daha zor ve daha heyecanlı olduğunu söyledi. Çok doğru. Ama işin garibi Hollanda, Almanya ve hatta Avustralya gibi ülkelere çok daha büyük bir tezahürat alıyoruz. Neden böyle bilmiyoruz. Belki de konserde, bizi, yakından tanıdığınız aletleri çalarken gördüğünüzde, sizin bir karşılaştırma yapma fırsatınız var. Bugün Tünel'den aldığım darbukayı çaldım konserde... Ney, ud, cümbüş çaldık. Bunları dinleyip kendi bildiğiniz müziklerle karşılaştırma yapma şansınız var.

Ama diyebilirim ki, bugün Türkiyeli seyircilerden aldığımız tepki, örneğin Alman seyircisine nazaran çok soğuktu. Kibarca alkışlıyorlar ve sonra yerlerine otuyorlardı. Normalde insanlar konserlerimizde çığlıklar atar...

Türkiye'ye özgü garip bir durum var. Türkiye'de Akdeniz kültürü çok popülerdir, tamam. Entelektüeller arasında da öyledir... Ama Akdeniz anlayışı, Yunanistan, İspanya ve İtalya'dan ibarettir.

Yani sınırın kuzey tarafı, öyle mi?

Evet. Bu, Türkiye'nin Cumhuriyet tarihiyle ilişkili bir şey. Türkiye'de Arap kültürü yok sayılır ve küçümsenir. Hatta cumhuriyet öncesinde de, sömürgeci bir imparatorluğun benzer etkileri vardı... Akdenizliliğin Arap kültürünü de kapsadığı daha yeni yeni fark ediliyor.

Doğru ya, siz düşümandınız, değil mi? Peki, şimdi anladım! KONSERE GİRERKEN ÇALDIĞIMIZ TEMAYI KULLANDIĞIMIZ TEK FRANSTIZ TEMASIDYDI. BU TEMAYI İNSANLAR HAÇLI SEFERLERİNE, ARAPLARI ÖLDÜRMEMEYE ÇAĞIRMAK İÇİN KULLANILAN BİR MÜZİK... KONSERDE, ALAÇAĞIMIZ TEPKİDEN EMİN OLMADIĞIMIZ İÇİN AÇIKLAMADIK. BU BİZİM KUZEY KÜLTÜRÜMÜZ, ÇOK SESLİ HİKRİSTİYAN MÜZİĞİMİZİN BİR PARÇASI. AMA HEMEN ARKASINDAN BİR ARAP TEMASI, ONUN ARKASINDAN BİR YAHUDİ TEMASI, ONUN ARKASINDAN DA BİR FLAMENKO TEMASI GELDİ. HEPSİ GEÇMİŞİMİZİN PARÇASI...

Grup elemanlarına baktığımız zaman da, Radio Tarifa çokkültürlü bir grup.

Evet, içimizde Tunuslu da var, Sudanlı, Arjantinli, Amerikalı, Fransız da... Bir gemide sürekli aynı insanlarla çalışmak gibi. Kişisel ilişkiler arada sırada geriliyor, düzeliyor. Ama idare ediyoruz. **Sizin adınız grubun 'müzikal direktörü' olarak geçiyor. Bu ağır bir yük değil mi? Siz mi bunu istediniz, yoksa kendinizi birden bu konumda mı buldunuz?**

Evet, araştırmaların çoğunu, düzenlemelerin hepsini ben yapıyorum. Bu benim isteğimdi. Müzikleri ben seçiyorum. Benim işim insanları

tek bir yolda, bir arada tutmak. Biri başka telden çalmaya başladığında onu uyarmak.

Sizinde birlikte olan dansçı var, Jouquin Ruiz Gomez...

Daha önce birçok flamenko dansçısıyla denemeler yaptık. Hiçbiri bizim müziğimize uyum sağlayamadı. Çünkü genelde müzik dansçıyı izler, Jouquin ise bizim müziğimize bir enstrüman olarak katılıyor. Bunu yapabilen tanıdığım tek dansçı.

Şarkıcınız da çok iyi...

Benjamin olağanüstü bir ses. Her zaman iyidir ama, bugünkü konserde özellikle çok iyidi. Bizi bile şaşırttı, çok sevindik.

Sizin yapmaya çalıştığınız müzik İspanya'da yaygın bir akım mı? Oturup fikir teatisinde bulunduğunuz çok grup var mı?

Benim geldiğim bölge olan Kastilya'da, geleneksel Kastilya müziği yapan birçok grup var. Kastilya bölgesi Hristiyan krallığın merkezi olduğu için buradaki müzik de çok zengin ve farklı. Gü-

Akdeniz müziğinde temel bir şey var:

Ritm ve melodinin işbirliği. Sol elle melodiyi çalarken, sağ elle ritmi tutuyorsunuz. Aynı enstrüman üzerinde, enstrümanı hem bir melodi aleti, hem de vurmali alet olarak kullanıyorsunuz. Aynı melodiyi çalarken ritmi değiştirebiliyorsunuz. Bir melodiyi aldığım da, flüte bir ritmi, uda başka bir ritmi çaldırırım. Hepsini birleştğinde ortaya tek bir melodi ama çok zengin bir ritm çıkar...

ney'de flamenko müziğinde devrim yapmaya çalışan birçok grup var. Kuzeyde gaydalarla yapılan Kelt müziği var. Ama tabii ki İspanya'da da egemen olan pop! Biz müziğimizin asla Avrupa'ya açılabilmesine ihtimal vermiyorduk. Oysa geçen sene İngiltere'de listelere girdik.

Sizce Akdeniz müziğinin temelinde yatan ne? Ya da Akdeniz haritasına hangi coğrafyalar dahil?

Aynı enstrümanları (ney, ud, mandolin, darbuka vs.), aynı müzikal yapıları kullanan tüm ülkeler bence Akdeniz müziğinin içinde. Ancak benim anladığım Akdeniz müziğinde temel olan bir şey var: Ritm ve melodinin işbirliği. Sol elle melodiyi çalarken, sağ elle ritmi tutuyorsunuz. Aynı enstrüman üzerinde, enstrümanı hem bir melodi aleti, hem de vurmali alet olarak kullanıyorsunuz. Aynı melodiyi çalarken ritmi değiştirebiliyorsunuz. Bir melodiyi aldığım da, her enstrüman için o melodinin ritmine karar veririm. Flüte bir ritmi, uda başka bir ritmi çaldırırım. Hepsini birleştğinde ortaya tek bir melodi ama çok zengin bir ritm çıkar, çünkü herkes farklı bir ritimle çalmaktadır.

Portekiz müziği Akdeniz müziğine dahil mi?

Söylemek zor. Vokal tekniği olarak Cezayir'deki vokal tekniğine çok benzer. Fadonun bir Akdeniz müziği olarak ortaya çıktığına kuşku yok. Ama onun başına da, flamenkonun başına gelen geldi, akortlar... Daha çok Atlantik müziği gibi geliyor bana. Portekiz müziği Senegal müziğini andırır. Ne de olsa Araplarla siyahlar da sürekli etkileşim halindeydi. Arap dünyası ile siyahların Afrika'sını ayıran sınır tarih boyunca yukarı aşağı oynamıştır. Sahra'nın güneyinde kullanılan bazı enstrümanlar bile iki dünyanın meleziidir. Bu etkiler bir şekilde blues'a da geçmiştir.

Ben Harper dinler misiniz? Son albümünde o da saz çalıyor.

Severim, ama son albümünü dinlemedim. Bütün müziklerde yaratıcılık ve tıkanma dönemleri vardır. Rock'ın 60'lardaki ve 70'lerdeki yaratıcılık dönemi sona erdi... Bugün bütün rock gruplarında aynı enstrümanlar, aynı ampliler, aynı davul seti var. Cazda da aynı şey yaşanmıştı. Sanırım bizim gibilerin yapmakta olduğu müzikler bu gidişatı değiştirecek.

Siz WOMAD festivaline de katıldınız. Amerika'daki, İngiltere'deki dinleyici sizi world music kategorisine mi sokuyor?

Evet. World music, Batı ülkelerinin icat ettiği bir kelime. Onlara göre pop, rock ve caz asli müziktir. Üçüncü Dünya ülkelerinde yapılan müzik ise etnik müziktir. Dolayısıyla Radio Tarifa'yla Ali Hassan Kuban'ı, Türkiyeli bir grubu ve daha birçok ismi yan yana koymaktan çekinmiyorlar. Onlar için bu müziklerin hepsi aynı, etnik müzik. Milyonlarca farklı müzik tek bir başlığın altına toplanıyor. Çünkü asli müzikler büyük bir tıkanıklık içinde. Aynı sound'lerden bunalmış birçok insan var. World music'i bu insanlara sunacak yeni lezzetler olarak görüyorlar... Türkiye'deki ya da İspanya'daki genç bir grup için yapılabilecek en akıllıca şey, Amerikan müziğini öğrenmek gibi görünüyor. Öğreniyorlar. Ardından günün en popüler akımları, mesela Los Angeles hip-hop'unu öğrenmek gerekiyor. Onu da öğreniyorlar. Ve müziklerini icra etmeye hazır hale geldiklerinde, yaptıkları her şeyin beş yıl önce yapıldığını görüyorlar. Her zaman için gecikiyorlar. Bizse bu pazara kendi müziğimizle giriyoruz. Ve onlarınkinden aşağı kalan bir müzik değil bu. Biraz da onlar dinleyip öğrensin.

Söyleşi: Oğın Güner

Massive Attack

Dört duvar arası için, evler, odalar için dört duvar arasında, stüdyoda üretilen bir müziği mükemmelen sahneye "nakletme" başarısı gösterdi Massive Attack... Mushroom "scratch"lerinde hasis davransa da 3D ve Daddy G geceyi birinci sınıf rap'ledi, davul-bas-gitar üçlüsü olayı rock'un en modernine doğru aldı götürdü. "Guru" Horace Andy ve Sarah J, Deborah Miller isimlerinde iki kızcağız tık demediler. Sahnede sürekli bir hareket vardı, biri gitti, biri geldi, ışıklar, sesler, sisler tokuştu. Nihayetinde de minderler konuştu...

Çünkü, hayal gücü...

15 dakikada Massive Attack'e kaç soru sorabilirsiniz? Bu yakıcı sorunun yanıtı aşağıda. Odada 3D ve Mushroom bizi bekliyorlar...

Mushroom koca bir paket cipse ve bir kadeh kırmızı şaraba yumulmuş durumda. Soruları dinliyor ama konuşmuyor. Konuştuğunda da kendisi soru soruyor. Belli ki meraklı. 3D ile birlikte önce Roll'u karıştırıyorlar. Kapaktaki Jeff Buckley fotoğrafını görür görmez, "Ne güzel albümdü Grace. Yazık oldu çocuğa" yorumunu yapıyorlar. Bu arada, nereden geldiyse, yarıbaşlarında Candan Erçetin'in son CD'si "Çapkın" duruyor. "Hayırdır inşallah" diyoruz. Elimizde değil, şöyle bir süzülüyor her ikisini de... Sokak adamı oldukları her hallerinden belli. Kısa kesiyoruz, sorulara geçiyoruz.

lik albümünüz "Blue Lines"ı yaptığınızda, pop müziğin genel gidişatını kırdığının ve tamamen farklı bir müzik türünü doğurduğunuzun farkında mıydınız, yoksa kendinizi bir müzikal geleneğin içinde mi görüyordunuz?

3D: "Blue Lines"la birlikte yepyeni bir şey yaptığımız farkındaydık, popu kırdığımızın da bilincindeydik. Ne var ki biz bu müziği yıllardır yapıyorduk, onun için rahattık. Bizim için aslı olan bir albüm yapmaktı. O zamana kadar sadece birkaç single kaydetmiş ama albüm gibi büyük bir projeye girmeyi düşünmemiştik. Onun için ilk olarak bir albüm ortaya çıkarmaya çabaladık. Albümün ardından övgüler yağmaya başladı, herkes bizim yeni bir dönemi başlattığımızı söyledi. Buna ilk şaşırın bizdik aslında. Çünkü yapmayı bildiğimiz müziği yapıyorduk.

Kendinizi bir tür geleneğin içinde konumlandırıyordunuz yani.

3D: Elbette.

Wild Bunch döneminde, Bristol'daki canlı müzik dinleme geleneğini öldürmekle suçlanmıştınız.

Bugün ise hip-hop bu tür kulüplerde icra edilen bir müzik oldu. O gün durum neydi, bugün ne?

3D: Hip-hop'un Amerika'daki ve İngiltere'deki tarihi farklı. Ben ancak Bristol için konuşabilirim. Hip-hop İngiltere'yi vurduğunda DJ'lerin önemi artmaya başladı. Bir süre sonra insanlar belli gecelerde, belli kulüplere, belli bir DJ'in çaldığı belli bir tür müziği dinlemeye gitmeye başladı. Biz de tuttuk, kendi partilerimizi düzenlemeye başladık. İnsanlar o dönemde canlı müzikten sıkılmışlardı. Rock, ska, New Romantics... Bütün bu türler geldi geçti ve elektrik müzik gündeme geldi. Bu müziği de sadece DJ'ler aracılığıyla dinlemek mümkündü. Böylece DJ'ler müziğin odak noktası oldular. Yapılmakta olan müziği günün gününe aktarıyorlardı.

Sizin müziğiniz o dönemde "Indie Seks Müziği" olarak da tanımlanmıştı. İnsanlar hiç size gelip "müziğiniz düzüşmek için harika" türü şeyler söylüyor mu?

3D: Sürekli. Neden bilmiyorum, insanlar müziğimizi seksi buluyorlar. Hatta bir arkadaşım, Hip-hop müziği dinlemeye başlamadan önce sevgilisinin yatakta çok hareketsiz olduğundan bile söz etmişti.

Herhalde yarattığı halet-i ruhiye yüzünden olsa gerek.

3D: Herhalde. Bizim müziğimiz kulüp sonrası için tasarlanmış bir müzik. Kulüpte eğlenip dans ettikten sonra, çıkıp kendi mekânınıza çekildiğinizde dinlemek için... Bu yüzden kulüplerde dinlenmek için yapılan müzikten çok farklı...

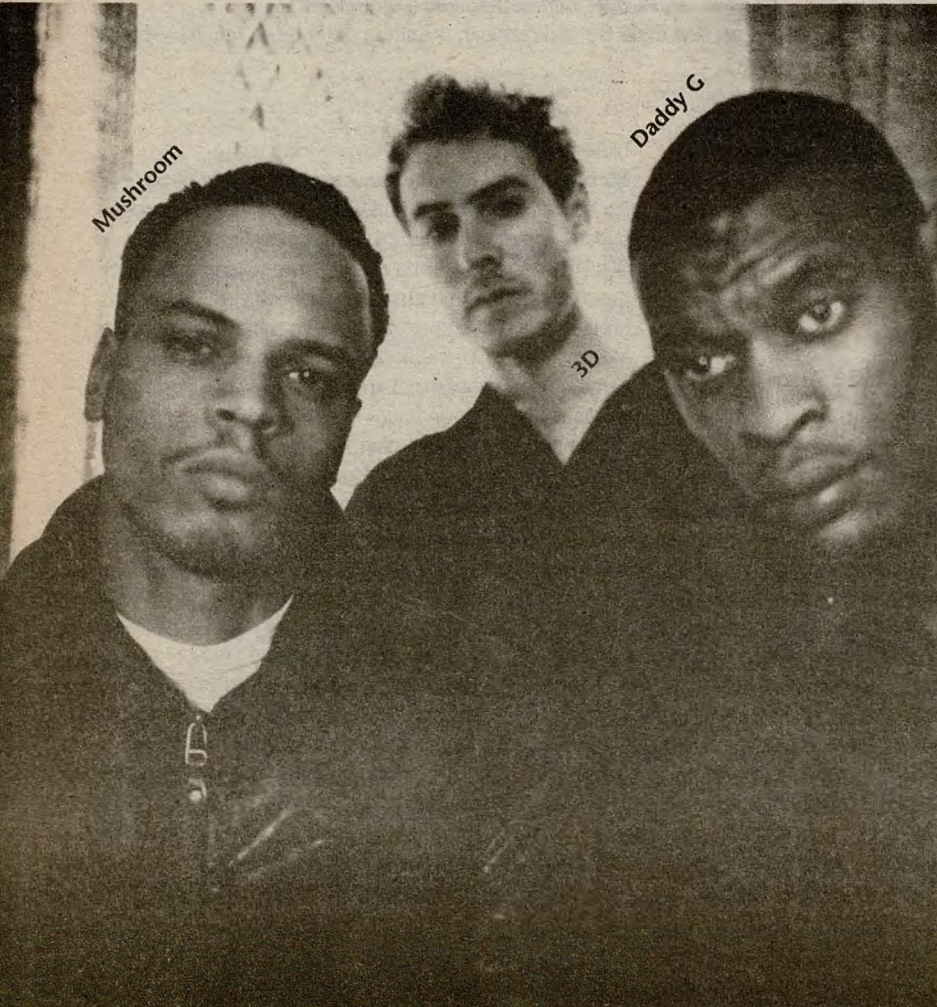
Sizin görsel yanınız da müziğinizden aşağı kalmayacak kadar güçlü. Albüm kapaklarınızdan tutun kliplerinize kadar her şey müziğinizin tamamlayıcı unsurları. Oldu bittiyse getirilmiş şeyler değil...

3D: Bizim asıl ilgilendiğimiz nihai ürün. Bir ürünü sunma şansımız varken, bunu her düzeyde gerçekleştirmek ve geliştirmek istiyoruz. Her şey basit bir kasetle başlıyor, ardından stüdyo, prodüksiyon, miks geliyor. Ortaya bir ürün çıkıyor. CD kapağına da baktığınızda bu ürünün içini görebilmeniz gerekiyor. Bir albümün kapağından bir izlenim edinip de içindeki müzikte aynı şeyi bulamamak hoş değil. Son single'ımızın ardından da birçok fikir vardı ve CD kapağı için müziğin yansıttığı fi-kirlere denk düşecek bir şey aradık. Sonunda, 60'larda kullanılan psikolojik testleri kullandık. "Herkes nasıl bakıyorsa öyle görür, öyle algılar" demek gibi bir şeydi bu. Şarkı, kolay anlaşılır bir şarkı. Biz de herkese kendi yorumunu katmasını söyledik. Nasıl görüyorlarsa öyle görmelerini...

Bir de Euro Child adında bir karakter yarattınız: Hani "Protection" albümünün kapağında, elinde çatal bıçak tutan şu kukla... Bu karakterin, Avrupa'daki tüketim toplumunun bir yergisi olduğunu söylemişsiniz...

Mushroom: Ve pop dünyasının...

3D: Berlin Duvarı'nın çöküşüyle birlikte Avrupa'da yükselmeye başlayan sağ kanat politikalarının ürünüydü Euro Child. Duvarın çöküşüyle birlikte insanlar paronoyaklaştı, sağ politikacılar bunu isterik çılgınlık atarak bu insanları kendi taraflarına çekebilecek propagandalar için kullandılar. Euro Child imgesinin yaratılmasının ardında yatan temel dürtü anti-faşizmdi. Fakat

[Horace Andy] % 1 000 000 Rasta

Massive Attack'ın üç as elemanıyla konuşmamız bitince hemen orayı terk edecek değildik. Gözlerimiz has eleman Horace Andy'yi aramaya başladı. Kendisini kolayca teşhis ettik. Sahnedan bize doğru elinde bir bira şişesi, sallana sallana gelen oydu, ta kendisiydi. 70'li yıllarda Jamaika'da dünya kadar plak çıkaran Horace şimdi bir yandan reggae faaliyetlerine devam ediyordu, bir yandan da Massive Attack'la dünyayı turluyordu. Hatta Massive Attack elemanlarının, yeni kurdukları Melankolic isimli şirketten çıkardıkları ilk albüm Horace'ın "Best Of'u" olmuştur. Hemen kendimizi tanıttık, kayıt cihazını çalıştırdık...

Jamaika'da yaptığın müzik ile Massive Attack'le yaptığın müzik arasında fark var mı? Nereden geliyorsun?

Reggae yapmayı asla bırakmadım. Bırakmam. Çünkü o benim gerçek müziğim ve kariyerim varsa, reggae sayesinde var. Massive Attack'le çalışmak da çok kıyak. Beni gruptaki çocuklarla Neneh Cherry tanıştırdı. Massive Attack'le beraberken değişik bir topluluğa hitap ediyorum, değişik insanlarla, değişik müzik türleriyle tanışıyorum. Ama reggae'yi asla bırakmam. Şu anda yeni bir albüm hazırlıyorum. Bu albümde füzyon da var ama hardcore reggae de var. Has dinleyicilerimi asla yüzüstü bırakmam. **Jamaika'daki reggae değişti mi peki? Bob Marley ya da Peter Tosh'un yaptığı reggae ile bugün yapılan aynı mı?**

Değişen tek şey lirikler. Sly gibi hâlâ çok iyi reggae yapan isimler var, ama müziğin üstüne saçma sapan lirikler okuyan DJ'lerin önemi gittikçe artıyor. Lirikler çok bayağılaştı. Kadınları aşağılayan lirikler gençler arasında, ne yazık ki, pek revaçta. Ama hâlâ Jamaika'da hanlı hanlı müzik üretiliyor. Birçok iyi isim var ortada.

Jamaika'da mı yaşıyorsun, İngiltere'de mi? Yoksa her ikisinde birden mi?

Her ikisinde birden diyeyim. Ama Jamaika'da daha çok kalıyorum. Bu tur ne de biter bitmez, hop Jamaika'ya uçacağım.

İngiltere'de Jamaikalı olmak nasıl bir duygu? Eskisi kadar zor mu?

Valla, nasıl olsun. Bazı insanların siyahlara olan tavrı değişmiş durumda, ama sadece bazılarının. Yine de her şeyin kusursuz olmasını bekleyemezsin. Vaktimin çoğunu çalışarak, şarkı yazarak geçiriyorum. Sonra Massive Attack turneleri var. Türkiye'den sonra Singapur ve Japonya konserleri var. Onlar da bitince kimse tutamaz beni. Aynen Jamaika'dayım. Ocak ayına kadar da dönmem İngiltere'ye.

Albümünü Jamaika'da mı hazırlıyorsun?

Evet. İngiltere'de başladı ama Jamaika'da devam edecek.

Amerika'daki rap hikayesine nasıl bakıyorsun? Senin yaptığın müzikle onları arasında ortak noktalar var mı?

Bahsettikleri şeyleri sevmiyorum. Bol küfür, orospular, silahlar... Bence gençlerin kafasını iğdiş ediyorlar. Böyle müzik dinlemek istemiyorum ben. Geçenlerde küçük oğlumu Jamaika'ya götürdüm, daha ikinci gün 'siktir' çekmeye başladı, çünkü Jamaika'da her yerde bu laf duyulur. Eee, ben çocuğuma gangsta rap kasetleri alırsam, oradaki fikirleri de taklit etmeye kalkacak. Çocuğuma dinletebileceğim bir müzik değil bu. Gerçi "fuck the police" gibi iyi şeyler de söylemiyor değil ama...

Aralarında beğendiklerin var mı?

Miami'li bir grup vardı. Neydi adları? Hay Allah, hatırlamıyorum. Texas'tan Ghetto Boys diye bir grup var. Onlar iyi. Ama genel olarak müzik küfüre dayanmaya başladı. Çok üzücü! İngiltere'deki çocuklar bu akımın dışında. Jamaika'da ve Amerika'da yaygın bir şey bu.

70'lerde birçok plak yaptın. O dönemin farkı neydi?

Her şeyden önce 80'lerde yapılan müzikten daha bilinçliydi 70'lerde yapılan...

sonradan anlamı daha da genişledi. Sokaktaki insanlar da Euro Child'da kendilerinden bir parça bulabiliyordu. Bristol'da bokluk içinde yaşayıp giden biri için "ben Avrupalıyım" demenin ne anlamı olabilir ki?

Blair'den sonra durum nasıl?

Blair'in ilk işi sigaradaki vergileri artırmak oldu. Sigara içmenin tamamen yasaklanmasından bahsedilmeye başlandı.

(Bu noktada Mushroom ve 3D sigaranın yasaklanmasıyla ilgili kendi aralarında bir muhabbete dalyorlar. Sadece 15 dakikalık röportaj iznimizin gözümüzün önünde sigara şirketlerinin gücü ve sigara içmenin bir hak olduğu konusundaki derin bir tartışmayla hızla azaldığını izliyoruz. Muhabbet iyi hoş şey de, biz yine de kendimizi tutamayıp, zaten çoğunlu atlamak zorunda kaldığımız sorularımıza devam etmek için can atıyoruz.)

Müziğinizi üretirken yolunuzu nasıl bulabiliyorsunuz? Sizin müziğinizin üretiliş tarzı da alışıldık tarzdan farklı. Bir enstrümanla çalışırsınız, notaların ken-

disiyle boğuşursunuz ve önünüzde bazı temel kurallar vardır hiç olmazsa. Sizse bir müzik parçasından yola çıkıyor, onu sample'lıyor, kesiyor, biçiyor, başka müzik parçalarıyla birleştiriyor ve farklı bir şey üretiyorsunuz.

Duvarın çöküşüyle birlikte insanlar paronoyaklaştı, sağ politikacılar bunu isterik çılgınlıklar atarak bu insanları kendi taraflarına çekebilecek propagandalar için kullandılar. Bristol'da bokluk içinde yaşayıp giden biri için "ben Avrupalıyım" demenin ne anlamı olabilir ki?

3D: Her şey hayal gücüyle başlıyor ve bitiyor. İster gitar, ister klavye, ister davul olsun. Özellikle caz müzisyenleri arasında şaşırtıcı derecede yetenekli insanlar var, teknikleri mükemmel. Ama her şey fikirlerle, hayal gücüyle gelişiyor. Büyük müzisyenler olmalarına rağmen otellerde yemek müziği yapan

binlerce insan var, çünkü hayal güçleri yok.

Siz bunca yıldır ortaldasınız ama asla yıldız olmadınız. Bu baştan bilinçli olarak aldığınız bir karar mıydı, yoksa sadece hayat biçiminizi mi devam ettirdiniz?

3D: Kimi zaman şöhretin avantajlarını kullanmadan edemiyoruz elbette. Ama star olmak, birçok gereksiz ve pis şeyle boğuşmak demek. İngiltere'de tabloid gazeteler ve Melody Maker gibi müzik dergileri her gün, sabahdan akşama dek ne yaptığınızı bilmek ister. Ünlü olduğunuza göre yaptığınız her şeyin haber niteliği taşıdığına inanırlar. Biz ise sadece "rahat bırakın bizi" diyoruz.

Mushroom: Versace'nin ölümündeki korkunçluğu düşünsenize. Ölümünün her detayı haber.

(Hadi bakalım! Mushroom cips yemeyi her keşişinde röportajı da kesiyor. Şimdi de heyecanlı heyecanlı Versace'nin öldürülüşünün detaylarını anlatmaya başladı. Katil, bir önceki kurbanına ait olan araçla yolun neresinde durmuş, orada kaç saat beklemiş gibi, araştırmacı gazetecilere özgü bir özenle 3D'ye detayları aktarıyor. 3D de Versace'nin ölümünün, moda endüstrisinin son yıllardaki halinin bir uzantısı olduğuna dair fikrini beyan ediyor. Biz soru sormak için kıvrınmaya başlıyoruz yine. Röportaj süresinin bittiğini söylemeye geldiklerinde, "ama biz ne yapalım, kendi aralarında konuşuyorlar" diyoruz. Azıcık vakit kazanıyoruz. İlk boşlukta ileri atlıyoruz...)

Bristol hakkında soru sorulmasından sıkılmışsınızdır. Biz

Bob Marley fenomeninin etkisi var mıydı bu bilinçlilikte?

Elbette. Bob Marley, Peter Tosh, Burning Spear, Dennis Brown, Big Youth, ben... Bilinçli plaklar yapan çok insan vardı o zamanlar. 80'lerde ise müziğin rengi değişti, kadınları aşağılayan lirikler piyasaya çıktı... Sonra 90'lar geldi ve yeniden bir bilinçlenme yaşandı. Geçenlerde Finsbury Park'ta bir festival düzenledik. Genç gruplar vardı. Aralarında çok iyi olanlar var. Gerçekten çok güzel ve bilinçli bir müzik yapıyorlar. O beğenmediğim müziğe gelince... O müzikte dahi hâlâ kökler yerli yerinde duruyor. Sadece lirikler dert. Mad Professor, Lee Perry gibi isimler geleneksel dub tekniğini hâlâ koruyorlar. Lee Perry geldi mi buraya?

Hayır.

Çok yazık. Bir reggae festivali düzenlemelisiniz. Yılın bu zamanında bütün reggae grupları turnedeler. Ziggy Marley, Lee Perry, Burning Spear, Jah Shaka... Mad Professor ile bağlantıya geçmek yeterli. O her şeyi ayarlayacaktır. Hepsini toplanıp gelir.

Massive Attack'le çalıştığın için sana kızanlar oluyor mu?

Evet. "Reggae'yi terk ettin, köklerini bıraktın" diyenler oluyor. Ama asla. Köklerini bırakamam ben.

Sen mi onlara bir şeyler öğretiyorsun, onlar mı sana?

Galiba karşılıklı. Beni değişik bir kitleyle tanıştırdılar ve onlardan çok, beni tanıştırdıkları kitleden bir şeyler öğrendim. Onlar başka bir pazara sesleniyorlar. Ve benim de bu insanlara seslenebilmemi sağladılar. Bazen konserden sonra, benim müziğimi tanyanlar gelip niye kendi şarkılarını söylemediğimi soruyorlar. Ben de diyorum ki, "bu Massive Attack konseri, Horace Andy değil".

Jamaika'da politik durum nasıl?

Seçimler yaklaşıyor. Onun için herkes huzursuz. Eskisi gibi şiddet olmamasını diliyorum ama galiba yine şiddet olayları tırmanacak. Jamaika'da sadece üç parti var. Bu da ortamı daha da gerginleştiriyor. Politikayı şiddete alet etmek isteyenler her zaman çıkacak.

Kendini hâlâ tam bir Rasta gibi hissediyor musun?

Yüzde bir milyon! Değişemem. Ben müziğe başlamadan önce bilinçlendim. 1969 yılında. Reggae yapmaya başlayınca da bu iman, müziğime yansdı.

Bob Marley'le aran nasıldı?

1969 yılında bir arkadaşım beni, onun yaşadığı Trenchtown'a götürdü. Bob'un yakın bir arkadaşıydı. İlk o zaman tanıştım onunla. Sonra birçok defa görüştük. Bir keresinde bana seslenmişti: "Hey, gel buraya, sen benim favori şarkıcısın" demişti. İnsanların, benim gibi zıpır bir herifin nasıl olup da böyle şarkılar söyleyebildiğini anlayamadıklarını söylemişti.

Peter Tosh'la da dost muydun?

Tabii. Hepsisiyle. Bu insanlara Jamaika'da çok saygı duyulurdu, ama ulaşmaz insanlar değildiler. Gidip kapısını çalabilir ve Bob Marley'le, Peter Tosh'la oturup konuşabilirdin. Jamaika'ya yolunuz düşerse Bob Marley müzesini görmelisiniz mutlaka. Çok güzel bir yer.

yine de adeti bozmayalım. Bir arkadaşımız çocukluğunda Bristol'da yaşamış ve onda Bristol'dan geriye kalan iki görüntü var. Biri çocukların bungee-jumping yaptıkları ünlü bir köprü...

3D: Evet. Dünyanın ilk asma köprüsüdür orası. Çocuklar bungee-jumping yapar orada. Birçok insan da o köprüden atlayarak intihar eder.

Siz de bungee-jumping yapar mıydınız orada?

3D: Yo, hayır.

Mushroom: Bungee-jumping burada yaygın mı?

Pek değil. Yılda birkaç defa gelip İstanbul'da bungee-jumping düzeneği kuruyorlar ama, çok pahalı. Onun için parası olanlar yapıyor.

Mushroom: Peki Türkiye'deki asgari ücret ne kadar?

100 dolar civarında.

Mushroom: Haftalık mı?

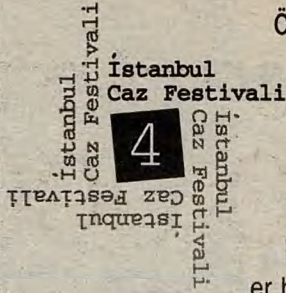
Aylık... Neyse, bir de akıl hastalarının özgürce dolaştıkları bir akıl hastanesi varmış Bristol'da...

3D: Onu bilmiyorum işte. Bahsettiğiniz yer bir müzik stüdyosu olmasın!

(Bu arada Daddy G odaya giriyor. Soruyu duymamış olmasına rağmen durumu anında kavlıyor ve atılıyor...)

Daddy G: Ben biliyorum orayı. İkinci Dünya Savaşı'nda kurulmuş asker barakalarından oluşur. Akıl hastaları rahat rahat dolaşır. Ben de bulunmuştum orada, üç yıl kadar...

Söyleşi: Ogan Güner

Kimler geldi kimler geçti

A Abdullah İbrahim (1993) • American Ambassadors (1981) • Al Di Meola (1987, 1988, 1996) • Asia Minor (1996) • Astrud Gilberto (1989) • Ahmed Jamal (1989) • Aydın Esen Quartet (1990, 1995) • Aydın Esen, Miroslav Vitous & Trilok Gurtu (1993) • Aziza Mustafa Zadeh (1995) **B** Bassie Griffin (1983) • Branford Marsalis (1990) • B.B. King (1990) • Betty Carter (1991, 1994) • Benny Carter (1991) • Blood Sweet & Tears (1992) • Bob Dylan (1989) • Bobby McFerrin & Bang Zoom Trio (1994) **C** Carlos Santana (1990) • Charlie Haden "Quartet West" (1993) • Charlie Hunter Quartet (1996) • Charles Lloyd Quartet (1989) • Chick Corea (1984, 1987, 1996) • Count Basie Big Band (1986) **D** Dave Brubeck Quartet (1990) • David Byrne (1992) • Dead Can Dance (1996) • Dianne Reeves (1996) • Dirty Dozen Brass Band (1986) • Dizzy Gillespie (1988) • David Sanborn (1993) **E** Eela Craig (1983) • Ernest Ranglin Trio (1996) **F** Fahri Atakoğlu (1995) **G** George Duke & Stanley Clarke (1989) • George Benson (1990) • Geri Allen, Ron Carter & Lenny White Trio (1995) • Gerry Mulligan (1992) • Getaway Trio (1994) **H** Herbie Hancock, Wayne Shorter, Omar Hakim, Stanley Clarke (1992) • Herbie Hancock (1987, 1996) • Humphrey Lyttelton Band (1978) **İ** İlhan Erşahin Trio (1996) • İmer Demirel Quintet (1996) • Irakere (1995) • İstanbul Jazz Quartet (1989, 1995) **J** Jacky Terrasson Trio (1996) • Jethro Tull (1994) • Jim Hall (1992) • Joan Baez (1988, 1989, 1993) • Joe Henderson Quartet (1994) • Joe Pass (1991) • Joe Lee Wilson & Joy Of Jazz (1981) • John Mc Laughlin (1986, 1990, 1992, 1996) • Jan Garbarek (1988, 1993, 1995) • John Scofield (1993) • Joshua Red-

Önce İstanbul Festivali, dört seneden beridir de İstanbul Caz Festivali...

Kimler geldi kimler geçti bu şehirden. "Miles geldiğinde sene kaçtı", "Jethro Tull'ın geldiği sene liseyi bitirmiş miydim" türü geyiklere artık bir son verin. Kesip saklayın. (Bu yılki-er hariç) A'dan Z'ye tam liste.

man Quartet (1995) **K** Katia & Maria Labeque - John Mc Laughlin Trio (1992) • Keith Jarrett Trio (1986, 1996) • Keith Jarrett (1988, 1993) • Kerem Görsev Quartet (1995, 1996) • Kronos Quartet (1995) **L** Larry Coryell & Philip Catherine (1985, 1988) • Larry Coryell, Andy Summers & Trilok Gurtu (1996) • Laurie Anderson (1993) • Lincoln Center Jazz Orchestra (1995) • Lorena McKennitt (1996) **M** Maffy Falay Quintet (1994) • Manhattan Transfer (1991, 1993, 1995) • Marcus Miller (1996) • Mark Whitfield (1996) • Marla Glen (1994) • Marion Weston (1982) • McCoy Tyner Trio (1991) • Michel Petrucciani Septet (1994) • Miles Davis (1988) • Milton Nascimento (1994) • Monty Alexander & Yardmovement (1996) • Modern Jazz Quartet (1988, 1992) **N** National Jazz Ensemble - Chuck Israels (1980) • National Youth Jazz Orchestra (1981) • Neşet Ruacan, Önder Focan & Kürşad And Trio (1996) • Noa & Gil Dor (1994) **O** Okay Temiz & Magnetic Band (1994) • Olympia Brass Band (1996) • Oregon (1987, 1995) • Ornette Coleman (1991) • Oscar Peterson (1986) **P** Paco De Lucia, Al Di Meola & John Mc Laughlin (1996) • Pet Metheny (1991) **R** Rabi Abou - Khalil Group (1996) • Randy Crawford (1995) • Randy Weston (1982) • Ray Charles (1987) • Rockin' Dopsie Jr. & The Zydeco Twisters (1996) • Rosenberg Trio (1995) • Russell Malone (1994) • Roy Hargrove Sextet (1996) **S** Sampling Grupo Vocal de Cuba (1994) • Steps (1982) • Steve & Bonnie - Erol Pekcan Band (1985) • Stan Getz (1989) • Stanley Clarke, Al Di Meola & Jean Luc Ponty (1994) • Stephane Grappelli (1989) • Sypro Gyra (1989) • Smietana Polish Jazz Stars (1992) • Sergio Mendes & Brasil 99 (1992, 1996) **T** The Stars Of Faith (1983) • Tee Carson & Mary Stalling (1985) • Toshiko Akiyoshi Jazz Orchestra (1996) • Toots Thielemans Brasil Project (1996) • Turkish - Polish Jazz Band (1993) • Tito Puente (1993, 1995) **U** Unity (1996) **W** Warsaw Big Band (1984) • Willem Breuker Kollektief & Vera Beths String Ensemble (1987) • Woody Herman Jazz Band (1974) • Wynton Marsalis (1992, 1995) **Y** Yellow Jackets (1990) • Yıldız Ibrahimova (1996) • Youssou N'Dour (1995) **Z** Zawinul Syndicate (1991, 1996)

[B-Sharp]

Roxy'de iki gece üstüste cazın envai çeşidinin dumanı tüttü. Be-bop girişli, hip-hop çıkışlı misafirlerimiz, Los Angeles'tandı. Saksofon, piyano, kontrbas, davul dörtlüsü sayesinde bir gece içinde birkaç kulüp gezmiş kadar olduk.

Nabız "beat" atıyor

Grubun kurucusu davulcu Herb Graham Jr'le otelin lobisinde bir araya geldik. Ben daha soru sormaya başlamadan, Herb, Roll'un son sayısını gördü elimde. Hani şu üzerinde Jeff Buckley'in fotoğrafı bulunan. Yüzü karardı. "Fucking destiny" gibi bir şeyler mırıldandı. Sohbeta bu minvalde başladık...

Herb Graham Jr.: Çok büyük bir kayıp... Muhteşem bir müzisyendi. Her şeyin ötesinde çok sağlam bir herif. İnsan isyan ediyor! Jeff'in bir zamanlar B-Sharp elemanı olduğunu biliyor muydun?

Hayır, bilmiyordum...

Pek bilinmez bu. Ben o sıralar şiirle uğraşırdım ve davul çalırdım. Jeff Buckley de grubun gitaristiydi. Çok iyi bir caz müzisyeniydi. O da gitaryla şiir yazardı. Jeff'in caz kökenli olduğunu da pek kimse bilmez. Çok, çok iyiydi. Şimdi şu kapaktaki fotoğrafa bakıyorum da, bir tuhaf oluyorum. Hepimiz çok sarsıldık... Jeff'in çok farklı bir tekniği vardı. Ama insan hemen bunun yalnızca kusursuz bir teknikten kaynaklanmadığını anlayabiliyordu. Bu onun özyle ilgili bir şeydi ve tekniği de bu kaynaktan

Cazda artık tanımlar değişti. Çünkü enerji de değişti. Yeni iletişim yolları açıldı. Farklı müzik türleri arasındaki sınırlar giderek eriyor, geçirgenlik artıyor, üstelik çeşitlilik yoğunlaşıyor. Plastik sanatlardan şiire, performanstan görsel sanatlara çok geniş bir atmosfer içindeki her türlü etkileşime açık olmak cazın, tüm müziğin ruhunda olmalı.

besleniyordu. İnanılmaz bir müzikal belleği vardı. Mesela Joe Handerson'un devasa külliyatının her ayrıntısını biliyordu. Handerson'un herhangi bir piyano solosunu anında çıkartırdı gitaryla. Bu kadarla da kalmaza, piyano, bas, davul, bir sürü aleti de çok iyi çalırdı. Kulaklarımıza inanamazdık. Bir çok kayıt yaptım. Hala duruyor.

Ne zamandı bu anlattıkların?

Sanırım, 88-89 falandı. B-Sharp'ın kurulduğu zaman. Şiir ve hardcore bir füzüya yönelmiştik ve bunda da Jeff'in payı büyüktü. Yalnızca bas, davul ve gitar. Los Angeles'da her perşembe gecesi klüplerde, barlarda, hatta restoranlarda çalırdık. Öyle gürültü olurdu ki bazen birbirimizi duymazdık. Jeff'in kulağı iyiydi, çoğu kez bizi o yönlendirirdi... Sonra ben New York'a gittim, Jeff Los Angeles'da kaldı ve uzun yol triplerine başladı. Uzun uzun telefon konuşmalar yaptık. Jeff benim için her zaman büyük. Bu "kaza" dehşet verici bir şey...

Şu "post-bop" meselesine gelelim. Festival kitap-

çığında "Los Angeles'in en iyi, genç post-bop grubu" olarak tanıtılıyorsunuz. Nedir bu "post-bop"? Özellikle niçin "post"?

Gazetecileri bilirsiniz... Tanımlar üretmeyi severler. Sonra da bir türlü peşinizi bırakmaz bu başkalarının tanımları. Alışsınız. Neyse. Grup birbirinden çok farklı tarzları bir araya getiriyor, ama ana eksen be-bop. Belki de bu yüzden "post". Modern müzik ya da "post-bop". Her neyse. Müziğimizin temel elemanları swing elemanları. Swing ve "hard". Bu Art Blakey ve daha sonra Herbie Hancock tarafından geliştirilmiş bir şey. Ama daha birçok müzisyende bu tür bir kanşımın izlerini görüyoruz. Nirvana'da mesela. Jungle, drum&bass yapanlar...

Evet, gerçekten de Hancock'ın "Rock it", ya da Africa Bambaataa çok etkili olmuş bu türlerin gelişimi üzerinde.

İşin güzeli bu spontane, doğal füzüyon zaten. Benim müzikal gelişimim de rock, garage, punk ve caz gruplarında oldu. Turlara çıkardık. Pearl Jam, Nirvana, Smashing Pumpkins, Fishbone gibi grupların ABD ve Avrupa turlarına eşlik ederdik. İlk CD'miz de o sıralarda çıktı zaten. Bu gruplarla bu kadar yakın olmak kuşkusuz müziğimize bir enerji getirdi. Ama özellikle jungle tarzıyla olan yakın ilişkimizin altını çizmeliyim. LA'de bir çok jungle grubunun prodüktörlüğünü de yapıyorum. Bunun dışında bazı Avrupalı, özellikle de Alman plak şirketleriyle ilişkilerimiz var. Bu dolaşım bizim için çok önemli. Mesela son zamanlarda, cazın yanı sıra bol bol Chemical Brothers, Portishead gibi grupları dinliyorum. "Searching For The One"dan sonra çıkacak albümü müz tümüyle akustik enstrümanlara dayanıyor, ama hissedilir bir jungle rock etkisi var. Oldukça funky. Cazda artık tanımlar değişti. Çünkü enerji de değişti. Yeni iletişim yolları açıldı. İnsanlara duygusal olarak dokunabilmek. Bunun için sürekli yeni iletişim kanalları açmak gerekiyor. İnsanlar artık buna çok daha fazla açıklar. Farklı müzik türleri arasındaki sınırlar giderek eriyor, geçirgenlik artıyor, üstelik çeşitlilik yoğunlaşıyor.

LA bu geçirgenlik ilişkisi için çok uygun bir atmosfer. Bu arada New York ve LA arasında ciddi bir sound farkı olması ilginç. Bunun nedeni ne?

Batı yakası müzisyenlerinin ruhu daha çok swing'e meyilettiği ve bu swing'in daha "hard" bir tonda olduğu söylenir. Ben buna pek inanmıyorum. Doğru yakasında da swing çok önemli boyutlara ulaşmıştır. Ama bence temek farklılıklardan biri, NY'da bireyselliğin ve "kendi" müziği üzerine yoğunlaşmanın öncelik taşıması. Oradaki caz gruplarına bak, genellikle "biri'nin grubudurlar. Ya da önemli müzisyenler sürekli bir araya gelip çözüldüler. Caz için bireysellik de, yoğunlaşma da çok önemlidir. Batı yakasında ise grup ruhu baskın çıkar. Mesela B-Sharp "benim" grubum değil, yalnızca bir grup. Daha farklı bir enerji dolaşımı var. Dolayısıyla ortaya çıkan sound da farklı oluyor. Ama gerçek enerji çoğu kez kişinin hem müziği üzerinde yoğunlaşmasını hem de grubun müziğine katılmasını bir çatışma ol-

Fotoğraf: Serkan Seymen

maktan çıkıyor. Bence asıl sorun bu, enerjinin iletimi. NY'da çok büyük, üst düzeyde müzisyenler var. Ama LA'deki "birlikte olma ruhu" enerjiyi hem biz müzisyenler arasında hem de bizlerle dinleyiciler arasında daha doğrudan bir biçimde iletiyor.

LA'nın bir başka önemli farklılığı da sanırım "gangsta rap" olgusu.

Tabii. Bizim oralarda konuşmak ve derdini ne pahasına olursa olsun söylemek çok önemlidir. Bu bir birikim. Bunun bin bir yolu keşfediliyor. Mesela kendimi bir üyesi hissettiğim "söylenen söz sanat" ("spoken word art") akımı da bizim orali. Gangsta rap de aynı derdin ürünü. Bir sözü söylemenin de bin bir yolu vardır. Ve olmalıdır. Avant-garde müzik, cazın türlü halleri, jungle, garage, gangstatarap ve tüm bunların daimi etkileşimi...

NY ve LA arasında bir fark daha görüyorum ben, o da, LA'de politik protestonun daha yoğun, sert ve "keskin" bir dil kullanması...

Doğru... Ve bunun müzik üzerinde çok güçlü bir etkisi var. Uçlarda, sınırlarda olmak müziği de sertleştirir, keskinleştirir. Enerji daha güçlü bir biçimde açığa çıkar. Patlamalar halinde. Gangsta rap de bir patlama. Bilinçli bir patlama. Gerçekler sertse, dışavurumları da sert olur. Ama kendi içinde de çok büyük çeşitlilikler içeriyor. Bütün bu insanların çoğu aynı zamanda başka müzik türleriyle de sıkı bir ilişki içindeler. Afrika müziğiyle, funkla, cazla, hip-hop'la. Bir kısmı aynı zamanda acid jazz, hip-hop, jungle gruplarında da çalışıyorlar. Çok da ilginç şeyler çıkıyor ortaya. Son albümümüzün ilk parçası, "Cazın bugünkü ruhu" adını taşıyor ve tam da bu geçiren etkileşim ruhundan söz ediyor. Etkileşim derken, yalnızca müzik içi bir ilişkiyi kastetmiyorum. Plastik sanatlardan şiire, performanstan görsel sanatlara çok geniş bir atmosfer içindeki her türlü etkileşime açık olmak cazın, tüm müziğin ruhunda olmalı. Mesela biz, bu albümde "söylenen söz sanat" yapan bir sanatçıyla yaptığımız gibi, şairlerle, performans sanatçılarıyla kayda giriyoruz.

Bu bana 1950'lerdeki Beat Rönesansı'nı hatırlatıyor.

Tam da o ruh işte. Zaten San Francisco'dakilerle çok yoğun ilişkilerimiz var ve her iki şehirde de nabız "beat" atıyor! Çok cool gruplar var. Sıkı şeyler oluyor.

Adınızdaki "B", "Be Bop"a referansta bulunmanın ötesinde "Sharp"la birleşince, "keskin olmak" diye mi telaffuz ediliyor?

Hah! Evet! "Keskin olmak"! Keskin, hızlı, sağlam ve nüfuz edici olmak gerek... Öyle değil mi?

THERAPY?

3 Ekim 1997
Cuma
ANKARA

Saklıkant

Akay Cad. No: 25/A Küçükcesar ANKARA Tel: (312) 419 52 52/53
e-mail:sakent@ibm.net

1 Eylül'den itibaren bilet satış yerleri:

Dost (312) 425 24 64 - Kelepir Kitabevi (312) 417 18 18
Shades (312) 426 59 00 - Audio Video/Karum (312) 427 65 65
Top Avenue/B.Evler (312) 212 70 08
Top Avenue/Atakule (312) 440 82 23

4 Ekim 1997
Cumartesi
İSTANBUL

BOSTANCI GÖSTERİ
MERKEZİ

Mehmet Şevki Paşa Cad. Bostancı İSTANBUL
Tel: (216) 362 21 13 - 362 11 61

15 Ağustos'tan itibaren bilet satış yerleri:

Bostancı Gösteri Merkezi (216) 362 21 13
Vakkorama Taksim (212) 251 15 71
Zihni Akmar Pasajı (216) 349 22 68
Taksim Megavizyon Müzik Center (212) 296 80 90

ORGANİZASYON

İrtibat tel: (212) 236 75 60

Fotoğraf: Serkan Seymen

Cesaria Evora

Benim siyasetim mutfağım, evim

Cesaria yalnızca kreol dilinde konuşuyor. Esasında konuşmayı sevmiyor. Önce bir basın toplantısı yapıldı, mütercim-menejeri aracılığıyla, ülkesi Cabo Verde hakkında birkaç soru sorulup kısa cevaplar alındı ağızından. Sürekli bol şekerli kahve ve fosur fosur Camel içti. Kendi alemindeydi. Genelde somurtuyor, mikrofon amplisinden gelen tuhaf takır tukur sesleri duyunca çocuk gibi güliyordu. Toplantının bitiminde sponsor firma yetkilisi kendisine bir Jean Paul Gaultier gözlüğü armağan etti. Cesaria da, adama dönüp "Siz misiniz bu Jean Paul Gaultier?" diye soruverdi... Gaultier'yi tanııyordu ama The Cure'u tanııyordu. Dar vakitte kısa bir söyleşi için karşısına geçtiğinde sırtındaki The Cure tişörtüne taktı kafayı. "Çok güzelmiş" dedi. Nezaketten, "isterseniz sizin olsun, bu akşam konsere getiririm" diyecek oldum, "hemen ver, yanımda tişörtler var, birini sana veririm" dedi. Söyleşi bitiminde elini torbaya daldırdı, beyazlardan bir tane çıkardı, "bu olur mu" diye sordu. Mecburen oldu. Cesaria, herhalde tişörtün hatırına o gün en çok Roll'la konuştu...

Ülkeniz beşyüz yıl boyunca Portekiz sömürgesi olarak kaldı. Ama şimdi siz Portekiz'de de ünlüsünüz. Orada şarkı söylerken nasıl bir hisse kaplıyorsunuz?

Cesaria Evora: Benim söylediğim şarkılar kendi ülkem, Cabo Verde'nin müziği. Ben de Cabo Verdeli bütün sanatçılar gibi kendi dilimde, kreol dilinde şarkı söylüyorum. Bu bizim için hakikaten kültürel bir savaş. Ben onların fadolarını söylemiyorum, kendi mornalarımızı söylüyorum. Sömürge yönetimi sırasında da sadece kendi dilimde şarkı söyledim. Pek çok sanatçı müziğimizi dışarı taşımayı bildi. Ben de, bu müziği tanıtmaya şansına sahibim bir süredir. Portekiz aslında en başlarda değil, tersine en son tanıdığım ülkelerden biri oldu. Orada ilk kez 85'de bulundum, şimdi de arada si-

rada turneye gidiyorum. Bence hâlâ orada çok da tanınıyor sayılmam. Çünkü bazı yerlerde müziğimizi sabote etmeye, engellemeye kalktılar.

Uluslararası bir şöhrete erişince, kendi ülkenizdeki itibarınız da arttı mı?

Yoo, hayır... Cabo Verde'de her zaman ünlü biriydim. Şimde tabii herkes memnun... İçlerinden biri olduğumu biliyorlar, destekliyorlar. Bugün hükümetten basit bir çalışana, işçiye kadar herkes benim ne yaptığımı takip ediyorlar, beni yüreklendiriyorlar, sanki Cabo Verde'nin elçisiymişim gibi davranıyorlar bana. İlken bana bir ev tahsis ettiler, resmen devlet oturmam için bir ev yaptı. Çünkü o zamanlar bir ev alacak imkanım yoktu. Ama şimdi, yakında ben kendim bir ev yaptıracağım. Bir de diplomatik pasaport verdiler...

Bağımsızlık öncesinde sömürge yönetimiyle aranız nasıldı?

Siyaset benim alanım değil. Aslında siyasetten hoşlanmıyorum. Benim siyasetim, evim, mutfağım, herkesin sağlığının yerinde olması... Orası çok küçük bir yer olduğu için herkes birbirini tanır. Hükümetteki o insanlar gitti, başkaları geldi. Şimdi yönetimdeki insanlarla yakın dostuz. Bağımsızlığa kavuşmamızı önemsiyorum ama hayat şartlarını değiştiren bir şey değil.

Siyasetle ilginiz olmadığını söylüyorsunuz ama, bildiğimiz kadıyla, politik şarkılar da söylüyorsunuz...

Evet, ülkemdeki bestecilerin yazdığı çok güzel şarkılar hepsi de.

Bu bestecilerden bahsedebilir miyiz biraz? Mesele Gregorio Gonçalves, B. Leza?

Gregorio Gonçalves'in lakabı Toi Goi'dir. Babamın arkadaşısıydı. Hem gitar çalıyordu, hem de beste yapıyordu. Kamburdu. Ama çok zeki, entelektüel biriydi. Beni evine götürmüştü, bana kendi yazdığı sözleri gösterdi, melodilerini öğretti. 60'lı yıllarda ilk radyo kayıtlarını onun sayesinde yaptım. B. Leza ise, o da ailemden biri sayılır, ama ben çok küçükken ölmüştü. O da babamla beraber çalmıştı. Babam da müzisyendi benim.

Bir de Manuel de Novas imzasına rastlıyoruz sık sık şarkılarınızda...

Manuel, benimle aşağı yukarı aynı yaşta bir besteci. Cabo Verde'de siyasi bakımdan en angaje müzisyen odur. Çok erken yaştan beri müzik kariyerimiz birbirine paralel gidiyor. Önceleri gemilerde çalışıyordu. Petrol şirketlerinin gemilerinde, çeşitli yük gemilerinde, Hollanda'da, başka ülkelerde... Şimdi Cabo Verde'de. Şarkı söylüyor, gitar çalıyor. Ama her şeyden önce olağanüstü bir besteci.

Ünlü olmak için neden bu kadar beklemek zorunda kaldınız? Eskiden beri kapıları zorluyor muydunuz, yoksa her şey tesadüfen mi oldu?

Cabo Verde'de sanatsal yaşam çok zordur, insanın kariyer yapmak için gitme kararı alması zor. Bize yardımcı olabilecek insanları bulabilmemiz nadiren gerçekleşen bir şey. Fransa'da yaşayan birisi vardı, Cabo Verdeli bir göçmen, Jose de Silva. Kendisi müzik dünyasındaydı, prodüksiyonla ilgileniyordu, o beni Lizbon'a davet etti. Orada buluştuk. Kayıt yapmak üzere Fransa'ya gelmemi istedi. Her şey öyle başladı. Benim özellikle bir şey yapmam gerekmedi aslında. Şarkı söylemeyi seviyorum. Bu yetti. Hiçbir zaman başka bir şey yapmadım. Ama özellikle belli bir yaştan sonra zor olduğu doğru. Zor olan şarkı söylemek değil, yer değiştirmek, oradan oraya gitmek, seyahat etmek, trenler, uçaklar... İnsanı yoruyor. Günün birinde bırakacağımı düşünüyorum. Biraz dinlenebilmek için. Çok erken yaşta başladığımı söylemem lazımdır. Şimdi bu yaşta yorgunluğu hissediyorum.

Çok güzel bir şarkınız var son albümünüzde: "Sabine Larga'm". Ne anlatıyor bu şarkı?

Bir yasak aşkın hikayesi. Ti Goi'nin bestesi. İki kızı birden idare adan bir adam var. Ama foyası meydana çıkacak diye korku içinde. Sabine de bu kızlardan birinin adı. Sabine'den korkuyor... Hiç bana göre işler değil aslında. Ya sadık olacaksın, ya da ne yapıyorsan dürüstçe söyleyeceksin...

Annemin bir aşçı olduğunu okuduk...

Annemin bana verdiği bazı tarifler var. Ben de uygulamaya çalışıyorum. O kadar iyi olduğum söyleyemez. Yine de onun küçük mutfağında çok şey öğrendim. Annem büyük bir aşçıdır, ama bugün artık yemek yapamıyor çünkü gözleri görmüyor. Hepimiz bir arada yaşıyoruz. Çocuklarımız, torunlarımız, kardeşlerimiz... Hep beraber yiyip içiyoruz.

Demin basın toplantısında bir zamanlar duble-viskiyi tercih ettiğinizi söylediniz. Oysa ülkenizde yaygın olarak içilen grog adında bir içki olduğunu biliyoruz...

Grog şeker kamışından yapılan bir alkollü içki. Evet, bizim ülkeye has bir şey, halkımızın içkisi. Ama ben iyi viski seviyordum. Çok genç yaşımdan beri barlarda şarkı söylüyordum, dolayısıyla içkiyle aram hep iyi oldu. Fransa'ya gittikten sonra da konyak içmeye başladım. Üç yıldır ağzıma alkol almıyorum. Kimseye de ıncırmıyorum. Benim sahne sözleşmelerimde her zaman bir şişe iyi konyak da vardı. Ama artık onu başkalarına, dostlarıma hediye ediyorum. (Güliyor) Artanı da Cabo Verde'ye götürüyorum.

Söyleşi: D.B.

Goran Bregović

Balkanlar üzerinden gelen düğün alayı ve cenaze merasimi orkestrası tangoyla başladı, kalaşnikofla bitirdi, Açık hava'yı salladı geçti. Sabahat Akkiraz sesli dört kişilik Bulgar kadın korusu, boy sırasına dizilmiş yedi kişilik "brass-band", yaylılar, davullar, dümbelekler ve arada sırada kılığına "oh, yeah" diyerekten tellere vuran "guitar-anti-hero" Goran Bregović. Felekten bir gece...

Müzik "bana" ait, çünkü herkese ait

Az önce, gazeteci arkadaşlardan birine Khaled'i ne kadar önemseydiğini belirtti. Tam "Çingeneler Zamanı" çıktığında, Paris'te, Khaled'le birlikte sizin müziğinizi dinleyip "müzikte melezleşme" üzerine konuşmuştuk. Bu kavramı daha sonra sık sık kendi yaptığı müzik hakkında da kullandı Khaled. O sıralar "Çingeneler Zamanı" da bu melezleşmenin sağlam örneklerinden biriydi. Yaptığınız müziğin etno çıkışı olduğunu ileri sürüyor değillim. Ama müziğinizdeki çingenevari melezleştirme tavrının içerdiği özgürleşme potansiyelinden bahsedelim istiyorum...

Goran Bregović: Çingenelerle birlikteyken şunun farkına varıyorsun:

"Gerçeklik" denen şeyin ne olduğu konusunda bir fikirleri yok.

Onlar, en eski zamanlardan beri nasıl müzik yapıyorsa

öyle müzik yapıyorlar. Çünkü onlar için müzik doğa-

nın kendisi gibi. Tıpkı güneş batarken nasıl her-

kesin hoşuna gidiyorsa, herkese aitse, çün-

kü güzelse, işte müzik de onlar için böyle

bir şey. Bir tema, bir ritim hoşlarına gi-

derse alıp kullanıyorlar. Onlarda sev-

diğim tavır da bu. Müzik "bana" ait,

çünkü herkese ait. Onlarla çalışır-

ken, sürekli yeni fikirler geliştirme

imkanın oluyor. Kesinlikle bildik,

alışıldık yönere doğru yönelme-

diklerini görüyorsun. Bu akşam

konserde de göreceksin, müzi-

ğin gidişatında aniden yön de-

ğiştirsen bile, hiç duraksama-

dan yeni yöne doğru sapıveriyor-

lar. Çünkü kafalarında onları blo-

ke eden hiçbir şey yok. "Bu şuna

benziyor, şu bunu andırıyor" diye

düşünmüyorlar, umurlarında bile de-

ğil. Güzelse, bize aittir, diye düşün-

yorlar. Bu zihin atmosferini seviyorum.

"Arizona Dream"de Iggy Pop'la çalıştınız.

Nasıldı?

Iggy Pop'la, aslında sandığımdan çok daha basit,

kolay bir çalışma oldu. Hemen hemen aynı halet-i ruhi-

ye içindeydik. Çünkü biraz rock'n'roll'un kıyısına çekilmiş bir

durumdaydı, tıpkı benim gibi. Biliyorsun, Iggy Pop'un bir ünü var, herkes

"bu adam eroin kralı" diye düşünür, ama bir bakıyorsun, Japon bir kadın-

la birlikte yaşayan, kedileri, köpekleri olan, içki içmeyen, et yemeyen bir

adamla karşılaşıyorsun. Ne bileyim, Iggy hiç de öyle düşünüldüğü gibi biri

değil. Benden ilk istediği şey, özellikle, mahzenin birinde, öyle sürekli içki

içilen, cıgaralık sarılan bir stüdyoda kayıt yapmamak oldu. Gidip Philip

Glass'ın stüdyosunda kayıt yaptık, klasik müzik dinlenen, temiz bir yer.

İlişkimiz gerçekten de sandığımdan çok daha yalın oldu. Ruh halimiz aynı

gibi. Eğer savaşı yaşamıyorduk, ben de kıyıya çekilmiş, rock'n'roll dün-

yasından uzaklaşmış bir durumdaydım. Adriyatik kıyısında yalıtılmış bir

evim vardı. Balık tutmaya çalışıyordum, falan. İşte, bilirsin... Ona üç tane

eski şarkımı vermiştim. Rocker zamanlarımdan kalma. Zaten şu sıralar

verdiğim bütün şarkılar yeniden dolaşıma sokulmuş, "geri kazanılmış"

parçalar. Hatta sözleri bile eskiden yazdığım sözler.

Peki, "rocker" tarhınız ne zaman başlamıştı?

Sanırım 1980 falandı. Mesela "Dead Car"; benim dilimde bu parçanın adı "Arabanın Arka Koltuğunda"ydı, o alıp "Dead Car" yaptı. Ama benimle aynı yönde ilerledi. Diğer parçalar da böyle. Çok, çok ciddi bir işbirliği oldu. Iggy Pop, hakkında oluşan imajın tersine çok yalın bir insan.

Oldukça köklü bir imaj ve hâlâ yaşıyor. "Trainspotting"deki ironik bel-lek tazelemeyi de düşünürek...

Evet. Geçenlerde Paris'te bir konseri vardı. Mesela benim konserlerimde, rock'n'roll yaptığımda bile, her zaman gypsy bir grupta çıkardım sahneye, şevkle çalarlardı. Bu atmosfer anında her yeri kuşatırdı. Biz de keyfimiz

yerinde sahne alırdık. Ama onun böyle bir şansı yoktu. Onun konserinde Paris'in tüm eroin elitleri oradaydı. Ama biz sahne ar-

kasında, tertemizdik, uyuşturucu yoktu, etsiz sandvi-

çler, havuç yedik. Öyle bir kopukluk vardı ki, bizim-

le, sahne arkasıyla salon arasında, inanıl-

maz... Onu arkasından izleyen bir gölge gibi

bu imaj, ona ait olmayan bir gölge.

Bildiğim kadanyla size ait olmayan bir imajı taşımak konusunda sizin de belli bir tecrübeniz var. Aklıma "Underground"la ilgili olarak, Emir Kusturica'yla paylaşarak karşılamak zorunda kaldığınız tepki salvosu geliyor da... Bundan bir iz kaldı mı?

Evet... Bunu tabii ki sık sık düşü-

nüyorum. Ben bütün hayatımı ko-

münist bir ülkede geçirdim. Bu du-

rumda özel bir sözcük dağarcığınız

oluyor. Bunu kullanmak zorundası-

niz. Bununla yaşıyorsunuz. İlk kez Ba-

ti'da, mirasçısı olduğum bu sözcük da-

ğarcığını kullandığımda, bunun başkalan-

nın kullandığından ne kadar farklı olduğu-

nun bilincine vardım. Ama aynı zamanda, bi-

zim baktığımız çerçeveden, onları hep ne kadar

farklı hayal ettiğimizin de farkına vardım. Oysa, yal-

nızca kullandığımız sözcük dağarcığı farklıydı, insanların

zavallılıkları her yerde aynıydı. Bunu bize savaş öğretti.

Film çok tepki aldı. Sanırım "orada" da, Batı'da da. Oysa ben, şu ya da bu mesajın ötesinde, farklılıkları koruyarak, birlikte yaşayabilme şansının belki de çok daha önceden yitirildiği yolunda insani bir uyan aldım filmden...

Özellikle Emir çok yaralandı. Oysa aslında her gün "orada"ydı. Saraybosna'daydı. Bütün o yeteneğiyle Emir'i düşünün. Sanatıyla Emir'i düşünün. Ne yapsaydı? Bir "taraf"ta mı yer alsaydı? Onca yıl, aslında yürekten Saraybosna'da yaşadı o. Orada olan bazılarından çok daha fazla Saraybosnalıydı. Olması gerektiği gibi. "Orası" için de çok şey yaptı. Çok acı çekti. Herkes gibi davranabilirdi. Bir şeyleri kıskırtabilirdi. Herkes ondan bunu bekliyordu. O zaman kral gibi olurdu. Oraya gidip fotoğraf, film vs. çekip sonra bunu kendi imajları için kullanan çok insan gördük. Biz orada turist değildik. Ne bileyim, Bono gibi, oraya gidip, fotoğraflar, kameralar falan takılamazdık. Bir çoğu için geniş kitlelere ulaşmanın ya da "insani" imajını pekiştirmenin trampeleni oldu Saraybosna. Bono ne yaptı? Sa-

34→

nerden geldiğim, köklerim de önemliydi. Doğruyu söylemek gerekirse, aynı benim gibi müziğimin de bir tarafı Doğulu, bir tarafı Batılı. Bu world music ya da macro-fusion filan da değil, tamamen benim sesim. Tüm dünya müziklerine meraklıyım, çok geniş bir müzik arşivim var. Münir Nurettin'ler, Tamburi Cemil Bey'ler, Diyarbakırlı Celal Güzelses'ler... Fakat caz yapma gibi bir iddiam yok. Ara Dinkçiyan olmadan da caz gayet iyi gidiyor. Udla be-bop çalmak gibi müthiş fikirlerim yok. Yalnız son albümümüzde farklı bir şey denedim. Belirli bir tondan, makamdan taksim geçmekten, akord değişikliklerine bağlı olarak solo atmaya çalıştım ki, cazda da genelde yapılan budur. Ancak udun doğasından kaynaklanan bazı sorunlar yaşadım. Ud ne kromatik ne de tampere bir enstrüman. Bu yüzden çok farklı tonlardan çalabilmek için kayıtlarda birbirinden farklı akord edilmiş üç ayrı ud kullandım. Sonuçta ben Amerikalı bir Ermeni folk müzik sanatçısıyım, ud çalıyorum ve daha çok insan udu tanısin istiyorum. Sanırım bir ölçüde caz çevresine udu dinlettirebildim. Hatta çok daha ucuz ve basit bir enstrüman olan cümbüşü birçok kişiye sevdirdim, 1986'da yaptığımız "Picture" albümü ile.

Son zamanlarda çok karmaşıkleşen müzikal terminoloji hakkında ne düşünüyorsunuz? Mesela world music sizin için ne ifade ediyor? Bütün terminolojilerden nefret ediyorum. Bak, sana bir şey anlatayım. Duke Ellington ile 1920'lerin sonundan 1970'lere kadar röportaj yapmışlar. Her seferinde caz sözcüğünden nefret ettiğini ve caz diye adlandırılan müziği yapmadığını söylemiştir. Bu terimlerden nefret ediyorum. Seni bir kutuya koyuyor ve kolayca pazarlıyor. Sonra o kutudan kolayca çıkamıyorsun. Kusura bakma ama, bu siz gazetecilerin ve plak şirketlerinin marifeti. Yirmiz yıl önceydi. Daha sonraları Night Ark'a dönüşecek olan projemin bir demo kaydını yaptım. Bundan bir şekilde RCA'dekilerin haberi olmuş. RCA müdürü bana bu müziğin new age mi olduğunu sordu. Ben de "neden sordun" dedim. "New age muhteşem bir müzik" diye karşılık verdim. Ben de "evet, new age" dedim ve o an sözleşmeyi imzaladık. On sene sonra world music hadisesi çıktı. "Yaptığın world music ise sözleşmeyi imzalayalım, world music'e ihtiyacımız var" dediler. Adları değişmesine rağmen ikisi de aynı müziği, benim müziğimdi. Saçmalığı

RCA müdürü bana bu müziğin new age mi olduğunu sordu. Ben de "neden sordun" dedim. "New age muhteşem bir müzik" diye karşılık verdim. Ben de "evet, new age" dedim ve o an sözleşmeyi imzaladık. On sene sonra world music hadisesi çıktı. "Yaptığın world music'le sözleşmeyi imzalayalım, world music'e ihtiyacımız var" dediler. Adları değişmesine rağmen ikisi de aynı müziği, benim müziğimdi. Saçmalığı görüyor musun?

görüyor musun? Yarın, öbür gün bu da biter ve mesela "sandalye müziği" diye bir saçmalık uydurabilirler.

Arto Tunçboyacıyan ile tanışmanız nasıl oldu? 1984 yılıydı, Arto da o sıralar New York'ta birlikte müzik yapacak adam arıyordu. Tesadüfen bir provada tanıştık. Çalmaya başladıktan iki dakika sonra müziği birden kestik ve coşkuyla birbirimize "sen" diye bağırдық. İkimiz de doğru müzik partnerimizi bulmuştuk. Bundan bir yıl önce hem benim hem de Arto'nun, en yakın dostlarımız ölmüştü. İkimiz de o sırada bir umutsuzluk vardı. Sanırım bu da ilişkimize duygusal olarak yansısı. Birçok projeye birlikte imza attık.

Amerikan dinleyicisinin müziğinize ilgisi nasıl? Amerika, ne yazık ki entellektüel olmaktan ziyade, ticari mantalitede bir ülke. Bir gece kulübünde, konserde çaldıktan sonra, "bu insanlar yine benim çaldıklarımdan hiçbir şey anlamadı" diyorum. Oysa Avrupa'da dinleyiciyle aranızda çok daha pozitif bir ilişki kuruluyor. İnsanlar, benim çaldığım müzik sanki yüzyıllardan beri orda dinleniyormuşçasına tanıdık bakıyorlar. Bizi kucaklıyorlar. Bazen belki de güzel bir dünyada yaşıyoruz diye düşünüyorum. Japonya'da ve Avustralya'da konser vermedik. Fakat albümlerimiz Japonya'da bayağı iyi satıyor. Yeni albümümün tanıtım turnesinde Japonya'da olacak.

Amerika'daki Ortadoğulular da mı müziğinize

İlgisiz?

Aslında biz hiçbir zaman belirli etnik gruplara çalmadık. Eğer Ortadoğulu vatandaş bizim hitap ettiğimiz caz dinleyicisi içindeyse bizi dinliyor ve beğeniyor.

Müziğinize geleneksel, yerel tatları nasıl koyuyorsunuz? Mesela Ermenistan'a gidip ezgi topluyor musunuz?

Hayır, ben bunu pek sevmiyorum. Müzik benim içime doğuyor. Ama ben yaratıcıdan çok, kendimi "yeniden keşfeden" diye nitelendirebilirim. Benim ezgilerim binlerce yıldır bu topraklarda yaşıyor. Ben de bu geleneğin bugünkü bir uzantısı olarak görüyorum kendimi.

Ermenistan'da konser verdiniz mi?

Maalesef. En büyük hayalim, fakat böyle büyük bir organizasyonları olduklarını sanmıyorum.

Ermenistan'da müzik ne durumda şu anda?

Ermenistan'da "Hambarsum nota" denilen Doğu'ya özgü makam sistemi ne yazık ki kullanılmıyor, müzik de çok Batılı bir yolda ilerliyor. Serbest piyasa ekonomisine geçişle pop müziğin hakimiyeti de artıyor. Bu noktada çok dikkatli olmalıyız. Düşünün bir kere, bütün dünyada sadece blues çalınıyor ve mesela Türkiye'de artık hiç hüseyini bir ezgi duyulmuyor. Ne kadar sıkıcı değil mi? Fakat ben yine de çok umutluyum. Ermenistan, bağımsızlığına kavuştuktan sonra Sovyetlerin devlet programcılığına dayanan saçma sanat anlayışından kurtuldu. Evet, Ermenistanın çok ciddi sorunları var, ama kültürel olarak da zengin bir ülke. Kısa zamanda sıkı şeyler çıkacaktır. Heyecanla bekliyorum.

Sanırım Ermenistan'da da aşık geleneği var...

Evet, biz "kuzan" diyoruz. Ancak Türkiye'dekinden farklı olarak, Ermenistan'daki aşıklar spesifik bir saz çalmazlar. Bağlama, tar veya rebab olabilir ya da hiç enstrüman çalmadan sadece şiir yazıp okuyanları da vardır.

Saz çalıyor musunuz?

Evet, saz çalmayı çok seviyorum. Bağlamanın karakterini biliyorum ve deneme mahiyetinde bağlama da çalıyorum. Fakat "hey bak, ben de bir Arif Sağ'ım" diyemem tabii ki. Her gün yeni bir şey öğreniyorum. Ben aslında tüm enstrümanların ve müziklerin öğrencisiyim.

Beğendiğiniz üdiler kim?

Benim iki favorim, Udi Hrnt ve Yorgo Bacanos. Hemen sayabileceğim isimler ise Rabih Abou Khalil, Hamza El Din, Hüdayi Aksu, Ergin Kızılay, Erkan Oğur, Coşkun Sabah... Coşkun'un neler yapabileceğini tahmin edemezsiniz. Pop dışındaki şeylere uzak durduğu için Türk dinleyicisi onu pek tanımıyor. Ama ben biliyorum, çok iyi bir müzisyen. Keşke gerçekten ud çalsa...

Arabesk hakkında ne düşünüyorsunuz?

Her şeyden önce ben arabeski ciddiye alarak dinliyorum. Bence iyi müzik, kötü müzik yoktur. Sadece iyi müzisyenler ve kötü müzisyenler vardır. Bir de, herhangi bir türün çok satmasından dolayı ticarileşmesiyle, ben o müzikten ister istemez kopuyorum. Bana artık samimi gelmiyor. Ama kim diyebilir ki Orhan Gençbay kötü bir müzisyendir. Muazzam bir saz virtüözü ve besteci. Onu kendi sitilinde değerlendirmek gerekiyor.

Vereceğiniz konser hakkında ne düşünüyorsunuz?

İstanbul'da olmak ve konser vermek çok güzel. Bu konseri Onno Tunç'a adadık. En son birlikte Atina'da bizle bas gitar çalmıştı, bir daha da görüşemedik. Aynı anda hem mutlu hem de hüzünlüyüm.

Souren Baronian

Geçtiğimiz aylarda Eylül barın konuklarından biri Transition grubuydu. Grubun lideri klarinetçi Souren Baronian başlı başına bir tarih demek. Ailesinin kayboluşundan 1940'ların New York'undaki Türk, Yunan, Ermeni kulüplerine kadar pek çok şeyi hafızasında saklıyor. Onun saksofondan klarinete geçişi "füzyonun tarihi" bile olabilir. Baronian'la müzik ve Ermenilik üzerine konuştuk, eski defterleri açtık.

Yaptığınız müziği nasıl tarif edersiniz?

Souren Baronian: Bir karışım. Ben Ermenice konuşarak, Ermeni müziği dinleyerek büyüdüm, annem ve babam Türkiye'de yaşadıklarından Türk müziğini de dinledim. Büyüdüğüm yer, belki de her yerden fazla caz müziğinin olduğu İspanyol Harlem'iydi. 40'lı yılların ortasında bu müziğe karşı büyük bir sevgi oluştu bende.

O yıllar, pek çok büyük kulübün açıldığı, pek çok müzisyenin yetişip ortaya çıktığı dönemdi...

Lester Young, Charlie Parker, Ben Webster ve günümüzde halen usta olarak kabul edilen müzisyenler, 52. Caddede bir blok üzerinde en az 10-12 tanesi bulunan kulüplerde çalıyorlardı. Bu yerlere tek başıma gitmek için çok küçük olduğumdan, benden yaşça büyük bir kuzenimle ya da arkadaşımın gider, arkada bir yerde dikilip müzisyenleri dinler, büyülenirdim. Lester Young, bu müzisyenlerin arasında gerçekten ruhuma kazınan tek kişi oldu. Bugün bile onu dinlerken tüylerim ürperir. Bende saksofon çalma isteğini, Ortadoğu müziği yerine caz çalma isteğini uyandıran kişi odur.

Klarinet çalmaya ne zaman merak sardınız?

16 yaşında ders almaya başladım. Bana saksofon çalmak için önce klarinet öğrenmek gerektiği, çünkü klarinetten saksofona geçilebileceği, bunun daha kolay olduğu, ancak saksofondan klarinete geçmenin güç olduğu söylenmişti. Ben de "neden olmasın" dedim. Ama, asıl caz saksofonu çalmakla ilgilidim.

Ermeni-Türk müziğine ilginiz ne zaman arttı?

Bu cazla eşzamanlı bir ilgi miydi?

Birdenbire oldu. Aslında hiçbir zaman Ortadoğu müziği yapmak için istek duymamıştım ama bu müziği seviyordum. Bu müziğin mükemmel ustalarını dinliyordum, onları mükemmel yapanın ne olduğunu bilmeden... O müziğe şöyle başladım: 18'imdeyken, New York'da doğmuş, Ermeni asıllı, hem Ermenice Hem Türkçe konuşan, Ermeni ve Türk şarkılarının yanında Arap şarkılarını da bilen bir udi, kendi grubunu kurmak istiyordu, bana bu grupta çalıp çalmayacağımı sordu. "Elbette" dedim, bir grup kurduk. Grubun adı "Nor-Ikes"di, Amerika'da birinci jenerasyon Ermeni grupların ilklerindendi. Çok popüler olduk.

Ne tür yerlerde çalıyordunuz?

Ermeni düğünlerinde, danslarda, kulüplerde...

Herkes Harlem caz kulüplerini bilir, ama Ortadoğu kulüpleri, Yunan kulüpleri bilinmez. Nasıl yerlerdi oraları?

İnanılmazdı. Grup sayesinde, Ortadoğu müziğini eskisinden daha fazla sever olmuştum. "Greektown, USA" dedikleri bir yer vardı, New York'ta 8. Caddede civarında bir bölge... Hangi caddelerdi onlar? 29., 28., 27. caddeler, en azından on tane Ortadoğu kulübü... Çoğu Yunanlılara aitti ve sabahın 4'üne kadar açıktılar. Hepsisi Türkiye'den, Ermenistan'dan, Yunanistan'dan, Arap dünyasından New York'a gelirlerdi. Bu harika müzisyenler müthiş bir mozaik oluştururdu, hepsi de çalışır, müzikten hayatlarını kazanıyorlardı. Harlem'deki bu manzaranın aynısı, konserden çıkıp gittiğim Ermeni düğünlerinde, danslı toplantılarda da vardı. Gençcecik bir insan olarak

Öfke ve sitem dolular Ben de öyleyim

dünyanın en büyük ustalarıyla çalmak muhteşemdi.

Kulüplerin müşterileri kimlerdi? Gerçekten karışık bir etnisite mi vardı?

Gerçekten karışık, özellikle Yunan mahallesi. Pek çok Ermeni, Yunanlı ve Amerikalı giderdi oraya, yalnızca müzik için değil, çoğu göbek dansına baylırdı. Doğrusu, gördüğüm en iyi dansözler New York City'deydi. New York'ta her şeyin en iyisini bulabilirsin... Pek çok üst tabaka insan gelirdi oralara, pek çok aktör, mesela Anthony Quinn. O Yunan müziğiyle gerçekten ilgiliydi, "Zorba"da gerçekten Zorba'ydı, o rol sanki onun için yazılmıştı. Quinn 8. Caddeye inirdi, özellikle de Mısır Bahçeleri'ne, caddede ki en popüler mekanlardan biriydi. Oraya gider ve dans ederdi. Kapıların önünde bir sürü limuzin olurdu. Bu kulüpler aslında öyle büyük yerler değildi. Basamakların gıcırdayan merdivenleri, kirli tuvaletleri, üzerlerinde bir karış toz bulunan yapma çiçekleri olan kulüpler... Ama müzik yerindeydi, yemekler harikaydı. Müzisyenler, tuvalet gitmenin dışında, sahneden hiç inmezlerdi. Pek çok Yunan armatör gelir, gruplara binlerce dolar para atarlardı. Genelde bir dolarlık banknotlar attıklarından, yerde para yığınları oluşurdu. Birileri dansözün çevresinde dolaşır, paraları dansözün başının üzerinde birbirine sürterdi, binlerce dolar yerde öylece dururdu. Kulüpten aldığımız para fazla değildi ama fark etmiyordu. Eve ceplerimiz dolarlarla dolu dönerdik, harika günlerdi.

Kimlerle çalıştınız?

Ahmet Yatman vardı, Mustafa Kandıralı, Kadri Şençalar, Saffet Gündeğer, Safiye Ayla... Barbaros Erköse New York'taydı, birlikte bir Acem kulübünde çaldık. Udi Hrant'la, Marko Melkon'la çaldım. Yunan klarinetçiler, Tasso Halkias, Saleas... Tam anlamıyla harikaydı, hiç problem yoktu. Yunan müziği, Türk müziği yaptılar. Daima buzuki çalan birileri olurdu, bazen buzuki soloları da olurdu ama yine de herkes sahnede kalıp bir şeyler yapardı.

Bu durum, İstanbul'da 1920'lere, 1930'lara kadar süren müzik sahnesinin bir devamı mıydı? I. Dünya Savaşı'ndan sonraki problemlerden sonra, bu müzik çevresi bir şekilde New York'ta hayat buldu galiba...

Kesinlikle doğru...

Ama hâlâ epey bir Ermeni nüfusu var...

Evet, 40 bin, belki 60 bin insan. Sanırım Türkler Ermenilerin Türk müziğine katkılarının bilincindedir. Sadece klasik müziğe değil, halk müziğine, pop müziğine... Pek çoğu isimlerini değiştirdiler, soyadlarının sonundaki -an ekini atıp Türkleşmek zorunda kaldılar.

Bu Türkiye'ye ikinci gelişiniz, daha evvel bir buçuk yıl önce gelmişsiniz. Ailenizin burayı

terk etmek zorunda kalmasından bu yana, burayı ziyaret eden ilk aile ferdi siz misiniz?

Evet, çok duygulandırıncı oldu. Bu bütüne ait pek çok şey taşıyor ailem, yemek, müzik... İlk gelişimde çok etkilenmişim. Türkiye'deki kulüplerde çalmak, Türk müziği de çalsam, Yunan müziği de çalsam kabul edilmek... Geçen yıl Tank Zafer Tunaya'da Ermeni müziği çaldık, Ermenilerle ilgili konuşmalar yaptılar. Türkiye'de bir Türk kültür merkezinde böyle bir şeyin olduğunu görmek çok güzeldi.

Ortadoğu müziği çalmaya başladıktan sonra caza devam ettiniz mi? Mesela, Lester Young'la çalıştınız mı?

Hayır, onunla çalışmadım. Özel ders alıyordum, Lenny Tristano ile çalıştım, çok ünlü bir caz piyanistiydi. Bir yıl tenor saksofoncu Warren Marsh ile çalıştım. Bu insanlar beni Lester Young ile çalışmaya sevk ettiler, Young'ın plaklarıyla yani. Bana sorulan ilk soru "sende Lester Young plakları var mı" oldu, dolayısıyla iyi bir başlangıç yaptım. Ortadoğu müziği çaldığım tüm zamanlar boyunca caz çalıştım. En sonunda bir

Fotoğraf: Lili Anastos

quartet kurdu. Çoğunlukla standart caz yapan, bazen orijinal kompozisyonlar yaratan bir grup...

İlk Ermeni grubunuzu ne zaman kurmuşunuz?

1940 yılındaydı, 15 yıl boyunca beraber çaldık. Bir trio başlattım, ben alto saksofon çalıyordum çünkü saksofonu klarinetten daha iyi biliyordum. Melodileri çalıp nasıl emprovize yapılacağını öğrendim. Yaşlı müzisyen Chick Chanemian'la yıllarca birlikte çaldık, ilk nesil Ermeni müzisyenlerin öncülerindendi. Taksim grubunu kurmadan çok önce beraber füyün yaptık. O zamanlar yaptığımız müziğin şimdiki kadar derin olmadığını düşünüyorum, o yalnızca Ortadoğu akorlarını içeriyordu. 60'ların başında, 50'lerin sonunda kayıt çalışmalarımız oldu. Neden sonra klarinet çalmaya başladım. Ortadoğu müziğindeki akıl hocalarımdan biri Saffet Gündeğer'dir. New York'a geldikçe ona ulaşmaya çalışırdım. Mustafa Kandıralı da öyle. Ama asıl hocam Gündeğer, klarinet hakkındaki görüşlerimi değiştirdi, başımı döndürdü, sol klarinete yönelmeme sebep oldu, o zaman si bemol çalıyordum ve değişik bir sistem kullanıyordum. Değiştirmeye korkuyordum çünkü farklı sistemde bir klarinetin saksofon çalışması etkileyeceğini düşünüyordum, ama sonuçta, saksofon tekniğim etkilendi.

Arto Tunçboyacıyan'la tanışıyor-sunuz, değil mi?

Evet. Burada herkes tanıyor onu. New York'a ilk geldiğinde ilk takıldığı insanlardandı. Birileri ona adımı vermiş, beni arayıp "iş anyorum" dedi. O sırada Taksim grubum vardı. Fazla iş yoktu ama, bir orada, bir burada... Arto konga çalıyordu, "kongacı aramıyorum" dedim. "Ama ben iyi çalıyorum" dedi. Enstrümanlarını alıp gelmesini söyledim. Darbukamı, klarinetimi, saksofonumu çıkarıp "hadi çalalım" dedim. Bütün gece çaldık. Mükemmeldi, ben ne çalarsam çalıyım, o bana yalnızca kongasıyla eşlik etti. Harika vakit geçirdik ve o günden sonra çok iyi arkadaş olduk. Bir süre grubumda çaldı. Sonra dışarı çıkıp yeni insanlarla tanışmaya çalıştı. Jam session'lar yaptı, insanların az da olsa dikkatini çekmeyi başardı. Çok çabalıyordu, çabalamak zorundaydı ve bu onu çok yoruyordu. Bir de Ara Dinkjian vardı, şimdi birlikte çalışıyorlar.

Ara Dinkjian'la tanışıklığınız nereden?

Ara'nın çocukluğunu hatırlıyorum. Piyano çalışını, darbuka çalışını... Ara çok dikkatli bir çocuktu, çok da yetenekliydi. Babası, Onnik Dinkjian, mükemmel bir şarkıcıydı, pek çok albüm yaptı, çoğunlukla Ermeni şarkılarıydı. 1950'lerde bir grupta birlikteydik, birlikte kayıtlar da yaptık. Bir kere Ara, ben ve babası beraber çaldık. Ara darbuka çalıyordu, 10-12 yaşlarındaydı... Grubum Taksim, Avrupa'dan konser teklifi almıştı. Ud çalan kişi başka bir yerde sürekli bir iş teklifi aldığından gelmedi, ben de Ara'ya sordum. Müziğini dinledi, elinden geleni yapmak istediğini söyledi ve gruba katıldı. Birlikte Avrupa'ya gittik, dönüşte kendi grubunu kurdu, Arto'yu da aldı. Night Ark böyle meydana geldi.

Öğretmenlik kariyeriniz de var galiba...

Evet, Amerika'daki müzik kamplarında klarinet, saksofon, darbuka ve tef öğretiyordum. Baylıyorum buna. Başlangıçta bunu yapmayı istemiyordum,

"hadi bir deneyip neye benzediğini göreyim" dedim, takılıp kaldım. Değişik ülkelere gittikçe de öğretmenlik yapıyorum, dünya müziğine alaka var çünkü. İsviçre'ye gidiyorum, darbukacılar, klarinetçiler, Yunan müziğini öğrenen kemancılar, Yunan ve Ermeni müziği çalan gruplar var.

Bestelerinizin bir kısmı, müzikal açıdan oldukça zorlu. Bazı ritmik döngüler oldukça karmaşık ya da bir hayli değişken ...

Melodilerimin karmaşık olması için uğraşmıyorum, doğal bir şekilde öyle oluyolar. Bir şeyler çalıp, söyleyip kendi kendime "hey, ben ne yapıyorum" diyebilirim. Böyle zamanlarda yaptığım şeyi beğenirim ama, aslında ne olduğunun farkında değilimdir.

Galiba caz ve Ortadoğu müziğindeki altyapınıza bağlı olarak, besteleriniz zorlama değil; çok doğal geliyorlar kulağa...

Şanslı olduğum nokta da bunu elimdeki müzisyenlerle başanıyor olmam. Korkmuyorum. Neredeyse istediğim her besmeyi yapabilirim, her zaman istediğimi çalabilirim. Hiç fark etmez. Benim müzisyenlerim bunu yapabilirler. Bir keresinde, çok iyi bir caz ve funk gitaristi olan Joe Beck dinleyiciler arasındaydı, ben de sahnede uzun uzadıya Ortadoğu müziği çalıyordum. Sahneden indiğinde yanıma gelip "biraz önce çaldığın melodinin zamanı neydi" dedi. Bu, sirto gibi, düpedüz bir 4/4'tü. Bana dedi ki, "ama farklıydı, farklı bir zamanın imzasını taşıyor gibiydi"... 5'ler, 9'lar, 11'ler çaldığımızda, veya her neyse, öyle doğal geliyor ki, ritmle birlikte hareket ediyorsun, ama vurgunun nerede olduğunu bilmiyebiliyorsun. Kuvvetli bir nabız yakalıyor-sun ama, tam olarak nerede olduğundan emin olmuyorsun. Ama şimdi caz dünyasında bile bir takım değişimler başladı. Bunca yıldan sonra caz öylesine canlı ve duygu yüklü, öyle manalı ve doğaçlamayla dolu bir müzik türü ki... Caz herhangi bir zamanda yapılabilir, kim demiş 4 zamanlı olmak zorunda diye? New Orleans'da veya başka bir yerde 5'le çalmaya başlamış olabilirlerdi, ve o zaman 5'ten başka hiçbir şey olmazdı, kimse de 4'le çalmazdı.

Latin caz, insanların 2'lik veya 4'lük üzerindeki ritmik olasılıklara açmak konusunda bayağı çok şey yaptı...

Evet, 2'lik ve 4'lük üzerinde. 2'li ve 4'lüyle ilgili olup biten çok şey var. Ve 6'lı ile. Ama başka şeylerle çok çalınmıyor. Geçenlerde Hawai'deydim, benim için bir şey çaldılar, 18'li bir Balkan melodisi. O kadar uçtu ki! Çözmeye, 7+4+9 veya onun gibi bir kalıba oturtmaya çalıştım, ama melodinin ritme karşı işleyişi öylesine... "Arkadaşım" dedim, "bu melodiyi gerçekten de öğrenmek zorunda kalacağım, çünkü eğer sadece ritm üzerinde çalışırsam, beni melodiden sıyrıp atacak".

Bir müzik veya hayat felsefeniz var mı? Sizi böyle ayakta tutan ne?

Beni ne mi ayakta tutuyor? Daha yeni başlıyorum. Müziğe aşığım. Çok müzisyen tanıyorum, onlarla büyüdüm, müzik yapıyorlardı, müziğe aşıktılar ama ya yoruldular, ya sıkıldılar ya da ilgisini kaybetti. Hâlâ on kişilik bir düğüne giderim ve eğer doğru müzisyenlerle berabersem, çalmaktan zevk alırım. Hayatta tek korkum ölüm değil, hayatta olmak ve müzik yapamamak. Doğru müzisyenlerle

beraber çalarken, gerçekten de kopup gidiyorum. Bazı Ermeni sanatçılar buraya dönmek konusunda çok isteksizler.

Ebeveynleri Türkiye'den gelmiş olan pek çok Ermeni ile konuştum. Öfke ve sitem dolular. Ben de öyleyim. Buraya gelmek fikrinden nefret ediyorlar, korktukları için değil, fikirden hoşlanmıyorlar. Çünkü insanlarımız bunları yapan Türkiye ve Türklerdi. Bir genç tanıyorum, diyor ki: "Doğru, bir takım boktan şeyler oldu. Hükümetten nefret ediyorum çünkü hükümet hâlâ olan biteni kabul etmek istemiyor. Ama oraya gidiyorum ve insanlar beni bir müzisyen olarak kabul ediyorlar. Kulüplerinde çalışıyorum, bana iyi davranıyorlar. En önemlisi, orası benim annemin, babamın geldiği yer." Ermeni, Türk, Çinli ve ne olduğun önemli değil, orası onların doğduğu yer ve ben onların doğduğu yere gitmek istiyorum. Orası katliamların başladığı yer. Zamanında orada bayağı soykırım yapılmış ama ben oraya gitmek istiyorum. Ermenistan'da hiç bulunmadım ama ebeveynlerim Ermenistan'dan gelmiş. Ben Ermeniyim ve gitmek istiyorum. Orada da en az burada olduğum kadar duygusal olacağım çünkü temelde, sadece Ermenilerin olduğu bir ülkede olacağım. Garip bir duygu olacak bu...

Sonbaharda mı gideceksiniz?

Evet, ben ve erkek kardeşim. Kızkardeşim köye gitmemi söyledi, o zamanlar küçükmüş, şu anda 90 yaşında ama orada olup biteni hatırlıyor. İnsanların, hükümetin bugüne dek her şeyi inkar ettiğini duyunca hayal kinklığına uğruyorum. Hükümetimizce yapılmış olan bir hata var, yıllar önce" demeleri yeterli. Ama hayır, onlar, bizim onlara karşı hatalı davrandığımızı söylüyorlar. Ne demeye çalışıyorlar? Ben, kadınlardan ve çocuklardan bahsediyorum. Annem bunları kendi gözleriyle görmüş. O, hikayeler yazmaz. İstanbul'da her şey tamam, buralarda insanların bu tür konularda problemleri yok, ama doğuda, Palu'da tümü ortadan kaldırılmış durum-dalar, ki tüm ailem, erkek ve kızkardeşlerim, amcalarım hepsi buradandı.

Sizin ailenizin hikayesi nasıl?

Babam hepsini kaybetmiş. İş için New York'a gelmiş ve sorun baş gösterdiğinde aile için para biriktirmiş. Kimseden haber alamamış, hepsini kaybetmiş, ebeveynlerini, kardeşlerini... Annem de her tarafı çürükler içinde kalana dek dövmüş, kıl payı, kızkardeşimle hayatta kalmayı başarmış. Yıllarca yiyecek dilenerek hayatta kalmışlar. Onlara "açlıktan ölen Ermeniler" adı takılmış. Açlıktan ölen Ermeni şarkıları yapılmış, ama gerçekten de açlıktan ölüyorlarmış. Öldürülmemişler, dilenip durmuşlar, çalışmışlar, dayak yemişler, geceleri saklanarak yaşamışlar yıllar boyu. En sonunda yollar açılmış da dışarı gidebilmişler, Suriye'ye geçmişler. Hiçbir şeyleri yokmuş, parasız, giyecek-siz... Bir yetimhaneye gitmişler. Hepsi orada toplandıkça isimleri bir gazetede yayınlanıyormuş, babam hâlâ sağ olduklarını böyle öğrenmiş, 15 yıl sonra. Tam tekrar evlenmeye karar vermiş ki gazetede ki isimleri görmüş, ve inanamış. Düğünü iptal etmiş, annem ve kızkardeşimi New York'a getirtmiş. Kızkardeşimi daha önce hiç görmemiş ve onca zamandan sonra yabancı gibiymişler. Her şey yeni baştan başlamak zorunda kalmışlar. Erkek kardeşim ve ben New York'ta doğmuşuz. Annem okuyup yazmayı hiç öğrenememiş, eğitimsiz bir şekilde yaklaşık 60 yıl boyunca New York'ta yaşamış, hiçbir zaman da İngilizce konuşmamış. Bundan çok memnunum, çünkü İngilizce konuşuyor olsaydı, hiçbir zaman Ermenice konuşmayı öğrenemezdim. Sonuçta, ben buraya geri gelirdim.

DAVID LYNCH & TRENT REZNOR SUNAR:

LOST HIGHWAY

Karanlık taraf

Geçen ay soundtrack vesilesiyle "Lost Highway"den bahsetmiştik. Hatta açık açık yazmıştık, seyretmedik, görmedik ama okuduk, güzel filmmiş demiştik. Nürnbergli bir dostumuz seyretmiş, üstelik eksik olmasın yazmış göndermiş. Şimdi daha da meraklandık. Film, sonbaharda galiba Türkiye'de de vizyona girecek...

Anımsayın, son yılların belki en duyarlı filmle-
rinden biri olan "Before The Rain", finalinde,
başlangıç sahnesine döner, öykünün üzerin-
de dolaştığı daire kapanır. Zaman kavramı görece-
leşirken, tarih/tekerrür ikilemi, film bittikten sonra
üzerinde uzun uzun kafa patlatınsınlar diye izleyicile-
re hediye edilir. David Lynch, son filmi "Lost High-
way"de benzer bir kurgu kullanmış. Final sahnesi,
film başlaştığı noktaya getiriyor. Milcho Manchev-
ski, "Before The Rain"de Balkanlarda ulusal boğaz-
laşma olgusunu büyük bir duyarlılıkla işlerken, za-
man/tarih/tekrar kavramları üzerine bir felsefi tar-
tışmayı filme derinlemesine yedirmeyi başarmıştı.
"Lost Highway", olay örgüsü ve kurgu açısından
"Before The Rain" ile benzerlikler taşıyor ama, Da-
vid Lynch'in el attığı konular şiddet, tutku, seks ve
suçtan oluşuyor. İnsanın karanlık taraflarını oluştu-
ran bütün nitelikler, "Lost Highway"ın konusu de-
nebilir.

"Lost Highway" soundtrack'i, bir dizi sanatçıyı bir
araya getirmiş. Film, büyük ölçüde müzikten de
besleniyor. Trent Reznor'un aşure örneği soundt-
rack'ler konusunda bir duyarlılık geliştirdiğini ve bir-
likte çalıştığı yönetmenlerin (ve onların filmlerinin
ruhlannın) ne istediğini anlamakta büyük bir yete-
nek geliştirdiğini iddia etmek herhalde abartma ol-
maz. Bu arada, daha önceki "Natural Born Kil-
lers"da olduğu gibi, "Lost Highway"da de Nine
Inch Nails'in ve Reznor'un çalışmaları yer almış.
Hemen altını çizmek gerekiyor, ne "Natural Born
Killers"da, ne de "Lost Highway"da yer alan Nine
Inch Nails/Reznor parçaları "zorlama" değil. Her iki
örnekte de, filmin öyküsüne, kurgusuna, diline ve
ruhuna cık oturan cinsten hepsi. "Lost High-
way"da Trent Reznor'un son dönem hit'i "The Per-
fect Dog" yer alıyor. Film, çok süratli giden bir ara-
banın farlarına yerleştirilmiş hissi veren kameranın
sarı solları çizgilerini yutmasıyla başlıyor. Bütün
ön jeneriğe yayılan bu görüntüye, David Bowie'nin
"I'm Deranged" isimli parçası eşlik ediyor. Film ay-
nı hızlı tempolu parçayla da sona eriyor (daire ka-
panıyor).

Filmin konusuna gelince: Saksofoncu Fred Madi-
son (Bill Pullmann), karısı Renee (Patricia Arquette)
ile birlikte bir villada yaşamaktadır (Lynch, Los Ang-
les'taki evini kullanmış, bu, yönetmenin iç dünyası
hakkında da fikirler veriyor). Renee, bir gün kapının
önünde içinde bir video kasedi bulunan bir zarf bu-
lur. Kasetteki görüntüler tehdit edicidir: Nereden
nasıl geldiği belli olmayan kamera havada salınır-
casına evlerine girer, koridorlardan ilerleyip yatak
odalarna kadar gelmiş ve uykular kendilerini çek-
miştir. Bunu kim nasıl yapabilmıştır, belli değildir.
Lynch, içinde iki insanın olduğu, ama adeta kara
bir delikten oluşan evi (görüntülerin arka fonu koyu-
luklarda kaybolmaktadır; "dekorasyon" her şeyi
yutmakta, villa sanki sonsuz dehlizlere sahip bir
kaleye bürünmektedir) çiftin ruhlarıyla örtüştürür.
Fred, karısının kendisini aldattığını sanmaktadır.
"Gerçekdişi" rüyalar görür. Her ne kadar ortada el-
le tutulur bir neden yoksa da, Renee ona adeta bir
yabancı gibidir. Bir akşam gittikleri partide rüyasin-

da Renee'yle birlikte gördüğü adama rastlar. Kaş-
ları olmayan bu adam, tanışıklıklarında Fred'e kendi-
sini tanıdığını söyler. Hemen ardından da, o an
Fred'in evinde bulunduğunu iddia eder. Fred, bu-
nun saçma olduğunu söyleyince, eline bir telefon
tutuşturur ve kendi evini arar. Telefona bizzat kar-
şısında duran kaşsız adam çıkar. Fred, ertesi gün
kapının önünde ikinci bir kaset bulur. Görüntüler
Fred'i elleri kan içinde, yatakta, ölü olduğu her ha-
linden belli olan Renee'nin yanında gösterir. Bun-
dan sonra her şey hızla gelişir. Fred Madison tu-
tuklanıp hüküm giyer ve ölüm hücresine konur. Bir
sabah gardiyanlar, hücrede Fred Madison'ın yerin-
de genç araba tamircisi Pete Dayton'u (Balthazar
Getty) bulurlar. Fred kayıptır; Pete ise oraya nasıl
geldiğini bilmemektedir. Öykü bambaşka bir yatağa
oturur. Hapisten bırakılan Pete, gaddar bir porno
yapımcısı olan Mr. Eddy'nin metresi Alice'e (yine
Patricia Arquette) aşık olur. Mr. Eddy ilişkiden kuş-
kulanmaya başlar. Çift kaçmaya karar verir. Kaç-
malarına yardım edecek adamın kumsalda bulu-
nan kulübesi önünde, kumların üzerinde seviştik-
ten sonra Alice kalker ve Pete'in kulağına eğilip
"bana hiçbir zaman sahip olmayacaksın" der ve
kulübeye girer. Ayağa kalkıp çıplak kadının arkasın-
dan bakan erkek Fred Madison'dır. Filmin son 15
dakikası da burada başlar.

Filmin müzikal iskeleti, bir yanda ısmarlama yapı-
ları, diğer yanda resimlerin diline uygun olarak se-
çilmiş parçalardan oluştuğu için son derece eklek-
tik kalıyor. Nine Inch Nails ve David Bowie'den baş-
ka, Angelo Badalamenti soundtrack'te en çok par-
çayla temsil edilen sanatçı. Badalamenti'nin parça-
ları, doğrudan filmin belli sahneleri için düzenlen-
miş, çok sesli orkestra duygusu uyandıran şeyler.
ısmarlama çalışmaların ne kadar zor bir iş olduğu
Barry Adamson'ın parçalarında da göze çarpar.
"Lost Highway"ın mafya, porno, uyuşturucu ve
benzeri "sahnelerinde" kullanılan parçalar klasik
saksofon, trompet düzenlemeleriyle yoğunlaşmış.
Görüntüler olmadan Pembe Panter müziği olarak
da kullanılabileceği izlenimi uyandırıyorlar... Bu iki
örnek dışında soundtrack'te Lou Reed ("This Ma-
gic Moment"), The Smashing Pumpkins ("Eye") ve
Marilyn Manson ("Apple of Sodom") var. Marilyn
Manson'ın Nine Inch Nails'in müthiş bir kopyası ol-
duğunu şaşırarak dinledik. Hatta kimi yerlerde "ori-
jinali"ne parmak ısırtacak düzenlemeler var. Ve ge-
riye kaldı Rammstein:

Alman müzisyenlerden oluşan grup, adeta karanlı-
ğın müziğini yapıyor. Bazen bir film izlerken, fonda-
ki müzik gözlerinizin önüne perde indirir ve resimle-
ri algılayamazsınız müziği duyunca, işte Rammste-
in'in "Lost Highway"e yerleştirilen iki parçası,
"Rammstein" ve "Heirate Mich", bende bu etki-
leni bıraktı ve hemen gidip son albümlerini aldım.
Rammstein ismi, Almanya'da küçük bir kasabaya
gönderme yapıyor. Sanıyorum 1988'di, Rammste-
in kasabasında onbinlerce izleyiciye gösteri yapan
NATO savaş uçakları havada çarpıştıktan sonra in-
sanların üstüne düşmüş ve onlarca insan yerde de
patlamaya devam eden kerosin depolarının cehen-

nemine kurban olmuştu. Rammstein'in aynı isimli
parçası bu faciayı konu ediniyor. İliklerine kadar
hard rock yapan Rammstein, ancak Almanya'dan
çıkabilecek bir stile sahip. Bu stil, Almancanın ka-
ba, baskın telaffuzunu sonuna kadar kullanıyor.
Metinler hem fonetik anlamda, hem de konuları iti-
banyla şiddetin her türüsünü "anlatıyorlar". Tabii
bu Rammstein üzerine bir değerlendirme olamaz,
ama albümü dinledikçe insanın aklına Almanya'ya
özgü faşizm, ırkçılık, günlük yaşamda bile gaddar
boyutlara ulaşan ama görüntüsü son derece sinsi
kalan bir şiddet geliyor. R'lerin üzerine basa basa
söylenen parçalar, en çıplak ve klasik halleriyle
seslendirilen vurmalılar ve baslarla birlikte insanla-
rın tüylerini diken eden bir yoğunluğa sahip. Şarkı
metinleri, karanlığın en karanlık köşelerinden gelen
konuları işliyorlar. Diğer yandan, bu birçok metal
grubu için tipik de sayılabilir kuşkusuz (şeytan, ce-
hennem, kara büyü vs. gibi konular darkcore ve
gothic'in hep ilgi alanında). Örneğin "Heirate Mich"
(evlen benimle), bir ölü seveciyi anlatıyor: "Onu kili-
senin etrafında dolanırken görüyorlar / Bir yıldan
beri yalnız / Yas aklını başından aldı / Her gece
kadının mezar taşının dibinde uyuyor." "Rammste-
in"da ise sözü edilen facia R'lerin üzerine basa ba-
sa şöyle anlatılıyor: "Rammstein / Bir insan yanı-
yor / Rammstein / Havada yanık et kokusu /
Rammstein / Bir çocuk ölüyor / Rammstein / Gü-
neş parlıyor / Rammstein / Bir alev denizi /
Rammstein / Kan asfaltı akıyor / Rammstein /
Anneler bağlıyor / Rammstein / Güneş parlıyor /
Bir toplu mezar / Rammstein / Kurtuluş yok /
Rammstein / Kuşlar artık ötmüyor / Rammstein /
Ve güneş parlıyor / Rammstein." Rammstein diğer
parçalarda fantastik kimi içeriklere saplanıp kalsa
da, "Beyaz Et"te tabu bir konuya el atıyor. Bu par-
ça, küçük bir çocuğun ırzına geçen sapığın ağzın-
dan aktarılıyor. Filmde, porno kralı ve mafya babası
Mr. Eddy'nin çektiği filmi arka plandaki büyük
ekranlardan izlerken, Rammstein'in müziği, metin-
leri anlamasanız bile insanın tüylerini diken diken
etmeye yetiyor.

"Lost Highway", David Lynch hayranlarını hayal kı-
rıklığına uğratmayacak bir film. Soundtrack'e para
yatırmak yerine filmi iki kere seyretmek belki daha
iyi olur ama, yine de sultan gönlünüz bilir.

Tunçay Kulaoğlu

“Güzel nesne”

Belki haberiniz var, belki yok. Fol diye bir şey var. Tarifi müşkül bir şey. Apo getirdi büroya, “zor oldu mu taşımak” dedik, “yaşamak lazım” dedi. Ağır. İri. İri-kıyım. Ölçmeye kalktık, cetvelimiz yetmedi. 30 santimin bittiği noktaya kurşun kalemlerle bir tire çektik, cetvelimizi o tireye yerleştirip bir daha ölçtük. Yarım metre geldi, belki bir gıdım eksik, belki bir gıdım fazla. Bu boyu, eni 30 + 5-5.5 santim. Elimizle şöyle bir tarttık, ağırlığını kestirebilir miyiz diye. İh. Üşenmedik, kalktık karşıdaki bakkala gittik, tarttırdık, tam tamına bir kilo 700 gram geldi.

Ne diyorduk... Fol tarifi müşkül bir şey. Jean Baudrillard'a göstermişler, şöyle demiş: “Güzel nesne”.

Fol güzel, o aşikar. Fakat, “nesne”liği de güzelliği kadar mühim bir vasfı.

Fol bir nesne, ama öyle böyle bir nesne değil. “Gayrı menkul” bile sayılabilir. Taşımak gayrı kabil neredeyse. “Yaşamak lazım”. Öyle bir nesne ki Fol, “ilişki”yi belirliyor. İtaat etmiyor. Ama, tahakküm de etmiyor. Öyle “duruyor”. Kendi içinde, kendi başına; “thing in itself” vaziyetinde.

Öyle “duruyor” ama, “davetkar” bir duruş bu. Çağırıyor. Bağırıyor; “el ediyor”, “gel gel” diyor. “Gel takıl bana” demiyor, “gel takılalım” diyor.

Canlı bir varlık gibi. “Gibi”si fazla, canlı. Kapağını çevirince konuşmaya başlıyor. Geveze değil ama. Siz susarsanız o da susuyor. Öyle “duruyor”. Bekliyor. Siz harekete geçerseniz, o da yeniden başlıyor konuşmaya.

Gelgelelim, mekanana önem veriyor, hatta özel mekan talep ediyor. Öyle her yere gelmiyor. Ya büyük bir masayı, veya iki kişilik bir yatağı, ya da halının üstünü tercih ediyor. Ancak o zaman “açılıyor”, açılabilir.

Fol, bir nesne değil sadece, bir “mekan” da. Geniş, ferah bir mekan. Büyük otomobiller için “yayla gibi” derler ya, Fol için de geçerli olabilir bu benzetme: Evet, Fol “yayla gibi”. Ona “çıkılmıyor” ama, gidiliyor. Göç ediliyor. Orada konaklanıyor. Sigara, tabla, içecek, yiyecek alıp Fol’a çadır kurabiliyor. Ve birdenbire “köy”ün bunalıcı sıcaklığından uzaklaşıyor, ferah bir serinlik hasıl oluyor.

Susan Sontag, “biçim içeriğin faaliyet alanıdır” sözünü Fol’a ithaf etmiş sanki. Biçimi öyle bir alan yaratıyor ki, Fol’un içeriği çift kale maç yapıyor. Verkaçlar, çalımlar, serbest vuruşlar, endirekt atışlar, volelik ortalar, kontra ataklar, top dolaştırmalar... Faul, ofsayt, elle oynama da yok değil, ama onlar da “oyun” a dair şeyler sonuçta.

Fol, üç ayda bir sahaya çıkıyor. Her seferinde başka bir mevzuyla “oynuyor”. Enine boyuna. Bu seferki mevzuu “beden”. Tepeden tırnağa beden: Beyinden şeytan tırnağına...

“Şeytan tırnağı” deyip geçmeyin, “şeytan tırnağı ile başlar her şey”. Çünkü: “Anılar ki, çoğu zaman bir gövdemiz olduğunun farkında değiliz. Şeytan tırnağının gücü kesinkes

hiçbir işimize yaramamasından gelir: Kendinde bize kendimizi hatırlatmasından öte. Ona iyicene bakacak olsak, bir de, hayatımızı sayısız şeytan tırnağının kattettiğini anlayabiliriz –ama ona iyicene bakmaya kalkışmayız. Tam tersine, her seferinde aynı şey olur, yok etmeye çalışırken şeytan tırnağını azdırırız. Tek koşulu vardır bu anlamsız uç verişin: Nasıl gelmişse, öyle, nedensiz, çekip gidecektir...¹

Şeytan tırnağı bahsine girince, şeytan dürtüyor; zihin tırnaktan parmağa sıçırıyor. Hep söylenir, beş parmağın beşi bir olmaz. Niye sık sık öyle söylendiği malum, malumu ilamın manası yok. Bizim muradımız başka: Parmakların hüviyetleri.

Baş parmak, işaret parmağı, orta parmak, yüzük parmağı, serçe parmak...

Baş’tan başlayalım. Adı üstünde başparmak. Parmakların “baş”ı. Daha doğrusu “şah”ı –satrançtaki anlamıyla. Hareket kabiliyeti çok sınırlı. Ama “iş” onda bitiyor. Yukarı kaldırıldığı zaman “tamam”, aşağı baktırdığında “hahay”. İktidar parmağı. Ancak, tek başına iktidar değil. İktidarı veziriyle paylaşıyor, işaret parmağıyla.

İşaret parmağı, “hükümet” parmağı. Başparmak işaret parmağıyla dik açı yapınca, iktidarın namlusu çıkıyor ortaya. İşaret parmağı işaret ediyor, hükmediyor, emrediyor. “Şekil”lerde görüldüğü gibi:

Şekil bir: Sam Amca parmağını uzatıp çağırıyor: I want you!..

Şekil iki: Baba, kolunu dirsekten bükerek parmağını yukarı kaldırıyor, koluyla birlikte ileri geri –tempo arttırarak– sallıyor: Bana bak..!

Şekil üç: Anne, baba gibi ileri geri değil, cam sileceği gibi sağa sola sallıyor: Hayır!..

Şekil dört: Öğretmen bileğini ters çevirip parmağını ileri geri hareket ettiriyor: Gel bak’im buraya!.

Şekiller değişmiyor, özneler değişebiliyor. Ve işaret parmağı iktidarı imliyor.

Orta parmağın hüviyeti açık: Erotik parmak. Zaman zaman pornografik de olabiliyor. Ayırntıya hacet yok, ama naçizane bir uyarımız var. Orta parmağına yüzük takan cins-i latif tehlike arz eder. Orta parmağa yüzük takan erkek kısmına da dikkat. Serçe parmağına yüzük takan erkekler arasında manidar bir

FOL

parallellik söz konusu. Bizden söylemesi... Ve yüzük parmağı: Aile parmağı. Bekir Yıldız’ın hayli “vülger” bir kitabı çıkmıştı 70’lerde: Halkalı köle. Kitap vülger mülger ama, “aile” denilen kurumla kölecilik arasındaki mesafe çok kısa. Yüzük parmağına dönersek... En zayıf, en hareketsiz, en cansız, en pasif parmak o. Tek numarası, başta alyans olmak üzere yüzük taşınması. Nedenise süsüz yapamaz o parmak. Beşinci parmak, serçe parmak: Kuşlar aleminde serçe neyse, parmaklar aleminde serçe parmağı da o.

Tabii bir de ayak parmakları var. Ama onlar pek ortalıkta görünmezler. Çünkü, İlhan Berk’in dediği gibi:²

“Bir taşıyıcı olarak ayak soyunmadıkça yoktur.

Bunun için de görmeyiz onu.

Ortaya çıkmaz.

Gizlice de çekilir.

Çıplaklık ayağı cinsellikle yalnız ayaklandırıp donatmakla kalmaz, kutsar, Ulular.”

İlhan Berk, ince eleyip sık dokumuş ayak bahsini. Hemen aradan çekilip bir kolaj yapalım:

“Çıplak ayak açık bir çağrıdır.

Çıplaklık neredeyse varlık nedenidir.

Kendini hep sevisel bir durumdan yola çıkarak yansıtır.

Tek armağanıdır çünkü çıplaklık.”

...

“Bedenin coğrafyasında bir ada.

Beyaz güvercin!

(Ben onu hep çarşaflar arasında, ısıtılı bir ayak bileği yarı sarkmış düşünürüm.)”

“Bir dişi.

Duyumlarla yaşar.

(Ayak bileği bir güzelleme ister!)”

...

“Ayağın, çıplak olmanın dışında bir mutluluğundan söz edilemez.

En derin varlığıdır çıplaklık.

Betime sığmaz.”

...

Nereden başladık, nerelere geldik... Ve aslında hep aynı yerdeyiz. Fol böyle bir şey işte. Zeno’nun paradoksları gibi. Hem hareket halinde, hem sabit. Tuhaf bir nesne. Dediğimiz gibi, tarifi zor bir nesne. Ama, güzel bir nesne.

Reklam bize uymaz, sadece öneri: Haziran-temmuz-ağustos sayısı kitapçılarda.

Kazım Hapavko

1. Enis Batur, Gövdenin (Minör-Majör) dört katı, beş sını etkinliği hakkında, Fol, no. 6

2. İlhan Berk, Çıplak Ayak, Fol, no. 6

Meraklısına not: Roll’u da tarttırdık, bizim aslan parçası 125 gram çekti. Hey maşallah!

Tindersticks

Single'larını, konser EP'lerini, "Nenette et Boni" filmi için yazdıklarını saymazsanız üçüncü albümleri olan "Curtains"ı yayınladılar geçenlerde. Artık şu Tindersticks perdesini aralamanın zamanıdır. Bakalım, bu kapalı, zifiri karanlık, tüyler ürpertici müzik nasıl yapılmış? Solist Stuart Staples (foto) ve kemancı Dickon Hinchliffe Les Inrockuptibles'e anlatıyor.

Bizi nüanslar ilgilendiriyor

Stuart Staples: Bizde her şey o kadar çok zaman istiyor ki... Basit bir şarkının vücuda gelmesi ve heyecan uyandırıcı bir hal alması bazen bir yıl alıyor. İlerledikçe zorluk da büyüyor sanki. Aradan zaman geçip de uzaktan bakınca, ilk iki albümümüz şimdi bana kolayca, öyle akıp gider gibi çıkmış geliyor. Öyle çok titizlendiğimiz yok. Sadece, her şarkıda kıvılcımın çakmasını bekliyoruz, zirveye kadar basamak basamak çıkıyoruz. Bu da haftalar, aylar sürebiliyor. Sezgilerimizle ilerleyen insanlar değiliz. İşleri aceleye getirmek söz konusu değil bizim için. İnsanlar hep fazla üretken olduğumuzu düşünüyorlar, çünkü albümlerimiz çok dolu, çok uzun. Peki ama iki yıl içinde topu topu ne yazdık? "Curtains"daki 15 şarkı, hepsi o kadar. Henüz yayınlanmamış hiçbir şey, başka bir fikir ya da yedekte bir şarkı sözü falan yok.

Beste yapmanın giderek zor gelmesi sizi endişelendirmedi mi?

Stuart: Öyle sanıyorum ki, bunu artık çalışmamızla bütünleştirdik. Bu arada, albümün ortaya çıkarılışı sırasında kendimi tamamen müziğe vermişim, geri kalan her şeyden uzaklaşmışım. Bu özellikle ızdırap verici bir şey değil, ama aynı şeyi bir daha yaşamak da istemem doğrusu. Yeni yeni dostlarımı tekrar görmeye, sinemaya gitmeye başlıyorum. Sabah daha gözlerimi aralar aralamaz, kendi kendime "şu şarkıya hangi anlamı vermek gerekir, nereye doğru geliştirmeli" diye soruyordum. Bütün grubun aynı şekilde etkilendiğini sanıyorum. Eskiden ne yapmak istediğimiz hakkında çok az konuşuyorduk, yaratma sürecini didiklemeden hoşlanmıyorduk. Bu albümde daha fazla tartıştık. Sonuçta, bu albümün pek çok şeye yeniden bir doğru kazandırdığını düşünüyorum. Tıpkı bir madene inmiş gibi, ta en baştan beri yaptıklarımızın özünü getiriyoruz. Bu, bizi değiştirmeye yöneltiyor. Bundan sonra yapacaklarımızın bu albümün formunda olmasını istemem. Artık bir daha geri dönmeyeceğimiz yerlere gittik. Bugün hissettiğimiz özgürlük duygusunun eşi benzeri olamaz. Gelecek bizi çok heyecanlandırıyor.

Dickon Hinchliffe: Temelde, biz 180 derece dönen, radikal dönüşümlere tutkun insanlar değiliz. Her yeni albümde kendini yeniden keşfeder gibi görünen ya da bunu isteyen U2 ya da Blur gibi değiliz biz. Bu türden çabalara karşı bir lafım yok, sadece bize göre değil. Kendinden söz ettirmek, imajını değiştir-

Hemen şartlarımızı koyduk, bugün kimse bunları tartışmıyor. Teorik olarak, herkesin böyle davranması gerekiyor, yapılamayacak bir şey yok ortada. Genç grupların, plak şirketlerinin kendilerine turne organize etmesinden, içlerine sinmeyen klipleri dayatmasından şikayet etmeleri beni hep şaşırtmıştır.

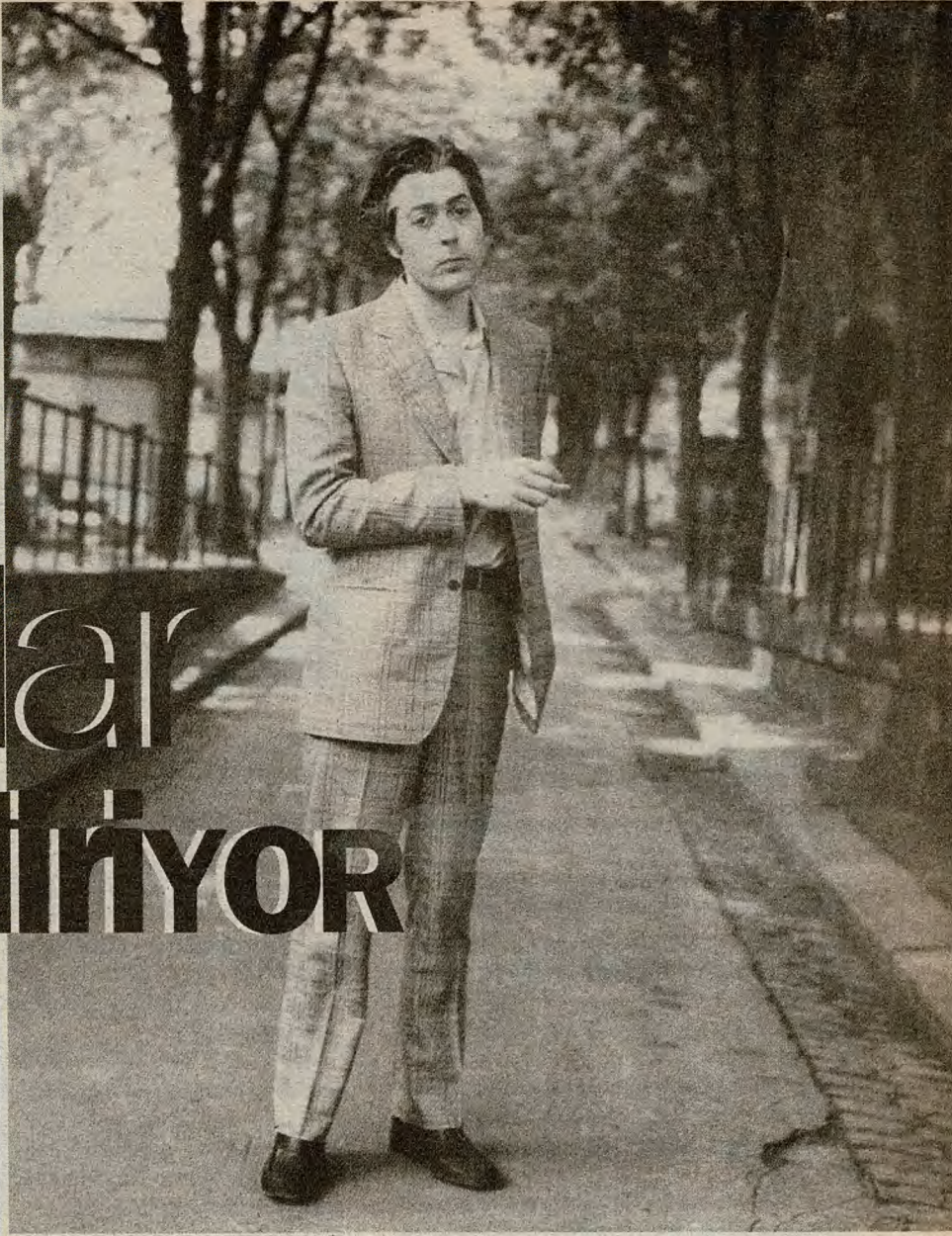
mek bir sürü grup bunu çok iyi yapıyor, ama bize uymaz. Gösterişli yenilikler yaratmaktan çok, nüanslar bizi ilgilendiriyor.

Bu albümde yaylılar oldukça etkili. Açık, kararlı bir tercihin sonucu mu bu?

Stuart: Bu, bizim ilerlememizin bir parçası. Bir albüm yapmak, insanın kendisine içinde yerleşmeye, yaşamaya başladığı bir mekan yaratması demek. Sonra, bu mekan, giderek çıkış kapıları, yayılma olanakları çıkıyor ortaya. Her albümümüz, bizi daha sonra farklı bir yol izlemeye yönelten şarkılar içeriyordu. Yaylılar ilk albümümüz "City Sickness"da başladı. İçimize sininceye kadar, otuz kere sil baştan başlamamız gerekti. Ama bu sayede, ikinci albümde "A Night In" gibi "büyük" parçalara cesaret edebildik. Bizim için dev bir adım bu. Yine bu ikinci albümde, "Talk To Me" adında, biraz farklı bir şarkı vardı, çok coşkulu, neredeyse tumturaklı, vahşi bir şarkı. Bize başka bir yol gösteren bir parça. Ve her albümde bu böyle gidiyor. Bugün, daha şimdiden önümüzdeki yeni yolları şöyle böyle görüyoruz. Biraz geniş, büyük formatlı şeyler var. Ama aynı zamanda "Bathtime" gibi kapalı, iç daraltıcı şeyler de... Dört kanallı bir aletle rahat rahat kaydedilebilecek bir şarkı.

Yaylılara yatkınlığınız nereden geliyor?

Dickon: Ben küçükken keman dersleri almıştım. Birçok nedenden ötürü bundan hiç hoşlanmıyordum -disiplin, hocalar, yoğun çalışma, bitmek tükenmek bilmez ruhsuz alıştırma... Futbol oynamayı, arkadaşlarımla takılmayı tercih ederdim. 11-12 yaşlarındayken artık yeter dedim. Kendi müziğimi yaratmak istiyordum. Çeşitli gruplarda gitar ve elektrikli keman çalmaya başladım. Bir özgürlük duygusu hissederek olmuştum, ama gerçekte aynı okul yollarına giriyordum: Dinlediğim albümlerden etkileniyordum, gitan Byrds gibi çalmaya çalışıyordum. Müziğin temelini, teknikleri öğrenmek çok önemli. Bugün bir klasik eği-

timden geçmiş olmaktan çok memnunum. Bu sayede Tinders-
ticks'in düzenlemelerini çok fazla zorluk çekmeden yapabiliyo-
rum. Ama öğrendiklerimizden sıyrılmayı bize yeteri kadar öğ-
retmediklerini düşünüyorum. Teorilerden, etkilerden kurtulmak
her şeyin başı. Ben kendim bile keman tekniğimi çok iyi bul-
muyorum. Bize eşlik eden müzisyenler, benden çok daha iyi,
çok daha fazla ustalar. Ama onları alışkanlıklarını unutmaya,
edindikleri kalıpları bırakmaya teşvik ediyorum. İlk başlarda bu
hep çok zordur. Ayaklarını gelenekten kurtaramazlar bir türlü.
Biz kendimizi daha soyut, daha heyecana dayalı, daha dışavur-
umcu bir hat üzerine yerleştiriyoruz.

Şarkılarınız çoğunlukla son derece basit. Zaman zaman bu kadar açık seçikliğe kapılmak sizi endişelendiriyor mu?

Dickon: Şarkılarımızın büyük çoğunluğu, hakikaten temelde çok basit. Öyle sanıyorum ki, bu bizim müziğimize hem tutarlı, uyumlu, hem de kırılgan bir özellik veriyor, bu da sonuçta bir gerilim yaratıyor. Küçük şeylerden yola çıkıyoruz. Son albümdeki "Dancing", buna iyi bir örnek. Diğerlerinden epey önce, uzun zaman önce kaydettiğimiz bir parçaydı. Onu nasıl daha iyi yapacağımızı bilemiyorduk. Ona bir çekidüzen vermeye çalıştık ama hiçbir şey uymuyordu, çok kafa patlattık. Tam mik-sajdan önce, biraz da tesadüf eseri bulduk, minimalist yapının ötesinde, bu şarkının kendine özgü bir güzelliği, hassas, kırılgan bir özelliği, büyük bir etkileme gücü olduğunu fark ettik. "Curtains"ı kaydetmemiş olsaydık, bakış açımızın böyle gelişmeyeceğinden eminim. Gelecekte bu yolda daha fazla ilerleyeceğimizi, keşifler yapacağımızı düşünüyorum, daha fazla sadeleşme yoluna gideceğiz. Her zaman yaylıları ve bakır nefeslileri kullanacağız, ama bu illa aynı yeri işgal edecekleri, aynı rolü oynayacakları anlamına gelmiyor.

Genellikle sizi birbirine çok bağlı, dışarıya kapalı bir grup olarak tarif ediyorlar...

Stuart: "Dışa kapalı" mı, buna gülerim işte. Hep kendimizi biraz izole, uzakta hissettik. Bu çok kendi halinde, temiz bir duygu, ne ağlamaklı, ne de özellikle geliştirilmiş bir şey. Farklı olmak için çırpınıyoruz, bunu göstermek için damlara çıkıp tepinmiyoruz. Etrafta olup bitenlerle karşılaşırsanız biz biraz farklı kaçıyoruz, hepsi bu. Ama yine de gözü kendisinden başkasını görmeyen, ilgisiz, meraksız insanlar değiliz. Hepimiz müzik dinliyoruz, kitap okuyoruz, etkilerden besleniyoruz. Ama bir kere Tinderssticks're olduktan sonra, onları aşmak lazım.

Dickon: Aramızdaki uyum, farklılıklarımızı, farklı karakterlerimizi örtmemeli. Şimdi içimizden biri gruptan ayrılrsa, bunun Tinderssticks'in sonunu getireceğini düşünüyorum. Aradan zaman geçtikçe bu daha iyi görülüyor. Biz her bir oyuncunun yerinin doldurulabildiği bir futbol takımı değiliz.

Aranızda çok büyük bir karşılıklı etkileşim var. Tıpkı küçük bir kartopunun çığa dönüşmesi gibi, birinin eksilmesi telafi edilemez bir hal...

Stuart: Şu an için Tinderssticks'den sonrası diye bir şey düşünemiyorum. Onun dışında gidecek bir yer göremiyorum. Sağladığımız başan ne olursa olsun, bu grup her şeyden önce bir hayat tercihi.

Her birinizin Tinderssticks'den önceki müzik deneyimleri çok fazla işinize yaradı mı?

Dickon: Tanıştığımızda, hepimizin müzik sanayinin gerçekleri ve grup çalışmasıyla bir bağı olmuştu. Ego problemlerini aşmıştık. Tinderssticks'den önce, bir plak şirketiyle anlaşma yapmak için çırpınan, kendi dinleyicisini yaratmak için Londra'da habire konserler veren bir takım müzisyenlerle çalışıyordum. Fuzuli bir şekilde delicesine bir enerji harcarken kendimizi tüketiyor, ama çalıştığımız hissine kapılıyorduk. Tahammül edilebilir gibi değildi, ben de bıraktım. Tinderssticks'le beraber her şey kesinkes değişti. Ne pahasına olursa olsun, ünlü olmaya hiç çalışmadık.

Stuart: İlk albümümüzle bir anda büyük bir başarı yakalamamız bizi çok altüst etti. Gösterilen tepkiler beni fena halde huzursuz etti. O kadar uzun bir süre sadece kendimiz için çalışmıştık ki... Albümlerimizin dinleneceğini, anlaşılacağını beklemiyorduk. Öte yandan, geçmişteki deneyimlerimizin, müzik sanayii ile ilişkilerimizde büyük yardımını gördük. Hemen şartlarımızı koyduk, bugün kimse bunları tartışmıyor. Teorik olarak, herkesin böyle davranması gerekiyor, yapılamayacak bir şey

Bu albümün pek çok şeye yeniden bir doğru kazandırdığını düşünüyorum. Tıpkı bir madene inmişiz gibi, ta en baştan beri yaptıklarımızın özünü getiriyoruz. Bu, bizi değişmeye yöneltiyor. Bundan sonra yapacağımızın bu albümün formunda olmasını istemem. Artık bir daha geri dönmeyeceğimiz yerlere gittik. Bugün hissettiğimiz özgürlük duygusunun eşi benzeri olamaz.

yok ortada. Genç grupların, plak şirketlerinin kendilerine turne organize etmesinden, içlerine sinmeyen klipleri dayatmasından şikayet etmeleri beni hep şaşırtmıştır.

Bir süre sonra hep aynı insanlarla beraber çalmak, biraz rahata kaçma riski taşıyor mu?

Stuart: Rahatlıktan korkmak, bir anlamda, yapabileceğinden değil, yapamayacağından korkmaktır. Ben, bizim ilerleyebileceğimizi, kendimizi yenileyebileceğimizi düşünüyorum. Her halükârda, bizim açımızdan hiçbir şey o kadar aydınlık, o kadar rahat değil. Fikirler geliştirmek, bunlara hep beraber varmak, bu çok büyük bir şey... İnsanın korkması lazım. Ama bu öyle ölümcül, dehşetengiz ya da iç karartıcı manada bir korku değil, imgelem, fikirler, heyecanlar anlamında. Yıllar geçiyor, ve hep giderek beni ürküten albümlerin sayısı azalıyor. Müziğin yine de böyle bir gücü var. Son albümümüzde, bir an için çıkarmayı düşündüğüm bir-iki şarkı var. Müzik, sözler çok fazlaydı, aşırıydı, tahammül edemiyordum. Sonra, sahne ayrı bir mesele. Alkolle iyice kafayı bulup ısınmadan bir konsere başlamıyorum. Çok fazla asabiyim. Rahatlık bunun neresinde, anlamıyorum. Yapmamız gereken şeyler bizim kontrolümüz dışında pek çok şeye bağlı, kırılgan ruh halleri, duygular... Bu bazen beni hasta ediyor. Ama hiçbir zaman bütün bunların üstesinden gelemeyiz, denemiyoruz bile.

Zaman zaman hayal kırıklığına uğruyor musunuz?

Stuart: Bizim müziği ele alış tarzımızda, müziğin içine soluk alıp vermeler, nefes, zaman zaman sessizlik koymamızda rock bir zihniyet olduğunu düşünmüyorum; özellikle istemediğimizden değil. Sadece, hakiki rock renginde yazamıyoruz şarkıları. Ben alanda, kiminle olursa olsun, kendimizi rekabet içinde görmüyoruz. İlk zamanlarımızda çok hızlı, aşırı sert vuruşlu bir ritm box'la çalışıyorduk. Sonra bir gün, arkadaşımız Al bir provamıza gelmişti. Bizimle bateri çalmayı önerdi. Tıpkı bir makina gibi, çok kontrollü, dümdüz çalmaya başladı. Bizim belediğimiz böyle bir şey olduğunu sanıyordu. Her zamanki çalışmanın, inceliğinin tam tersiydi. Bunu becerebilmek için o kadar konsantre oluyordu ki, görseniz, kafası patlayacak sanırdınız. Hemen bu yanlış anlamayı çözdük. Ne onun ne de bizim istediğimiz buydu. Al'ın kendisi de araştırmak, yeni şeyler keşfetmek istiyor. Perküsyonlar, bongolar, daha Latin ritm sazları üzerine yaptığı işler bunun kanıtı.

Tinderssticks'in müziğinde mizahlı bir yan, bir komedi de var, öyle değil mi?

Stuart: Büyük bir gülünçlük duygusu var, bu açık. Bütün bunlar hakkında düşünmeye başlayınca... Şarkıcı olmak, altına işeyecek kadar gülme, öyle değil mi yani? Biliyorum pek öyle etrafa neşe saçan insanlar değiliz. Mizah duygumuzu paylaşan az sayıda insan var. Müziğimizde hakikaten çok eğlenceli bulduğumuz şeyler var mesela. Bir atmosfer, cümleler, bir düzenleme, çeşitli incelikler... Her neyse, bunlar sadece bizi güldürüyor. Bazen de tam tersine, bize çok hafif ve eğlence-
li gelen şeyler, daha sonra üzerine çalıştıkça ciddi, ağır bir hal alabiliyor. İkinci albümde, Dave'in yazdığı "My Sister" örneğin, daha ziyade canlı bir şarkıydı. Ama bir kere kaydedildikten, artık albümde dondurulduktan sonra bize son derece uğursuz, ruh daraltıcı geldi. Bu dönüşümler benim çok hoşuma gidiyor.

Dickon: Teatral bir yanımız olduğu açık. Yaptığımıza daha fazla bir boyut kazandırmamız için, sahnede bunun gerekli olduğuna inanıyorum. Tabii ki şarkıların mahrem, içe dönük yapısını bozmadan...

Stuart: Yaptığımız işi fazlasıyla ciddiye aldığımız aşikar. Ama hiçbir zaman yaptıklarımızı öyle çok kıymetli, çok etkili bulmadım. İkinci albümümüzü kısa bir süre önce yeniden dinlediğimde, işleri oluruna bırakmış olduğumuzu gördüm. "İş olacağına varır" diyen kaderci bir yanımız var doğrusu. Ama bu beni telaşlandırmıyor. Kendimi başarısız, beceriksiz, mağlup gibi görmüyorum. Olağandışı, uç anları ve duyguları, mümkün olduğunca alçakgönüllülükle ve insani bir şekilde anlatmak ihtiyacı duyuyorum sadece. Aşkın ne olduğunu biliyor muyum? Hayır. O zaman etrafından dolaniyorum, ve bazen de tam kalbine isabet ettiriyorum. Bu malzemeyi incelemek için inilmesi gereken bir merdiven var. Tinderssticks'le beraber yazmak, söylemek, çalmak beni çok derinden besliyor. Hiçbir zaman kendimi bugünkü kadar canlı hissetmedim.

Echo&The Bunnymen

Beatles'in membaından geliyorlar. Liverpool'lu "ikinci kuşak"tan bir topluluk Echo & The Bunnymen.

Punk'ın zelzelesiyle "yeni"leşen rock dünyasında "ikinci yeni"yi başlatan Bauhaus'ların, The Cure'ların, Joy Division'ların türünden bir ekip... İsimleri Echo markalı bir davul makinasından geliyor, "Tavşanadamlar"sa işin fantezisi... Geçen yılın sonunda 80'lerin bu "kişiye özel" adamları yeniden toparlandılar, trafik kazasında yitirdikleri davulcularını yad ettiler, stüdyoya girip her şeye sıfırdan başladılar. Yeni albümün adı "Evergreen". Üstelik toplama albümleri "Ballyhoo" da yeni piyasaya sürüldü... Grubun lideri solist Ian McCulloch (kısaca Mac), solo albümlerinden başlayarak aylıkları, birleşmeleri ve değişimleri Les Inrockuptibles dergisine anlatıyor...

AYNI zamanda iyi bir adam olmak lazım

Solo kariyerini bugün nasıl değerlendiriyorsun?

Ian McCulloch: "Candleland" olağanüstü, fantastik bir albüm. "Mysterio" öyle değil. Ama yine de "Mysterio"da önemli bir şarkı var: "Vibor Blue". İlk defa bir şarkıda uyuşturucuyla yaşadığım meseleden bahsediyordum, işte bu nedenle de parçanın yansını İspanyolca söylemek zorunda hissettim kendimi. İngilizce söylemeye tahammül edemeyecektim. Electrafixion'la eğlenmek, bir grupla beraber tekrar sahneye kavuşmak ve ilhamın geri gelmesini beklerken vakit öldürmek istiyordum. Sonra bıktım, sıkıldım. "Eninde sonunda, günün birinde bunları çalacak iyi bir grubum olduğunda daha çok işe yararlar" diye düşünerek bir kenarda şarkılar biriktirmeye başladım. "Nothing Lasts Forever" gibi şeyleri Electrafixion'a vermek istemiyordum.

Yuvaya geri gelme, Bunnymen'e dönme ihtiyacı duyuyor muydun o zamanlar?

Daha ilk günden beri gitmenin bir hata olduğunu biliyordum, ama kabullenmem söz konusu değildi. "Candleland"ı kaydettiğim zaman, bunun bir solo kariyerin başlangıcı olduğunu düşünmüyordum. Böyle bir şeye ne ihtiyacım ne de arzum vardı. Tek istediğim, özel hayatımdaki bazı parçaları düzene koymak için, kendi köşeme çekilip karanlık ve depresif bir albüm kaydetmekti. Kafamdaki, hüznü bakımından "The Killing Moon"dan daha da ileriye gitmekti. Dokuz yıl boyunca, sanki özgürleşmiş, kurtulmuş gibi yaptım, ama kendi kendimi kandırdım. Her şey bir yana, bir şey aşıkardı: Ruhum Echo & The Bunnymen'e aitti. Ve sonunda bunu kabul ettiğimde, kendimi sırtımdan büyük bir yük kalkmış gibi, müthiş hafiflemiş hissettim. Bir anda, artık günün 24 saati Ian McCulloch olmak zorunda kalmaktan kurtulmuştum. Bu dönüşümü kabullendikten sonra, Liverpool'da, sokakta eve dönerkenki halimi bugün gibi hatırlıyorum. Deli gibi sevinçliydim, kendi kendime, "farkında mısın, Echo & The Bunnymen'de söyleyeceksin" diyordum. Kaybettiğim özgüven bir anda geri gelmişti.

Solo çalıştığın bu dokuz yıl boyunca rol mü yaptın?

Blöf yapıyordum. Yalan söyleyebilmek için çok fazla içiyordum, ama içimden bunun sahte gözüktüğünü biliyordum. Üstelik Echo & The Bunnymen'i kendimi bir role hapsedilmiş hissettiğim için terk etmişim, bunu aşacağımı düşünüyordum, daha beteri oldu. Sürekli 'cool' olmak, inatla her an şeytani ve alaycı davranmak, çenebaz ve küstah olmak gerekiyordu... Bütün bunlar Bunnymen'in son iki yılındaki, 87-88'deki hatalardı. Evet, o zaman çalmaya, kayıt yapmaya, tınelere çıkmaya, orda burda çalmaya kendimizi zorlamıştık. Ama eskiden her şey çok doğaldı: Ben, dünyanın en iyi grubunda çalan bir yıldızdım. 13 yaşındayken Bowie'yi gördüğümünden beri hayalini kurduğum her şeye ulaşmıştım: Sanki seçilerek gökten yeryüzüne gönderilen adamdım... Ama aynı zamanda aptal oynamıştım, insanlara kötü davranıyordum. Oysa bugün daha yakın, daha anlayışlı, yardıma açık olmak istiyorum. İnsanları yanıltmak, hayal kırıklığına uğratmak istemiyorum artık.

Bu bilinç durumu nasıl hasil oldu?

Bir konserinin ardından, Leonard Cohen'i hayranlarıyla sohbet

Eskiden her şey çok doğaldı: Ben, dünyanın en iyi grubunda çalan bir yıldızdım. 13 yaşındayken Bowie'yi gördüğümünden beri hayalini kurduğum her şeye ulaşmıştım: Sanki seçilerek gökten yeryüzüne gönderilen adamdım...

BÜTÜN ESERLERİ:

Echo & The Bunnymen
Crocodiles (1980) • Heaven Up Here (1981) • Porcupine (1983) • Ocean Rain (1984) • Echo And The Bunnymen (1987) • Reverberation (1990) • Evergreen (1997) • Ballyhoo (1997)
Ian McCulloch (solo):
Candleland (1988) • Mysterio (1992)

ederken gördüğümde... O zaman, herkese tepeden bakan, burun havalarda ama hakikaten siktir boka herifin teki olduğumu düşündüm. Bir tür baba figürü olmaya hiç niyetim yok, ama iyi bir şarkıcı olmanın insanların hayatını sarsmaya yetmediğini biliyorum. Aynı zamanda iyi bir adam da olmak lazım. Öyle olunca, insanlar şarkılarda söylediklerime inandığını, samimi olduğumu, bunun sadece bir gösteriden ibaret olmadığını anlayacaklardır.

Yeni albümünüzde bir şey çok dikkat çekiyor: Senin sözlerin hiçbir zaman bu kadar şahsi olmamıştı.

Şarkılarımda kendimi bütün çıplaklığıyla ortaya koyduğumu hissediyordum, ama aslında bir örtünün, bir zırhın arkasına gizleniyordum. Kimsenin anlamadığı, neredeyse şifreli bir dille yazılmış şarkılar söylemekten usanmıştım. Ama başka türlü de yapamıyordum. Güvensizlik, tecrübesizlik vardı... Hesapta açık gözük ediyordum, uslu çocuğu oynuyordum, ama fena halde kendini beğenmişim, çok saçmaydım... Bugün beynimden çok yüreğim şarkı söylüyor.

Bu fazlasıyla Liverpool'lulara özgü bir şey değil mi: İnsanlar duygularını göstermeye korkuyorlar...

Sadece işi şakaya vurarak yapabilirsin bunu, kasıntı bir tip olarak görünmeden duygularını açığa vurmanın tek yolu budur. Hem sonra, insanları aptal bulduğun zaman onlarla konuşmanın ne alemi var ki? Yıllarca insanlığın ilgiye layık olmadığını düşündüm, herkese tepeden bakıyordum. Her şey sadece hayal kırıklığı ve aşağılamadan ibaretti, çaba harcamak için bir neden görmiyordum. Akşamları eve geliyordum ve başkalarıyla en ufak bir ilişki bile kuramayacak durumda olduğum için kendimden nefret ediyordum. Öyle bir hale gelmişim ki, kendi ailemin bile benim için ne anlam ifade ettiğini unutmıştım, kendi çocuklarımı ihmal ediyordum. Kendi küçük dünyama sığarak her şeyi bir kenara itmişim, başka hiçbir şeyi işlemiyordum. "Saçların havalı mı?" gibi saçma sapan, anlamsız şeyler hayatının merkezi olmuştu. Bu kişilikten hakikaten kurtulmam gerekiyordu. Hiç kimse farkına varmadı ama, ben çok derin bir kriz geçirdim. Buna rağmen, dışarıya karşı görüntüyü kurtarıyordum, her zaman, gece hayatına düşkün, çenebaz, uçuk Mac'tim.

Yuvaya dönüşün insanları şaşırttı mı?

Solo çalıştığım yıllar boyunca, karım bana söylenip duruyordu: "Kıcını kaldır da bir şeyler yap, kıpırda biraz!" Ayağımda çoraplar, üstümden bir tişört, traş filan olmadan bütün gün boş boş dolanıyordum... O söylenmeye başlayınca da çıkıyordum. Ama ben de tıpkı babam gibi, iki dirhem bir çekirdek olmadan dışarı çıkmayı beceremiyordum. Hayatımın nasıl aylak, nasıl boş bir hale geldiğini kimse tahmin edemez. Yalnız kaldığım anda kendimi salıyor, çöküyor, depresifleşiyordum... En beteri de otel odalandır. Onun için geceleri hep dışarda geçiririm, nerede olursa olsun, kiminle olursa olsun takılırım: Odanın kapısını kapatıp içeri çekilmem gereken andan korkarım; yatak kendi yatağım değil, kendi evim değil, buraları beni ürkütür. O zaman, yazmaya koyuluyorum... "Forgive" ya da "Nothing Lasts Forever" gibi şarkıların bana çok yardımı dokunmuştur. Çok kazi yaptım

ve kendi derinliklerimde bir sürü şey keşfettim. Sonunda, artık duygularımı basit, sade ve kesin kelimelere dönüştürebiliyorum.

İletişim kurmaktaki sıkıntı uyuşturucu ve alkole mi bağlıydı sence?

Hep çok fazla içiyorum, arada sırada, denk geldiğinde uyuşturucuya takılıyorum. Eskiden bunlar benim tek varoluş sebebim haline gelmişti, mesele de bu zaten. Uyuşturucuya eğlenmek için değil, öylesine, rutin bir faaliyet olarak takılıyordum. Kendime kesinlikle hiç inanmıyordum, kendimden kaçmak için ne mümkünse yapıyordum.

Oysa bugün, odamda, elimin altında her zaman gitarımın olmasının gerektiğini hissediyorum. Şarkılarla ilgili fikirler sürekli zihnime hücum ediyor –uzun süredir böyle bir şey olmuyordu. Bu dönüşümün hedefi çıtayı çok yükseğe çekmek; Echo & The Bunnymen'in adını kirletmeye kimsenin hakkı yok.

Tekrar geleceği düşünmeye ne zaman başladın?

Electrafixion'un ABD'deki son turnesinin ardından. Artık hiçbir anlamı kalmamıştı: İnsanlar sürekli olarak Echo & The Bunnymen'in şarkılarını dinlemeye geliyorlardı, sonunda Bunnymen şarkılarından beş-altı tane söyler olduk sahnede. Ben bu fikri çok saçma buluyordum ama, arkadaşlarımla ne zaman bu konuda konuşsam coşkuyla karşılıyorlardı. Sonunda bu heyecana yenik düştüm ben de. Hepimiz bir araya geldiğimizde ne olduğunu bilmiyorum ama, bu kıvılcımı solo çalışırken hiçbir zaman yakalayamadım. Daha ilk single'ımız "Pictures On My Wall"dan itibaren bir karakterimiz vardı. Birbirimize güven veriyoruz, kendi kendimizi aşmaya zorluyoruz. On yıllık küskünlükten sonra tekrar bir araya geldiğimiz gün, sihir ve masumiyet de anında geri geldi.

Hâlâ eskisi kadar rekabetçi misin, yoksa artık rekabet etme duygusu anlamsız mı gözüküyor sana?

Rakiplerimize karşı saldırgandım, çünkü U2'yla, Simple Minds'la ya da hatta The Cure'la karşılaştırılmamız söz konusu olamazdı. 80'li yılların damgasını silmek hayati önem taşıyordu, çünkü bu döneme karşı en ufak bir yakınlık, bir ilgi duymuyordum. 80'li yıllarda Amerika'da başarıyı yakalamak için, salak havalarında olmak gerekiyordu, biz de bu rolü hep reddettik. Bugün bizim çağdaşlarımız Oasis, Radiohead, Supergrass, Smashing Pumpkins –savaş bitti artık, rakiplerimizin müzikleri-

Bizim NME'nin kapağına çıkabilmemiz yıllar süren çaylaklık döneminin ardından oldu. Şimdi bakıyorum, eline gitar alan önüne gelen ucuz orospu grup daha ilk single'ında kapağa çıkıyor. Radiohead ya da Pavement gibi paryalar başarılı olduğunda hoşuma gidiyor, çünkü onların durumu bizim hikayemizi hatırlatıyor.

başarılı olduğunda hoşuma gidiyor, çünkü onların durumu bizim hikayemizi hatırlatıyor.

Bu son yıllarda kendi halin seni korkutuyor muydu?

Evet... Her şeyin bittiğine, dımdızlak kaldığıma emindim... Yeniden yön değiştireceğimi düşünüyordum, kendimi kiralık katil olarak tahayyül ediyordum... Sadece ertesi günü bekleyerek yılları heder etmişim, sıfırı tükettiğime emindim. Korku, bundan başka bir şey tanıımıyordum: Doğduğum günden beri korkuyorum. Her şey beni korkutuyor. Belki de işte bu yüzden çenebaz ve küstahtım: Korkularımı savuşturmak için. Bu yüzden Liverpool futbol kulübüne can simidine sarılır gibi tutundum: İnsanın etrafında bu kadar dayanışma olunca, arkasında yenilmez bir takım olunca korku da haliyle olmuyor. Ufakken, kahramanlarımla hep insanüstü kişilerdi, Bill Shankly (Liverpool kulübünün efsanevi başkanı), Bowie ya da Muhammed Ali gibi... Onlar sayesinde daha az korkuyordum. Bugün, iki kızımın hayat karşısında aynı korkuyla büyümeleri için elimden ne gelirse yapıyorum. Huzur içinde uyumaları için onlara şarkılar söylüyorum... Bateristimiz Pete de Freitas motosiklet kazasında öldüğü gün, öylesine eli böğründe, ne yapacağını bilemez bir halde kalmıştım ki, ağızdan tek bir kelime çıkamadı. Küçük kızım Candy'nin odasına çıktım ve ona Liverpool taraftarlarının marşını söyledim: "You'll never walk alone"... Uykuya daldıktan sonra, başka zaman söylemeye cesaret edemeyeceğim şeyler anlatıyorum ona. Nihayet yumuşak, duygulu bir insan olabiliyorum... Her ne kadar rolüm katı ve 'cool' bir herif olmasa da, ağlayabilmek istiyorum. "Jerry Maguire" gibi bir film, "Lord Jim" gibi bir kitap beni hiçkırı hiçkırı ağlatabiliyor. Dünyada en çok sevdiğim şey, kendimi salıp iki gözü iki çeşme ağlamak.

Çeviren: S.I.

NEW RELEASES

Paul Weller
Heavy Soul

BLUES TRAVELER
Straight On Till Morning

PolyGram

RAKS MÜZİK

CD • MC

Çıktı

Cohen tefrikasında bu ay altıncı ve son bölüm... İlk etabı 30-31 Mayıs 1991'de Paris'te gerçekleştirilen, 13 Haziran'da Los Angeles'da cılası çekilen, uzun lafın kısası, üç gün üç gece süren tarihi söyleşi Roll'un altı sayısında toplam 14 sayfaya yayıldı. Les Inrockuptibles dergisinin değerli genel yayın yönetmeni Christian Fevret'ye ve Bay Cohen'e tekrar tekrar teşekkürler...

Leonard Cohen

Leo-zen

İnsanın kendi kendini incelemesi

"New Skin For The Old Ceremony" albümünüz tam Arap-İsrail savaşı sırasındaydı. Sizin ağzınızdan bu kadar çok savaşçı sözcük duymak şaşırtıcı oldu: "savaş", "düşman"...

Leonard Cohen: O sıralar savaşçı bir ruh hali içindeymişim diye tahayyül ediyordum. Kendi kendimle savaş halindeydim diye düşünüyordum... Bu albümde neler var? "Field Commander Cohen", "Lover Lover Lover", "Who By Fire", "There Is A War"... Evet, çok fazla savaş şarkısı var. Hangi seneydi? 73 mü? 74 mü? Yeni albümü dinlediğinizde, şimdi hakikaten öfkeli olduğumu göreceksiniz... (gülüyor) 73'de, Yom Kippour savaşı patlak verdiğinde, gönüllü yazdım. Yunanistan'daydım, ve hiç düşünmeden, atlayıp uçağa İsrail'e gittim ve hizmet ettim. Bir cipimiz vardı, cephenin çok yakınına kadar gidiyorduk ve nerede bir yaralı görürsek şarkı söylüyorduk. Sadece savaşa katılmak için gitmenize izin veriyorlar. Yoksa evden çıkamıyorsunuz. Evden çıkmak için bir "bahane"ydi. Evden sadece hayatınızı kazanmak ya da savaşa katılmak -bu meşru- için çıkmanıza izin veriliyordu. Eğer kardeşleriniz saldırıya uğradıklarını düşünüyorlarsa ve sizin de sorumluluk duygunuz varsa, oraya gidiyorsunuz. Bu benim için hem görev hem de bir kaçamaktı.

Budizmle ve zenle ilk defa ne zaman karşılaştınız?

Onlarla hiç karşılaşmadım, beni çok ilgilendirmiyorlardı. Ama yirmi yıl önce bir adamla karşılaştım, ona çok hayranlık duyuyordum, Benden daha yaşlıydı, bir şey biliyor gibiydi. Bildiği şeylerden biri nasıl içki içileceğiydi. Nasıl içileceğini onunla öğrendim. Ve yaşlı bir zen rahibiydi o. Birkaç yıl önce bana şöyle dedi: "Leonard, seni on sekiz yıldan beri tanıyorum ve bu süre boyunca seni hiç dinime ikna etmeye çalışmadım. Sana sadece sake ikram ediyordum." İşte benim budizmle ilişkim böyle oldu: budizm de zen de hiç ilgimi çekmiyor. Benim ilgimi çeken, yaşlı dostumla birlikte içmek ve onunla birlikte olmak. Ayrıca meditasyon salonunda oturmak da çok hoşlanıyorum çünkü telefon yok, tütsülerin kokusu yumuşak, çok huzurlu ve orada tahta parçanın ucuna asılı biliyorum, sabahleyin orada oturduğumda çok çok iyi... İnsanın kendi benini inceleme imkanı oluyor. Nasıl yükseliyor, nasıl çözülüyor... Ama budist teologların bu mesele hakkında söyledikleri beni çok ilgilendirmiyor.

Bu rahiple nelerden konuşuyorsunuz?

Bir kere İngilizce konuşamıyor, dolayısıyla teoloji sohbetleri yapmamız çok zor. Bana, "Bir Remy Martin konyakla Courvoisier arasındaki farkı biliyor musun?" diye soruyor, "ben bilmiyorum" diyor. "Hııımm..." Tadına bakıyor: "Hııı.. Remy Martin'in daha kadınsı bir tadı var..." İşte bu tür konuşmalar geçiyor aramızda. Dini özellikle çok

seviyor gibi bir hali yok. Dinin insanlara yaptıklarını gördükten sonra, insanları ne denli kendilerinden emin, kendinden tatmin kıldığını, onları birbirlerinden ne denli uzaklaştırdığını, ayırdığını gördükten sonra dinden tiksinnemek çok zor. Genel olarak dinin pek de hoş kokmadığını söyleyebiliriz. Tanrı sevgisi başka bir şey. Yılda en az iki kez Mount Baldy'ye gidiyorum: bir manastıra benziyor, yoğun bir zen çalışma merkezi burası. Günler meditasyon ve el çalışmalarıyla geçiyor. Mutfakta, bahçede çalışılıyor, toprak belleniyo, boya yapılıyor. Zaman zaman bir topluluğa dahil olmak hoşuma gidiyor. Baka-cak hiçbir şey yok: günü olduğu gibi yaşıyorsunuz, teoloji yok, dogma yok. Dışardan değil, içerden sert, çetin bir hayat sürdürüyorsunuz. Sabah saat 3'de kalkıyorsunuz, iki saat meditasyon salonunda oturuyorsunuz, kahvaltıyı hazırlıyorsunuz, temizlik yapıyorsunuz, boya yapıyorsunuz, bahçeyle meşgul oluyorsunuz, sonra yeniden meditasyon salonunda oturuyorsunuz. Ve kendi araştırma gücünüzle, kendinizi inceliyorsunuz. Gerekliğinde eğiticinin yardımını alıyorsunuz ama, teoloji yok.

Hep daha derine gitme arzunuzdan söz etmişsiniz. Bu pop-star konumuyla çelişkili bir şey değil mi?

Başkalarının daha derine gittiğini görmek istiyorum, kendimin değil. Ben çekip gitmek istiyordum, kendi kendimle teması kaybetmeyi isterdim. Böyle bir şansım yok (gülüyor)... Bir pop şarkıcısı olup olmadığımı bilmiyorum. Sık sık turneye çıkmıyorum, belki üç ya da dört senede bir çıkıyorum, bu durumda da birkaç ay boyunca "pop-singer"ım sanırım. Geri kalan zamanda başka bir şeyim.

75'de "Desire" albümünü Bob Dylan şu sözlerle size adamıştı: "This is for Leonard, if he's still here." (Leonard için, eğer hala oradaysa.) Ortalıktan kaybolmayı seviyor musunuz?

Bu benim hayatımın ritmi gibi geliyor bana. Çalışmamı hazırlamak çok zaman alıyor, ve tamamladığı anda, onu yola koyuyorum ve şarkı söylüyorum. Bittiğinde, bir sonrakini hazırlamak için dönüyorum. Öyle büyük bir strateji yok, sadece faaliyetin ritmi böyle. İnsanlarla saklambaç oynamıyorum. Bunlar kafamı meşgul etmiyor.

77 yılındaki "Death of a lady's man" plağınızın kapağındaki kim?

Esmer olan çocukların annesi, daha açık renk

Kölenin seçme hakkı yoktur. Ben de kaçmaya çalışıyorum ama, beni yakalıyorlar, zincire vuruyorlar ve masanın başına oturtuyorlar, sanki şarkılarım beni masama bağlıyormuş gibi... Şimdi artık yaşlı bir köleyim, o kadar sık kaçmaya çalışmıyorum. Bazen hastalandığım oluyor. O zaman beni çalıştırmıyorlar, evin içinde aylak aylak gezinmeme izin veriyorlar.

saçlı olan bir dostumuz. Montreal'de bir polinezya lokantasının fotoğrafçısı çekmişti. Masa masa dolaşıp bütün müşterilerin fotoğraflarını çeken bir adam... Şarkıları seviyordum, ama nasıl söyleyeceğimi hakikaten bilemiyordum. Bugün çok daha farklı söyledim. Ayrıca prodüksiyon aşamasında da sorunlar yaşamıştım. Phil Spector'la çalışmak zordu.

Ama Phil Spector'u biliyordunuz, adı eksantrik ve megalomana çıkmıştı... Şarkılarını biliyordum, işini çok seviyordum. Ama onunla birlikte stüdyoda çalışmanın ne demek olduğunu bilmiyordum! Burada Los Angeles'da, Troubadour'da verdiğim bir konsere gelmişti. Konserden sonra Phil bizi evine davet etti. Klima cihazı yüzünden ev buz gibiydi, 4 derecedeydi. Gidemeyelim diye kapıyı kilitletti. Ben de ona "Bak Phil, eğer bizi buraya böyle hapsettirsen, sıkıntıdan patlayacağız" dedim. "Madem burada kapalıyız, o zaman beraber birkaç şarkı yazalım." İşte o gece başladık. Şarkıların yazılması aşağı yukarı bir ay sürdü, harikaydı. Çünkü Phil sizinle yalnızken çok hoş bir adam. Ben sözleri yazıyordum, sonra o şarkı üzerinde çalışıyordu, daha sonra melodiyi uyumu sağlamak için sözleri tekrar gözden geçiriyordum, birbirimizle fikirlerimizi paylaşıyor, birbirimize danışıyorduk. Ama stüdyoda, çevrede başka insanlar da

varken, tamamen bambaşka bir insan oluyordu. Çok kibar, düşünceli bir insan ama sert, hoyrat, şiddet düşkünü bir insan gibi davranıyordu: bütün etrafı ateşli silahlarla doluydu, silahlı korumalar, kurşunlar ve şarap şişeleri etrafa saçılıyordu... Biraz tehlikeli bir ortam oluyordu... Phil'in sevimli bir insan olduğunu söylemiyorum ama, tehditkar da değildi. Sadece bir keresinde boğazıma dolu tabancayı dayadı ve bana "Seni seviyorum Leonard" dedi. Ben de ona "Umarım beni seviyordun Phil" diye cevap verdim (gülüyor).. Stüdyoda, bir kere tabancasını bir kemancıya da doğrultmuştu, adamı kemancının kutusuna koyduğu gibi koşarak gitmişti... Ama aynı zamanda, Phil için de pis bir dönemdi. Benim annemse lösemiden ölüm döşegindeydi, Montreal'de Los Angeles arasında mekik dokuyordum...

Phil Spector'ı Debussy döneminde bulmayı umduğunuz, ama onun Wagner döneminde olduğunu söylemişsiniz...

Evet... İçinde bulunduğu hava beraber çalışmayı imkansız kılıyordu. Bu albümü ilk çıktığında hiç sevmiyordum, ama şimdi benim için çekici bir ya-

nı var. Orkestrasyon çok parlak, ama "şan"ları, okumaları beğenmiyorum. Sadece ilk ses kayıtları kullanıldı. Phil çok tuhaf bir haldeydi, sağ solu hiç belli olmuyordu... Gizli gizli miksağı yaptığında ben orada değildim. Her gece bütün bantlara el koyuyordu... Onların üstünde çalışmadım. Tamamen bitirdikten sonra albümü plak şirketine verdi, ben sadece evet ya da hayır demek durumundaydım... Bu da tarihin, hikayenin küçük bir parçası sadece (güliyor)... Bir an için, acaba ben de koruma görevlileri tutsam ve Sunset Bulvarı'nda onunkilerle kapışsam mı diye düşünmüştüm (güliyor)... Ondan sonra Phil'i bir daha hiç görmedim. Toplumdan çekilmiş bir halde yaşıyor, ben de öyle. Telefonda konuştuk ve barışma teminatı olarak ona bir çift kırmızı pantolon askısı gönderdim.

Hakkı çok yenen bu olağanüstü albümde, sizin en korkunç cümlelerinizden biri var: "Whatever happened to my eyes hapened to your beauty." Bazı sözlerinizin acımasızlığı sizi hiç ürkütmüyor mu?

Daha hiçbir şey duymadınız (güliyor)... Bu güzel bir cümle. Bu konuda söyleyecek bir şeyim yok, kelimeler geliyor, size doğru gelen bir biçimde onları işliyorsunuz.

77 yılı, aynı zamanda, özellikle de eski jenerasyona saldıran punk'ın patladığı yıldır. Punk karşısında sizin tavrınız nasıl oldu?

Farklı müzikal hareketlerden her zaman haberdar oldum, ama ben hep kendi yolumu izledim... Bu müziği seviyordum, takdir ediyordum. Beni sevdiklerini sanıyorum. Onların duruşunu, tavrını anlıyorum her şeyi yok etme, tahrip etme isteğini ben çok sık duydum. Hiç kuşkusuz, "The energy of slaves" gibi bir kitabın yarattığı duygu bu. Bu tavır bana yabancı değildi, benim çok hoşuma giden bir yanı vardı.

Bu kuşaktan çıkan bazı topluluklar sizin şarkılarınızı yorumluyorlar. Onları bitirmek, bu hale getirmek, kaydetmek için bu kadar zaman harcayan siz, şarkılarınızın elinizden kaçmasından rahatsız olmuyor musunuz? Onları suçluyor musunuz?

Şarkılarımın benden kaçtığını görmek beni mest ediyor!.. Benim şarkılarımdan oluşan bir albüm kadar hiç bir şey beni mutlu etmezdi. Niçin onları suçlayayım ki? Benim şarkılarımı ele alış biçimleri bana doğru geliyor. Birisi kalıp da benim parçamı çaldığı zaman bütün eleştirel yanlarım askıya alınıyor. Nasıl olursa olsun, bu parçaları yorumlayış tarzlarını dinlemeye bayılırım.

84 yılında piyasaya çıkan son yayınız, bir sureler derlemesi olan "Le Livre de misericorde"u ("İnayet Kitabı") size yazdıran ne oldu?

Bu biçimde konuşmak için duyduğum yoğun ihtiyaçtan çıktı. Ve en azından sırtınız yere gelmedikçe, bir umutsuzluk duymadıkça hayatınızda bir aciliyet hissetmedikçe böyle konuşmazsınız. Bütün sözlerimiz önemlidir, ama bir yanda "inayet", diğer yanda "hüküm" dini tecrübenin iki kutbudur. Ama önemli olan bu değil, o anda tam bu tarzda konuşmam gerekiyordu. Miras aldığım geleneği, İncil'den gelen konuşma tarzını, sureler, kutsal okumaları göstermek, doğrulamak da istiyordum. Bu geleneği yaşamış olmaktan duyduğum minnettarlığı ifade etmek istiyordum.

"Various Positions" albümüyle, 84'de sesiniz bir kez daha değişti: Hiçbir zaman olmadığı denli derin burada...

Evet, o zaman kendime daha fazla güveniyordum.

Bu albümde, daha sonra 88'deki "I'm Your Man" albümünüzde daha çalkantısız, daha sakin dönemlerdeydiniz galiba...

Evet, evet... Her ne kadar "I'm Your Man" sırasında oldukça kötü idiysem de... Her neyse, işin içinden güçlü bir şekilde sıyrılmıştım... (güliyor) Şimdi artık, çökmeye başladığım zaman ne yapmam gerektiğini daha iyi biliyorum sanıyorum.

Çocuklarınızla albümleriniz hakkında konuşur musunuz?

Çocukların şarkı sözlerini ezbere bilirler, bana okurlar. Kendini tamamen müziğe, özellikle de siyah müziğine vermek isteyen oğlum "Tower of Song"un çok güzel bir versiyonunu yaptı. Bu konularda eleştirel bir yaklaşımla konuşmazlar benimle, bana sadece sevdiklerini ve sevmediklerini söylerler, başka müzik türleri hakkında daha fazla konuşuruz.

(Söyleşiye burada bir mola veriliyor. Sonra Leonard Cohen yeniden başlıyor anlatmaya...)

Herhangi bir bara girin ve yanınızda oturan adamla bir kadeh bir şey için... Aynı şeylerden konuş-

mayan bir insana bugüne kadar rastlamadım: Özlünen aşk, arzulanmış aşk, kaybedilen aşk, kaçınan fırsatlar, gurur duyulan şeyler, kendilerine ihanet edenler, kendileriyle arası iyi, dürüst olanlar... İnsanlığın yaşamının özü bu. İç dünyası benimkinden çok farklı bir insana hiç rastlamadım. **Kendinizle övündüğünüzü, gurur duyduğunuzu kabul eder misiniz? Bir miktar önemsizlik, boşluk duygusu gerekli midir? Sanki siz bunların hepsini hayatınızdan silip atmışsınız gibi...**

İkisini de severim... (güliyor) Rahatlığın ve mutluluğun beni ilgilendirmedikçe düşünüyorsunuz belki de. Zevk almak, haz duymak güzel bir şey. Ama kendi mizacım hakkında sağlam bir fikrim yok, çünkü sürekli değişiyor. Neye benzediğimi bilmek o kadar özellikle ilgimi çekmiyor.

Maddi şeylerle bağını koparmış bir şekilde, sizin yaşadığınız gibi yaşamının bir lüks olduğu hissi ni taşıyor musunuz?

Maddi kaygılarla bağlarımı koparmış değilim ki, kimse bunu yapamaz. Bir ailem, dostlarım, pahalı klayeli aletlerim var, arabamın kirasını ödemem gerekiyor... (güliyor) Maddi şeylerle bağlarım hiç de kopuk değil. Ama benim yakama asılmıyorlar,

kafama musallat olmuyorlar. Sade bir şekilde yaşamaya çalışıyorum -ama bu bir erdem değil, çok fazla şeye sahip olmamak benim hoşuma gidiyor, bana zevk veriyor. Çünkü eğer çok şeye sahip olursanız, onlarla ilgilenmemiz gerekir, bu da benim hoşuma gitmiyor. Dolayısıyla ben mümkün olduğu kadar az şeye sahip olmak istiyorum, aslında bu kadan bile çok fazla... (güliyor) Yaşamak, basitçe yaşamak büyük bir lüks, bu doğru, bunun için çok para lazım. Biliyorsunuz, son albümüm iyi sattı ("I'm Your Man"), ama daha öncekiler neredeyse hiç satmıyordu, hep mücadele etmem gerekti, hep mali konularla uğraşmak zorunda kaldım. Ama çok ayrıcalıklı bir hayatım oldu, çok şanslıydım, bunu inkar etmiyorum. İşimi yapabildim ve bunun karşılığında iyi para aldım. Bu çok büyük bir lüks. Sürdürdüğüm hayat için şikayet edemem. En az benim kadar ağır çalışan insanlar görüyorum, Bolivia'da madenlerde çalışan insanlar benim kadar iyi para almıyorlar. Ben de onlar kaç saat çalışıyorsa o kadar çalışıyorum, ama çok daha fazla para alıyorum. Bizim toplumumuzda insanlar o denli çetin, ağır çalışmaya teşvik edilmiyorlar. Öyle çalışmamayı hakikaten tercih ederdim.

Disiplin, çalışma ilkeleri sizin için önemli mi? Katı hayat kurallarınız var mı?

Buna artık disiplin demem. Bir zamanlar öyleydi, ama artık değil, şimdi artık ikinci bir mi-zaç. Sadece gün boyunca yaptıklarım bunlardan ibaret. Genellikle sabahları erken kalkarım ve meditasyon odasına giderim. Saat beşte orada olurum. Sonra yedide buraya gelirim ve koca bir fincan kahve hazırlarım, bir paket sigara açarım ve işe koyulurum -ya da iş gibi gözüken şeye. Synthesizer'ımın başına otururum, yanımda hep bir bloknot olur ve aynı şarkıları tekrar tekrar çalarım. Gözüm artık herhangi bir anlam taşıyormuş gibi gelinceye kadar... Bu birkaç saat sürer, sonra, öğleden sonra belki tekrar başlamak üzere bırakırım. Genellikle, günlerim böyle başlar.

Çalışmaya koyulmak için kendinizi zorlama ihtiyacı duyar mısınız?

Hayır, onun ötesinde bir şey, çünkü bu bir kölelik. Kölenin seçme hakkı yoktur. Ben de kaçmaya çalışıyorum ama, beni yakalıyorlar, zincire vuruyorlar ve masanın başına oturtuyorlar, tıpkı sanki şarkılarım beni masama bağlıyor-

muş gibi... (güliyor) 27 melek sizi masaya bağlıyor, "Tower of Song"da dediğim gibi. Şimdi artık yaşlı bir köleyim, o kadar sık kaçmaya çalışmıyorum. Arada sırada, hastalandığım oluyor ve bütün süreç bozuluyor. O zaman beni çalıştırmıyorlar, evin içinde aylak aylak gezinme izin veriyorlar. **Gündelik, sıradan eğlencelerle aranız nasıl, mesela televizyon seyrediyor musunuz?**

Televizyona çok ihtiyaç duyuyorum. Televizyonla beni besliyorlar. Gün boyunca sıkı çalışmışsam, akşamleyin bir süre televizyon seyretmeye izin veriyorlar. Uykuya geçmek, uyuyabilmek için çok iyi bir araç. O kadar sıkıcı ki, uykunuzu getiriyor. Hafif bir bağımlılık yaratıyor, ama uyku ilaçları kadar kötü değil.

Son bir soru, niçin Los Angeles'a yerleştiniz?

Bana nasıl içileceğini öğreten eski dostum çok yaşlı. Son günlerinde onun yanbaşıda olmak için buradayım. Hem sonra, hiçbir şeyin olup bitmemesini seviyorum. Baksanıza, burada olduğumuzdan beri herhangi bir şey oldu mu?

Çeviren: S.İ.

son

PolyGram

CD
Çıktı!!!

17 adet taş gibi grup, 67 dakika müddetince taş gibi müzik. Roll CD'sini almayan pişman olur. Geçen ay ilk sekiz grubu anmış, haklarında ileri geri konuşmuştuk. Şimdi sıra diğerlerinde... Roll CD'siz ev kalmasın...

Beautiful South

Beautiful South, "hikayeci rock geleneği"nden. Her şarkılarında mutlaka bir şeyler anlatıyorlar, kafiyelerinin dozu, anlatımlarının kalitesi onları bir şekilde şirin, edebiyatın kıylanına atıyor. Housemartin eskisi Paul Heaton ve David Hemmingsway'in önderliğinde kurulan grup. İlk albümleri "Welcome To The Beautiful South"la bir ağırlık edinmişlerdi, o ağırlık, adamın iyisinden onları bir saygınlıkla birleşip onları bugünlere taşıdı. Sonra "Choke", "0898", "Miaow" ve

çok iyi bir liste başansı getiren toplama albüm "Carry Up On The Charts" geldi. Geçtiğimiz senenin sonlarında da son albümleri "Blue Is The Colour" yayınlandı. Ağırlığı sözlerle, sözlerin yarattığı dünyaya ve atmosfere yükleyen Beautiful South'un müziği de öyle böyle değil. Soul atmosferli sükun dolu bir rock yapıyorlar, neşesi de, hüznü de tam rota gidiyor, yumuşak, melodik ve güçlü nağmeler...

Cardigans

Cardigans, İsveç'in karlı buzlu, ama cam saydamlığında parlak, güneşi soğuk, solgun ama bir çeşit neşeyle aksettiren coğrafyasından dünya plak standlarına, radyo frekanslarına, dans pistlerine fırlamış bir grup. Ülkenin güneyinden, Jönköping derler bir şehirden çıkmışlar, oradan Malmö'ye, oradan beynelmilel musiki alemine... "Emerdale" ve "Life" albümleri iyi sattı ama, asıl iş "First Band On The Moon"dan çıktı. Beş kişiler: Vokalde Nina Persson, gitarda Peter Svensson, davulda Bengt Lagerberg, basta Magnus Sveningsson, tuşlularda Lasse Johansson... Persson'un ses rengi, Cardigans'ın müziğini tanımlamaya muktedir: Karları erimeye yüz tutmuş bol yeşilli kuzey dağları, tepeleri gibi güneşi keskin ama yakmayan, ince mi ince, insanın içini gıcıklayan, hafif mayhoş, bir miktar kırık bir ses... Kulağımız İsveç filan deyince nedense Marlene Dietrich usulü bir İskandinav sarışının bir

hayli erkek, alabildiğine soğuk, uzak sesine gidiyor, yanılıyorz ki nasıl, aslen fotoğrafta görüldüğü gibiler, fırlamalığa varlar. Şarkılarında ağırlatıcı bir "uzaklık" mevcut ama, meşhur "Loveful" şarkıları gibi, dans ederken ağırlattıran cinsinden.

Monaco

Punk sonrasının karamsar -ve müthiş- grubu Joy Division'ın çocuklarından biri Monaco. Ian Curtis'in intiharından sonra New Order'a dönüşüp "dance" diyarına sokulan grup, 1993'te son bir albüm yaptı, o gün bugündür ses vermiyor. Ama disco-rock'un bu "sıkı" grubunun üyeleri hâlâ ayakta ve bir şekilde kendilerini duyuruyorlar. Biri, basçı Peter Hook. Bir-iki ay ewel bir grup etiketiyle çıkageldi. Yanında David Potts adında genç bir çocuk var, beraber takılıyorlar, isimlerine Monaco diyorlar. Albümleri "Music For Pleasure"da hemen her şeyi denemişler, müziklerinin derininde New Order kolları hissediliyor. Elektronik müzikten Brit-pop'a, western'e, balad alemine uzanıyorlar, hepsini de yakıştırmayı biliyorlar. İlk single'ları "What Do Want From Me" epey bir sesini duyurdu. "Düzeyli poptan kasıt budur" diye dinlenbilir.

Gene

1993 yazında kurulan Gene, klasik bir rock quartet: Steve Mason (gitar), Martin Rossiter (vokal), Kevin Miles (bas), Matt James (davul). 1994 yılında bir single'la ("For The Dead") şöhretin kapısını aralıyorlar, radyolara ve dergilere buyur ediliyorlar. İkinci single'ları "Be My Light, Be My Guide" da aynı başarıyı yakalayınca, "en iyiler" klasmanında koşturmaya başlıyorlar. Polygram'la anlaşıyorlar, Melody Maker ve NME tarafından "gelecek vaad eden grup" seçiliyorlar. "Gelecek de bir gün gelecek" misali, ümit sahipleri ni "Drawn To The Deep End" albümleriyle haklı çıkıyorlar. Gene'in referansları gayet sağlam görünüyor: Paul Weller, Small Faces ve özellikle The Smiths. Bu mod elbisesi, üzerlerinde hiç de bol durmuyor, yaptıkları işlerin altına attıkları Gene imzası hiç yadigarınmıyor. Yadigarınmıyor, ama bu The Smiths'i andırırmıyorlar demek de değil. En azından onların tahtına aday gösteriliyorlar.

Trash Can Sinatras

İnsanda sakinleştirici yutmuş etkisi yaratan şarkılar yazmayı bilen bir grup İsveç arkadaş Trash Can Sinatras. Kilmarnock denen bir küçük şehirde bir araya gelmişler, atlası bakmamıza bile gerek yok, kesin deniz kenarı bir yer. Ama kalabalık plajlar da gelmesin aklınıza. Nasıl derler, kış denizi şarkıları yazıyorlar. The Blue Nile, Talk Talk gibi gruplardan bahsederseniz ne demek istediğimizi daha iyi anlarsınız. İlk evvela, hiç aceleleri yok. Sekiz senedir

1311 ALL MIXED UP 2SOUL COUGHING SUPER BON BON 3TIGER RACE 4JEUS FOR THE ROSES 5ORBIT BICYCLE SONG 6JAMES SHE'S A
STAR 7DISHWALLA GIVE 8BOOTH AND THE BAD ANGEL HIT PARADE 9THE BEAUTIFUL SOUTH DON'T MARRY HER 10THE CARDIGANS
LOVEFOOL 11MONACO WHAT DO YOU WANT FROM ME 12GENE WE COULD BE KINGS 13THE TRASH CAN SINATRAS TO SIR WITH
LOVE 14TRACY BONHAM MOTHER MOTHER 15GIN BLOSSOMS FOLLOW YOU DOWN 16TONIC OPEN UP YOUR EYES 17DODGY IF YOU'RE
THINKING OF ME

müzik yapıyorlar ve topu topu üç tane albümleri var. Adları şöylece sıralanı-
yor: Cake (1990), I've Seen Everything (1993) ve Türkiye'de de yayınlanan,
ve tabii ki haliyle pek rağbet görmeyen A Happy Pocket (1996)... Gayet iyi
şarkılar çalıyor, söylüyorlar. Sakin ve lekesiz. Temiz müziğin her zaman uslu
olduğunu düşünürseniz hata edersiniz. Trash Can Sinatras'ın mutedilliğinde
bir nevi görmüş geçirmişlik var...

Tracy Bonham

Kıza Alanis Morissette dediğiniz anda titremeye, savunmaya geçmeye
başlıyormuş, öyleymiş. Sebebi, müziğinin Morissette'e benzetilmesi, o-
sa şiddetle karşı çıkıyormuş, müziğinin onunkine benzemediğini söyleyince
de: "Wow! Thank You!" Morissette'in yanında Courtney Love ve Liz
Phair'e de benzetiliyor, en azından aynı "kadın geleneği" içinde anılıyor,
bize sorarsanız, Melissa Etheridge'e daha yakın. Bacak kadar çocukken
eline kemani tutuşturmuşlar, gıy gıy senelerce çalmış durmuş, sevmiyor-
muş, birden esmiş, bırakmış. Bir barda takılırken adamın biri gelmiş,
"ben şu şu plak şirketindenim, albüm yapalım". Kız ürkmüş, peşini bırak-
mamışlar, "The Liverpool Sessions" diye bir EP yayınlamış, sonra da
LP'si, "The Burdens Of Being Upright". Şöhretin kapılarını da single'ı
"Mother Mother"la yakalamış, on dakka bir MTV'ye çıkmaya başlamış.
Onun şöhreti neyse ne, şarkının klibinde bizzat kendi annesini oynamış,
kadincağız yaş kemale erdikten sonra "Amerika'da bir rock star" ol-
muş...

Gin Blossoms

Gin Blossoms, beş karakterli arkadaştan müteşekkil: Vokallerde Robin
Wilson, gitarlarda Jesse Valenzuela ve Scott Johnson, basta Bill Leen,
davullarda Philip Rhodes... Arizona'nın tozlu dumanlı, kumlu çamurların-
dan geliyorlar. Gitarların kuyruğuna basılmış köpekler gibi havladığı mü-
ziklerinde R.E.M.'den ciddi izler var. İlk 1989'da "Dusted" albümleriyle
şöyle bir göründüler, sonra "Up And Crumbling" isimli bir EP, 1992'de
"New Miserable Experience" diye esas çıkışları, en son da "Congratulati-
ons I'm Sorry" isimli uzunçaları... Arizona'nın havası suyu yaramış, on-
lar da müzmin yolcu... Zamanında demiş ki davulcu Rhodes: "Dört yıl ha-
babam yollarda olmak ya grubu dağıtır, ya da güzelleştirir. Bize yaradı.
Çalışıp çabaladığımız bir sürü şey, güzellikler halinde, hiç de zorlamadan
bize bir bir dönüyor şimdi." Her nevi yolculuk iyidir, ister oturduğunuz yer-
de, zihninizde, ister toz toprak yollarda... Yolculuğun müziği de elbet...

Tonic

Albüm sıralamasına Gin Blossoms'dan sonra Tonic'i koyarken, bize inanın,
aklımıza bir "cin-tonik" esprisi gelmedi. Bunu daha yeni farkettilik, güzel ol-
muş. Tonik, malûm, makyajı silmek için kullanılan bir sıvı olduğu gibi, cin gi-
bi içkileri "hafifletmek" için kullanılan bir ek-madde. Bizim Tonic için ge-
çerli değil bu, sert bir rock'un ardından "hafifleyelim" diye dinlenebilecek
bir grup değiller. Belli bir yumuşaklıklar olduğunu inkar etmiyoruz ama, ka-
ya gibi sert rock "tınları" olmadığını söylemek de, abesle iştigal etmek
olur. Dört kişiler: vokal ve gitarda Emerson Hart, gitarda Jeff Russo, basta
Dan Lavery, davulda Kevin Shepard. Klasik bir rock yapıyorlar, bildik bir ge-
leneği omuzlamışlar: Nakaratın ikinci kere tekrarıdan sonra gitar solo gös-
terileri, akustik başlayıp gitar vınlamalarıyla hızlanmalar vs. Tarihin ilerleyi-
şinde, hele ki bu "iletişim çağı"nda bir sürü ilişki biçimi değişiyor, müzikler
de elbette, ama bazı şeylerin bir süre aynen devamına hayır diyemeyece-
ğiz. Bunun adı "muhafazakarlık" değil, sadece fena çalmıyorlar, o kadar...

Dodgy

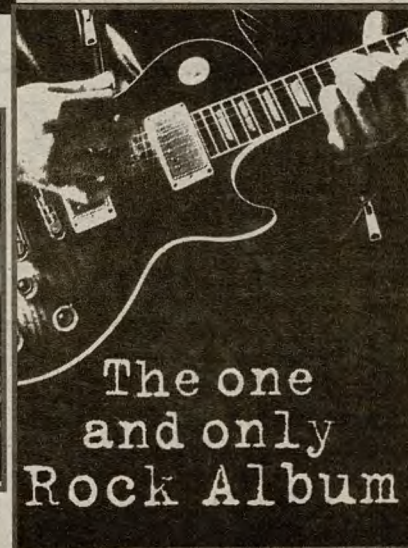
Dodgy, kuzey Londra çıkışlı
bir Brit-pop grubu. Üç kişi-
den oluşuyor: Nigel Clarke
(vokal / bas), Andy Miller
(gitar) ve Matthew Priest
(davul). Nigel ve Matthew
Birmingham'dan tanışmış-
lar, Londra'ya taşınmışlar
ve bir ilan vermişler: "Bir Ji-
mi Hendrix araniyor". Andy
onları aramış ve üçlü oluş-
muş. Bir senelerini Houns-

low'da müziklerini oluşturmak ve çöp sepetini kimin dökeceğini tartışmakla
geçirmişler. Barlarda çalmaya başlamışlar. İlk demolarının BBC diskjokeyi
Gary Crowley tarafından "Demo Clash" ödülüne layık görülmesinden sonra
A&M firmasının dikkatini çekmişler. 1993'te 60'ların hafif ve neşeli havala-
rıyla yüklü ilk albümleri "The Dodgy Album"ü yayınladılar. 1994 asıl yılları;
ikinci albümleri "Homegrown"la iyice popüler oldular. Geçen sene çıkan
"Free Peace Sweet" de yerlerini iyice sağlamlaştırmalarını sağladı. 60'ların
vokal yapısının altına döşedikleri 90'ların tatlı-sert gitar akorlarıyla Dodgy,
İngiltere sınırlarını aşmış seviyeli Brit-pop gruplarından...

NEW RELEASES

Del Amitri
Some Other Suckers Parade

The one
and only
Rock Album

The one and only
Rock Album

PolyGram

RAKS
MÜZİK

CD•MC

Çıktı

Sayın misafirlerimiz,
Sizlere, tümü çeşitli
ülkelerden sağlanan
artist kadroları ile
Crazy Horse
Parisienne stili non-
stop strip-tease ve
her gece oryantal
dansımızın yıldızı
Efruz'u sunmaktan
kıvançlıyız. Sizin ve
yerli yabancı misafir-
lerinizin gönül
rahatlığı ile
eğlenebileceği ve tek
giriş ücreti uygulayan
gece kulübümüzü
beğeneceğinizden
eminiz.
**Régine Revue -
Cabaret**
Elmadağ, Cumhuriyet
Cad., Hilton ve Divan
otellerinin arası.
Rezervasyon için: 0
212 246 74 49 -
246 14 77.

[duyuru] ↓

Geçen ay, "Bir üzünc aralığı" başlıklı yazıda, Eser Gürson'un İsmet Özel üzerine yazdığı tarihi yazıyı arşivlerden çıkarıp ağustos sayısında yayınlamayı murad ettiğimizi söylemiştik. Sağolsun Cevdet Salman adlı okurumuz, Roll'un piyasaya çıktığı hafta söz konusu yazıyı büromuza faksla-
yarak bizi arşiv dehlizlerine dalma zahmetinden kurtardı. Ne var ki, yer darlığından ötürü maalesef muradımızı gerçekleştiremiyoruz. Ancak, Gürson'un "Geceleyin Bir Koşu" başlıklı yazısıyla ilgilenenler 245 29 13'ü ararlarsa, kendilerine derhal iletebiliriz.

[etkinlik] ↓

MEZOPOTAMYA KÜLTÜR MERKEZİ

9 Ağustos 14.30 **Koma Amed**
9 Ağustos 18.00 **Cennetten**
Düşenler yön. Franciscos
Lambordi
10 Ağustos 14.30 **Dengbêj Salihê**
Qubînê
10 Ağustos 18.00 **Büyük**
Diktatör yön. Charlie Chaplin
16 Ağustos 14.30 **Koma Çiya**
17 Ağustos 14.30 **Cennetten**
Düşenler yön. Franciscos
Lambordi
22 Ağustos 18.30 **Koma Agirê**
Jlyan
23 Ağustos 18.00 **Boğaziçi**
Kardeş Türküler
24 Ağustos 14.30 **Koma Agirê**
Zerdeşt
24 Ağustos 18.00 **Koma Gulên**
Mezrabotan
31 Ağustos 18.00 **Koma**
Serhildan
Tel. 251 85 06 - 07

[bar] ↓

U:Ucuz P:Pahalı O:Orta

Guitar Cafe Bar

İstiklal Cad., Ayhan Işık Sok.,
no:21 Tel: 251 98 32. Açılış
14:00, kapanış 2:00. (O)

Kaktüs

İmam Adnan Sok., no:4. Tel: 249
59 79. Açılış 9:00, kapanış 2:00. (O)

Naturel Sam

Serasker Cad. Pavlonya Sok. No:
40 Kadıköy Tel: 414 77 66-414
78 34. (O)

Gramofon

Tünel Meydanı, no:3. Tel: 293 07

86 Açılış 8:30, kapanış 02:00 (P)

Madrid

İstiklal Cad., İpek Sok. No:16 Açılış 14:00, kapanış 02:00 (U)

Gitanes

İstiklal Cad., Sadri Alışık Sok.
no:20 Açılış 13:00, kapanış
02:00. (U)

Club So (Ankara)

Turan Güneş Bulvarı, 274, Oran Yo-
lu. Tel: 491 12 50. Açılış 19:00,
kapanış 02:00. (P)

Gölge Bar

SSK İşhanı, Çarşı Katı, Kızılay Tel:
434 09 78 Açılış 12.00, ka panış
02.00 (U) Pazar-pazartesi-çarşam-
ba **Pilli Bebek**, salı **Gölge Blues**,
perşembe **Pimple**, cuma-cumartesi
Grup Hayır

Kemancı

Siraselviler Cad. no:69. Açılış
11:00, kapanış 4:00. (O) Pazartesi
Deep, salı **Egoist**, çarşamba
Polaris, perşembe **Kutsal Hazine**
Avcıları, cuma **Acil Servis**,
cumartesi **Juke Box**, pazar
Carisma.

Mels 1

İstiklal Cad., Büyükparmakkapı
Sok., no: 7/2 Tel: 293 99 73 Açılış
13.00, kapanış 4.00 (O)

Mels 2

Mis sok. No 20 Tel 293 05 98
Pazar-pazartesi **Ağır Aksak**, salı
Köz, cuma **Gamlı Baykuş**,
cumartesi **Yırtık Uçurtma**.

Andon

Siraselviler Cad., no:89, Tel: 251
02 22 - 244 40 90. Açılış 19:00,
kapanış 04:00, cuma-cumartesi
06:00 (O)

Caravan Rock Bar

İstiklal Cad., Balık Pazarı, Sahne
Sok., no: 19. Tel: 243 42 47. Açılış
13:30, hafta içi kapanış 22:00,
cuma-c.tesi 4:00. (O)

Bilsak

Siraselviler Cad. Soğancı Sok. No. 7
Kat. 5 Cihangir (P) Tel: 293 37 74

Mavi (İzmir)

Cumhuriyet Bulvarı No: 206 Tel:
463 01 94 Alsancak Açılış 22:00,
kapanış 01:00. (O)

Tnbunal

Muammer Karaca tiyatrosu çıkma-
zı no:3 Tünel
tel: 243 15 67 - 249 7179 (O) Pa-

zartesi **Ali Aydoğan Salı Grup**
Kent Ozanları Çarşamba Süpriz
Sanatçılar Perşembe Gönül ile
Ahmet Cuma Muzaffer Özdemir
Cumartesi **Baran Pazar Tayyar**

Hayal Kahvesi

İstiklal Cad. Büyükparmakkapı
sok. No:19 Tel: 244 25 58 Açılış
11:00, kapanış 02:00 (P)

Mojo

İstiklal Cad. Büyükparmakkapı
Sok. No:26 Tel: 243 29 27 (P)

Vivache

İstiklal Cad. Meşelik Sok. No:26
Tel: 293 04 15 Açılış 10:00, ka-
panış 02:00 (O)

The James Joyce

Tarlabası'ndan aşağı inerken sağ-
da, İstanbul Sanat Merkezi'nin
ikinci katı. Tel: 244 20 13 - 234
18 92 (O) Her çarşamba **Stormy**
Mondays Blues Duo: Çağlayan Ö-
ge (gitar), Sara Maull (vokal).

Eylül

1. Cadde No: 23 Arnavutköy/İs-
tanbul Tel: 257 11 09 - 257 06
99 (P) 15-22 Ağustos **Erkan Oğur**
- **İsmail Demircioğlu**, 21 Ağustos
Ayşe Tütüncü, 12, 19, 26 Ağus-
tos **Tuzlu Nehir Dörtlüsü**. Her
pazartesi **Serdar Şensezgin**, her
cumartesi **Cins**.

Cinema Cafe Bar

İstiklal Cad., no: 19 / A Beyoğlu.
Tel: 252 95 10. Açılış 10.00, ka-
panış 04.00. (O)

North Shield

Güvenlik Cad., no: 11. Aşağı Ayrancı - Ankara. Tel: 466 12 66. Açılış
12.00, kapanış 01.00. (P)

Pandora

Gözcü Sok., no: 3 Anadolu Mede-
niyetleri Yanı Kale - Ankara. Tel:
309 32 80 Açılış 20.30, kapanış
03.00. (O)

Manhattan

Çevre Sok. no: 7 Çankaya/Ankara
Tel: 427 62 63 Açılış 21.00,
kapanış 04.00 (P) Pazartesi **Déjà**
Voodoo, salı **Freebird**, çarşamba
Soul Stuff, perşembe **Fender**
Blenders, cumartesi **Mustafa**
Hadi Dedi.

Gölge

SSK İşhanı, Çarşı katı
Kızılay/Ankara Tel: 434 09 78 (U)
Açılış 12.00, kapanış 02.00.
Pazartesi-salı-çarşamba **Pilli**

Bebek, pazar-perşembe **Pimple**,
cuma-cumartesi **Hayır**.

Saklıkent

Akay Cad. no. 25/A
Küçükesat/Ankara Tel: 419 52
52 20 Ağustos **Beau Jocque**, 24
Ağustos **Bulutsuzluk Özlemi**.
(Konserler hariç kapalı.)

Roadhouse

Tunus Cad., 45/1 Ankara Tel:
418 29 58 (U) Açılış 15.00,
kapanış 02.00

Tenedos

Kızılırmak Cad., no. 29/A,
Kocatepe/Ankara Tel: 419 34 50
(0) Açılış 12.00, kapanış 02.00.

[radyo] ↓

Açık Radyo 94.9

Pazartesi

Arzın Merkezine Seyahat
Gökhan Akçura
Rock, blues
20:00 - 21:00

Erkekler ve Kadınlar ve R&R

İştar Gözyayın-Cem Sorguç-Cüneyt
Cebenoan
Rock'ta cinsellik
21:00 - 22:00

Modern Müzik

Pazartesi 23.00 - 24.00
Nedim Tanyolaç
Caz rock

Perşembe

Yaşayan Blues

Eyüp İbلاغ
22:00 - 21:00

Fotosentez

Roll
21:00 - 22:00

Elektrik

Murat Ertel
22:00 - 23:00

Insomnia

Leyla Üstel
Uyuyamayanların müziği
01:00 - 03:00

Cuma

Hayalet Gemi

Murat Gülsoy - Ergun Kocabiyik -
Nazlı Ökten
00:00 - 01:00

Radyo Anadolu İstanbul 103.3

Ankara 103.7

Akustik Panaroma

Cuma 21:00 - 22:00

Hazırlayan ve sunan: Umrar
Rock, soul, blues, jazz, oldies,
new age, klasik ve
etnik "unplugged"...

Radyo C 106.5 (Ankara)

Paratoner

Keremcan Büyüktaşkın
60-70'lerin rock grupları
Perşembe 21.00

Dansomania

Murat Koçhan
Dünden bugüne dans müzikleri
Cumartesi 19.00

Radyo Con Air

Bülent Işık
Müzik listeleri
Cumartesi 12.35

Marshall 1000

Ufuk Önen
Güncel rock
Salı 12.00

Auditorium

Canan Pakel
Klasik Batı Müziği
Cuma 23.25

Sine-müzik

Ali Nihat Eken
Film müzikleri
Cumartesi 23.30

Kent FM 101.1

1. **Oasis** D'You Know What I Mean

2. **Morrissey** Alma Matters

3. **The Verve** Bitter Sweet

Symphony

4. **Paul McCartney** The World
Tonight

5. **Sherly Crow** Change Would Do
You Good

6. **John Fogerty** Walking In A
Hurricane

7. **Savage Garden** To The Moon
And Back

8. **Texas** Black Eyed Boy

9. **Big Head Todd & The
Monsters** Please Don't Tell Her

10. **Echo & The Bunnymen**
Nothing Last Forever

BEYOĞLU SINEMASI

YAZ ŞENLİĞİ 1

8-25 Ağustos **Otomatik Portakal**

9-23-28 Ağustos **Şarküteri**

10-21 Ağustos **Postacı**

11 Ağustos **Kayıp Çocuklar Kenti**

12-22-27 Ağustos **Arizona Rüyası**

13 Ağustos **Köpüştü Aşıklar**

14 Ağustos **Baraka**

15 Ağustos **Rezervuar Köpekleri**

16 Ağustos **Dalgaların Aşmak**

17 Ağustos **Olağan Şüphelliler**

18-26 Ağustos **Underground**

19 Ağustos **Richard III**

20 Ağustos **Ucuz Roman**

24 Ağustos **Ulis'in Bakışı**

Tel. 251 32 40

[mecnua] ↓

Nostromo

Maşallah, elimizi üç kere tahtaya vuralım. Memleketimizde bir "kültürel alan" var ki, alıp başını gitmede. Yayınevlerinin çıkardığı dizi dizi kitaplarla, dükkanlarıyla, festivaliyle bilim kurgu alemi, ciddi bir atak sergiliyor. Bir de dergileri vardı, Atılğan, yanına bir kardeşi eklendi geçenlerde. İlk sayısını "yaz sayısı" diye çıkaran Nostromo... Nostromo ekibinin başında özel zevklerini her zaman hayatının öznesi yapabilmiş "eski uzaylı" Giovanni Scognamillo var. Yazı kuruluysa Kutsi Akıllı, Lütfü Aslan, Yalçın Başaran, Nilgün Birgül, Metin Demirhan, Ant Özok, Kerem Sana tel ve bittabii Scognamillo'dan oluşuyor. Bu ilk sayı Spielberg'den Lucas'a, Stephen King'e pek çok ünlü ismin hocası, Spaceman ve Monsterworld dergilerinin editörü, Vampirella'nın yaratıcısı Forrest J. Ackerman'a adanmış. Nostromo 1997'nin filmlerinin tanıtım ve eleştirileriyle açılıyor, anlatılan o ki, sayfalarında sinema sektörüne ağırlık verecekler. Dergi sayfalarında Orhan Duru'yla ve Masamune Shirow ile yapılmış söyleşiler, Scognamillo'dan "Bilimkurgusal Anılar", Orhan Duru, Zühtü Bayar ve Kutsi Akıllı'dan öyküler, "Independence Day", "Star Trek" hakkında yazılar yer alıyor. Nostromo'cular, bilim kurguyu "gelecek, yansıma ve umut" üzerine kuruyorlar.

Atılğan dükkanından bahsetmeden geçmeyelim. Bilimkurgu hususunda engin bir deryayla karşılaşacağınız dükkan Atlas Pasajı'nda, 24 numarada. Telefon numarası şöyle: 245 47 37. Turist Ömer'den Flash Gordon'a, kimi ararsanız orada... Dünyanın geleceği açısından bilimkurguyu, memleketin sağlığı açısından Nostromo ve Atılğan'ı es geçmemekte faydalar var.

96 yıl hapis cezasının öyküsü

Ahmet Aşkın Doğan, Özgür Tüfekçi, Mahmut Yılmaz, Bülent Karakaş, Metin Murat Kalyoncu-gil... Üniversite öğrencileri... Öğrenci hareketlerinin nicedir olmadığı kadar yükseldiği zamanlardı. Harçlara yapılan zamları protesto etmek için Meclis'e girmişler, Koordinasyon'un pankartını açmışlardı. Apar topar tutuklandılar, cezaevine tıkıldılar. Mahkemeler, davalar derken toplam 96 yıl ceza aldılar. Onlar hapse alınınca Koordinasyon'cu arkadaşları da boş durmadılar, ellerinden geleni yaptılar seslerini duyurmak için. Son "eylem"leri bir kaset. Kendilerinin doldurdukları, uğraştıkları, teknik ayrıntılar hariç onların dışında kimsenin elini sürmediği bir "belgesel"... Koordinasyon hareketinin yükselişinden beş öğrencinin tutuklanışına, mahkeme sürecine kadar geçen süreyi özetlemişler, yazmışlar, bizzat kendileri okumuşlar, 2 Haziran 1997'de tamamlamışlar. Bu 33 dakikalık bant her yerde satılmıyor, bulmaksa o kadar da zor değil, satış noktaları şöyle: Bulunmaz K.M., Evrensel K.M., Taranta Babu K.M., Med-Kom K.M., Leman Kültür, ÖDP Kadıköy İlçe Örgütü, Mephisto Kitabevi, Hamlet Kitabevi.

27 Ağustos, Leylekler gidiyor

Dinamik Türkiye Sabah okuyormuş! Duyurulur.

Üsküdar İskelesinde, Taksim meydanında muhtelif zamanlarda Körter Derneği konserleri. Hayatın içinden içli nağmeler. Alakamızı eksik etmeyelim.

Atasözü Düşman gelmiş

Horasan'a, biz daha burda

borazan talimi yapıyoruz.

The Fat Of Your Land PRODIGY

(XL / Topkapı)

Kanal D'nin, kültür ve sanat olaylarını vatandaşla aktarma programı Alkışlar'ın iki hafta önceki başlıklarından biri de Prodigy'nin son albümüydü. Anons şöyleydi: "2000'li yılların müziğini yapan Prodigy yeni albümünü çıkardı!" Aslında bu sözler, Prodigy'nin "The Fat Of The Land" adlı ikinci albümünün bütün Avrupa ve Amerika ülkeleri gibi Türkiye'de de lanse ediliş biçiminin tekrarıydı. Başka bir şey değildi. "2000'li yılların müziğini yapan prodigy" tanımı her nasılsa Alkışlar programına kadar nüfuz etmiş durumda. Hal böyleyken Prodigy fenomenine değişik yönlerden bakmak da kaçınılmaz oluyor.

"The Fat Of The Land"'ın başansı dayanılmaz ve tartışılmaz. Daha birkaç yıl önce az satmakla övünen bağımsız plak şirketlerinin ağız, Prodigy'nin bağımsız plak şirketi XL Recordings'in başansı karşısında sulanmış durumda. "The Fat Of The Land", bir bağımsız plak şirketinin, tüm büyük plak şirketlerini sollayarak müzik tarihinin en büyük ticari başarılarından birine imza atmasını sağladı. Dolayısıyla Prodigy de müzik tarihine altın harflerle kazındı. Eh, dolaylamadan bakınca, müziğin niteliği de 2000'li yılların müziğine layık... Hele 2000'e üç kala, 2000'li yılların hâlâ daha bir bilimkurgu zamanı kadar uzak göründüğü düşünülürse... Yine de Prodigy, 2000'li yılların müziğine damga vurmaya aday birçok akım ve isim arasından cımbızla çekilip öne sürülmüş gibi görünüyor. Oysa Prodigy tek ve rakesiz (hem estetik hem de ticari anlamıyla) değil, birçok ismin arasından sadece biri.

Tekno artık, daha eski akımların çağrışımlarıyla açıklanabilen bir tür olmaktan çıktı, olgunluk çağına erişti. Temsil ettiği değerler daha önceki değerlere benzese de çok farklı. Tekno tüm türler ve tavırlar arasında dolaşırken, aldıklarını kendi

bünyesinde sindiriyor ve onun dilinde Punk, Hip-Hop, Dans, Sistem ve daha birçok şey farklı anlamlara geliyor. Prodigy, bir önceki albümlerinin adıyla, bu kuşağın adını da koymuştu zaten: "The Jilted (Terkedilmiş) Generation." 80 sonu, 90 başı gençliğinin direnme alanları arasında en önemli yeri tutan rave ve E kültürünün, bedenlerinin tüm enerjisini bir trans ritmine adanmış kuşağı, bugün varılan noktada kendi starlarını üretiyor. Oysa bu türün asli özelliklerinden biri de anonim olmasıydı. Kaydedilmiş müzikler ve ritimler arasında geçen bir Odyssey hissi yaşıyor olmasındı. Prodigy ise rave sahnesine kendi imzalarıyla girdi, daha ilk albümleriyle beraber, sadece ama sadece Prodigy'e ait bir müzikte ısrar etti, işin ticari boyutunu da düşünerek, ürettikleri seslerin patentlerini (!) aldı. Rave kuşağının, yalıtılmış bir kuşak olmadığının, rock kültüründen ayrılmayacağını farkında oldukları için, kendilerini hiçbir zaman 'saf teknocu' ilan etmediler, punk rock yaptıklarını beyan ettiler sık sık, ama punk'ın, kendileri için 'saf öfkeden' gayri bir anlamı olup olmadığını hiç açıklamadılar (onların kullandığı anlamda öfke, Iron Maiden ve Saxon'da da mevcuttu). Ve onları bugüne getiren başarılarını, yüzünü tek nodan çok rock'a dönen, bugünden klasikleşmeyi hak etmiş "Firestarter" ile kazandılar. "Firestarter" ile birlikte Prodigy bir müzik grubu olmaktan çıkıp fenomene dönüştü. Rock tarihinin Beatles, Rolling Stones, Sex Pistols gibi fenomenleri arasında mümtaz bir yer edindi. Prodigy'nin müziği tekno ile rock arasındaki köprüyü temsil etmek için idealdi.

Her şeyden önce Prodigy müziği 'beyaz' bir müzik. (Maxim ve Leroy'un siyah olması bir şey değıştirmiyor, siyahların da beyaz müzik yapmaya

hakları var ne de olsa...) Bu noktada, kazandıkları baş ve tavır açısından Prodigy ile Tricky (ayrıca Tricky de 2000'li yılların müziğini yapanlardan biri) karşılaştırılabilir. Tricky müziğindeki hemen hemen her vokal Yabancı'dır. İyi eğitilmiş, orta sınıf, dışı

Martina'nın ağzından çıkan "arkadan sikecem seni/sırf eğlence olsun diye..." sözlerini dinlemek sadece yarım yamalak İngilizce bilenlere değil, İngiliz dinleyicilere de aynı oranda Yabancı kaçıyor. Ya da "Pre-Millennium Tensions"taki "Ghetto Youth" parçasının Jamaikalı dub'çısının yontulmamış aksanı kime seslenmektedir? Hiç kimseye ya da herkese. Tricky'deki yabancılaşma durumu amiyane deyişle 'evrensel', her dinleyiciye eşit mesafede durur, kimseye yüz vermez. Peki, Keith Flint'in, "Firestarter"da doruğa çıkan, çiğ ve saf İngiliz aksanı niye hiç değışmiyor? Prodigy müziğinde öfkenin hakim olduğu doğru ama, bu öfkenin başka çağrışımları var mı, işte orası muğlak. Prodigy üyeleri, bir önceki albümlerinin kapağına "Hükümet, gençlerin eğlenmesine ne hakları kısıyor" diye bir ibare konularak politik duruşlarını ifade etmişlerdi ama hükümetin kaçak rave partilerini basmaktan vazgeçtiği bir zamanda çıkan "The Fat Of The Land"de, samimi olarak savunabilecekleri politik bir tavırları yok. (İngiltere seçimleri öncesi Liam'a soruyorlar, 'kime oy vereceksiniz?' diye. O da 'Kim, benden daha az vergi alacaksa, ona' diyor.) Zaten "The Fat Of The Land"ın niyeti de tamamen müzikal gibi görünüyor. Her zaman için bir rock grubu olduklarını söyleyen Prodigy, bu albümle birlikte rock dinleyicilerine, rock geleneğiyle bağlarını koruyan farklı bir rock sound'u sunmayı amaçlıyor ve kabul etmeliyiz ki, başarıyor. Ama bu farklı

Heavy Soul PAUL WELLER

(PolyGram / Raks)

"Güvenilir insan" Paul Weller, sıfatını ispatlayan bir albümle döndü: "Heavy Soul". Olgunluk çağına işaret eden bir ismi var albümün; aynı adlı açılış parçasında Weller alçakgönüllülükle meseleye bakışını izah ediyor: "Bunu bilmek çok keyif verici / Ruhum ağır ve lezzetli". Q mecmuasında çıkan son yazıda David Cavanagh, Weller'i hayatta ne istiyorsa yapabilmüş şanslılardan biri olarak değerlendiriyor. Gayet başarılı Jam ve Style Council dönemlerini takiben, Paul'ün 90'larda yeniden baş veren "neo-mod kültürünün babası" sıfatıyla kaydettiği bir önceki albümü "Stanley Road" bir milyon satmış. Jam döneminden derlenen boxed set'in listelere sekizinci sıradan girdiğini okuyoruz. Weller, sözün özü ballı dönemini yaşıyor: Hayatından memnun, asiliğini orta yaşın izin verdiği ölçüde, kontrol edebileceği dozajlarda icra edi-

yor. Son harikası "Heavy Soul", Paul Weller'in müzikal otobiyografisi gibi: Small Faces, Who, Jam, Style Council, Spencer Davis Group, Kinks ve Beatles... Aranan Hammond orglar yerine, genellikle güvenilir prodüktör Brendan Lynch'in mini moog'u devrede. "Stanley Road"a Trafic havasını veren Winwood piyanosunun da yerinde yeller esiyor. Gitarlar bazen çelik levhalar kadar sert patlıyor. Weller, sevdiği müziği icra ederken kulak kabartılası laflar da ediyor: "Cebimdeki kalemin beni yazar yapmadığı gibi / Tırmandığım dağ da beni yüceltmiyor". Weller, bu sefer "Stanley Road"dan daha "canlı" bir şeyler yapmak istemiş ve Ocean Colour Scene, Mother Earth, Primal Scream ile oluşturdukları

n ailenin fikri ve zikri desteği ile "Heavy Soul"u kaydetmiş. Konser sound'una yakın tonlamalar için Weller ailesinin sevgili üyeleri seçilmiş. Brendan Lynch'in iptidai sintileri ve efektlerini yerinde

müdahaleler olarak görüyoruz. Şimdilerde mod kimliğine sahip çıkan en önemli grup Ocean Colour Scene'de sanatını icra eyleyen gitarçı Steve Cradock'ın yanısıra, bas gitar ile son albümlerinde Primal Scream'e destek çıkan Mark "Marco" Nelson da stüdyo kadrosunda görünüyor. Weller'la ilgili ilginç bir nokta da, sahnede ve stüdyoda aileden farklı adamlara yer vermesi. Yıllardır değışmeyen davulcusu Steve White haricinde herkes değışken. Cavanagh onları Radyo 1'de canlı çalar-

Memleketimi seviyorum: / Çınarlarında kolan vurdum, hapishanelerinde yattım. / Hiçbir şey gideremez sıkıntımı / memleketimin şarkıları ve tütün gibi NAZIM HİKMET

Boğaz Köprüsünde onarım sebebiyle bir halk otobüsünün içinde gölgede 42 derece sıcakta birbirinden anlamlı dakikalar. Hayatın anlamı üzerine deniz seviyesinden 65 metre yüksekte tahliller. Yayıllara, mezralara kaçma isteği. Buzla dolu bir havuza atlayıp kana kana boğulma arzusu. Vicak duygular.

31 Ağustos, Mihr-i can fırtınası

Hasretinden kurdeşen dökceğimi bilsem gene seni aramam. MÜNİR ÖZKUL

Sanmsak yiyiniz, Cebraile konuşmayacak olsam ben de yerdim. Hz. Muhammed

Goran Bregoviç dersiniz ki tıpkı Elvir Boliç

Kıllı bölgelerde bit oranı bu aralar artıyor

Neden sonra, kabloların olmadığını farkettik

rock sound'unun, özellikle Amerika'daki dinleyici pazarının farklı kategorilerine göre biçimlendirildiği de gözden kaçmıyor. "Narayan"ın indie atmosferi, "Serial Thrilla"daki Led Zeppelinvari hard rock ritimleri, "Fuel My Fire"ın trash tadı ve tabii ki "Firestarter" ile "Breathe"ın tekno ile hardcore arasındaki köprü vaziyetleri... "The Fat Of The Land", değişik parçalarıyla değişik dinleyici kesimlerinin göz bebeği olacak, burası kesin. Dahası bu albüm "2000'li yılların müziği" iddiasını da açıkça içinde barındırıyor. Neredeyse başka hiç kimseye, öfkesini dile getirme hakkı bırakmayacak kadar öfkesi yoğun, sert bir albüm. İçinde zerre kadar alçakgönüllülük, bir alanı başkalarıyla paylaşıyor olma duygusu barındırmıyor. Yani "The Fat Of The Land" 'otoriter' bir albüm. Müziğin cazibesini bir yana koyarak, insanı saf seçmeye zorluyor bile denebilir, çünkü Prodigy, bu albümüyle birlikte ciddi bir yol ayrımına gelindiğini ilan ediyor bağıra bağıra. Prodigy fenomeni, teknonun ve hip-hop'un ergenlik döneminde, değişik kültür ve cemaatler arasında oluşan 'ruh birliği'nin aynı minvalde devam etmediğini ya da 2000'li yıllarda devam etmeyeceğini sezdiriyor. Prodigy müziğinin tavnı, bunun bir 'ruh birliğinden' çok 'durum birliği' olduğunu, bir noktadan sonra ayrışacağını ve belki de birbirine karşı kültürlerle dönüşebileceğini haber veriyor. Eh, bu durumda da saf seçmek kaçınılmaz olacak! Yine de Prodigy fenomeninin bir yere oturabilmesi için sonraki albümlerini beklemek gerekiyor. İşin rengi o zaman belli olacak. Ama Prodigy'nin bugünkü çağışımına bakarak heyecan verici bir soru daha sorulabilir: Bugünün Prodigy'si 2000'li yılların Bon Jovi'si mi? **O.G.**

ken dinlemiş, "Ha albüm, ha sahne kadrosul" diyor. "Peacock Suit" adlı "nefise"de Paul, Steve Marriott oluyor. Parçanın fade out bitişi, bize iki buçuk dakikalık sağlam terzi mamülü mod 45'liklerini hatırlattı. Sonradan Jam gitarları ile kabanar "Peacock Suit" için Cavanagh'ın isabetli bir benzetmesi var: "60'lar sonu bir 'two tone' klasiği gibi". "Friday Street" ile Paul mod dünyasından laflıyor. Kaset kapağı içerisinde gözümüzü alan sarı ev de bu hissiyatı destekleyen görsel unsurlardan biri. "Up In The Suze's Room"da Weller, yeni biten evliliği sonrasında güzel hatunlarla geçirdiği gecelerin bir sabahını öykülerken "I Should Have Been There To Inspire You"da eski kansına günah çıkartıyor... Bu aralar havalalar bulutlu olabiliyor ve ansızın bir Londra yağmuru indirebiliyor. Bu esnada Weller şarkıları evlere ve yürüyüşlere yakışıyor. Özellikle de "Heavy Soul Part II." **S.K.**

OK Computer

RADIOHEAD

(EMI / Kent)

İktidarsızlık (cinsel anlamda değil). Çaresizlik. Keder. Öfke.

"OK Computer"ın son parçası "The Tourist" sona erince, önce bir süre boşluğa bakıyorsunuz. Yoğun ve yorucu bir deneyim bu albümü dinlemek. Kataris filan ummayın boşuna. Aksine daha da yüklenmiş olarak kendinizle baş başa kalıyorsunuz. Costa Gavras'ın "Kayıp"ını seyrettikten sonraki gibi. O tarz bir yoğunluk, o tarz bir çaresizlik hissi. Yüzünüzü yıkamak, bir süre aynada yüzünüze bakmak, sonra belki çıkıp temiz hava almak... Yapılabilecek başka ne var? Sonra... belki yeniden "OK Computer"ı dinlemek.

Kategorize etmesi kolay değil bu albümü. Biraz progressive, biraz psikedelik, bir ara trip-hop. Radiohead'i artık topluluk ya da grup diye tanımlamak yanlış geliyor, onlar için orkestra sözcüğü daha uygun. Sözcüğün çağıştırdığı ulaşılmazlık, soğukluk gibi şeyler değil söz konusu olan. Aksine dokunulabilir bir insanlık hep var Radiohead'de. Orkestra tanımlaması şarkıların yoğunluğundan; bas, bateri, üç gitar ve Thom Yorke'un vokalinin oluşturduğu ses denizinin derinliğinden.

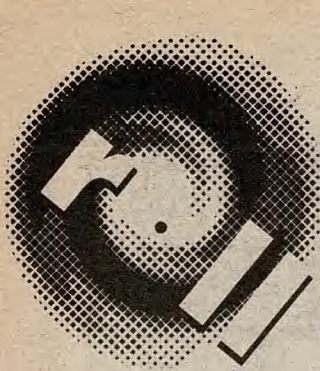
"Airbag"le (havayastığı) başlıyor albüm. Bir odak noktası olmayan, başların öne çıktığı, diğer şarkılara göre daha sert bir sound'u olan bir şarkı bu. "Otomobilleri gerçekten kontrol etmiyoruz, yaptığımız, o nesnelerin içinde gitmek yalnızca", diyor Yorke şarkıyla ilgili olarak. "OK Computer"ın karanlık dünyasına, en tanıdık nesnelerin, bırakın onları kontrol etmemizi, içinden sağ çıkmamıza izin verdikleri için şükran duymamız gereken varlıklara dönüştüğü o klostrofobik ve paranoid dünyaya girmiş bulunuyoruz.

"Paranoid Android" ikinci şarkı ve de ilk single. Bir tür '90'ların "Bohemian Rhapsody"si. 6,5 dakika süren, üç bölümden oluşan, acaip bir koro bölümü içeren ve Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle ilgili bir single. Roma, ABD'nin metaforu. Yorke ABD'de çöküş öncesinin bütün semptomlarının görüldüğünü düşünüyor. Şarkı sözleri oldukça kapalı. İlişki ağlarını geliştiren yuppie'lerle kusmuk sözcüklerinin alt alta gelişi (the yuppies networking/the panic /the vomit) tesadüf değil. "Fitter Happier" yuppie ideallerine hüznü bir bakış. Alaycılık ya da öfkeden çok bir acıma duygusu var bu şarkıda. "Daha üretken olmak/çok fazla içmek/haftada 3 gün jimnastik salonuna gitmek/iş arkadaşlarıyla daha iyi geçinmek/yediklerine dikkat etmek" gibi yuppie yaşam tarzının ilkeleri komputere bir vokal ve Eleni Karaindrou tarzı klavyeler eşliğinde sıralanırken, yuppie'lerin de düzenin kurbanları mı yoksa faileri mi olduğu konusunda bir kez daha düşünmek gereksinimi duyuyorsunuz. Siyasal katılım yerine sağlık ve güzelliği daha iyi bir yaşamın anahtarı olarak sunan, bireyi yüceltme iddiasını taşıırken, daha iyi bir yaşama sahip olmanın bütün sorumluluğunu bireye yükleyerek aslında onu ezen/bizi ezen bir ideolojiyi anlatıyor Radiohead. Bir başka şarkıda, albümün en hızlı tempolu

şarkısı "Electioneering"de 'IMF ve sürü gütmek' deyip geçiyor: "IMF ve politikacılar hakkında ne söyleyebilirsiniz ki? Anlayan, anlıyor. Bundan daha açık ifade etmeyi beceremiyorum."

"Subterranean Homesick Alien"da daha iyi bir dünya umudu, daha iyi bir gezegene havale ediliyor. "Exit Music (For A Film)", "Romeo & Juliet" filminin soundtrack'inde, "Lucky"ise "HELP" adlı derleme albümde yer almış. İki şarkı da melankolik, ikisi de son derece ağır, ikisi de mükemmel. Ama en ağır parça kapanıştaki "The Tourist". Tüktilmedik/görülmedik bir şey kalmamalı emri uyanca oradan oraya koşuşturan turiste sesleniyor Yorke: "Yavaşla be adam/Yavaşla budala". Ya da belki de istemi dışında oradan oraya zıplayan, söz geçiremediği düşüncelerine. Her koşulda çok etkileyici bir parça. İkinci single "Karma Police" şizofrenik bir şarkı. Şarkı sözlerinin başı sonu birbirini tutmuyor. Son dize zaten "Bir an kendimi kaybettim" şeklinde. "No Surprises" hayattan beklentilerinizi sıfıra indirdiğinizde hissedecelerine dair. Albümün bence en iyi şarkısı Trickvari "Climbing Up the Walls". Distorte edilmiş bir vokal ve trip-hop ritmiyle bir kabus kadar etkileyici: "Kafatasını açtığında beni içerde bulacaksın". Ürpertici... Büyük bir albüm "OK Computer". Kalın, klasik bir roman gibi büyük. İlk single'ları "Creep"te bir yabancılık, ait olmama hali vardı. Radiohead bu konumunu korumaya kararlı görünüyor. Şarkıların çoğu son derece yavaş, kafiye ve nakarat genellikle hak getire, single'lık parça yok gibi. İlk dinleyişte akılda kalıcı bir parça yok, ama birkaç dinleyişten sonra unutulacak parça da yok. Albümün belki tek kusuru, hiçbir parçada bir gevşeme, bir boşalma yaşatmaması. Doluyor, doluyor ve doluyorsunuz. İngiltere'de seçimleri İşçi Partisi kazandı. Radiohead gençliği seçimlere katılmaya çağıran Rock the Vote kampanyasına destek vermişti. Ama bugün "işlemeyen çağdışı bir sistemle diğeri arasında seçim yapmayı anlamsız" buluyor Yorke. Zaten Blair'in cisminde seçimin asıl galibi Thatcher'dı, onun fikirleriydi. Radiohead'ın müziğinde işte böyle bir oyunda rol almanın verdiği çıkışsızlık duygusu egemen. Britanya'da önümüzdeki dönemin ruh halinin nasıl olacağına dair ilk sinyal "OK Computer". **C.C.**

EDI
P
CA
NSE
VER

Çarliston günleriydi -yıllardan neydi-
Üst üste duran masalar
Üst üste duran iskemleler
Üst üste duran mevsimler ve her şey
İndirilip serpiştirilirdi

Açıldı bahçeye girdi

Çiçekler selama durdu

Mor menekşe boynun eğdi

Gül kızardı hicabından

1 Eylül, Meyvelerin olgunlaşması

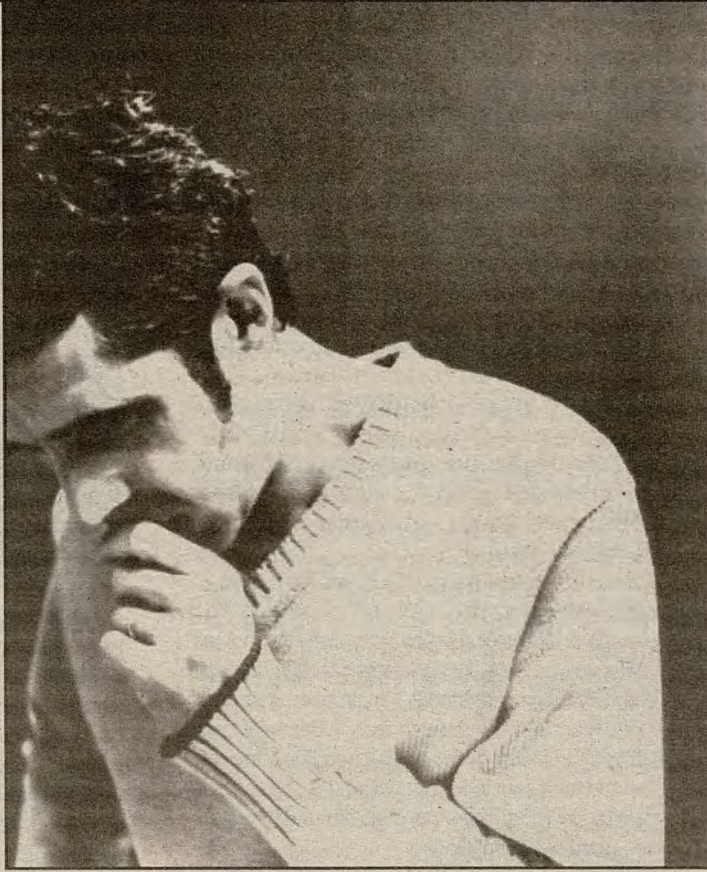
Efendiler, gerçekler sizin bildiğiniz gibi değil, benim
size söylediğim gibidir. **K. Atatürk**

Yasada değiştirilmesi düşünülen maddelerle
konuyu açmaya çalışalım.

Julien JULIEN CLERC

(EMI / Kent)

İşe bakın, nereden nereye, böyle olacağı başından belliydi aslında ama!.. Julien Clerc, düpedüz "mar-ka" olmuş, albümüne isim bile koymadan, soyadını da yazmadan "Julien" deyip geçiveriyor. Yakışır. Başından belli oluşu şundan: 1968'deki ilk çıkışında Julien, Etienne Roda-Gil'in bir nevi "pro-je"siydi. Etienne Roda-Gil kim? Özgürlükçü fikirlere sahip eski tro- kist bir Fransız entelektüel. Julien için garantili bir teori geliştirmiş: 30-35 yaşlarında, l'Express ve l'Observateur okuyan bir "hedef kitle"si olacaktı. Ama planlar tutmamış, Julien genç kızların sevgilisi oluvermiş, adı da "yeniyetme korsan prens"e çıkmış. O gün bu- gündür Etienne Roda-Gil'le be- ra- berler, hemen hemen bütün şarkı sözlerini o yazdı, arada Jean-Loup Dabadie, David McNeil gibi isim- lerle birlikte. Belli bir entelektüel kaliteyle birlikte, Julien her zaman genç kızların sevgilisi olmayı sürdürdü, Miou-Miou'yla aşkı "prens" şöhretine tuz biber ekti. 68'in daha "şehiri" kanadındandı, kadim dostu folkçu Maxime Le Forestier'ye entelektüel tartışmaların sigara dumanlı ağır atmosferi- ni yakıştırabilirdik ama, Julien, bulvar kafelerinin caddeye nazır ön sıralarında yer kap- an, şahane kadınlarla mu- habbet çeviren, esprili, etkileyici, gereğinde karizma yapacak ölçüde suskun, kaliteli bir "life style" tutturmuş ama kafasında her daim topluma, hayata dair bir takım fikirler döndürüp duran bir adamdı. Le Forestier'nin uza- mış gitmiş sakallarının aksine, o parlak yüzü, afili kıvrık saçları, "stil" kıyafetleriyle pozlar veriyordu. Le Foresti- er'nin yumuşak sesine karşılık, onun insanın içine işleyen, tatlı-sert, coşkusu içten akan, hüznü yoğun bir sesi vardı. Beraber de çalıştılar, gördük ki hâlâ ayrılmamışlar. Julien'in birkaç sene evvel memleketimizde yayınlanan konser albümü "Amours secrètes... passion publique"ın sonuna eklenmiş stüdyo kaydı bir Le Forestier şarkısı vardı, bu son albümde de vokal yapmış... Julien'in marka oluşu boşuna değil. Aslında hâlâ yıllar evvel yaptığı mü- ziği yapıyor denebilir, pek o kadar değişmedi, sadece yaşını başını aldı, sakinleşti, bir raya oturdu, öylece gidiyor. Aslında, yeniyetmelik zamanında Roda-Gil'in düşündüğü tarza tam da şimdi oturmuş oturdu, ne de olsa pişmiş sayılır. Bir yandan kendini tekrar ediyor demeniz de mümkün. "Türkiye'de yayınlanan bir ewelki albümü 'Utile' de aynıydı, bu da aynı" şeklinde yüzeysel bir bakış atmak mümkün, ama haksız çıkarsınız. Durmuş oturmuşluk da, "mar-ka olmak" da böyle bir şey: Kendini tekrar/taklit değil, bir tavır/tarzi hür bağımsız kulaçlamak... Son bir notu üzüterek ekleyelim: İki albümü Türkiye'de basılmıştı, eskice bir albümü sadece CD formatında getirilmişti, bunun da basılmasını bekliyorduk ki, bu da CD formatında ithal edildi. Bir sonraki "Julien" in akıbeti hususunda kaygılıyız. Siz, en azından, bulabildiğinizi kaçırmayın... **M.E.**

Vive la France

(Sony Türkiye)

"Aaah evladım, gençliğimiz ne güzeldi, siz maalesef o günleri göremediniz, en güzel elbiselerimizi giyerdik sokağa çık- madan evvel, sohbetlerimiz bile ne ka- dar düzeyliydi. Hele o pikaplarımızda gün boyunca dönüp duran, romantizmin şehri Paris'ten rüzgarlarla aşk nağmele- ri fısıldayan chanson'lar yok mu!.." An- nenizden babanızdan bu nevi şeyler işi- tenleriniz vardır, "ne kadar gürültülü mü- zikler dinliyorsunuz, halbuki biz..." diye bir başlarlar ki, eyvah! Paris onlar için cennet-ü âlâ'nın bizzat kendisidir, ro- mantizmin kalesidir, vatanlarını özleyen ihtilâlciler gibi "Paris Paris" der dururlar. Joe Dassin'den iki nota dinletseniz göz- leri dolar, bir takım eski -belki de olma- yan, hayallerinde bir yerlerde yaşattıkla- rı- bir sevgiliyi gözlerinin önüne getirip şarkıyı mırıldanmaya başlarlar. "La Ha- ine" filmine set olan Paris, her ne ne- dense -ihtimal, Sezen Cumhuriyet'in yıllar- ca süren çabalarından dolayı- memle- ketimizde hâlâ Chirac hükümetlerinin propagandasını yapmayı sürdürdükleri "aşıklar şehri" olarak tanınıyor. Chan- son deyince de insanların aklına Joe Dassin, Michel Fugain, Adamo, Enrico Macias geliyor, belki bir de Piaf'ın iki öğrencisi, Aznavour ve Bécoud! Kapa- ğında Champs Elysée'den bir detay bu- lunan, adı düpedüz "ulus devlet güzelle- mesi" olan bu albüm de o minval üzere hazırlanmış. Michel Fugain, Joe Dassin, Adamo gibilerin yanına, eski iyilerden Les Compagnons de la Chanson'u, ye- ni iyilerden Patricia Kaas'ı, yeni kötüler- den Céline Dion'u eklemişler. Paris de- yince bakışları değişen, şöyle bir titre- yen, hatıralara dalan abilerinize, ablala- rınıza ya da "desteksiz nostalji" belası- na yakayı kapırmış arkadaşlarınıza tav- siye olunur. Bizi sorarsanız, Fransa'da olsaydık, Chirac'a oy vermezdik! **M.E.**

Ples bleu... CHARLES AZNAVOUR

(EMI/Kent)

Hadi itiraf edelim, biz de chanson alemine Adamo'yla, Enrico Macias'la gi- renlerdeniz. Eski 45'liklere merak salıp önce kınk dökük Türkçe şarkıların el- den geçirmiştik, sonra "Fransızcalarında da iş vardır" dedik. Hiçbir iş çıkma- yacağını neden sonra öğrendik. O arada -biraz da Piaf üzerinden- Charles Aznavour ve Gilbert Bécaud'yu dinlemeye başladık. İkisini de sevdik, hâlâ da severiz. Bécaud'nun çatlak, detone, Gitanes ve konyaktan çatallaşmış sesi - De Gaulle'cülüğüne rağmen- bize hep iyi geldi. Aznavour da öyle, bulanık, "kaya"yla "kadife" arası, yutucu ve uçucu sesiyle. Ermeni tartışmalarına ya- şımız yetişmemişti, eskiden sevilmesini, sonra herkesin el etek çekmesini pek içimize sindirememiştik, milliyetini de tabii olarak önemsememiştik. Hiç sevmediğimiz şarkıları da oldu (özellikle İngilizce şarkıları: Hiç yakıştıramıyor- du), "Idiote... Je t'aime" i bile sevebildik kimi zaman. İkisini de aşık gittik sonradan ama, plaklarını elden çıkarmamız da vaki olmadı, rastladıkça edin-

meye devam ettik hatta. Bécaud en son "Une vie comme un roman" adında "otobiyografik" ve oldukça sağlam bir albümle karşımıza çıkmıştı, şimdi de Aznavour çıkageldi. 72 yaş için şahane bir sesi, performansı var. Biraz tem- posu düşmüş, kıvcımı kaybolmuş sanki, ama çok çok az. Şarkıları hâlâ ay- nı, kimi dinamik, kıvrak, kimi fena hüznü. Orkestra, sabit Aznavour orkest- rası. Albümün sürprizi şu: Öğretmeni Edith Piaf'la düet yapıyor. Monsieur Charles, zamanında -mavi rengi çok sevdiği için- Piaf'a "Plus bleu que tes yeux" diye bir beste yapmış, Piaf şarkıyı okumuş ama galiba piyasaya çıkar- mamış. Aznavour da kayıtların üzerine kendi sesini döşemiş, alta da orkest- rayı yerleştirmiş, beraber şarkı söylemiş olmuşlar. Hoş, ama o kadar da ge- rekli olmayan bir sürpriz. Bir nevi hayat muhasebesi, bir çeşit gençliğe, eski yıllara özlem ya da -Allah gecinden versin- ölüm korkusu galiba... Albümü elbette dinleyin, "o müziği sevmiyorum" demeniz çok mümkün -1955'de bu- lursunuz kendinizi-, ama Aznavour, Aznavour'dur. Ayrıca dikkat edin, kontrolü elden bırakmayın, şarkılardan değil ama kim bilir neden, insanın içlerinde bir şeyler kırılıyor, kötü ediyor adamı durduk yerde... **M.E.**

BROADCAST

**BROADCAST
WORK AND
NONWORK**

Broadcast, Stereolab, Pram, Portishead'den ilham alarak oluşturduğu müziğiyle dinleyiciyi masalimsi bir gerçekliğe sürüklüyor.

**VOODOO GLOW
SKULLS
BAILE DE LOS LOCOS**

Hardcore-ska'nın en önemli gruplarından New Yorklu yedilinin yeni albümü. Ayrıca

- Firme

**PENNYWISE
FULL CIRCLE**

California'lı surf-punklardan skate-core'culara ortalığı yıkıp geçen bir albüm. Ayrıca

- Penny wise
- Unknown Rood
- About Time

**UI
SIDELONG**

Funk, dub ve jazz'ı rock'a eklemleyen tınsıyla 70'lerin Alman Krautrock'ına Amerika kıtasının gecikmiş bir karşılığı UI'nin müziği.

MORPHINE LIKE SWIMMING

**MORPHINE
LIKE SWIMMING**

Bariton saksofon, iki telli bas ve davulun şimdiye kadarki en cool ortaklığı. Morphine'in müziği gitarız rock'ın en orijinal örneklerinden. Ayrıca

- Good
- Cure For Pain
- Yes

**MELT BANANA
SCRATCH OR
STITCH**

Acayip plaklar basmakla ünlü Skin Graft şirketinin tımarhaneyi andıran müzikal labaratuvarının en orijinal ürünlerinden, Japon underground'unun son gözdesi Melt Banana'nın son albümü.

KODMÜZİK**MOUSE ON MARS
CACHE COEUR
NAIF**

Elektronik müzikte kendilerine özgü bir stil yaratan Alman ikilinin yeni singleında onlara Stereolab'den solist Laetitia Sadier eşlik ediyor. Ayrıca

- laora Tahiti
- Auto ditacker

**LAKE OF DRACULA
LAKE OF DRACULA**

No Wave akımının 90'lara yansıması olan Now wave'in öncü gruplarından LOD, Scissor Girls, U.S. Maple, The Flying Luttenbachers topluluklarının elemanlarının kurduğu bir topluluk.

**MAKE UP
SOUND VERITE**

"Gerçek rock'ın soul dahileri, MC5 sloganıcılığının çiğ James Brown yoğunluğuyla ruhani bir bileşimi" NEW MUSICAL EXPRESS "Kesinlikle gerekli-sıfatı yeterli değil, tamamen benzersiz". MM Ayrıca

- Destination:Love
- After Dark

**TRANS-GLOBAL
UNDERGROUND
PSYCHIC KARAOKE**

Başta Ortadoğu olmak üzere dünyanın dört bir yanından toplanan geleneksel etnik müziklerle modern dans ritimlerinin bileşimi, sınırları olmayan bir müzik. Ayrıca

- Dream of 100 Nations
- International Times
- Interplanetary
- Meltdown

**LYDIA LUNCH
IN LIMBO**

L. Lunch, Mars, DNA gibi No Wavecilerin önemli, bir yandan punk'ın çığlığını, enerjisini ve DIY prensibini koruyup diğer yandan da onu eğlence rock'n'roll geleneginden uzaklaştırmaları ve sanatsal bir formun içine sokmalarıydı. Ayrıca

- Stinkfist
- Teenage Jesus Jerks
- Honeymoon in Red

**BIG BLACK
SONGS ABOUT FUCKING****BIG BLACK
SONGS ABOUT
FUCKING**

Ağır ve depresif bir bas, çığlık atan keskin ince vokaller, ve atonal bir gitar. SURFER ROSA, RID OF ME gibi tarihi albümlerin prodüktörü Steve Albini'nin grubu Big Black, US noise'unun temel taşı gruplarından. Ayrıca

- Atomizer
- Rich Man's Eight Track

**GIRLS AGAINST BOYS
HOUSE OF GVSB****GIRLS AGAINST
BOYS
HOUSE OF GVSB**

Washington Hardcore sahnesinden, Nirvana kadar melodik ve içten, ama aynı zamanda testere gibi sert ve keskin olabilen GVSB'nin ödün vermeyen albümleri. Ayrıca

- Venus Luxure No:1
- Tropic of Scorpio
- Cruise Yourself

**APEX TWIN
RICHARD D JAMES LP**

"Kraftwerk'den beri hiçbir sanatçı elektronik müzik tanısını bu kadar organik, ahenkli ve yaşam dolu kılamamıştı."

Melody Maker

Ayrıca

- Selected Ambient Works II
- I care Because You Do
- Ventolin EP
- On EP

**FUGAZI
REPEATER**

+ 3 SONGS

**FUGAZI
RED MEDICINE**

Hard-core Fugazi ile yepyeni bir içerik ve biçim kazandı. Hard-core'un art core'a dönüşümüydü bu. Ayrıca

- 13 Songs
- In On The Killtaker
- Steady Diet of Nothing
- Repeater

**MINOR THREAT
COMPLETE
DISCOGRAPHY**

Straight-edge'e ismini veren, Ian Mckaye'in Fugazi öncesi gruplarından Minor Threat'in bütün şarkılarını biraraya getiren toplama albümü.

Posta yolu ile siparişleriniz için:

İstiklal Caddesi Atlas Pasajı No: 16 Beyoğlu / İstanbul
Posta Kutusu: 144 Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0212 244 24 22(dükkan) - 0212 292 04 65(ofis)
Fax: 0212 292 04 73

-Estetik insanı gizleyemez ki
MURATHAN MÜNGAN
Eylül, Bildircin geçimi fırtınası
Hipnoz hakkında bildiğimiz
tek şey, belki de bu yön-
temin hayli etkili olduğudur.

Bizim tavsiyemiz, alın Leonard Cohen tefrikasını baştan
sona bir daha okuyun. Bu arada aklımızda kalan bazı
hatalarımız var. 5. sayıdaki ilk bölümde bahsi geçen
Dylan albümü Slow Training Coming değil, Slow Train
Coming olacak. Geçen aykinde de Jackson Browne ya-
zacağımıza Jackson Brown yazmışız.

Bir kimse edebe muhalif bir surette halka gö-
rünür, veya bir yerini gösterir veyahut söz, şarkı
ve sair suretle halkın edep ve nezahatine teca-
vüz eylerse bir aya kadar hafif hapse veya beş
liradan otuz liraya kadar hafif cezayı nakdiye
mahkum olur

Straight On Till Morning BLUES TRAVELER

(Polygram / Raks)

İnsanın aklına hemen bir "blues" ekibi geliyor. Alakası yok. Var da yok. Çok derinlerde, ken-
dini zamanla hissettiren, alttan akan bir blues. Hatta, daha ziyade "blues tavrı"yla "ruhaş-
lık" ölçüsünde bir blues. "Tavır"dan kasıtları da "dürüstlük", "samimiyet"... Son plaklarının
kapağını mavinin türlü çeşit tonuna bezemeleri de bu hesap galiba. Bir ewelki stüdyo al-
bümleri "Four"daki şarkı sözlerinin zeminine döşenen "in cin geçmez Arizona asfaltı pers-
pektifi" onları daha iyi tanımlıyor aslında. Çünkü Blues Traveler her şeyin ötesinde bir "tur
grubu", atlıyorlar gidiyorlar, nereye rast gelirlerse orada tesisatlarını kurup çalışıyorlar. "Four"la
meşhur olmalarından evvel bir hayli turlamışlıkları varmış, Amerika'da gitmedikleri yer kal-
mamış. Yaptıkları müzik Lenny Kravitz, Spin Doctors tayfasını andırıyor ama, onlar gibi işin
şovunda, gırgırında değiller. Samimi ve derviş ruhlu adamlar. "Ruhi gelenek"leri ZZ Top/Gra-
teful Dead'i barındırıyor. "Tur adamı" Jerry Garcia'nın onlarla aynı sahneyi kabullenmesi de
bu sebepten. O uçsuz bucaksız Arizona yollarının "kralları" ZZ Top'çu kamyoncularla arka-
daşlıkları da bu yüzden: Her daim yoldalar, yolcu olan herkesle ahabaplar... Müziklerinden
müthiş bir enerji yayıyorlar, stüdyo albümlerinde bile. Gitarlar kimi zaman funky'ye ayarlanı-
yor, kimi zaman sertlikte üstlerine yok. Bas nabız gibi atıyor, davul kapırtıp gidiyor. Asıl iş ga-
liba John Popper'da, yani söz-bazen müzik-yazan, vokalist ve armonikacıda: Sesi klasik
bir rock şarkıcısında aradığınız her nevi özelliğe haiz, armonikasıyla attırdığı sololar klasikleş-
ti bile. "Straight On Till Morning"ın "Four"daki aşağı kalır yanı yok, sertlikse sertlik, baladsa
balad... "Carolina Blues" gibi ciddi manada enerji yüklü bir parçayla açılan albüm, kâh yu-
muşayıp iç parlıyor, kâh cins atlar gibi hızlanıp insanı yerinden kaldırıyor, rhythm&blues'dan
caza, funk'a uğruyor, soul nefeslerle süslü şahane "Make My Way"le de nihayete eriyor. İn-
sanın "bunlar stüdyoda böyleyse, konserde nasıldılar" diyesi geliyor. Normal, çünkü ne de-
dik, onlar bir "tur grubu". Bu albümü hararetle tavsiye etmemek elde değil. Son tahlilde du-
yup duyacağınız klasik bir rock. Ama her rock böyle olsaydı, dünya böyle olmazdı zaten. Asıl
tavsiyemiz başka ama: Blues Traveler bugün yarın Yapı Kredi festivali vesilesiyle "sınırlarımız
dahiline" giriyor. Konser grubunu konserde seyretmek yakışır. **M.E.**

Glow REEF

(Sony Türkiye)

Some Other Suckers Parade DEL AMITRI

(PolyGram/Raks)

Rock'ta kabaca üç-beş dikkate değer eğilimden, yol kavşağından söz
edebiliriz bugünlerde. Dayanaksız çıkan grunge'a şöyle bir dokunmaya
devam eden Amerikan grupları, 60'ların yeni türevi Brit-pop'cular, Scott
Walker hattına sadakat gösterenler, Nick Drake-Tim Buckley gibi songw-
riter'ların izinden gidenler, Massive Attack tecrübesinin takipçileri, tek-
noyla yakın temasa geçenler vesaire... En yeni gibi duranın bile geçmi-
şe mutlaka bir referansının olduğunu aklımızdan çıkarmadan hepsine
kulak vermeye çalışıyor, iyi örnekler çıktıkça bal gibi seviniyoruz... Bir de
eski zaman müziklerini eski zaman adamları gibi yorumlayan genç ya da
yarı-geçen gruplar geziniyor ortalıkta. Reef ve Del Amitri bu türden iki
grup. Kötü mü? Biri iyi biri kötü ama, iyisine de kötüsüne de yoğun iti-
razlarımız var. Beatles parodisi yapan Oasis gibi Britpop gruplarını din-
lerken bile günlük, taze "haberler" yakalıyoruz. Oysa Reef, Del Amitri ti-
pi gruplar sadece eski gazeteleri karıştırıyormuşuz hissi yaratıyor bizde.
Eski gazeteleri sevmediğimizden değil, hatta her zaman hevesle
üstlerinden tekrar tekrar geçiyoruz ama üzerinde 97 tarihi taşı-
yan bir yayın satın aldığımızda içinde günlük yazılar bulmak ist-
iyor insanın canı... Alın size Reef. Dört kişilik bir İngiliz ekip.
Paul Weller'dan icazetli olmaları neyi değiştirir? Biz Weller'dan
"çocuklar iyi hoş da, bunlar ewelce yapıldı" demesini bekler-
dik. Bugünlerde Kula Shaker'ın filan da peşinde koştuğu
rock'taki asrı saadet devrinin yansımaları Reef'te de var. Brit-pop'taki
Beatles melodikliğine nazaran ortaya Stonesyen bir tavır koyuyorlar. İki
sene önceki "Replenish" albümlerinde "blues gösterip rock vuruyorlar"
diye övdüğümüz sound'ları bu albümde kıyısından funky, gospel lezzet-

leri de buyur etmiş içine. Aslına bakarsanız tam bir konser grubu olmuş-
lar. İki yıl evvel direktan dönmüşlerdi, bari artık gelseler de seyretsek.
Size tavsiye, şimdilik bekleyin, eğer gelirlerse albümlerini o gecenin hoş
bir hatırası olarak satın alırsınız... Del Amitri için aynı temennileri tekrar-
layamayacağız. İskoçya'da herhalde MTV yayını filan da yok; evde bütün
gün dandik Amerikan aile-westernleri seyredip (hani rodeocular falan)
akşamüstleri mahalledeki gitar kursuna devam eden 16-17 yaşındaki
oğlanların yapacağı türden besteler yapmışlar. Yetmiyormuş gibi plağa
okumuşlar. Halbuki koca koca adamlar. Saygın sayılabilecek bir geçmiş-
leri var. Akustik gitarlarını sertçene çalarak hiç de fena olmayan folk-
rock parçaları söylüyorlardı eskiden. Şimdi popçu olmuşlar. İyi de, hayat-
ta popüler olamayacak popçular hiç çekilmiyor. Albümü baştan sona
dinlemek gafletinde bulunursanız ortalara doğru U2'ya benzeyen "High
Times" ve Neil Young-Tom Petty'ye benzeyen "Cruel Light Of Day" isim-
lerinde iki şarkı var. Onlar güzel. Bazı şarkıların birilerine benzemesinin
neresi güzel dersiniz haklısınız, ama öbürküler hiçbir şeye benzemiyor.
Radyoda denk gelerseniz, bir zah-
met, frekansı değiştirin. **D.B.**

EDI Caz mevsimiydi
P Belki de bir gazeteydi ekşi elmaların sandığı
CA Nedense çok büyük gemilerin
NS O yapışkan akıntılarda özlemle
EVE Kalakaldığı
R Ve susuz portakalların -kan portakallarının-
Taş binalarda ürpertiyle dirildiği
-Yani kısıcak aralarda gözlerin emzirdiği-
Bir mevsimdi ki, resimli kartlar bile
Odalara dizilmiş sevimli cesetlerdi

Taş çölde ne kadar
gerçekse, yerliler
de 'tarih' çölünde o
kadar gerçektir.
Jack Kerouac,
Yolda

İşte benim başlangıcım: ben
kaçıyordum, dışındaki güçler
kaçışma biçim verip beni oluş-
turdular. **JEAN PAUL SARTRE,**
Sözcükler

Gıyabında "falanca" diye söz edilip hakir görülen uçun-
cú şahısların kurduğu yasadışı, şiddet yanlısı örgüte
Falaniistler denir.

Amerikalı kristal uzmanı Del Walker, kristal toplardan
yapılmış olan takıların, sadece birer aksesuar olarak kabul
edilmemesi gerektiğini söylüyor. Örneğin buna göre
kırmızı, turuncu ve kahverengi kristal kolyeler, yorgun-
luğa, strese karşı etkili oluyor

8 Eylül, Koç ayırma zamanı

Generation Swine

MÖTLEY CRÜE

(WEA / Balet)

Mötley Crüe ile ahbaplığımız eskilere, ortaokul yıllarına dayanır. Heavy metal'in içinde, kendine has özellikleriyle ayakta durmaya çalışan bu dört delikanlının "Shot At The Devil" ve "Girls Girls Girls" albümleri teybimizden pek çıkmazdı. Kiss'ten Poison'a uzanan "glam metal" tarlasında en sıkı grup olarak Mötley Crüe'yu seçmiştik. Şarkılan o kadar melodikti ki, neredeyse bağlamayla bile çalacaktık. 1989'da yayınlanan "Dr. Feelgood" albümleri, ekibin en iyi işlerinden biriydi. "Artık daha ne yapınlar ki" deyip kapatmıştık Mötley Crüe dosyasını. Ahbaplanmızın yeni albümü "Generation Swine" elimize geçince eski dosyayı tekrar açıp nelerin değişip nelerin değişmediğine bir bakalım dedik. Gördük ki, "Dr. Feelgood"daki hava aynen korunmuş. Sanki o yıllarda daha iyi çalışıyorlardı ama. Neredeyse hip-hop diyeceğimiz "Glitter", Mötley Crüe'nun gözünün başka bir yerde olup olmadığı sorusunu sordurdu bize ama, cevaba yetecek başka ipucu bulamadık albümde. "Rockets-hip", "Flush", "Beauty" albümün en iyileri. Ayrıca "Shot At The Devil" in 97 versiyonu yer alıyor albümde, pek bir numarası yok ama. Eski Crüe'culardanansanız, kaçıracağınız bir albüm. Haklarında bir fikriniz yoksa, arkadaşlarınız sıkı birer rock'n'roll'cu olduğunu söyleyelim. Belli yahu, adamlar çok Elvis dinliyor. **U.Ö.**

Bad Love

LUTHER ALLISON

(Ruf / Majör)

"Geçen yıl CRR'de müthiş bir konser veren Luther Allison, son albümünde funk yapmış. Blues albümü demek mümkün değil, zira kulağınızı sallarsanız funk parçaya çarpıyor. İsmi şaşırtmalı "Soul Fixin' Man" ve "Nobody But You" haricinde hiç shuffle yok. Onun yerine ısıksı bir Hammond org ile keyiflendirilmiş bol bol iyi niyetli rhythm and blues ve funk var. Allison'ın daha iyi vokal yaptığı, gitar çaldığı zamanlar da biliriz. Albümün genel çizgisi, yazın arabası için blues kasedi arayanlara yakın duruyor. Ayrıca unutmadan, Guitar Slim'in bir gitar parçası olarak yazdığı "The Things I Used To Do"yu orgla yorumlamak bana biraz anlamsız geldi. Zira parça berbat olmuş... Luther Allison, artık 2000'lerin blues'unu yapıyor. Adı etiketinde: "Modern blues"..."

Bu paragrafı yazdıktan bir hafta sonra gazetelerden okuduk ki Allison'a akciğeri kanseri teşhisi konmuş; beyninde bir de tümör bulmuşlar. Üstadın tadına doyamamıştık. 1997'nin tüm yaz ve kış turnelerini iptal etmiş. Biz de onu 14 Ekim'de Eskişehir'e, 15 Ekim'de de Ankara'ya konuk edecektik. Blues'da bir kuşak daha siliyor yeryüzünden; yapmamız gereken yakın dostu Wah Wilson'ın internet çağrısına uyarak Allison'a dua etmek galiba. **S.K.**

Homework

DAFT PUNK

(Virgin / Kent)

Thomas Bangalter ve Guy Manvel de Thomem Christo isimli iki Parisli DJ'den oluşan Daft Punk, daha ilk albümleri olan "Daft Punk" ile 70'lerin disko müziğini 80'lerin break dance/electric boogie civarı ritimleriyle karıştırıp, bunları punk bir algı eşliğinde 2000'li yılların elektronik sound'una taşıyarak başlı başına alternatif bir çizgiye hemen yerleşmiş gibi görünmekte. Nedense albüme ait ilk iki single'ın "Musique" ya da "Da Funk" ile değil de, ilgi çekici videoklibi sayesinde üçüncü single çalışmaları "Around The World" ile patlayan (albümün dünya satışı, bu parçanın ekranları süslemesinin hemen ardından bir milyon barajını aştı) Daft Punk'ın insafsız sound'u, aslında bizlere "saçma"nın peşinden gidilerek de transın yakalanabileceğini gösteriyor. Kendiliğinden oluşan bu kaygısız yaratım şeklinin böylesine ilgi çekiyor oluşu, herhalde Cüneyt Arkın filmlerinin de yıllar sonra yeniden, sanki yeni bir şeylermişcesine keşfediliyor olmasıyla açıklanabilir. Yani Daft Punk, postmodernliği kabul etmiş bilinçlerin, biraz da "saçma"nın keyfini sürmek istemelerinin sonucunda oluşmuş bir proje. Tıpkı Tarantino'nun filmlerinde olduğu gibi. En kısası 28 saniye, en uzun 7.5 dakika süren 16 parçalık "Homework" albümü boyunca süregelen yapı, Daft Punk'ın tavrının ne derece keskin ve açık olduğunu kanıtı aslında. Genel atmosferin basitliğini sürekli olarak sekteye uğratma gayretinde olan ayırtılmanın yoğunluğu ve zaten rahatsız edici seslerden kurulu bir bütünlüğün sıklıkla alçalıp yükselmesi ile oluşan Daft Punk sound'u, önkoşulsuz eğlenme ve kendinden geçme amacının güdüldüğü bir ruh halinin yaratımı. Hardcore biçimli iki parça "Rollin' And Strachin" ve "Rock'n'roll" albümün, aslında bütün olarak Daft Punk'ın da zaten en iyi açıklamaları olarak görünüyorlar. Dikkat edilmediği takdirde, sanki "öylesineymiş" gibi de algılanabilecek olan Daft Punk, son çözümlemede günümüzün en yırtıcı ve en radikal isimlerinden birisi. Herhalde Daft Punk, Tarantino filmlerinin kanlı sahnelerinde bile kaygısızca eğlenebilen frekanstakiler için ideal bir girişimin adı. "Yorum"un değil de "algı"nın zaten kendisinin sanat olabildiğinin farkına varmış herkese ısrarla tavsiye edilir. **M.Ş.**

Electro Glide In Blue

APOLLO 440

(Sony Türkiye)

İlk albümleri "Millenium Fever" ile şöyle bir görünüş yok oldular. Pek öyle dikkat bile etmemiştik kimsecikler kendilerine. Sonra, geçen yılın sonlarında eski bir Van Halen klasiği "Ain't Talkin' About Love"dan alınan sample'lar üzerinde tasarlanmış "Ain't Talkin' About Dub" ile birden tanınıverdiler. Ardından da, ritmi yüksek, enerjik ve elektronik bir sound ile ve daha çok da MTV desteğiyle müzikseverlerin gözünde Apollo 440 oluverdiler. İkinci albümleri olan "Electro Glide In Blue", bu yüzden gecikmeli bir şekilde dikkate alınabildi. Halbuki albüm, görünenin aksine bir electronica ya da drum'n'bass çalışması değildi. Yani bu, Apollo 440'ın müzikle ilişkilenmiş herkes tarafından ilgilenebileceği anlamına gelmekteydi. Çünkü grup, caz, modern rock ve blues kökenli dinamiklerin daha çok dans müziği ile harmanlanmasından özgün sound'larına ulaşabiliyordu. Trevor ve Howard Grey kardeşlerle Noko'nun ortaklığından meydana gelen Apollo 440, aslında postmodern zamanların tipik ama oldukça da başarılı bir performansını

sergilemiş durumdalar ikinci stüdyo albümleriyle. Birçok ismin ve özellikle de grubun sanki ikinci kişiliğiymiş gibi duran Stealth Sonic Orchestra'nın desteğiyle hazırlanmış albüm, sonuçta yalnız dans müziği dinleyenlerine değil, bazen modern rock, bazen de caz sevenlere hitap edebilme özelliğine sahip bir çalışmadır. (Hatta "Pain In My Language" parçasında David Bowie rahatlıkla anılabilir.) Gerçi elektronik sound'a henüz alışamamış ya da muhafazakar müzik dinleyicilerince "kulak tırmalayıcı" olarak bile yorumlanabilecek "Electro Glide In Blue", yine de müzikteki yenilik arayışlarını ve deneysel çalışmalarını kaldırabilecek herkesin dikkatini bir hayli çekebilecek nitelikte. Bugünlerde yeni single "Raw Power" ile yeniden gündeme gelmekte olan Apollo 440 üçlüsü, kompleks ama bir o kadar da samimi olan ve dolayısıyla dinleyene kişisel ilişki imkanı tanıyan bu albümle, müziğin bugünkü postmodern dönemine kendilerince yeni ve dans müziği kulvan dahilinde alternatif bir soluk getirmiş oluyor. Sırf elektronik diye karşı çıkmayan herkese tavsiye edilebilir bir özellikte olan "Electro Glide In Blue", sonuçta, kişisel çağrışım-lara açık ama bir o kadar da popülene yakın bir çalışmadır... **M.Ş.**

0187824851 birikiücdörtbesaltıyedisekizdokuzon

İNGİLTERE ALBÜMLER

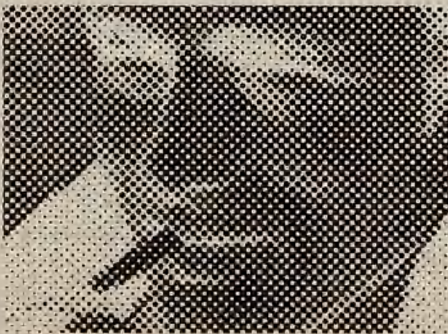
1. **Prodigy** The Fat Of The Land
2. **Spice Girls** Spice
3. **Radiohead** OK Computer
4. **Michael Jackson/The Jackson Five** The Best Of...
5. **Fun Lovin' Criminals** Come Find Yourself
6. **Primal Scream** Vanishing Point
7. **Paul Weller** Heavy Soul
8. **Texas** White On Blonde
9. **Teenage Fanclub** Songs From Northern Britain
10. **Michael Jackson** Blood On The Dance Floor

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Teenage Fanclub** Songs From Northern Britain
2. **Primal Scream** Vanishing Point
3. **Skunk Anansie** Stoosh
4. **Oasis** (What's The Story) Morning Glory?
5. **The Charlatans** Tellin' Stories
6. **Spiritualized** Ladies & Gentlemen
7. **Paradise Lost** One Second
8. **Linoleum** Dissent
9. **Oasis** Definitely Maybe
10. **Delirious** King Of Fools

AMERİKA ALBÜMLER

1. **"Men In Black"** Soundtrack
2. **Sarah McLachlan** Surfacing
3. **Missy 'Misdemeanour' Elliot** Supa Dupa Fly
4. **Spice Girls** Spice
5. **Prodigy** The Fat Of The Land
6. **Hanson** Middle Of Nowhere
7. **God's Property** God's Property
8. **Tim McGraw** Everywhere
9. **The Wallflowers** Bringing Down The Horse
10. **Jewel** Pieces Of You

YABANCI

1. **What's Up 4** (Polygram / Raks)
2. **Prodigy** The Fat Of The Land (Topkapı)
3. **Spice Girls** Spice (Virgin / Kent)
4. **Jon Bon Jovi** Destination Anywhere (Polygram / Raks)
5. **Michael Jackson** Blood On The Dance Floor (Sony Türkiye)
6. **The One And Only Rock Album** (Polygram / Raks)
7. **Era** Era (Polygram / Raks)
8. **Loreena McKennit** The Visit (WEA / Balet)
9. **Power Hits Vol. 2** (BMG Türkiye)
10. **Khaled Sahra** (Polygram / Raks)
11. **Jean Michel Jarre** Oxygene 7-13 (Sony Türkiye)
12. **Depeche Mode** Ultra (BMG Türkiye)
13. **Secret Garden** White Stones (Polygram / Raks)
14. **Loreena McKennit** The Visit (WEA / Balet)
15. **No Doubt** Tragic Kingdom (BMG Türkiye)
16. **Gypsy Kings** Compas (Sony Türkiye)
17. **Gina G** Fresh (WEA / Balet)
18. **Ricky Martin** A Medio Vivir (Sony Türkiye)
19. **The Saint** Soundtrack (EMI / Kent)
20. **UB40** Guns In Ghetto (EMI / Kent)

YERLİ

1. **Tarkan** Ölürüm Sana (İstanbul)
2. **Rafet El Roman** En Güzel Günler Senin Olsun (Marş / Raks)
3. **Sibel Can** Bu Devirde (Marş / Raks)
4. **İzel** Emanet (Plaza / Raks)
5. **Nilüfer** Nilüfer'le (Foneks)
6. **Aşkın Nur Yengi** Haberci (Emre)
7. **Levent Yüksel** Bi Daha (Karma / Raks)
8. **Ege** Sevildiğini Bil (S / Raks)
9. **Doğuş** Doğuş (Ulus)
10. **Candan Erçetin** Çapkın (Topkapı)

Megavizyon, Raksotek ve Mephisto'dan derlenmiştir

ROLL DİSKO

- Be Bold**
Ciwan Haco Bilûra Min
Cemali Youh Youh
Cesaria Evora Cabo Verde
Danny Brilliant C'est toi
David Byrne Feelings
Grateful Dead Workin' Man's Dead
Iggy Pop The Idiot
Jeff Buckley Grace
Massive Attack Protection
Mehmet Teoman Ter İçinde
Morphine Cure For Pain
Müslüm Gürses Sen De Bizdensin
Paul Weller Heavy Soul
Philosopher Kings Philosopher Kings
Prodigy The Fat Of The Land
Radiohead O.K. Computer
Sertap Erener Sertap Gibi
Talip Özkan L'art vivant de Talip Özkan
Tindersticks Curtains

KARGA

1. **Radiohead** O.K. Computer
2. **Prodigy** The Fat Of The Land
3. **Tindersticks** Curtains
4. **Lost Highway** Soundtrack
5. **Korn** Life Is Peachy

D-TONE (DENİZ) / ATLAS

1. **Jeff Buckley** Grace
2. **Zen** Derya
3. **Astronettes** Astronettes
4. **3 Mustaphas 3** Soup Of The Century
5. **Locked In To Surf** Compilation

KOD MÜZİK / ATLAS

1. **Radiohead** O.K. Computer
2. **Tindersticks** Curtains
3. **Morphine** Like Swimming
4. **Autechre** Tri Repeate
5. **Aphex Twin** R.D. James LP

ELA EDO

1. **Howard Stern** (Private Ports) The Album
2. **Akari Teenage Riot** Future Of War
3. **Marilyn Manson** Anti-Christ Superstar
4. **Batman & Robin** Soundtrack
5. **Orb** Asylum

ÇALINTI

1. **John Hassell & Bluescreen** Dressing For Pleasure
2. **Rahsaan Roland Kirk** Simmer, Reduce, Garnish...
3. **Taraf de Haidouks** Musique ds Tziganes de Roumanie
4. **Jeff Buckley** Live At Siné
5. **Marilyn Mazur's** Future Song Small Labyrinths

Mehmet Teoman, şarkı sözü yazarı olarak tanınır, bilinir. Daha çok, Cenk Taşkan ve Nükhet Duru'yla 1970'lerde oluşturduğu ekibiyle, ürettikleri şarkılarla beraber anılır adı. Geçenlerde yeniden bir araya geldiler, Nükhet Duru'nun "Mühür" albümü için. Bunu fırsat bildik, ama "Mühür" üzerine değil, Mehmet Teoman'ın kendisi üzerine konuştuk. Paris'teki çocukluk yıllarından Fransız chanson'larna, derviş Ali Dede'den Tanju Okan'a kadar enine boyuna söyleştik ve geldik 1977 yılına... "Sonrası için bir bu kadar daha konuşmamız lazım" dedi, biz de sonrasını kısa geçtik. Ama o "sonrası"ndaki önemli hadiseyi, Teoman'ın light-erotik Gainsbourgyen solo albümü "Ter İçinde"yi atlamadık...

Mehmet Teoman

"Sen sen değilsin!"

Ankara'da doğdum. Son derece minik maceralarla geldim altı yaşıma. Dört yaşındayken, üç tekerlekli bisikletle dört mahalle ötede kebabçının önünde bulurlardı polis vasıtasıyla. Kanalizasyon çukurunun içine girmiştin merak edip, çalışma yapıyorlarmış, kapağın üzerime kapatıldığını, itfaiyenin beni on saat sonra bulduğunu hatırlıyorum. Rüzgar bu taraftan esiyor da, acaba başka mahallelerde de bu taraftan mı esiyor diye dolaşmalarım... Hep vesile aramışım yer değiştirmek için yani.

Babamın talebe müfettişi olması dolayısıyla, herkes aynı bir şehirde doğdu bizim ailede. Sonradan tayini çıktı, Paris'e gittik. İlkokula başlamıştım Ankara'da. Fransızcam olmadığı için anaokuluna verdiler orada. Savaş sonrası Paris'iydi, 1950'ler. Düşen ama patlamamış bombalardan, mayınlardan ayıklanmamış bir takım yasak bölgeler vardı. Daha halen kapalı, sığınak olarak kullanılmış metro istasyonları... Mahalle kopilleriyle oralara girerdik. Kedilerini, köpeklerini arayan birçok kadın gazeteyle ilan verirdi, biz de onları takip ederdik. Avrupalıların hayvanlarla iççeliği, sanıyorum, savaş sonrası pekişen bir şey. Yalnızlığını hayvanlarla paylaşma güdüsü gibiydi... Minik bir çete kurmuştuk, o hayvanları arayıp verilecek küçük ödülün peşinde koşardık. O yasak bölgelere girme nedenlerinden biri de buydu. Bu sayede, devamlı gezgin olduğumu farkettim. Boulogne ormanı vardı Paris'in kıyısında, oraya defalarca gittiğimi, kaybolduğumu, polis tarafından bulunup geri getirildiğimi hatırlıyorum. Kaşif olacağımı söylemişim zaten. Sabit noktalardan hiç tatmin olmadım. İstikrarlı, başından beri tuttuğum bir işi de hiçbir zaman bitiremedim bu yüzden.

Yazları Cannes'a giderdik. Aznavour'u, Piaf'ı orada dinledim. Johnny Hallyday'lerin, Sylvie Vartan'ların ilk çıkışlarına şahit oldum. Kabare tarzı şeyler çok vardı, Alman ekolünün Fransa'ya savaş sırasında uzantısı... Gidemiyordum ama tabelalarını, ışıklı reklamlarını görüyordum, abimin, ablamın, babamların anlattıklarını dinliyordum. İlk radyonun, pikabın gelişini düşünüyordum eve... Onları dinlemeyi çok severdim. Evde de yalnız kaldığım çok olmuştur, çok iyi bir sosyal hayatı vardı ailemin. Evden çok kaçardım, Fransız çocukların evlerine giderdim.

Türk gibi kuvvetli

Kaçmamam için alınan bir takım tedbirler vardı. Çıkacakları geceler, Solange diye bir kadın vardı, onu çağırırlardı. Solange'in başından büyük bir felaket geçmiş savaş sırasında, Alman askerlerinin tecavüzüne uğramış, Fransız hükümeti, böyle insanları rehabilite edebilmek için, onlara büyük mekanlar tahsis etmişti, devletin ba-

kımdındaydılar, İş ve İşçi Bulma Kurumu gibi, oralardan yardımcı bakılırdı. Bizimkiler de oradan bulmuşlar onu. Görünüşte hiçbir farklılığı yoktu, bir kadeh içtiği zaman bütün o anları yeniden yaşar, bütün o depresyonu geri gelirdi. Gizlice içip sızdığı zaman ben evden kaçardım. Aileme söylemezdim, o da bu sayede evdeki içkiyi içebilirdi, aramızda böyle gizli bir anlaşma vardı. İtfaiyecilere tahsis edilmiş büyük bir bina vardı. Kutlama günlerinde, kendi büyük avlularında büyük balolar verilerdi. Fransızların "musette" parçalarını ilk defa otantik olarak orada dinledim. Hakiki orta sınıf Fransız balolarını görebildik.

Savaş sonrası Fransa çok fakirdi. Tam egzistansiyalizm zamanları... Fularlarını bağlamış, büyük aşk yaşayan "apache" denilen bir gençlik vardı. Benim mahalle ve sınıf arkadaşları, sarsılmış ailelerin çocuklarıydı. Buradan giden bir talebe müfettişinin durumu, oradaki herhangi bir memurdan çok daha iyiydi. Çok rahat bir yaşamımız vardı. Bana verilen üç beş kuruşla şekerden külah külah şeker alıp çocuklara dağıtırdım, kendime taraftar toplamak adına. Arkamda koca bir çocuk ordusu oluşmuştu. "Sale tête turc" (pis Türk kafalı) diye bir tabirleri vardı, ilk yıllarımda öyle bir muamele vardı bana. Hakikaten eziliyordum, çok itilip kakılıyordum. Okumakta sıkıntı çekiyordum, konsantrasyonumu bulamıyordum.

Mahalle aralarında parklar vardı ya, onların ortasında "kiosk" denilen üstü kubbemsi, etrafı açık yerler vardı. "Je vous ai apporté des bonbons"

Mehmet Teoman, Cenk Taşkan ve Nükhet Duru 1976

şarkısındaki gibi Brel'in... Kızı, bonbon vererek kiosk'a götürür, çünkü Mozart çalınıyordur orada... Bando da çalardı ama, daha çok klasik. O parklardan birinde okul dönüşü kavga çıktı, ben çocuğun üstüne düştüm, bacağı kırıldı, adım oldu "Türk gibi kuvvetli"... Gözleri korktu çocukların, forsum da artmış oldu. O sayede, çok daha yakın bir temas da kurabildim onlarla.

Tek sarıldığım Fransızca şarkılardı...

1955'te döndük, büyük bir diferansla karşı karşıya kaldım, hadi bu sefer burada yabancılaşma yaşadım. Türkçe bilmiyorum diye dördüncü sınıftan başlattılar. Müzik dersinde bir tane pikap getirirdi adam, müziği bize plakla anlatırdı. Burada do re mi fa sol, bilmem ne... Müzikten de soğudum burada açıkçası. Tek sarılabildiğim Eluard'ın kitapları, Brel'ler, Aznavour'lar, Bécoud'lar oldu.

Galatasaray Lisesi'nde olmam önemliydi, hiç olmazsa, bir şarkı dinlerken aynı dili paylaşabiliyordum. Fransızca onlardan daha iyi bildiğim için anlatır oldum onlara, birçok şarkıyı tercüme ederdim. Bir şarkı çalarken sözü dinleme alışkanlığını belki öyle edindim. Fransızca söyleyen sanatçıları mutlaka bir punduna getirir, izlerdim. Aznavour, Bécoud, Moreno, Adamo... Küçük küçük kağıtlar hazırlamıştık, Yeni Melek sinemasında "Tombe la neige"i söylerken Adamo, yukandan, ışıkların oradan konfeti gibi atardık gizlice. Doğal efekt, bayılmıştı adam "aaa karlar, nereden geliyor bunlar" diye. İlk şov yönetmenliğim belki...

Galatasaray Vokal Grubu

Onuncu sınıftaydık galiba. Timur'la (Selçuk) zaten arkadaşız, Vasıf Kurul, Aydın Kunt, Tolga Yağızatlı, Galatasaray Vokal Grubu diye bir grup kurduk. Aydın davulda, Timur piyanoda, biz akustik gitarlarda... Tolga gitar çalmasını biliyordu, Vasıf'la ben bihaberiz, Timur bize dört-beş tane akor öğretmişti. Önümüzde bir şifre, "hangi akora nerede basacağız" diye. Bir yandan dersleri kaytıyoruz, provadayız ya. Babam da müdür Galatasaray'da. Elbiseler filan da yaptırıldı, büyük süske yaptık. Fransızca müzik yapan yoktu, herkes İngilizce yapıyordu. Rock'n'roll dönemi, Beatles çıkışı iki sene olmuş...

Barış Manço da aynı dönemdeydi

ama o tek yürüyordu. Fikret Kızılok de bizleydi, provalara gelirdi, "ya, bana da gitar öğretsenize" diye, "sen dur kenarda" derdik ona. O da tek başına takılmaya başladı ama, Banş aldı başını gidiyor, daha profesyonelleşti. Stüdyo kayıtlarına çağırırdı, vokal yapalım diye. Bizim en büyük süksemiz, bir sene sonra Boğaziçi Müzik Festivali'nde oldu. Biz birincisine katıldık, 64 yılı, beste yarışması da var, en iyi yorum, şarkıcı filan... "En iyi özgün grup" ödülünü aldık. Lise orkestralarının dışında bir grup olduk artık. Çatı'ya gidiyoruz hafta sonları müzik dinlemeye, İlham Gencer orada. Bize Ajda Pekkan'ı getirdi, bir tane de kız olsun aranızda diye. Ajda'yı daha hiç kimse bilmiyor, İlham Gencer bir yerlerden duymuş, Çatı'ya alacak, ama bizimle de takilsin istiyor. Çatı'dan çok insan geçti, özel bir mekandı.

Timur gitti, müzik bitti

Galatasaray'dan kaçmak da bizim için çok önemliydi, parmaklıklardan, duvardan atlamak filan... Karavan Pavyon'a girdik mesela, bizim için çok önemliydi, bugünün en iyi gece kulübünü düşün, Erol Büyükburç, Çetin İnönütepe çıkardı. Arkasından Kulüp 12 dönemi gelir, Türkiye'de gerçek anlamda show business'ın başladığı ilk yer. Yetenekli olan kim varsa buyursun çıksın sahneye derdi sahibi, Ertuğrul abi. Huysuz Virjin ilk orada başladı, memur bir oğlan, kadın kılığına girerdi, hoşuna giderdi o kıyafetler, Ermeni taklidi yaparak millete laf atıyor. Bedava çalışırdı, kırıp geçirirdi insanları. Kırac'lar, Simavi'ler filan otururdu ön masalarda, büyük sosyete... Kulüp 12'den sabah yedide, sekizde çıkılırdı. Sabahları geçerken bir bakardık, "vay, sen hâlâ burada mısın" diye...

Sonradan gitarları elektroya çevirdik. Teyzemin oğlu Vedit elektronikçiydi, aldı Grundig'in küçük teyp mikrofonlarını, içlerini çıkarıp gitarların içine monte etti, amplifikatöre bağladı. Öylece işi ilerletiyorduk ama, Timur liseyi bitirince Paris konservatuvarını kazandı, gitti, bizim de müzikle ilişkimiz bitti.

Babam da emekli olmuş, Fındıkzade'de Gazetecilik'in müdürü, gel bari şunu bitir dedi. Oraya devam ederken Milliyet'e de kapak attım ufak ufak, harçlık çıksın diye. Her türlü muhabirliği de yapmış oldum. Bosphor diye bir otobüs şirketi vardı, host olarak girdim oraya, dışarıya gitmek istiyordum, vesile oldu.

Malum, solculuk yılları, fraksiyonlara, örgütlere girmişliğimiz yok ama, sempaticaniz. Duvarlarımız Che'yle dolu, başladık Rusça şarkılar dinlemeye, Ruhi Su'lar sonra, ama o kadar, sokağa akıtmıyoruz. Hiçbir zaman tam üniversiteli olmadığım için belki. Daha romantik takıldık. Okuduk, tartıştık ama hayata geçirmek? Yok. Komet'lerle filan içmelerimiz, çeşitli fırlamalıklar, Léo Ferré anarşizminin etkileri...

"Yarın askere yazılıyorum"

Annemin bir çocukluk arkadaşının kızıyla tanışmıştım ilk geldiğimde, oğlumun annesi olacak sonra. Lise zamanında küçük flörtlere de başlamıştık. Evleneceğim diye tutturdum, 23 yaşında evlendim. Okula gidiyorum bir yandan, aklım

Bir adam, kuma gömülmüş, dışanda sakalı, öyle duruyor Hint fakiri gibi. Kumdan çıktı, Hint fakiri şişman kalır, incecik, şu lamba kadar. "Eve çıkalım, bir çay içelim" dedi. Biraz tırmandık, bir kulübeye girdik, kök kokuyor içerisi, kökler var. Bir duvarda neyler, bir duvarda saksofon asılı.

başka yerde. Adam gibi adam olmaya başladık.

Bir gün babamı davet veriyor, teras çıktı arkadaşlarıyla, onları duyabiliyoruz. Hocalardan biri "hocam" dedi, kafalar kıyak ama, "Galatasaray'da müdür oldunuz, oğlunuz orada, Gazetecilik'tesiniz, orayı da bitirir artık bu sene..." İğneleme filan yok, gırgır geçiyorlar ama kanıma dokundu, "Fatma" dedim, "ben yarın askere yazılıyorum". Merak da ediyorum neferlik nasıldır diye, şaka değil, 24 ay ama. Hakikaten gittim, Manisa'da yaptım askerliğimi. İki ayda anladım ne olduğunu, istediğim şeyi gördüm, kaldı 22 ay, ne bok yiyeceğim? Bir torpil uydurduk, orduevinde sivil olarak bitirdik, otelcilik de var çünkü. Tarabya Otelinde, Kilyos'ta çalışmışlığım var. Tanju Okan'la tanışmam da Tarabya'dan, orada şarkı söylüyorduk, içip camları kırıyordu, en sarhoş olduğu dönem... Evvelen sadece aşinalığımız var, abimiz ama Galatasaray'lıyız diye bize bayılıyor. Timur'la iyi ilişkileri var, Fransa'daki bestelerinin çıktığı zamanlar.

Bir ara Philips Paris'e götürdü Tanju'yu, sesi, fiziği çok müsait, enternasyonal bir adam. Müzik direktörlüğünü Paul Mauriat yapacak. Bir hafta sürükleniyor Paris'te, tam imza atılacak, kaçıyor Tanju. Esmiş demek ki, "buraya bağlı kalamam" diyor, ruhen mevlevi, "dervişan" bir adamdı, gönül adamıydı.

Feodalitenin içinde bir denge

Askerlik bitti, çocuk yolda, Fatma, babam bastırıyor, bir baltaya sap ol diye. Koç grubuna, Tofaş'a girdim, ilk kurulduğu yıllar, Türkiye beş bölgeye ayrılmış, Güneydoğu bölge sorumlusu oldum. Arada bir koordinatör var, üstü İnan Kırac. Van'la Mersin arasında 17 vilayete bakıyorum. Atlıyorsun arabana, köy köy dolaşıyorsun. Buradan bir müdür gittiği zaman, bandoyla karşılanıyor. Oradaki bayi, aynı zamanda oranın eşrafı, ağası. Gittiğin zaman ağanın misafirsin, ziyafetler, gezdirmeler... Hiç rahatsız etmedi beni bu düzen ama. O feodalitenin içinde bir denge seziyordum. İrgatı fakir gibi görmüyorsun, belki dışanda dursaydım sömürüyü daha iyi yakalayabilirdim. Çünkü ağa da altında Cadillac'la dolaşmıyor. Derin bir yaşayış farkı yok. Sonradan nereye gider bu iş, bunu hesaplayacak durumda değilim. Hangisi ırgat, hangisi akraba, hangisi oğlu ayıramıyorsun, herkes iç içe. Tek başıma seyahat ediyorum, dağın tepesinde mola verip köylülerle otuyorum. İçine bal kaymak koydukları gözlemeyi yiyorum, oturmuş bir denge var hayatlarında. Şikayetçi değiller sanki, çok misafirperverler, güleryüzlüler, halbuki için için çok başka şeyler dönüyor. Ama benim için, Georges Moustaki'yle Saint Michel'de oturduğum kafeye orası arasında bir fark yok.

Yemek müziği yapacağız

O arada, Mersin'de Burhan Kânun adında bir eşrafla çok sıkı fıkı arkadaş oluyoruz. Çok eski, köklü, zengin bir aileden, St. Joseph mezunu bir adam. "Mersin'e 50 km ötede bir Mobil tesisi aldım" dedi, "işletir misin". Bir koyda, büyük bir oteli var, 200 kişilik bir restaurant. Bugünün parasıyla 500 milyon maaş teklif ediyor, Koç'tan aldığım diyelim ki 100 milyon. Gittim

bakmaya, Koç'tan ayrılmadım ama tavsattım işi. İki-üç ay takıldım orada. Serkis diye bir kemancı varmış, klasik kemancıymış ama şimdi Mersin'de pavyonda çalışıyormuş. Yanına bir piyano, yemek müziği yapacağız. Serkis'i buldum, bir piyano aldık, Salim'le (Dündar) konuşurken "burada Ercan Özaksoy diye bir caz piyanisti var, o da İstanbul'dan uzaklaşmak istiyor, biraz geçimsiz bir oğlan, onu alsana" dedi. Genç, kara kuru, dümdüz uzun saçlı, küt, çok az konuşan, olağanüstü piyano çalan bir çocuk. Serkis'le nefis müzik yapıyorlar. Adana'da, Mersin'de Arap kökenli ama Amerikan usulü yetişmiş, kendine has bir sosyete var, eğlenmeye uçakla İstanbul'a uçakla gidiyorlar. Onları da çektik, güzel iş yapıyoruz.

"Biz 'baba' deriz"

Saat 11 gibi müzik bitiyor, Ercan yok oluyor. Serkis atlıyor arabasına, Mersin'e dönüyor. Ercan yok. Ertesi gün bakıyorum, plajda kitap okuyor. Samimi de değiliz, gittim yanına, "sen" dedim, "ne yapıyorsun? Odanda yoksun, etrafta yoksun, Mersin'e gitmen mümkün değil, tanıdığın yok, kalkıp pavyona gidecek bir adam da değilsin." "Kız Kalesi tarafına gidiyorum, babamı ziyarete" dedi. "Aaa, ben senin buralı olduğunu bilmiyordum." "Yok, buralı değilim." "Baban mı burada yaşıyor?" "Ben baba derim." "Nasıl baba bu?" "Biz öyle deriz, sabaha kadar sohbet ederiz." "Ne yapıyor bu baba?" "Şimdi romantizmaları var, tedavi için kuma gömülüyor. Sizi de çok merak ediyor, çok tanışmak istiyor, sizden çok bahsettim."

Neyzen'den Miles'a Ali Dede...

Ertesi gün, bir boşlukta atladık gittik. Girişte bir plaj var, kötü bir kasaba. Durduk, yürümeye başladık. Bir adam, kuma gömülmüş, dışanda sakalı, öyle duruyor Hint fakiri gibi. Kumdan çıktı, Hint fakiri şişman kalır, incecik, şu lamba kadar. "Eve çıkalım, bir çay içelim" dedi. Biraz tırmandık, bir kulübeye girdik, kök kokuyor içerisi, kökler var. Bir duvarda neyler, bir duvarda sak-

Tanju Okan
"Bütün
Şarkılarım"ın
kapağında, 1973.

Nûkhet Duru "Bir Nefes Gibi"nin kapağında, 1977.

fon asılı. Narenciye sandıklarından bütün eşyası, üzerlerine yatak atmış, gazete kağıdı serip sehpa yapmış. Çöktük, çay demledi, sohbet başladı... Bir baktım saate, dokuz oluyor, program başlayacak, apar topar döndük... O günden sonra her gün, iş bitince, Ercan'la Kız Kalesi'ne gitmeye başladık. Bir gün 5'te uykuya daldığımı hatırlıyorum. Uyandırmışlardı 10'da, "kusura bakmayın" dedim, "yok" dedi, "sen uykuda da dinliyorsun"... Bir gün "sen, sen değilsin" dedi. Kendi kendime soru sormama neden olan ilk olay...

Ali dede, Ali Altuntaş... Neyzen Tevfik'in talebesi, Beşiktaş'taki dergahlardan; Adana'daki pavyonlarda saksofon çalmış... O beş on gün neler dinledik... Çaykovski'nin hangi eserinin hangi bölümünde hangi notayı neden öyle kullanmış; Mevlana mevlevi alemlerinde neyi neden öyle etmiş; Sartre'in hangi konuda müsbet, hangi konuda menfi baktığı, eksiklikleri; Picasso'nun hangi tablosunun hangi köşesinde neden o rengi kullandığı; Miles Davis ne yapmış, Jimi Hendrix neden öyle etmiş, Che Guevara hangi dağda, hangi köyde hangi grupla birleşmiş... Neyi ters çalarak atonal denemelere girişmiş artık. Çok büyük bir müzik ustası. Bir tane talebesi var, Ercan, onu yetiştiriyor. 40 yaşlarında filandı, ama aramızda yüz yaş var gibi duruyordu, fizikman da öyle, bembeyaz sakalları vardı. Hep yaşlı duruyordu, zaten aklına da gelmiyor kaç yaşında olduğu.

Ben, ben değildim artık

Geçirdiğimiz 10-15 günün sonucunda, kafam karıştı, ayağım takıldı, düştüm, bocaladım. Sorulamaya başladım kendimi, herhalde onun niyeti de oydu. "İnsanın kendisini bulmasındaki en kısa yol sanattan geçer, sanat yapacaksın" dedi. Müzik bilmiyorum, yazı yazmıyorum, resim yapmıyorum. "Bir tanesinden başlarsın" dedi. Bu saatten sonra nereden başlayayım? "Sen

hiç fotoğraf çekmedin mi?" dedi. Herkes kadar çektim. "Makina kullanmayı biliyorsun, başla işte" dedi. Mesaj başka aslında, bizlerde hep bir profesyonellik arayışı, şartlanması var, ona göre, sazdan bir şey örsen bile sanat. "Bu da yeterli değil" dedi, "önemli olan baş koymak. Bunu engelleyecek olan ne ise, onu ortadan kaldırmak. Mesela, aile." Karımdan mı ayrılalım? "Hayır, mesele onların engel olmasına engel olmak. Gerekiyorsa, evet." Müthiş sıkılmışım uğraşmaktan, tankerler, yataklar, müşteriler, yemekler... Ben, ben değildim artık. Dede "kalk gidiyoruz" dedi. Ercan, ben, Dede, üç kişi Murat 124'e bindik, yola koyulduk. Mersin'e yerleşmeye de karar vermiştik, getirttiğim eşyalar açılmıştı, onlar aynen geri döndü İstanbul'a. İstanbul'da babamlardan ayrı bir ev tuttuk, taşındık fakat aile düzeni bozuldu. Dedeler bazen bizde kalıyor, ben onların eski ahabalarının vira-nelerinde kalıyorum. O ara Tanju'yla yakınlaştık, Neco'larla tanıştık, ev dergaha dönüştü. Tanju geliyor, sabahlara kadar içiyoruz. Nino Varon "Tanju'ya bir şey yaz" dedi. Moustaki'nin "Dance" parçasına "Dans Et" yazdım, ilk şarkı sözüm, ciddiye almadığım, bir güzellik olsun diye yaptığım bir şey.

Dede bol bol düşünür, bol bol anlatırdı. Nasıl bir kırk sene geçirmiş, bunları nasıl sığdırmış, bilinmez. Çok çile çekmiş ama. Budizmi, İncil'i, Kur'an'ı hepsini biliyor. Yurtdışına hiç çıkmışlığı yok. Anası, babası ne yapmış, kimmiş, hiç konuşmadık. Resim, minyatür yapıyor. Arada ekst-ralar bulurdum, çalardı. Besteleri var, bir yandan onları dinliyoruz.

Eşyalar toplanmış seninle birlikte...

Bizim aile ilişkileri de dayanılmaz bir hal almaya başladı, Fatma'yla ayrıldık. Bir gün "bu ne" dedi, "sanat" dedim, "insanın kendini bulmasının yolu..." "O zaman ya sanat ya ben" dedi. Sanat olmadan ben olamam, ben olmadan hiçbir anlamı yok beraberliğimizin. Dede, Ercan, ben, Yeniköy'de, tepelerde "Kartal Yuvası" adını verdiği-miz bir ev tutuyoruz, yeni dergahımız. Neco'yla, Sevda Karaca'yla ufak tefek çalışmaya başlamışız, Seyyal Taner'le çok yakınız. Profesyonelliği bilmiyorum, o anlamda bir menejerlik değil. İş yapmıyordum, hiç düşünmedim, sadece yaşıyordum ama üretimde bulunuyordum. Şarkı sözü yazıyordum, üç beş kuruş oradan geliyordu. Tanju'yla çok yakındık. Beylerbeyi'ndeki evi bırakmadan evvel, saat kurup kalkardım, sabaha karşı beşlerde onu lokal çıkışından, işkembeciden toparlayıp sırtlardım, evine götürüp yatırırdım. Ertesi gün çünkü ya kaydı var, ya randevusu... Bir nevi menejerlik bu da... Deli gibi aşık o dönem Tarabyalı bir kıza. Yaş farkı var, Tanju 40'larda, kız 20'lerde. Aile epey zengin bir aile, deli gibi kaçınıyorlar kızı Tanju'dan. Amerika'ya götürüyorlar, Tanju yıkılıyor. Bir gün yine çok içkili, benim de elimde Serge Reggiani'nin long play'i geçmiş, Bebek'te, Tanju'nun evinde bunu dinliyoruz. "Ma Femme" geldiğinde ikimiz birden çarpılıyor, Tanju "buna bir şeyler yazsana" diyor, "dur" diyorum, "aklıma da bir şeyler gelmeye başladı". Tanju düşünüyor, ben bunu yatırıyorum, salona dönüyorum, iğneyi tık başa, tık başa, "Ma Femme"ı dinliyorum. Saat dört ci-

vanı bitiriyorum onu, kestiriyorum, yedi-sekiz gibi kalkıyor, bakıyor, "aa, yazdın mı" diye heyecanlanıyor. Bir-iki okuma müziğin üstüne, alıyoruz Antuan Şöriz'e, Diskotür'ün sahibine götürüyoruz. Dinler dinlemez Selçuk Başar'ı arıyor, "sana bir parça gönderiyorum, aranjmanını yarına istiyorum, stüdyoyu yarına istiyorum" diye. Sıtkı Acim kayıtta, bir kanalda İstanbul Gelişim Orkestrası, bir kanalda Tanju, bir defada kayıt bitiyor. 56 saat sürmedi olay... Öylece çıktı "Kadınım"...

"Bir de beni dinleysin..."

74'lerde Nûkhet'le tanıştım. "Kadınım"ı dinlemiş, otelin terasında otururken geliyor, Sevda, Neco filan da var, ben Sevda'yı ekstrasına götürceğim, acelemiz var. Sarşın, yanmış, simsiyah, bantlı bir kız. "Gelin bir de beni dinleysin" diyor, "Urcan'da çıkıyorum". Orada üvertür. Ertesi gün gidiyorum, çarpılıyor. Hemen dedeyle tanıştırıyorum, öyle başlıyoruz. Dede hep var, seçici konumunda, "bak bunda bir iş var / yok" diyor. Teşhisleri çok daha derinlerde, iş var ya da yok diyor ama, "çünkü..." diye devam ediyor, kestirip atmıyor. Müthiş insan okurdu. 24 saat hiç durmadan anlatabilirdi nedenini, nerelere bağlayarak. Nûkhet'i tanıdıktan sonra Tanju'yu unuttum zaten. "Çocukluğum / Parkta Yatıyorum" filan, Nûkhet'le kısa bir dönem aynıldığımız sırada çıktı.

Salim Dündar "sana birini tanıştracacağım" dedi. Cenk Taşkan... Erol Büyükburç'un gitaristi, bir yandan da Perşembe pazarında kayınpederinin dükkanında civata satıyor. Onunla tanışmadan evvel, Nûkhet'le çalışmaya başlamıştım, yabancı şarkıların üzerine Türkçe sözler yazmak suretiyle Nûkhet'e ait özgün bir repertuar yapıyorum. Ajda'yı söyleyeceği yerde, Reggiani, Lama okuyor sahnede. Kolu kırıldı Nûkhet'in, evde oturuyor, azgınlığı yok, gezip tozamıyor dışarılar-da. Cenk, ben, Nûkhet eve kapandık. Kolu iyileşince yine kendini dağıtmaya başladı, hem eski hayatını yaşayacak, hem çalışacak... O karmaşadan hasta oldu, büyük ateşler, sürmenaj oldu... "İyileşir iyileşmez toparla kendini, dinlen, hangi yolu seçmek istiyorsun, kararını ver" dedi.

Dede'yle Paris'e...

Dede'yle bir İzmir serüvenimiz var o ara. Seyyal İzmir Fuarı'na gidecek, "n'olur birlikte gidelim, bana yardımcı olun" diyor. Gittik, fuar dönüşü Ajda için çalışmamız gündeme geldi, fakat benim Paris'le olan devamlı bir rölasyonum var, Louis Menassé (Lulu), Mehmet Ulusoy, Theatre de Liberté'yi kuran ekiple... Kafayı taktım, Dede'yi Paris'e götüreceğim. Paris hazırlığını yapıyoruz Kartal Yuvası'nda, Ajda gelmiş, proje hakkında konuşuyoruz. Tam o gitti, tak tak kapı, Nûkhet... "Kararımı verdim, geldim" dedi. "Şimdi zor" dedim, "hem Ajda var, hem Paris"... "O zaman bekleyeceğiz" dedi. "Bu da bir şey. Paris'in, Ajda'yla işlerimizin ne kadar süreceği belli değil." "Çok 45'lik teklifi var ama yapmayacağım, bekleyeceğiz" dedi. İhtimal vermiyorum. Biz gittik Paris'e.

Tanju'yla çok yakındık. Beylerbeyi'ndeki evi bırakmadan evvel, saat kurup kalkardım, sabaha karşı beşlerde onu lokal çıkışından, işkembeciden toparlayıp sırtlardım, evine götürüp yatırırdım. Ertesi gün çünkü ya kaydı var, ya randevusu... Bir nevi menejerlik bu da...

Yoga'yla Yogi gibi...

Bir arabanın içinde üç kişi, Mer-sin'den geldiğimiz gibi, içerde bir aygaz tüp, çay yapıyoruz, para pul yok. Bir yerlere yerleştik, ilk iş Abidin Dino'dan randevu aldım. Bizi karşıladı, rakıları çıkardı, biz anlatıyoruz. "Ali Dede bu" dedim. O da habire resimlerini filan göstermeye çalışıyor, "çok hoş ama onlar dur-sun, esas Mehmet'in anlattığına gelelim" diyor Dino. Aldı telefonu, çevirdi, Ertegün'ler... O da hemen Claude Nobs'un telefonunu verdi, Nobs, Montreux Caz Festivali'ni yapan çocuk. Dede ney çalıyor, Ercan piyanoda, ben de korka korka, yarım yamalak darbukamsı, tumbamsı bir şeyler çalıyorum, Dede'nin öğrettiği ufak tefek ritmler... Montreux'den davet aldık, Nobs'un evine. Üç dört katlı koca bir ev, zemin katta küçük küçük stüdyolar var. Herkes eve gelip gidiyor, 10-15 tane yatak odası var, koskocaman ortak bir mutfak var. Mick Jagger'la oturduk, omlet yedik karşılıklı. Bakıyoruz, dünyanın devleri, tedirgin olduk, dedim ki kendime, "boyundan büyük işlere kalkışıyorsun, sen ne bok yiyorsun..." Girdik stüdyoya, çaldık, bant hazırlandı, doğru Amerika'ya. İşimiz bitti, döndük. Fakat o yaz Dede, festivalde Herbie Mann'la aynı sahneyi paylaştı. Lulu, Ulusoy, Yılmaz Güney vasıtasıyla Dede'ye Paris'te tiyatrodan müzik yapma teklifi geldi.

Dede'yle tanışalı üç yıl olmuş. Çok önemli bir dönüm noktasıydı ama, tıkanma noktasına gelmiş-tik. Yoga'yla Yogi gibi. Artık ayrılmamız gerekiyordu, ayrıldık, görüşüyorduk ama o ortaklaşa bağ bitti, İstanbul'a döndükten sonra. O ara Paris'e gitti, gidiş o gidiş. Birkaç gün önce bir haber aldım "Dede galiba ölmüş" diye... Şimdi bilmiyorum, ölmüştür belki. O gün bugündür görmedim. Bir ara Paris'e gittiğimde Dede'yi aradım, bir şey oldu, buluşamadık... "Duvar'da oynadı orada, müziklerini yaptı, çok tiyatro müziği yaptı, son zamanlarında çok resim yapmış, Paris'te, Türk sanatçı çevresinde yaşadı..."

Brel'lerin, Reggiani'lerin anlattığı biçimde...

Dede'yle tanıştığımın altıncı ayı filandı, baktık ki müziğe dalıyoruz, "Dede" demiştik, "şimdi sen bana müzik öğreteceksin. Alfabetinden başlayacağız, ilerleyeceğiz". "Katiyen" demişti, şaşırmış kalmıştım, "beceremez miyim" demiştik, "becerirsin, ama eğer sana müzik öğretirsem, ihtiyacımız olan yönünü yitirirsin. Müziği bilmediğin için müzisyenleri yönetebilirsin. Bilirsen, sen de bize benzersin. Bizim ayağımız yere basar korkudan, sense uçabilirsin..."

İstanbul'da Nühket geldi, "ben sözümde durdum, yapmadım, hadi" dedi. Cenk'le Nühket konseptini oluşturmaya, Nühket'e göre, özgün parçalar oluşturmaya başladık. Yola çıkışım, sahnede böylesine parlayan yetenekli birinin kendine ait, diğerlerinden farklı bir şeyleri olması gerekir fikriydi. Onu nasıl farklı kılabiliriz? Diğer şarkı sözlerine benzemeyen, daha çok bir hikayeyi anlatan sözlerden yola çıktım. Bu da Aznavour'ların, Brel'lerin, Reggiani'lerin anlattığı biçim... Léo Ferré çok daha farklı, kendine ait bir dili var, ben bile yüzde 40'ını anlayamıyorum, dili bozuyor, ken-

Diğer şarkı sözlerine benzemeyen, hikayeyi anlatan sözlerden yola çıktım. Bu da Aznavour'ların, Brel'lerin, Reggiani'lerin anlattığı biçim... Bir şarkıcının yazdığım sözü söylemesi, doğru okuması beni tatmin etmiyordu, onu "taşımaya", yaşıyormuş gibi, kendisi yazmış gibi okuması gerekiyordu.

değil, "makyaj" şimdikiler...

Nühket'le ayrılmamızın sebebi, yarattığımız Frankenstein'di. İşler çok üstümüze gelmeye başladı, o insani güzel bağlardan, usta-çırak ilişkisinden eser kalmadı, birbirini gırtlaklayan, boğazlayan insanlar olduk. Sadece işte birbirini görece kadar yoğun bir tempo, gerilen sinirler... Ayrıldık.

Sonrası uzun hikaye

77-78 sonrası, Nühket sonrası çok uzun hikaye. Müzik alemine giriyorum çıkıyorum, 70'lerdeki birebir ilişkilerim kalmadı. Mermi çekirdeğinin dağılması gibi bir dönem. Çok çeşitli insanlarla çalıştım, Ajda Pekkan/Brazil Tropical şovu koydum, ki en büyük prodüksiyonlarımdan biri o. Uğur Yücel'i, Necati Bilgiç'i ilk kabareye çıkardım. Ama aynı zamanda, müziğin tamamen dışında, Kapalıçarşı'da gümüş satmaktan Beymen'de çalışmaya kadar çok çeşitli yerlere girip çıktım. Neslihan Yargıcı bir tek Singer makinasıyla çalışırken bir atelyede, mağazalar zinciri haline getirdik o atelyeyi. Biraz denedim birebir çalışmayı insanlarla, Ayşegül Aldinç'le, Candan Erçetin'le mesela, olmadı, olamazdı. Televizyonda görmüştüm Candan Erçetin'i, izini buldum, kimsin, nesin, "Galatasaray mezunuyum, konservatuarda okuyorum, klasik eğitim" filan filan. Hemen chanson'lar üzerine kurdum bütün repertuarını. 89-90 yılları. "Korkma sönmez" söyler gibi söylüyordu şarkıları, klasik eğitimden ya, yıllar sonra kırabildi onu.

Zuhal Olcay'ı şarkıcılık projesi için kandırdım. "Küçük Bir Öykü Bu" aklına geldi, kimseye uymuyor, bir şarkıcıdan ziyade, belirli şeylerini oturtmuş bir anlatıcıya ihtiyaç var. Bir filmde, jenerikte bir parça okumuştum, kafama takıldı, Uzey'ı araya koydum, provaya başlayacaklardı "Evita"yla ilgili, şaşırdı teklife, ama yaptık sonra.

disi uyduruyor, dile de anarşist çünkü... Gainsbourg da öyle gibi ama, o daha sokak... Şu noktaya geldim: Bir şarkıcının yazdığım sözü söylemesi, doğru okuması beni tatmin etmiyordu, onu "taşımaya", yaşıyormuş gibi, kendisi yazmış gibi okuması gerekiyordu. Aysel Gürel gibi, Ülkü Aker gibi dışardan söz yazmıyordum, yazmış olduğum sözün beste, aranjman, stüdyo aşamalarında bulundum. Bunun uzantısında, şarkının sahneye taşınması var. Nasıl bir sahne aranjmanı, nasıl ışıklar, nasıl bir lokal, kime okunacak? Önüne hangi şarkı konulmalı, sonra hangi şarkıya bağlanmalı? İşin komisine, kapıda müşterinin karşılanmasına kadar gitti iş. Bu "management" böyle kendiliğinden gelişti. O zaman şarkıcının kendisi de giriyor işin içine, Nühket'in sarı saçlarının siyaha boyanması, topuz yapılması, kılığı kıyafeti, oturması kalkması... Herkes başka bir şeye bakıyor şimdi, hepsi güya menejer. Organizatör, plak şirketi, menejer, ama benim söylediğim gibi "artistik menejer" yok. "İmaj" değil, "aslini, anatomisini ortaya çıkarmak"

"Ter İçinde"

91'de çıktı "Ter İçinde". Yine aklıma bir şeyler gelmişti, anlatmak istediğim. "Çingene güzel, çingene diri / Göğsü dik / Çingene göğsü, kalçalar / Bir ileri, bir geri / Çingenem cilveli / Hava nemli, hava mavi / Çingene ayakta at arabasında / Çingene ıslak, çingenemin eli / Bacakarasında / ... / Çingene genç, çingene diri / Çingene yay gibi, ay gibi, taş gibi / Çingenem dişi", "Beni yerden yere çalan azgın bir gergedan / Adeta boa yılanı, koca memeli bir hayvan" gibi sözler var. Kime söyleteceğim? Kimse yok. "Sen niye söylemiyorsun" dedi Uzey. "Ben şarkı söyleyemiyorum" dedim. "Ben seni biraz çalıştırırım, bir şeyler yaparız" dedi. "Yok ulan dur" dedim, "Gainsbourg nasıl söylüyor?" O yine şarkı söylüyor ama, hiç söylemediği şarkılar var, onları kastediyorum, "gel" dedim, "diseur'lük yapalım". Oturduk Uzey'la Ortaköy'deki evinde, bir davul, bir bas döşe şuraya, şu araya bir saksofon döşe, alıyorum kaydı, gidiyorum eve, ko-yuyorum karaokeye, alıyorum mikrofonu, bir şeyler karalıyorum. Sene 90. Daha kimse, bırak diseur'lüğü, rap anlayışında söylememiş. Bir yandan ben yazıyorum, bir yandan Uzey yeni ritimler arıyor. Nasıl yapacağız, üç kuruş onda, üç kuruş bende var, tanıdıklar var, arkadaşlarımızın stüdyoları... Vokale Sertab'ı çağırıyoruz, Candan'la birlikteliğimizin başları, o vokale geliyor, Martin Spencer tonmaister... Duyan geliyor, bir parça da ben vereyim diye, Fahir Atakoğlu, Martin Spencer birer beste yaptı, China Band'den Ömer'le Hakan iki tane verdiler, Uzey'ın beş bestesi... Sezen bir parçaya, "Dal-

gamı Geçmekteyim"e sesini verdi, devamlı vokalist olmadı ama bayıldı. Uzey'ı çekti o sayede, yeni olan bir tek o var, hepimiz kaşarlanmışız. Çok özgür ve özgün çalıştık Uzey'la, tekilalan içip, motorlara atlayıp Assos'a gitme kararı gibi bir kararla başlamıştık zaten çalışmaya. Çok dalga geçerek başlamıştık, çok zevk alarak yaptık. Nora'ya verdik sonunda bantları, bir arkadaşımın vasıtasıyla. Denetime gönderildi, bandrol bekliyoruz. Biri geldi, "bu, kuruldan geçemeyebilir" dedi. Nasıl geçmez? "Bunu ahlaka muğayir bulurlar" dedi, nitekim geçmedi. "N'olursa olsun, ben bunu çıkarırım" dedi plakçı, reklamını yapamadık ama, tezgah altından beş bin tane filan dağıtıldı. Üç-beş sene sonra tekrar çıkarmayı teklif ettiler ama, bende de heves kalmamıştı.

Kloşar oldum

Denemedim değil isimsiz birinden birini yaratmayı, fakat ne bende o güç vardı, ne onlarda o cevher. Ben çünkü, basbayağı kloşar oldum, hakikaten köprü altında yaşamaya başladım. Çok şeyim değişti, korkularım, etiketlerim gitti, hepsini kaldırdım hayatımdan. Hâlâ bir kloşarım. Farketmiyor, köprüaltında da yaşayabilirim, bir şatoda da, ama o

şato için uğraşmayacağım, olursa olur, kloşarlık bu.

Kavgam ve korkum bitti, bütün meselem bu. Korkum bitince, cesaretim de gitti. Ama hepsi ne için ki zaten? Kavgam? Ben yokum.

Tamagoçi fenomeni!

Tokyo gibi dev bir metropolde kendini toz zerreciği gibi hissetmek isten değil; bazen insan nerede olduğunu, kim olduğunu bile hatırlayamaz. Ait oluncak bir yer arayarak geçici uzamlar ve yerlere sığınır, onları anlam ve duyguyla doldurur. Bazen, ara sıra başkalarının alanlarına dalıverdiği olur, birinin telefon konuşmasına kulak misafiri olur, bir diğerinin walkman'inden çıkan cızırtıları duyar. Ara sıra her insan kendi kişisel uzamını yanında taşımaya özer, bir çağrı cihazı olsa der ya da uyduruktan bir cep telefonu, birilerinin sizi arayıp bulmasını o kadar çok isteyebilir. Ya peki o zaman bile, can sıkıntısından boğulması, hiç kimse tarafından aranmazsa? Bu çok klasik varoluşsal problemin çözümü nihayet bulundu. Her şey tabii gene Japonların başının altından çıkıyor.

Tamagoçi ('yumurta saat' ya da 'şirin küçük yumurta' anlamına geliyormuş) denen Japon icadı yeni bir oyuncak saf, kayıtsız şartsız –birazcık virtüel de olsa,– sevgi ve ilgi vadeden bir kurtarıncının, portatif, garantili bir ilişki biçiminin yeni adı... Tetris oyununun cep versiyonunun sağladığı başarı üzerine, Tetris'i piyasaya süren Bandai şirketi tarafından geçtiğimiz kasım ayında piyasaya sürülen ve iki ay içinde 750.000 tane satılan tamagoçi'ler, büyük şehir insanlarına –şimdilik en azından Tokyo ve birkaç başka büyük şehrin insanlarına– bir varolma sebebi sağlıyor, onlara kendilerine ihtiyaç duyulduğunu, sevildiklerini hatırlatıyorlar.

Tamagoçi hem bir oyun, hem de bir yaratık, sonuç olarak *birisi*; tamagoçi'ler birer anahtarlık büyüklüğündeler. Ortalarındaki ekranda 'hiper interaktif dijital bir evcil hayvan' (daha doğrusu yaratık) var. Başlatma düğmesine bastığınız ya da aleti kurduğunuz an yaratık doğuyor, bu küçük yaratık doğal hayat evrelerinden –yumurta, yavru, çocuk ve yetişkin– geçmeye başlıyor ve sonunda, –genellikle hiç beklenmedik bir anda– ölüyor. Sürekli yanınızda taşıdığınız tamagoçi'ler, kısıtlı ama ısrarlı temel gereksinimlerini (açlık, can sıkıntısı, hastalık ve yorgunluk vb.) bip-bipler aracılığıyla 'sahipleri'ne bildiriyorlar. Aletin üstündeki üç düğmeden birine basmak ve ekrandaki menülerden birini seçmek yoluyla tamagoçi'nizi besleyebiliyor, eğtebiliyor, kakasını temizleyebiliyor, ona ilaç içirebiliyor ya da mesela, onunla saklambaç oynayabiliyorsunuz (kazanmalarına izin vermezseniz somurtabiliyorlarmış) vb. vb. Bir tamagoçi sahibini hiç sebepsiz yere de çağırabiliyor, siz de onu tersleyebiliyorsunuz, ama gene de ne olduğuna bakmak üzere ilgilenmek zorundasınız. Bir-iki günle birkaç hafta arası bir yaşama süreleri var, ölüyorlar ve kanatlı ve haleli birer melek haline geliyorlar. Bütün bu yaşam döngüsü, avuçiçi büyüklüğünde bir nesnede, onun üzerindeki içinde bir tek canlının yaşadığı birkaç santimlik, yassı ekranın dünyasında olup bitiyor. Bütün duygusal ihtiyacınızı yöneltebileceğiniz şahsi bir mikrokozmos var avucunuzda.

Tamagoçi, reel zamanınızı işgal ediyor, ya da daha doğrusu sizden kendi biyolojik varoluş durumlarının dayattığı zamanı sizin reel zamanınızla senkronize etmenizi istiyor; acıkmasını, uykusunun gelmesini, canının sıkılmasını vb. Nerede olursanız olun, tamagoçi'nizin sizden onu beslemesini ya da dolaştırmaya çıkarmasını isteyebiliyor, bu biraz can sıkıcı olabiliyormuş, ama böyle. Düzenli aralarla kaka yapıp yapmadığını ya da şişmanlayıp şişmanlamadığını kontrol etmeniz gerekiyor, buna karşın uyumaya karar verdiğinizde insanı rahat bırakıyor, ertesi sabah yeniden bipleyerek uyanıncaya kadar. Fakat 'sahip' açısından bu sorumluluk ve denetim mekanizması, kişiye göre değişen ölçülerde eğlenceli, sinirlendirici, mutlandırıcı ya da bağımlılık yaratıcı olabiliyormuş –sonunda bekar bir anne ya da baba gibi olunduğu söyleniyor. Yoruca fakat aynı zamanda yoğun bir ilişki çünkü yaratık hiçbir zaman gerçek anlamda büyümüyor, sürekli olarak bağımlı kalıyor, ölüp 'uçup gittiği' güne ka-

dar sahibinin tek yönlü sevgisini 'emiyo'. Bazı iyi kalite tamagoçi'ler ardlarında bir yumurta bırakıyorlar, soyun sürdürülebilmesi için. Bu aoseksüel çoğalma biçiminin kişinin *kendi* tamagoçisiyle son derece mahrem ve kendi içinde bütünlüklü bir ilişki kurulmasına yaradığı kanısı oluşmuş durumda; insanın tamagoçi'sinin gidip elalemlerle düzleşmesi fikri nasıl bir hayal kinklığı yaratır bir düşünün deniyor... (Gerçi Bandai firması dişili, erkekli tamagoçi'ler üretmek konusunda çalışmalara başlamış.) Tamagoçi'lerin bunca popüler olmalarının bir nedeninin de, sahiplerinin bakımına göre yetişmeleri, bu yüzden de yetişkin tamagoçi'nin kaçınılmaz olarak sahibinin karakter özelliklerini yansıtmaları olduğu söyleniyor. Yedi tane belli başlı karakter tipi tespit edilmiş vaziyette;

mesela, sizin tamagoçi'niz bu yedi tipten *oyacı* adı verilene benziyorsa, sizin de sahip tipi olarak bir *oyacı* olmanız olası; *oyacı*, Japonca'da 'hüzünlü fakat sevimli maaşlı bir memur tipi'ni anlatmakta kullanılan bir kelime, 'hayatta aile geçindirmekten başkaca galesi olmayan, işyerindeki genç küstah iş arkadaşları tarafından itilip kakılan, aptal ve burnu büyük patronu tarafından sık sık azarlanan' *oyacı*'lerin tek mutlu oldukları anlar her şeyi unutmak için içki içtikleri anlarını. Bir *oyacı*'nin tamagoçi'si olmak durumunda kalan ve bu yüzden de *oyacı* bir karakter geliştiren tamagoçi gene de hoş karşılanıyormuş da, mesela *obançi* –kökü *oban*: 'orta yaşlı mutsuz kadın',– karakteri geliştiren bir tamagoçi'ye hiç makbul bir şey gözüyle bakılmıyormuş.

Kötü kalpli, şımarık liseli kızlar –en azından Japonya'da– tamagoçi sahiplerinin en acımasızları arasında yer alıyorlarmış; bunlar tamagoçi'yi hayatının ortalık yerinde 'reset' düğmesine basmak suretiyle öldürüyorlarmış. Ama deniyor ki, seri cinayetler işleyen bir katil olmasanız da ilişkinin sonunda ölümler bitiyor. Sevdiğiniz yaratığın taleplerinden nihayet kurtulduğunuzda –*derleyenin notu*: ilişkinin bir-iki hafta sürmesini de artı puan sayarsak,– oyunun, ilişkinin, tamagoçi'nin açığa çıkardığı duygularınızın çapını ve derinliğini fark etmeye başlıyorsunuz. Yaratık virtüel olduğuna göre sizin duygularınız da virtüel (mi acaba?). Likid kristal ekranın araya koyduğu mesafenin emniyetine sığınarak duygularınızın değişik kuvvet derecelerini harekete geçirebiliyorsunuz; duygularınızı gıcıklayabiliyorsunuz, onlarla oynayabiliyorsunuz ya da kendinize yalan söyleyebiliyorsunuz. Acıma, birini kaybetmekten dolayı duyulan üzüntü, suçluluk gündelik hayatın hayhuyu içinde uyuşmuş duygularınızı harekete geçirebiliyorlarmış. Ne de olsa sadece yanı yarıya gerçek bu duygular (mi acaba?) deniyor.

Tamagoçi'niz ölünce onu internete ölü tamagoçi'ler için açılan mezarlıklara koyabiliyorsunuz, isterseniz. Aynı kanala itirazlarınızı da yapabiliyor ya da üzüntülerinizi de bildirebiliyorsunuz: 'İlk tamagoçim'di, iş güc yüzünden biraz ihmal ettim, gene de direndi... Bana bıraktığı yumurtaya gözüüm gibi bakacağım,' ya da 'pantolonumun cebinde unuttum, pantolonu yıkayınca öldü, ölümünün boğularak olması ne acı. Bir müddet yemeden içmeden kesileceğim herhalde. Bağışla beni, tamagoçim' ya da 'hastaydı, dün bütün gün Bandai müşteri servisini aradım, telefonları hep meşguldü, bu yüzden tamagoçi'mi hastaneye bile yetiştiremedim,' gibi. Bu sözlerin, bu duyguların ne kadar gerçek ne kadar virtüel, bilinmiyor, tamagoçi'nin müphemliği de bu noktada başlıyor zaten.

(*Derleyenin notu*: Yeni Türkçesiyle söylersek– 'olayın keyifli yanı da orada' zaten. Yanlış anlaşılmasın: 'keyifli' diyorsak da– tamagoçilerin ve tamagoçi 'olay'ının –anlaşılan– duygusalığını ve ciddiyetini, akıldan çıkarmayalım! Kendi kendinizi, annenizi, sevgilinizi, aklbaşında sandığınız kimi arkadaşlarınızı bir tamagoçi'yle düşünün hele! Ya da tersinden, çok duygusal sandığınız arkadaşlarınızın bir tamagoçi vesilesiyle ne taş kalpli olduklarının ortaya çıkabileceğini!)

Frieze dergisinden derleyen: **Fatih Özgüven**

d→

DENGBÊJ

Kürtçede "deng" ses, "bêj" ise söyleyici anlamına geliyor. Kürt müziğinde herhangi bir enstrüman olmaksızın hikaye anlatan kişiye dengbêj adı veriliyor. Burada ritm ve ezginin kaynağı, sözcüklerin ve tümcelerinin akustığı. Kürt müziğini diğer komşu Ortadoğulu müziklerden ayıran baskın ritm unsurunun paganist öğeler taşıyan denbeji geleneğinden kaynaklandığı söyleniyor. Dengbêjler hikayelerini anlatırken seslerinin yanısıra genellikle erbane adı verilen bir ritm enstrümanı da kullanıyorlar. Erbane, İslamiyetin etkisiyle Kürt

müziğine giren, bendir benzeri vurmalı bir enstrüman... Dengbêj, güçlü bir sese ve hafızaya sahiptir, Kürt coğrafyasında sürekli dolaşan bir halk ozanıdır. Sadece şarkı söylemekle ya da manzum hikayeler anlatmakla yetinmez, kendisi de bir şair-besteci hüviyetindedir. Dengbêjin söylediği şarkılarda ezgiyle öykü arasındaki bağ, birinin diğerine 'iliştirildiği' veya 'eşlik ettiği' bir ilişkiden çok, şarkının kurucu öğeleri olmaları anlamında organik bir bağdır. Öyle ki çoğu kez bir dengbêj anlatacağı hikayenin sözlerini ancak ezginin yardımına başvurarak hatırlar... En ünlü dengbêjler arasında Mihemed Arif Cizrevî, Hesên Cizrevî, Şakiro, Kawis Axa, Mele Ehmedê Barê, Mêremxan sayılabilir. Ayrıca Evdalê Zeynikê, 19. yüzyılda yaşamış önde gelen dengbêjlerdendir. Halen 'stran'ları (türküler) okunan Zeynikê'nin, usta-şagirt (çırak) ilişkisi içinde dengbêjliği belli bir eğitim sistemine oturtmaya çalışan ustalardan biri olduğu söylenebilir... Bir diğer ünlü dengbêj 1921-71 yılları arasında İran'ın batısında yaşamış olan Hesên Zîrek. Zîrek, dengbêjliğe çocukluktan başladı, öldüğünde ardında 1500'e yakın beste bıraktı. En tanınan bestesi "Kırmanşah"tır. İbrahim Tatlıses'in okuduğu şarkılarda hissedilir derecede Hesên Zîrek etkisi bulunmaktadır... Gerabete Xaço ise, Ermeni kökenli bir Kürt dengbêjidir. Bu yüzyılın büyüklerindendir. En ünlü parçası "Adalê"dir. 1920'lerde doğdu, 80'lerde öldü. Eserlerinin hemen hemen hepsi o dönemler Ermenistan'da yayın yapan Erivan radyosunda yayınlandı.

e→

ENDÜLÜS'TE RAKS

Zil, şal ve gül. Bu bahçede raksın bütün hızı... Şevk akşamında Endülü's üç def'a kırmızı...

Aşkın sihirli şarkısı yüzlerce dildedir. İspanya neş'esiyle bu akşam bu zildedir.

Yelpaze çevrilir gibi birden dönüşleri, İşveyle devrilmiş, saçılış, örtünüşleri...

Her rengi istemez gözümüz şimdi aldadır; İspanya dalga dalga bu akşam bu şaldadır.

Alnında halka halkadır âşu'te kâkülü, Göğsünde yosma Gırnata'nın en güzel gülü...

Altın kadeh her elde, güneş her gönüldedir; İspanya varlığıyla bu akşam bu güldedir.

Raks ortasında bir durup bir oynar, yürür gibi; Bir baş çevirmesiyle bakar öldürür gibi...

Gül tenli, kor dudaklı, kömür gözlü, sürmeli... Şeytan diyor ki sarmalı, yüz kerre öpmeli...

Gözler kamaştıran şala, meftûn eden güle, Her kalbi dolduran zile, her sineden: "Öle!"

Yahya Kemal Beyatlı

k→

KUL AHMET

"Ankara Ulus'ta Alevi-Bektaşî kültürüne ilişkin kitaplar basan minicik bir matbaanın sahibi olan Hacibektaş'lı dostum Sefer Aytekin, 'vaktin varsa makinanı al gel' demişti telefonda. 15 dakika sonra matbaadaydım. Sefer, orada bulunanları tanıştırdı. Hüseyin Çırakman, Şinasi Koç... Ve bir de uzun boylu, uzun burunlu, pos bıyıklı, kucağında ruzba olan bir ozan... Makinayı kurdum, mikrofonu ayarladım, matbaadaki makinalar sustu. Şinasi Koç Dede'den arşivimde gözüm gibi sakladığım Turna ve Kırklar Semahı'nı o gün derleminiştım. O uzun boylu, uzun burunlu, pos bıyıklı ozan durmadan 'erenler bana ne zaman sıra gelecek' di-yordu. Sıra geldi, bir saatten fazla çalıp söyledi. Minicik ruzba kocaman elleri arasında kayboluyor ve öyle bir dilleni-yordu ki..."

Geçtiğimiz ay, 15 Temmuz'da kaybettiğimiz Kul Ahmet'i, Fikret Otyam 60'lı yılların başın-

da böyle tanı-mıştı. 70'li yıllara geliştiğinde ise, bütün Türkiye onun türküsünü dinli-yordu: "Yoh, Yoh"...

Nüfus kağıdındaki adı Ahmet Kartalkanat'tı, 1932'de Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi-ne bağlı bir Kürt-Alevi köyü olan Bozlar'da dünyaya gelmişti; soyağacının kökleri Köroğlu'na uzanı-yordu. Babası Bilal Ağa, Pazarcık'ın Köroğlu köyüne yerleşen Sinan aşire-tindendi ve Köroğlu'nun kansı Benli Döne'nin soyundandı. Kul Ahmet küçük yaşta babasını kaybetti, annesi ikinci bir evlilik yaptı ve Bozlar'dan Kör Alolar köyüne göçtüler. 40'lı yıllarda gezgin aşıklık yapan Aşık Veyse'l'in yolu Kör Alolar'a düşünce, Ahmet Kartalkanat, Kul Ahmet olma yolunda ilk adımını attı. Veyse'l'e hayran kaldı; ilk dersini de Veyse'l'den aldı. Sonrası tam bir "aşık hayatı"ydı. Askerlikten dönüşünde doğduğu köyden, Bozlar'dan bir kızı "kaçırdı", kızın babası aşıkları yakalattı, Ahmet Maraş Cezaevi'nin yolunu tutmak zorunda kaldı; bir yıl yattı, TBMM'ye manzum bir dilekçe yazarak affını istedi ve bir süre sonra serbest bırakıldı. Cezaevinden çıkınca Kul Ahmet mahlasını alarak gezgin aşıklığa başladı. Muş yöresinde bir yörük kızına tutuldu, yörük kızı da ona. Ne var ki, kızın babası bu aşkı tanımadı, kızını varlıklı birine "vermeye" kalktı. Yörük kızı da yürek dağı-layan bir yol seçti: Ağ-u içerek intihar etti.

Kul Ahmet vurdu sazını omuzuna, yollara düştü, Bağdat'a kadar gitti. Bir zaman sonra Anadolu'ya döndü, Ankara'ya yerleşti, evlendi. Fikret Otyam vasıtasıyla "düzenli" bir iş buldu: Karayolları Genel Müdürlüğü'nde gece bekçiliği... Sonrasını Fikret Otyam şöyle anlatıyor: "İki ay kadar rahat durdu, sonra başladı mızıkalanmaya: 'Çok sıkılıyorum, konserlere gidemiyorum'... O günlerde Cumhuriyet'te çalışıyorum. Nöbet gecelerimde telefon çalar, bir bakarım Ahmet. Dakikalarca

çalar söyler, onca işim arasında telefona uzanırım bitti mi diye; hayır, o devam ediyor. başladık Ahmet'e sık sık izin almaya. Sonunda genel müdür dostum, 'bunu zaptetmek zor, iyisi mi taburcu edelim' demişti dalgasını geçerek"...

1971'de, karısı kalp yetmezliğinden vefat edince, Kul Ahmet iki çocuğunu yuvaya bırakıp yeniden yollara düştü, Anadolu'da gezgin aşıklık yaptı, "Kul Ahmet'im her dem gözyaşım vardır"ı yazdı. Ardından "Yoh Yoh" patladı, başta Esin Afşar olmak üzere birçok sanatçı tarafından yorumlandı, tür-küleri TRT repertuvarına gir-di.

1972'den itibaren gezgin aşıklığı Avrupa'da sürdürdü, ülke ülke dolaşarak konserler verdi. 1980'den sonra şiir yazmaya ağırlık verdi ve dokuz şiir kitabı yayınladı. Ölü-

münden bir hafta önce çıkan "Bir Şah Ol-sam Hükmeylesem Dünyaya" adlı son ki-tasında şöyle diyordu: "Bir şah olsam hük-meylesem dünyaya / başta mescitleri yıkar giderdim / mektepler yapardım bütün insa-na / cehaleti kökten yıkar giderdim..." Son sözü Kul Ahmet'in kadim dostu Fikret Ot-yam'a bırakalım: "Çok ama ama çok güzel gülüşü yaşam kıvancımı. Usta bir ruzbacıydı, usta bir avazlayıcıydı. Yıllar boyu ondan yaptığım kayıtlar tastamam bir hazinedir. İnsanlar... İnsanlar... Kendileri gider yaptıkları kalır yadigar. kul Ahmet artık yok, hünerli parmaklarının ettikleri ve avazları kaldı kah-verengi şeritlerde yadigar. Ve anılarda..."

LUCOZADE

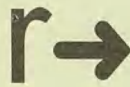
Lucozade, özellikle İngiltere'de pek tutulan bir meşrubat markası. Türkiye'deki Isostar markasına benzeyen, serinletmekten çok enerji vermeye yarayan bir meşrubat cinsi... Muhteviyatına göz atanalr ya da tadanlar bi- lir, bu tür meşrubatlar bilumum vitamin ve kafein yüklüdür, tad versin diye de portakal ya da limon esansı mevcuttur. Evet, Lucoza- de İngiltere'de yıllardır varolan, sporcuların tercih ettiği bir meşrubat çeşidiydi. Ta ki Ecstasy furyası başlayıncaya kadar... Malu- munuz Ecstasy bir tür anfetamin. Enerji veri- yor, 12 saat boyunca rave partilerinde hiç aralıksız dans etmek gibi dayanılmaz bir is- tek uyandırıyor. Eee, tabii bu isteği pratiğe dökebilmek için de dopinge ihtiyacınız olu- yor. Ecstasy ile birlikte alkol almak racona uymadığı için Lucozade, E'ciler arasında gözde bir marka olarak sıvırdı. Sadece Lu- cozade çeşitlerinin satıldığı yeraltı diskoları türedi ve kısa bir zaman sonra Lucozade, Ecstasy'nin doğal bir çağışımı haline geldi. Elbette Türkiye de bu tür gelişmeleri yakın- dan takip etmekten geri kalmaz. İstiklal Caddesindeki birkaç büyük bakkalı dolaş- maktan üşenmezseniz Red Line ve Therapy adında iki ayrı meşrubata rastlayabilirsiniz. Her ikisi de Lucozade işlevi görmek için ha- zırlanmış Alman mamulü içecekler. İlk ithal edildikleri zamanlarda tekno ağırlıklı gece klüplerinde tanıtımları yapılmaktaydı. Şimdi ise sessiz sedasız

175.000 TL.'le satılı- yorlar. Kutunun arka- sını çevirdiğinizde "İt- halatçı Firma: Rad- yo 2019" etiketi- ne rastlıyorsunuz ve "Demek rad- yolar da artık içecek piyasası- na giriyorlar" di- ye düşünüyor- sunuz...

MITRIB

Mıtrıblar (eğlendiriciler), Çingene kökenli mü- zisyenlerdir. Def ve zurna çalmakta uzman- laşmışlardır. Kürtlerin yaşadığı topraklarda, düğünlerde, yerel eğlencelerde çalarlar. Ge- nelde sadece icracıdırlar. Bölgede mıtrıbların en tanınmışlarından olan Miradko 1940'da doğdu, 92'de öldü. Yaşamının son dönemle- rine kadar Kamışlı, Nusaybin ve Mardin çev- resinde düğünlerde, eğlencelerde, geceler- de kendine özgü stiliyle çaldığı kemençesi- yle müziğini icra etti. Bölgedeki müzisyenler arasında pek kullanılmayan kemençeyle, di- lokların (neşeli kısa parçalar) yanısıra la- wik'lar (ağıt) da söyledi. Kemençe geleneği onunla yaygınlaşmıştır diyebiliriz. Kendi bes- telerinin yanı sıra geleneksel parçaları da kullandı. Mardin Valiliğinde odacı olarak ça- lışmaktaydı aynı zamanda... Parçalarının yüzde doksani erotik şeylerden bahseder. En ünlü parçası Cıwan Haco'nun da yorum- ladığı "Zirave"dir. Miradko, zehirlenerek öl- dürülmüştür. Kimler tarafından öldürüldüğü henüz aydınlanmamıştır.

REYHAN

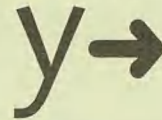
Bilimsel adı Ocimum basilicum, reyhan Arapça bir kelime, Türkçesi fesleğen. Ana- yurdu Hindistan olan güzel yeşil renkli, çok kokulu bir bitki. Bütün Akdeniz ülkelerinde ve Türkiye'de yetiştirilir. Çiçekli ve yapraklı dallardan oluşan reyhanın yaprakları özel kokulu ve bahar lezzetlidir. Yaprakları, dalları ve tohumları sinir yatıştırıcı, sindirim kolay- laştırıcı, idrar artırıcı ve gaz söktürücü nite- likler taşır. Baharat olarak da kullanılır. Ak- deniz bölgesinde pazarlarda demet halinde satılır, nane gibi, yemeklere lezzet vermek için kullanılır. Küçük reyhan (Ocimum mini- mum) pencere önüne konan saksılarda ye- tiştirilir. Üzerine hafifçe dokunursanız eliniz mis gibi kokar. Yaprakları koku verici olarak kullanılır. Uzun lafın kısıası, reyhan bildiğimiz fesleğenin ta kendisidir.

VANISHING POINT

Bizde Ölüm Noktası adıyla gösterilen 1971 tarihli kült film. Richard Sarafian'ın yönettiği filmin başrolünde karavanında yaşayan, yal- nızca haklılığına inandığı insanları savunan, kalender avukat Petrocelli olarak tanıdığımız Barry Newman oynuyordu. Newman'ın Va-

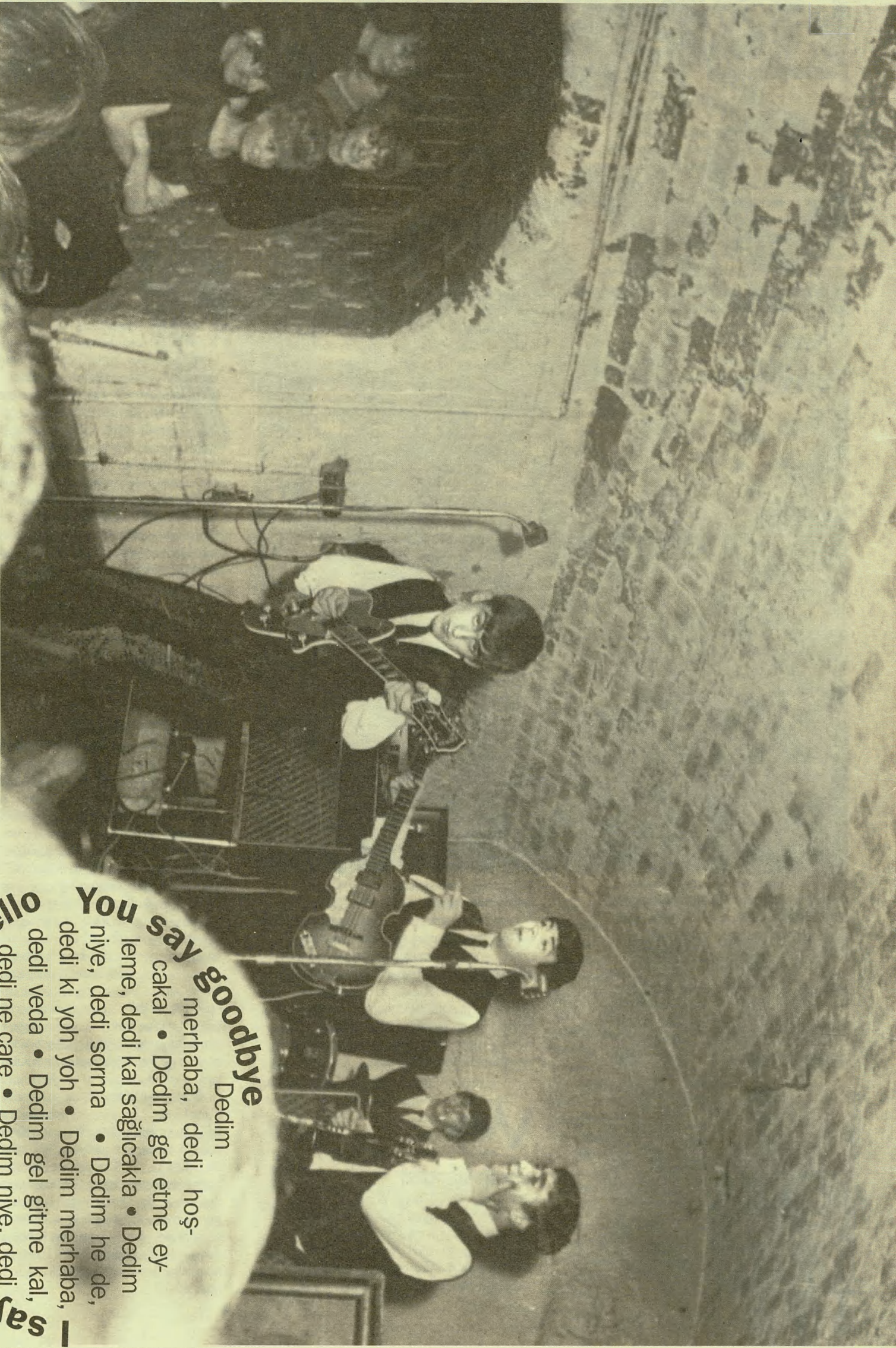
nishing Point'ta canlandığı Kowalski'nin mesleği otomobil sürücülüğüdür, eyaletlere- rası otomobil transferi yapar. Bir keresinde acil bir iş çıkar. Amerika'nın ortalarından (Denver) Batı kıyısına (San Francisco) bir otomobili 15 saate götürmesi istenir. Bu el- bette hız sınırlarına uyarak yapılabilecek bir iş değildi. Ve elbette polis Kowalski'nin pe- şine düşer. Kowalski kaçışını sürdürürken, Super Soul adlı kör bir zenci DJ'in radyo programının da katkısıyla bir tür başkaldırı kahramanına dönüşür. Aslında ne Kowals- ki'nin amacı önemlidir, ne de polislerin onu bu kadar ciddiye almalarının bir anlamı var- dır. Kowalski bir yabancısıdır, düzene olduğu kadar, hippilere de. Polonyalı adı da yaban- cılığının altını çizer. Filmin bu varoluşçu ha- vası, uygun bir finalle son bulur. Polise tes- lim olmaksızın Kowalski (yıllar sonra Thel- ma ve Louis'in de örnek alacağı bir şekilde) otomobilini yola barikat kuran buldozerlerin üzerine sürer... Kowalskiler ölür ama unutul- maz. Primal Scream 1997 tarihli albümleri Vanishing Point'ta Kowalski'nin şarkısını ya- zar. Unutmadan Kowalski'nin arabası Dod- ge Charger'dır (yoksa Challenger mıydı?) ve acıip rol çalar.

YOM KIPUR SAVAŞI

Yom Kipur, Musevilerin en büyük bayramların- dan biri. Ay takvimi olan Yahudi takviminde eylül sonuyla ekim başına rastlar, Yahudi yıl- başısı olan Roş Aşana'dan 10 gün sonra kutlanır. Yom Kipur "Büyük Af" günüdür, Tan- rı'ya ve yakınlarına karşı işlenen suçların ba- ğışlanması için kefarete ve dua günüdür. 1973 yılında, o yılın Yom Kipur günü olan 6 Ekim'de başlayan dördüncü Arap-İsrail savaşı- na bu ad verilir. Bu savaşta Arap saldırısı kar- şısında gafil avlanan İsrail kuvvetleri ağır kayı- lar vermiş, bu durum İsrail ordusunun komuta kademesinde bir krizin çıkmasına sebep ol- muştur. Sonuçta önce Genel Kurmay Başkanı Elezar, sonra da Golda Meir hükümeti istifa et- mek zorunda kaldı. 31 Aralık 73'te seçimlere gidildi, Likud'un önderi Menahem Begin'in et- rafında toplanan milliyetçi partiler oylarını artı- rdılar, Golda Meir başkanlığında kurulan yeni hükümette koalisyon ortakları olarak yer aldılar. Koalisyon görüşmelerinde en hararetli tar- tışma konusu Yom Kipur savaşındaki "ihmal- ler" in sorumlusu olarak görülen işçi partili ge- neral Moşe Dayan'ın kabineye alınıp alınma- ması oldu. Dayan, Savunma Bakanı koltuğuna oturmayı başarmış ancak Yom Kipur savaşın- dan sonra kamuoyunda oluşan hoşnutsuzluk giderilememiş ve Meir hükümeti 74 Nisan'ın- da istifa etmiş ve işçi partili İzak Rabin tarafın- dan yeni bir koalisyon hükümeti kurulmuş, Golda Meir ve Moşe Dayan kabine dışında bı- rakılmıştı.

Subat 1961'den 1962 sonlarına dek Beatles Liverpool'da Cavern Club'da günde iki sefer sahneye çıkıyordu, her öğlen ve her akşam. O günlerde şöhretleri bütün Liverpool'a yayılmıştı ve kulübün önünde uzun kuyruklar oluşuyor, yer bulamayanlar "harika dörtlü"nü kapının dışından dinliyordu.

Dedim

merhaba, dedi hoş-

cakal • Dedim gel etme ey-

leme, dedi kal sağlıcakla • Dedim

niye, dedi sorma • Dedim he de,

dedi ki yoh yoh • Dedim merhaba, -

dedi veda • Dedim gel gitme kal,

dedi ne çare • Dedim niye, dedi

öyle • Dedim he de n'olur,

dedi ki yoh yoh

say hello
hello hello
hello